

WAT ALS KINDERKUNST FOUT IS?

Hoe de creativiteit van kinderen in sommige Gambiaanse scholen
meer gestimuleerd en ondersteund kan worden

Bachelorproefbegeleider Bieke Vandamme

Bachelorproef voorgedragen door:

Laura Maes

Naomi Bergerie

Academiejaar

2024-2025

tot het bekomen van

het diploma Educatieve Bachelor
Kleuteronderwijs

Woord vooraf

Deze bachelorproef richt zich op het belang van creativiteit in de klas voor de ontwikkeling van jonge kinderen. Daarbij zal het specifiek ingaan op de beperkte aanwezigheid van creativiteitsstimulatie in de Gambiaanse school 'The Swallow', een geobserveerde nood binnen deze school. Dat creativiteit geen prominente plaats binnen deze school heeft, inspireerde ons om verder te onderzoeken hoe creativiteit dan wel gestimuleerd kan worden binnen deze specifieke onderwijscontext.

Buiten de praktijkcontext ligt creativiteit ons beiden ook nauw aan het hart. Het is voor ons te linken aan persoonlijke ervaringen waarbij kunst en creativiteit ons heeft helpen groeien, zowel cognitief als emotioneel.

Voor Laura bracht creativiteit orde in haar chaos. Als kind voelde Laura zich vaak heel chaotisch en impulsief, wat haar af en toe in problematische situaties bracht. Haar diagnose ADHD veroorzaakte de chaos, maar bood ook de oplossing. Haar extra vermogen om divergent te denken, een belangrijk component van creativiteit, stimuleerde haar probleemoplossend en out-of-the-box denken. Wanneer ze als kind op school de ruimte kreeg creatief te zijn, kwam ze écht tot haar recht en werd ze beschouwd als de kunstenaar. Doorheen haar schoolcarrière gaf het schoolsysteem steeds minder de ruimte om creatief aan de slag te gaan, waardoor ze de zelfappreciatie voor dit talent, de bevestiging van buitenaf en een uitlaatklep verloor. Hierdoor merkt ze nu des te meer op wat een grote rol creativiteit speelt in het dagelijks leven. *“Creativiteit biedt élk kind de kans te ontwikkelen en daarnaast is het essentieel binnen het vermogen om in een snel veranderende maatschappij te functioneren”.*

Ook Naomi's motivatie is terug te vinden in haar ervaringen als kind. Als baby kwam ze in een pleeggezin terecht, tot nu. Van jongs af aan werd er vanuit verschillende kanten aan haar getrokken, waardoor ze zich vaak overweldigd voelde en nood had aan een uitlaatklep. Deze vond ze in creativiteit. Al dansend, zingend en tekenend of schilderend gaat ze door het leven. Ook op school was creativiteit van belang. Ze genoot zo enorm van het creëren van kunst, dat ze ook haar laatste jaren van het middelbaar heeft doorgebracht op een KSO-school. Het bood haar echter wel een ander perspectief op creativiteit. *“Voor mij moet kunst vrijblijvend zijn.”* Wanneer het maken van kunst of de specifieke vorm altijd stevast wordt bepaald en opgelegd, verliest creëren en creativiteit zijn spontane sprankel. *“Ik ben ervan overtuigd dat kinderen kunst en creativiteit moeten gebruiken om te ontwikkelen, rust te vinden en vooral te genieten.”*

Met het uitvoeren van dit onderzoek en het integreren van onze uitwerking, hopen wij de creativiteit in het onderwijs in Gambia te stimuleren, specifiek binnen nursery twee en drie. We hopen hierbij het belang van creativiteit in kaart te brengen en daarbij aan te geven dat de kern ook vooral 'genieten' is. We zouden graag bijdragen aan een onderwijsomgeving die niet enkel cognitief, maar ook creatief en emotioneel ontwikkelt.

We kijken met veel enthousiasme terug naar het proces van deze bachelorproef, waarin we de kans kregen om creativiteit te verkennen binnen een Gambiaanse schoolcontext en bij te dragen aan de ontwikkeling van een passend curriculum. Deze ervaring heeft ook onze kijk op onderwijs en de ontwikkeling van kinderen verrijkt en verdiept, wat we meenemen in onze eigen verdere carrière als kleuterleerkracht. We stonden zelf meer stil bij wat voor ons belangrijk is en op welke manier dit kan worden aangebracht. We hopen een inspiratie voor anderen te zijn, maar het meest van al willen we onszelf ook steeds blijven inspireren.

Graag willen we onze oprechte dank uitspreken aan alle leerkrachten, kinderen en andere betrokkenen van The Swallow voor hun bereidwillige medewerking, openheid en vertrouwen. Hun betrokkenheid en enthousiasme vormden een onmisbare schakel in het tot stand komen van deze bachelorproef.

Dank ook aan onze begeleiders, zowel in het werkveld als binnen de opleiding, voor hun waardevolle feedback, ondersteuning en motiverende woorden tijdens elke fase van dit traject. Dankzij hun begeleiding groeiden we als student en toekomstig leerkracht.

Ten slotte, dank aan u die de tijd neemt om deze bachelorproef door te nemen en zo mee stilstaat bij het belang van creativiteit binnen het onderwijs.

Laat ons samen creativiteit nog meer in de kijker zetten.

Laura Maes & Naomi Bergerie

10 juni 2025

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Samenvatting	7
Inleiding	8
Probleemstelling	9
PRAKTIJKPROBLEEM VANUIT PRAKTIJKSETTING	9
LITERATUURSTUDIE	11
<i>Creativiteit is ...</i>	11
<i>Hoe creativiteit bij kinderen tot bloei komt</i>	11
<i>Creativiteit als sleutel tot een sterke ontwikkeling en samenleving</i>	12
<i>Creativiteit in de knel of niet...</i>	13
<i>De uitdaging van creatief onderwijs in Gambia</i>	13
ONDERZOEKSDOEL, ONTWERPVRAAG EN DEELVRAGEN	15
<i>Onderzoeksdoel</i>	15
<i>Onderzoeksvragen</i>	15
<i>Motivatie onderzoeksvragen</i>	16
Onderzoeksfase 1	17
Methode (FASE 1)	17
Resultaten en conclusies (FASE 1)	19
Onderzoeksfase 2	25
Methode en analyseresultaten (FASE 2)	25
Beschrijving ontwerp en conclusies (FASE 2)	30
<i>Voldoet het ontwerp aan de ontwerpeisen?</i>	31
<i>Welke nieuwe ontwerpeisen kunnen verder worden ingevoerd?</i>	33
Discussie	34
<i>Sterktes en zwaktes van de ontwerpcyclus</i>	34
<i>Relevantie voor andere professionals</i>	35
<i>Suggesties voor vervolgonderzoek</i>	35
Bronnenlijst	37
Aan te bevelen literatuur	43
Bijlagen	44
BIJLAGE A: Een praktijkprobleem signaleren – Voorbereidingsboek The Swallow	44
BIJLAGE B: Onderzoeksactiviteiten plannen	45

BIJLAGE C: Kijkkader muzische speelleerkansen.....	50
BIJLAGE D: Kijkkader kwaliteitsvolle interactie	52
BIJLAGE E: Kijkkader welbevinden en betrokkenheid.....	54
BIJLAGE F: Verzamelen, analyseren en concluderen – Literatuurstudie creativiteitsbevorderende acties rond duurzaamheid en de SDG's.....	54
BIJLAGE G: Verzamelen, analyseren en concluderen – VOORBEELD: Filmisch verslag en observatiekader onbeantwoorde noden	64
BIJLAGE H: Verzamelen, analyseren en concluderen – Interview klasleerkrachten en directie ontwerpeisen.....	72
BIJLAGE I: Verzamelen, analyseren en concluderen – Literatuurstudie ontwerpeisen	80
BIJLAGE J: Verzamelen, analyseren en concluderen – VOORBEELD: Observatie welbevinden en betrokkenheid	90
BIJLAGE K: Verzamelen, analyseren en concluderen – VOORBEELD: Observatie creativiteitsniveau	96
BIJLAGE L: Verzamelen, analyseren en concluderen – Puntdiagrammen creativiteitsniveau.....	97
BIJLAGE M: Verzamelen, analyseren en concluderen – Interviewleidraad klasleerkrachten percepties en attitudes	100
BIJLAGE N: Verzamelen, analyseren en concluderen – Interviewleidraad evaluatie kunstcurriculum door klasleerkrachten.....	101
BIJLAGE O: Verzamelen, analyseren en concluderen – Aanbevelingenlijst	101

Samenvatting

Kernwoorden: Creativiteit in het onderwijs – Internationaal kleuteronderwijs – The Swallow, Gambia

In deze bachelorproef werd het belang en de plaats van creativiteit binnen het kleuteronderwijs, specifiek binnen de Gambiaanse school 'The Swallow', onderzocht. Na observaties bleek creativiteit en muzische expressie geen actieve plaats te krijgen binnen het schoolsysteem. Vanuit deze vaststelling werd gezocht naar manieren om creativiteit meer te integreren in het dagelijkse klasgebeuren.

Het onderzoek vertrekt vanuit twee onderzoeksvragen. De eerste luidt als volgt: *“Welke didactische strategieën en activiteiten kunnen worden geïntegreerd binnen een curriculum om de creativiteit van jonge kinderen in Gambia te bevorderen?”*. Om deze onderzoeksvraag, onderverdeeld in enkele deelvragen, te beantwoorden werd er gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden zoals literatuurstudies, interviews met de klasleerkrachten en directie van The Swallow, interviews in andere basisscholen in Gambia en eigen toegepaste kennis uit de opleiding kleuteronderwijs. De kennis en het onderzoek in verband met deze eerste onderzoeksvraag is voornamelijk terug te vinden in onderzoeksfase 1.

Op basis van deze bevindingen en opgestelde ontwerpeisen binnen onderzoeksfase 1, werd een praktisch kunstcurriculum met verschillende creatieve lesfiches ontwikkeld. De fiches werden opgebouwd volgens een vast schema: onderwerp, doelen, differentiatiemaatregelen, lesverloop met algemene informatie en concrete voorbeelden, tips, materialenlijst en beeldmateriaal. In het begin en op het einde van het curriculum is ook algemene didactiek terug te vinden. Het biedt uitleg over de verschillende muzische bouwstenen, de Social Development Goals (SDG's) en extra tools voor de leerkrachten om in te zetten binnen de klaspraktijk.

Met de tweede onderzoeksvraag: *“Hoe beïnvloedt dit curriculum gericht op creativiteitsstimulatie de leerervaringen en betrokkenheid van jonge kinderen én de zienswijze van leerkrachten binnen het Gambiaanse kleuteronderwijs?”*, werd het curriculum en de groei van creativiteit binnen dit onderwijs geëvalueerd, door opnieuw interviews af te nemen van dezelfde leerkrachten en de directie. Zo konden hun meningen, attitudes en gevoelens bij het curriculum duidelijk in beeld gebracht worden. Daarnaast werden er ook nieuwe observaties uitgevoerd om te ontdekken of de implementatie van het curriculum effectief een positieve invloed heeft voor de leerlingen, de leerkrachten en de school in het algemeen.

Tot slot volgen de conclusies en het resultaat van het onderzoek, waaruit onder andere blijkt dat creativiteit niet enkel plezier en luxe is binnen onderwijs, maar ook een fundamenteel onderdeel is van de ontwikkeling van elk kind. Vooral binnen een schoolcontext waarbij cognitieve vaardigheden vaak op de voorgrond staan is dit, afleidend uit de observatiescores en andere resultaten, van groot belang. Deze bachelorproef probeert het belang van creativiteit te staven en concrete handvatten aan te bieden om hiermee in eender welke klaspraktijk aan de slag te gaan.

Inleiding

In Gambia keken kinderen verbaasd toen we op een blanco tekenblad spontaan fantasiefiguren begonnen te tekenen met allerlei kleuren en materialen. Voor hen was kunst een richtlijn die je volgde, niet iets wat je zelf creëerde.

Gedurende de introductie- en observatieweek werd vastgesteld dat creatieve vakken met betrekking tot de muzische domeinen weinig tot bijna niet aanwezig zijn in de weekplanning van zowel de kleuter- als lagere schoolklassen. Ook de muzische impulsen in het voorbereidingsboek van leerkrachten zijn niet zoals dit binnen het Vlaams onderwijssysteem gekend is.

Het feit dat het uitwerken van een kunstcurriculum met betrekking tot alle muzische domeinen en het inrichten van een kunstlokaal agendapunten zijn, bevestigt dat de directie zich bewust is van een bepaald gemis binnen de school (S. Bah, persoonlijke communicatie, 17 maart 2025). De huidige kwaliteit hieromtrent wordt door ook niet gecontroleerd of verder ontwikkeld. Ook lijkt het uitblijven van de input en betrokkenheid van kinderen toegeschreven te kunnen worden aan een autoritaire en consequente leerkrachtenstijl.

Bij het doorzoeken van de missie en visie van de school (*The Swallow School for Emancipating Education*, n.d.) wordt vastgesteld dat de belangrijke rol van creativiteit en muzische vaardigheden niet wordt vermeld, ondanks *The Swallow* aangeeft kinderen te willen voorbereiden op levensvaardigheden en de maatschappij. Door de leerkrachten hierin te ondersteunen hopen we ook de kinderen creatief te prikkelen, zodat elkaar wederzijds inspireren en uitdagen mogelijk wordt.

Wat betreft de bredere maatschappelijke context kan de link gelegd worden met toekomstige problemen waarmee kinderen geconfronteerd kunnen worden. Zo kunnen ze een onderwijsachterstand oplopen met betrekking tot belangrijke cognitieve en probleemoplossende vaardigheden, wanneer zij niet creatief worden uitgedaagd (Admin, 2024). Het niet zelfstandig kunnen bedenken van innovatieve ideeën en flexibiliteit, wat essentieel lijkt voor het veerkrachtig creëren van eigen nieuwe kansen tot het doorbreken van barrières en anticiperen op onverwachte situaties, sluit hierbij aan. Dit heeft effect op het volwaardig kunnen deelnemen aan de arbeidsmarkt en maatschappij. Als kinderen daarnaast geen ruimte of waardering krijgen voor creativiteit, kan deze afremming leiden tot het niet durven delen van gevoelens, ideeën en het leggen van sociale contacten, wat invloed op de mentale gezondheid en het zelfvertrouwen van kinderen.

Gedurende de oriëntatiefase werd aan de hand van gesprekken, brainstorms, perspectiefwissels, mindmaps, een verkennende literatuurstudie, ... het praktijkprobleem gesignaleerd en gekozen. Het doel van deze bachelorproef is het ontwikkelen van een ontwerp als houvast voor leerkrachten bij het voorbereiden van muzische lessen. Om dit ontwerp op te stellen, wordt na een uitgebreide literatuurstudie in de richtfase, de praktijksetting verkend door het plannen en verzamelen van observaties en interviews bij nursery twee en drie, de klasleerkracht en de directie. Deze verkregen informatie wordt geanalyseerd tot conclusie en kennis die worden meegenomen gedurende de ontwerpfase. Na het opstellen hiervan wordt deze gepresenteerd aan de kleuterleerkrachten van *The Swallow* en uitgetest, wat achteraf wordt geëvalueerd door nieuwe observaties en interviews. Uit deze finale analyse en conclusie worden aanbevelingen opgesteld tot het bekomen van een ideale match tussen het praktijkprobleem en het ontwerp binnen deze context.

Probleemstelling

PRAKTIJKPROBLEEM VANUIT PRAKTIJKSETTING

Binnen de kleuterklas van nursery twee en drie in The Swallow, is een duidelijke behoefte aan meer creatieve prikkels in het onderwijs waarneembaar. De nog relatief jonge kinderen die op lagere schoolniveau worden onderwezen lijken reeds schoolmotivatie te verliezen. Ondanks de omgevingsfactoren wel veel ruimte bieden, blijven de lessen en zelfs het hoekenwerk vooral tweedimensionaal. Zo wordt in het voorbereidingsboek enkel het inkleuren van kleurplaten, tekenen met potloden en verven als artistieke expressievormen beschouwd, waarbij fantasieën van kinderen niet bevraagd worden (BIJLAGE A). Andere specifieke situaties die dit staven zijn het niet zelf mogen bepalen van kleuren en de gehele vormgeving van een schilderwerk, het niet zelf mogen knippen omdat dit resulteert in scheve stroken, het bestempelen van resultaten die afwijken van de norm als fout, het niet organiseren van doordachte échte muzische activiteiten en het niet stilstaan bij het functioneren als een muzisch rolmodel als leerkracht.

Momenteel gaat 16 uur van het lessenrooster naar de vakken die focussen op de basisvaardigheden zoals rekenen en taal. Hierdoor blijft er weinig ruimte over voor het integreren van kunst en creatieve lesactiviteiten met concreet materiaal, muzische bouwstenen en uitdagingen.

Om vermoedens te staven werd in gesprek gegaan met enkele belanghebbenden van dit praktijkprobleem. Uit deze gesprekken met leerkrachten, ouders en de directie blijkt dat er verschillende perspectieven bestaan op de rol van kunst in het onderwijs. Leerkrachten erkennen dat de kinderen behoefte hebben aan creativiteit, maar ervaren een gebrek aan tijd en middelen om dit structureel in het curriculum op te nemen. Bovendien bieden ze voornamelijk ook voorrang aan de structurele lessen zoals taal en wiskunde en hebben ook de voorkeur om dit schools aan te pakken. Desondanks merken ze wel dat de concentratie en aandachtspanne van de kinderen hierbij minder is. Aangezien de directie zich echter wel bewust is van het minder creatieve aspect in de school, kregen de buitenlandse studenten de opdracht een muzisch curriculum op te stellen. Toch blijft de balans tussen kunst en kernvakken een punt van discussie.

Ouders en de bredere gemeenschap lijken kunst minder als een prioriteit te beschouwen (Teacher Assi, persoonlijke communicatie, 20 maart 2025). Veel ouders zijn voornamelijk gefocust op het aanleren van basisvaardigheden en zijn minder betrokken bij het creatieve aspect van onderwijs. Ouders focussen voornamelijk op het storend gedrag dat kinderen vertonen en lijken hierdoor overtuigd van een strengere aanpak op school.

Na het observeren (BIJLAGE J) van de kinderen wordt opgemerkt dat de betrokkenheid vaak niet lang aanhoudt bij deze structurele lessen. De kinderen kijken vooral om zich heen, babbelen met elkaar, kunnen moeilijk stilzitten of liggen te slapen op de tafel. Hierdoor heerst er een soort onrust in de klas. Het uiten van creatieve expressie wordt vaak beperkt. De kinderen krijgen specifieke instructies waarbij ze exact moeten volgen wat de leerkracht aangeeft, zoals afgeleid kan worden uit onderstaande illustraties (FIGUUR 1, 2 & 3). Ze lijken geen andere zaken te durven uitproberen uit een soort angst om het verkeerd te doen. Dit wordt ook bevestigd door een aantal leerlingen (M. Bah, persoonlijke communicatie, 27 februari 2025).

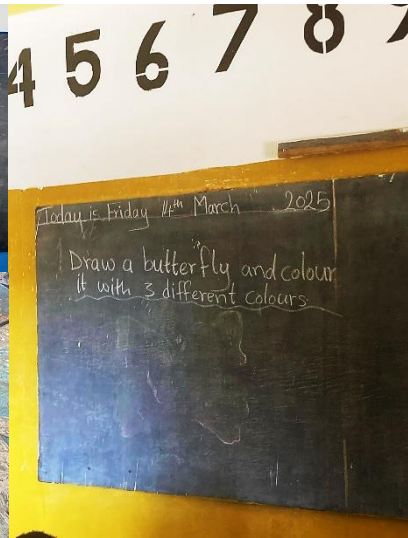
Figuur 1: De kinderen uit nursery één kregen de opdracht een banaan te tekenen, aan de hand van een voorbeeld dat exact gevolgd moest worden. De bloemen die het kind tekende werden omschreven als 'fout'.

(eigen foto, genomen op 17 februari 2025)

Figuur 2: De kinderen uit nursery twee maakten een masker waarvan de vorm bepaald werd door de leerkracht en haar methodeboek. De arcering op het bord wijst op de manier en hardheid waarop gekleurd moest worden met slechts één kleur.

(eigen foto, genomen op 26 februari 2025)

Figuur 3: De kinderen uit nursery drie tekenden verplicht een vlinder met drie kleuren. Er waren slechts drie verschillende kleuren potloden aanwezig.

(eigen foto, genomen op 27 februari 2025)

De buurtgemeenschap is nauwelijks betrokken bij het schoolbeleid en hecht weinig waarde aan creatieve ontwikkeling, mede door een gebrek aan eigen onderwijservaringen. Voor hen lijkt het te volstaan dat de kinderen zich op straat gedragen en beleefd zijn (BIJLAGE H).

Een duidelijke trend binnen deze observaties en gesprekken, is dat basisvaardigheden als lezen, schrijven en rekenen als prioriteit worden gezien. Dit terwijl creativiteit eerder wordt beschouwd als een minder belangrijk vakgebied. Dit zorgt er op zijn beurt voor dat de onderwijsomgeving waarin de leerlingen zich bevinden, weinig ruimte biedt voor zelfexpressie en een muzische ontwikkeling. Dit kan mogelijks resulteren in onrust en een verminderde betrokkenheid bij het leerproces (Mark Mieras, z.d.; FIZZ Marketing & Communicatie, z.d.). Toch lijkt er ergens wel een groeiend bewustzijn te zijn bij de leerkrachten en de directie dat kunst en creativiteit essentiële bouwstenen zijn voor de brede ontwikkeling van kinderen.

Een belangrijk verschil in perceptie is duidelijk zichtbaar tussen de leerkrachten en de ouders. Waar leerkrachten de onrust in de klas deels ook kunnen toeschrijven aan het gebrek aan creatieve stimulatie, geloven sommige ouders dat strengere discipline de oplossing is. Dit is een gewoon gebruik in Gambia in de culturele opvoeding (End Corporal Punishment of Children, 2020). Onze school heeft er echter voor gekozen om het fysieke straffen van de kinderen achterwege te laten. Zelfs al geven ouders vaak aan dat het uitdelen van een tik de oplossing zal zijn.

Creativiteit lijkt ons cruciaal voor de ontwikkeling van probleemoplossend denken, flexibiliteit, emotionele, sociale en cognitieve ontwikkeling. Wij hebben de indruk dat kinderen die een gevarieerde muzische vorming meekrijgen ook een soepelere taalontwikkeling ondervinden, beter motorische vaardigheden onder de knie krijgen en het vermogen ontwikkelen om emoties te uiten. Bovendien zou creativiteit en flexibiliteit stimuleren, kinderen voorbereiden op een snel

veranderende wereld waarin flexibiliteit en innovatief denken steeds belangrijker worden (Ruardi, 2023; Egebjerg, 2023).

Om kunst en creativiteit een structurele plek in het onderwijs te geven, kunnen er verschillende interventies worden overwogen.

In conclusie lijkt ons het gebrek aan creatieve prikkels in de kleuterklas van nursery twee en drie een concreet probleem dat invloed heeft op de betrokkenheid en ontwikkeling van de kinderen binnen deze klas. Terwijl basisvaardigheden als rekenen en taal vast en zeker essentieel blijven, is het cruciaal dat kunst en creativiteit een grotere rol krijgen binnen het onderwijs. Dit zal om een gezamenlijke inspanning van leerkrachten, de directie, ouders, de leerlingen en eventueel ook de bredere gemeenschap vragen.

LITERATUURSTUDIE

Zoals eerder vermeld is creativiteit een essentiële vaardigheid in het onderwijs en stimuleert het de cognitieve, emotionele, sociale en motorische ontwikkeling van jonge kinderen. In een voortdurend veranderende wereld is het van groot belang dat leerlingen niet alleen kennis opdoen, maar ook flexibel, innovatief en probleemoplossend te denken (Howley-Rouse, 2021). Toch krijgt creativiteit binnen het onderwijs niet altijd de aandacht die het verdient. Dé reden waarom onderstaand definities, ontwikkelingsfasen, oorzaak-gevolgverbanden, belemmerende en stimulerende factoren en didactische strategieën worden behandeld.

*‘...eeuwig Peter Pan blijven...’
(De Cock, 2019)*

Creativiteit is ...

Volgens Stichting Leerplanontwikkeling (2023) kan creativiteit worden gedefinieerd als het scheppend vermogen en vitaal element om nieuwe en of ongebruikelijke, maar toepasbare oplossingen voor bestaande problemen te vinden. Andere bronnen (TigerCampus Hong Kong, 2023; Een (School) Brede Benadering Voor het Bevorderen van Creatief Denken. INRO, z.d.) sluiten hierbij aan. Deze menselijke vaardigheid wordt omschreven als iets dat altijd al aanwezig was, bewezen uit het feit dat we al zo lang adapteren om te overleven in deze wereld (Howley-Rouse, 2021). Volgens Ken Robinson (2006), voorvechter van creativiteit en innovatie in het onderwijs, doven scholen soms zelfs het creatief vermogen van kinderen uit. Ook De Cock (2022) is van mening dat de manier waarop we opgeleid en geëxamineerd worden, onze gave tot spelen, vrijheid en het talent om eeuwig Peter Pan te blijven als volwassenen doet verdwijnen (De Cock, 2022). Nussbaum (2011) doet hier zelf nog een schepje bovenop door te stellen dat creativiteit niet enkel genegeerd, maar zelf gevreesd wordt door het onderwijs. Dit omdat het onderwijssysteem enkel gesteld is op de economische vaardigheden. Het feit dat iedereen, ook leerkrachten, out of the box moet denken, maar in the box wordt opgeleid kan dit teweegbrengen (De Cock, 2019).

Hoe creativiteit bij kinderen tot bloei komt

Creativiteit bij kinderen uit zich niet zo zeer in een product, maar meer in een manier van doen. Het komt tot uiting in hoe ze hun verbeelding gebruiken tijdens spel, zichzelf uitdrukken en tot nieuwe inzichten komen over de wereld om hen heen (Runco, 2006). Hierbij worden verschillende

ontwikkelingsfases doorlopen. Gedurende de exploratieve fase zijn twee- tot vierjarigen verwonderd over de persoonlijke- en omgevingsmogelijkheden. Ze realiseren hierin in interactie te kunnen gaan en invloed te kunnen uitoefenen op hun omgeving. Deze omgeving proberen ze ook te recreëren in hun spel en creativiteit. Er is onder andere sprake van magisch denken, trial and error, symbolisch spel en imitatie. Vijf- tot zevenjarigen grijpen in de pre-schematische fase kansen om doelgericht objecten en mensen te representeren, waarin bevestiging van hun omgeving noodzakelijk is. Dit kan hen namelijk ontmoedigen en vermoeien. Het is dé leeftijd van heel hoge en actieve fantasie, waarin ze nieuwe manieren verkennen terwijl ze zich slechts op één ding tegelijk kunnen focussen. De fantasie en realiteit lopen door elkaar. Gedurende de lagere school volgt nog de schematisch (7-9 jarigen), realistische fase (9-12 jarigen) en de pseudo-naturalistische fase (12-14 jarigen). Doordat kinderen hierin steeds meer verbanden leggen tussen fantasieën en de realiteit, zich bewuster worden van regels en sociale verwachtingen, zich vergelijken en logischer denken worden ze kritischer, waardoor hun creativiteit meer doelgericht en gestructureerd wordt.

Creativiteit als sleutel tot een sterke ontwikkeling en samenleving

Het belang van het stimuleren van kleutercreativiteit binnen een krachtige leeromgeving is breed. Scholen vormen de essentiële omgeving voor effectief leren, waar het stimuleren van creativiteit niet alleen bijdraagt aan een boeiende en dynamische onderwijservaring, maar ook aan het kritisch en probleemoplossend denken, aan de emotionele- en sociale ontwikkeling, aan de vindingrijkheid, aan de betrokkenheid bij het leren, aan het aanpassingsvermogen en de veerkracht en aan het levenslang nieuwsgierig leren (Benn, 2025).

Creatieve oefeningen creëren het vermogen van kinderen om situaties vanuit meerdere perspectieven en innovatieve oplossingen te analyseren waarbij bestaande patronen en traditionele methoden worden doorbroken, wat leidt tot een betere voorbereiding op toekomstige uitdagingen, een effectievere kritische probleemoplossing, het bereiken van doelen met beperkte middelen en het benutten van kansen (redactie, 2024). Volgens het Kohnstamm Instituut (2017) verbreedt dit de blik en denkwijze van leerlingen. Gedurende creatieve (samenwerkings)activiteiten wordt niet alleen de kans gecreëerd om sociale relaties aan te gaan en emoties te uiten, maar brengt het kinderen ook op nieuwe inzichten die ze in de toekomst preventief kunnen inzetten bij problemen met emotionele verwerkingen en sociale vaardigheden (Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst, 2012). Daarnaast zou creativiteit ook het zelfbewustzijn en hierdoor ook het begrip voor andermans emoties verbeteren (International School Guwahati, 2024). Dankzij een sterk ontwikkelde creativiteit en de hierbij behorende betere veerkracht en flexibiliteit bij nieuwe onverwachte situaties zijn kinderen ook emotioneel stabiel. Wanneer kinderen gedurende vrije activiteiten worden aangemoedigd eigen ideeën te uiten, raken ze meer betrokken in hun eigen leerproces. In de klas de lessen verbinden met specifieke interesses van kinderen maakt deze relevanter, waardoor het verlangen om verder te verkennen wordt aangewakkerd en het gevoel van eigenaarschap over hun eigen leerproces bij kinderen wordt bevorderd. Het uitwerken van deze kleuterideeën doet hun zelfvertrouwen stijgen, wat hen motiveert nog actiever deel te nemen en hierin ook risico's aan te gaan. De tegenslagen die met het nemen van deze risico's gepaard gaan stimuleert dan weer opnieuw de veerkracht (Gastblogger op kleutergewijs, 2020; Leren en Ontwikkelen door Begeleid Spel | Onderwijskennis, z.d.-b; Blogger, 2020b). Het is een

onuitputtelijke cyclus die de mens vanuit een mentaliteit van groei en leren doorheen het steeds veranderende leven navigeert.

In een maatschappij waar kunstmatige intelligentie meer de bovenhand neemt, zal creatief kunnen denken ervoor zorgen dat mensen opvallen. Creativiteit vormt dus een essentiële schakel in academische prestaties, professionele en persoonlijke groei. Het ontbreken van creativiteit ontnemt de kinderen logischerwijs een tal van bovenstaande voordelen.

Creativiteit in de knel of niet...

Volgens Beloyianni & Zbainos (2021) en Benning et al. (2022) zijn er in het onderwijs verschillende barrières die de creativiteit van leerlingen kunnen belemmeren, vooral wanneer ze systematisch aanwezig zijn in het onderwijs. Dit maakt het moeilijk voor jonge kinderen om hun volledige creatieve potentieel te ontwikkelen.

Een belangrijke barrière is het gebrek aan tijd en mogelijkheden om creatief bezig te zijn. Het voor ons gekende onderwijssysteem legt vaak de nadruk op academische prestaties en daarbij gestandaardiseerde tests, waardoor er weinig ruimte is voor creatieve activiteiten. De ontwikkeling van creativiteit wordt vaak geremd door sociale druk en een gebrek aan motivatie. Kinderen krijgen rond de leeftijd van 5 jaar al te maken met een bepaalde prestatiedruk en de nood om het goed of 'juist' te doen (Creativity in Young Children | MU Extension, 2022b). Leerlingen voelen zich soms dus beperkt door verwachtingen van anderen, zoals leraren of medeleerlingen, dit belemmert de leerlingen om buiten de gebaande paden te denken. Daarnaast speelt het ontbreken van intrinsieke motivatie ook een cruciale rol. Wanneer leerlingen voornamelijk worden gemotiveerd door externe factoren zoals beloningen of deze voorgaande beoordelingen, kan dit hun creatief denkvermogen onderdrukken. Het proces is veel belangrijker dan het doel waar men wil naartoe werken en het blijkt ook effectiever te zijn dan te werken onder druk of voor een beloning (Intrinsieke Motivatie, z.d.).

Ook de omgeving speelt een cruciale rol bij het bevorderen, ontdekken en stimuleren van creativiteit. Er is namelijk veel afhankelijk van hun opvoeding en omgeving. Kinderen uit cultuurrijke gezinnen hebben meer mogelijkheden voor creatieve ontwikkeling dan kinderen in minder bevoorrechte omgevingen. (Beloyianni & Zbainos, 2021)

Om de creativiteit van leerlingen effectief te bevorderen, zou het onderwijs zich moeten richten op het verminderen of uit de weg gaan van deze barrières. Dit kan door meer ruimte te creëren voor creatieve uitingen binnen het lesprogramma, door leerlingen te ondersteunen in hun intrinsieke motivatie en door een omgeving te creëren die bevorderlijk is voor het ontwikkelen van creatief potentieel. Het samenwerken in diverse, heterogene groepen bevordert ook creativiteit, omdat verschillende ideeën en kennis samenkomen. Het wegnemen van deze obstakels kan niet alleen de creativiteit van leerlingen bevorderen, maar hen ook beter voorbereiden op de uitdagingen van de toekomst (Krisvandenbranden, 2017).

De uitdaging van creatief onderwijs in Gambia

Binnen het Gambiaanse onderwijssysteem kan enerzijds de sterk heersende hiërarchie die effect heeft op de consequente leerkrachtstijl, de pedagogische benadering en de algemeen gebruikte

opvoedingsstijlen in combinatie met bovenstaande barrières, de creativiteit van kinderen afbreken en afremmen (Country Comparison Tool, z.d.). Ook het jaarrapport van Unicef bevestigt deze wijze van opvoeding door te stellen dat meer dan 89,2% van de kinderen verschillende vormen van geweld ervaren, waaronder fysieke en psychologische agressie door ouders, opvoeders en andere verzorgers zoals leerkrachten (Unicef, 2022). Volgens Sidibeh en Roche (2020) kunnen deze opvoedingsstijlen die ook op school gehanteerd worden dan weer grotendeels als autoritair, maar ook als autoritair en permissief benoemd worden. Wat betreft de opvoedings- en onderwijsstijlen, die naast andere ontwikkelingsdomeinen ook de creativiteit en vrijheid van denken, onderzoeken en handelen bij kinderen afremt, werden 25.000 mensen uit 30 verschillende buurten via het Nsa Kenno programma door Unicef opgeleid om onder andere vernieuwende opvoedingsstijlen en huishoudelijke praktijken te promoten bij onder andere gezinnen en scholen zodat de rechten van kinderen hier meer verzekerd kunnen worden. Ook dit bevestigt het negatief effect van de autoritaire opvoedings- en onderwijsstijl op de creativiteit van kinderen.

Anderzijds zorgt de beperkte oriëntatie op lange termijn ervoor dat creatieve activiteiten eerder als tijdsverlies worden beschouwd, wat de beperkte kennis van creativiteit en alles wat dit omvat kan verklaren (Country Comparison Tool, z.d.). Beide zaken zijn volgens Oosterheert en Meijer (2023) juist één van de motoren achter creativiteitsontwikkeling. Daarbovenop gaat ondanks het verplichte minimum van 20% slechts 17,4% van het bruto binnenlands product in Gambia naar het onderwijs, waardoor innovatie en bijscholing binnen dit traditioneel onderwijssysteem minder haalbaar zijn (Unicef, 2022). Aangezien in 2022 volgens het jaarrapport van Unicef 96% van de kinderen (100% meisjes en 91% jongens) het basisonderwijs afmaakt, maar slechts 63% (68% meisjes en 58% jongens) hiervan doorstroomt naar het secundair onderwijs en deze ook afmaakt, wordt het belang om in het basisonderwijs alle leerkansen maximaal te benutten belicht (Unicef, 2024). We kunnen ook vaststellen dat het percentage in schoolgaande kinderen het hoogst ligt in de kleuterjaren. Dit blijkt een duidelijke verklaring te zijn voor de al vroege schoolse aanpak. Ze lijken de korte actieve schooltijd van de kinderen zoveel mogelijk te willen benutten voor het aanleren van de cognitieve vaardigheden zoals lezen en schrijven, zodat ze deze zeker meekrijgen voor het verdere leven. Dit draait dan uit op het achteruit stellen van de creatieve factoren bij deze jonge kinderen, omdat ze nog steeds als minder waardevol worden beschouwd (Unicef, 2022).

Ook kunnen deze kinderen na de schooluren de niet schoolgaande kinderen, wat volgens UNICEF 14,41% is bij kinderen tussen de leeftijd van 7-12 jaar, onbewust inspireren en creatief beïnvloeden. Nadat Unicef en de Gambiaanse regering zich de voorbije jaren (én nog steeds) voornamelijk inzette om het recht op onderwijs voor elk kind te vervullen, binnen het project Zero Out of School, beloofde Adama Barrow in 2022 tijdens de Transforming Education Summit nu ook te investeren in initiatieven voor vaardigheidsontwikkeling (Unicef, 2023). Dit om de creativiteit, het onafhankelijk leren, de interpersoonlijke vaardigheden en het kritisch denkvermogen te verbeteren. Zo ligt de focus nu niet enkel meer op het inzetten van fundamentele geletterdheid en rekenvaardigheid. Dit benadrukt dat de prioriteiten binnen onderwijs eerst elders lagen, maar dit nu stilaan verschuiven naar het verbeteren van de onderwijskwaliteit én dit op alle vlakken (Unicef, 2024). Zo vormt onder andere het feit dat slechts 22% van de kleuterleerkrachten over een specifiek leerkrachtendiploma van het Gambiaans college beschikt, een opening om de onderwijskwaliteit op alle vlakken te verbeteren (Seurat, 2018).

Unicef financierde het onderwijzen van 240 facilititeitverantwoordelijken om de klaslokalen en speelterreinen meer te voorzien van concrete speel- en werkmaterialen én om binnen de eigen omgeving ook meer materiaalmogelijkheden te zien tot het stimuleren van de gehele ontwikkeling van kinderen, waaronder creativiteit ook onderdeel is. Het feit dat ondanks deze inspanning dit nog steeds een doel is waarop blijvend wordt ingezet, toont aan dat Unicef zich bewust is van de sterk tweedimensionale en klassikale schoolse aanpak. Dit is echter een proces van lange adem (Unicef, 2022). Een ander onderzoek bevestigt dit gebrek aan bepaalde materialen. Zo beschikt 67% van de scholen niet over verfmaterialen, 23% niet over potloden en 29% niet over papier (Seurat, 2018).

Onze literatuurstudie heeft ons waardevolle inzichten opgeleverd over creativiteit in het onderwijs, maar ook enkele belangrijke knelpunten blootgelegd. We hebben moeite met het vinden van concrete cijfers over het Gambiaanse schoolsysteem, met name over creativiteit, schoolbeleid en de opleiding van de Gambiaanse docenten. Daarnaast wordt creativiteit in Gambia vaak niet als prioriteit gezien, wat het onderzoek bemoeilijkt. Er is veel algemene literatuur over de voordelen van creativiteit, maar weinig concreet onderzoek naar de implementatie ervan. Daarom zal onze bachelorproef zich ook voornamelijk richten op het onderzoeken en verrijken van de praktijk. En hoe creativiteit het welbevinden en de betrokkenheid van leerlingen kan verbeteren, doormiddel van praktische tools voor leerkrachten.

*‘Creativity is children’s unique response to all what they see, feel, hear and experience.’
(Department for Education UK, 2024)*

ONDERZOEKSDOEL, ONTWERPVRAAG EN DEELVRAGEN

Onderzoeksdoel

Het doel van dit onderzoek is kennis en inzicht verwerven over het opstellen van een kwaliteitsvol curriculum als tool voor leerkrachten in de dagdagelijks klaswerking van kleuterklassen binnen de specifieke Gambiaanse onderwijscontext in The Swallow. De focus ligt op wat deze klasleerkrachten specifiek kunnen ondernemen of integreren in hun klaswerking om de algemene creativiteitsontwikkeling van de kinderen te ondersteunen en stimuleren, tot het bereiken van de positieve gevolgen hiervan op lange termijn. Vanuit opgedane kennis en inzichten uit de literatuur en het ontwerp dat hiermee gepaard gaat, is het de bedoeling verbeteringen te realiseren in de onderwijspraktijk. Hopelijk leidt dit daadwerkelijk tot verandering.

Onderzoeksvragen

Onderzoeksvraag 1 (ontwerpvrage): Welke didactische strategieën en activiteiten kunnen worden geïntegreerd binnen een curriculum om de creativiteit van jonge kinderen in Gambia te bevorderen?

- Deelvraag 1: Welke creativiteitsbevorderende acties en werkvormen kunnen worden geïntegreerd rond duurzaamheid en de SDGS door onder andere het integreren van lokale materialen en hergebruik van afval?
- Deelvraag 2: Welke onbeantwoorde noden vanuit diverse creativiteitsbevorderende factoren beïnvloeden de kwaliteit van de creatieve vakken binnen deze Gambiaanse school?
- Deelvraag 3: Aan welke ontwerpisen moet het curriculum voldoen volgens de betrokkenen van The Swallow?

Onderzoeksvraag 2 (evaluerende onderzoeksvraag): Hoe beïnvloedt dit curriculum gericht op creativiteitsstimulatie de leerervaringen en betrokkenheid van jonge kinderen én de zienswijze van leerkrachten binnen deze Gambiaanse school?

- Deelvraag 1: Welke evolutie is merkbaar in de betrokkenheid, motivatie en het creativiteitsniveau van kinderen na het invoeren van het curriculum?
- Deelvraag 2: Welke evolutie is merkbaar in de percepties en attitudes van leerkrachten over het belang van creativiteit in het onderwijs na het invoeren van het curriculum?
- Deelvraag 3: Welke aanpassingen en verfijning voeren we door in het curriculum op basis van deze evaluatie?

Motivatatie onderzoeksvragen

Onze eerste onderzoeksvraag, *"Welke didactische strategieën en activiteiten kunnen worden geïntegreerd binnen een curriculum om de creativiteit van jonge kinderen in Gambia te bevorderen?"*, richt zich op het ontwikkelen van concrete methoden om creativiteit in het kleuteronderwijs te stimuleren. Hiervoor zouden we graag een curriculum opstellen, vanuit zowel Belgische als Gambiaanse ontwerpisen, die de leerkrachten als handvat voor creativiteit binnen het onderwijs kunnen hanteren. We willen hierbij ondervinden welke, al dan niet Belgische, aanpakken het best aansluiten bij de Gambiaanse onderwijscultuur en hoe leerkrachten deze in hun lessen kunnen implementeren. Aangezien creativiteit een belangrijke rol blijkt te spelen in de cognitieve en sociale ontwikkeling van kinderen, onderzoeken we hoe dit dan gestimuleerd kan worden binnen de beschikbare middelen en gewoontes van het Gambiaanse onderwijs. Ook spitsen we toe op het verband tussen creativiteit en de Sustainable Development Goals (SDG's), voornamelijk duurzaamheid, door het gebruik van de omgeving (Sdgs, z.d.).

Onze tweede onderzoeksvraag, *"Hoe beïnvloedt dit curriculum gericht op creativiteitsstimulatie de leerervaringen en betrokkenheid van jonge kinderen én de zienswijze van leerkrachten binnen het Gambiaanse kleuteronderwijs?"*, gaat dan nog een stapje verder. Het gaat de creatieve activiteiten niet enkel invoeren, maar ook verder implementeren en evalueren. Door het invoeren van dit curriculum willen we inzicht krijgen in de bredere impact van op creativiteit gericht onderwijs. Enerzijds onderzoeken we hoe dit het welbevinden en de betrokkenheid van de kinderen beïnvloedt, anderzijds willen we de perceptie en attitudes van de leerkrachten beoordelen. Hoe ervaren zij het belang van creativiteit en zijn zij bereid om hun onderwijsmethoden hierop aan te passen? We verwachten dat een curriculum met een sterke focus op creativiteit niet alleen de leerervaring van de leerlingen zal verrijken, maar ook een nieuwe dynamiek in de klas kan brengen. Een klasklimaat waarbij zowel de leerlingen als de leerkrachten meer ruimte zullen krijgen voor experimenteren, expressie en creativiteit. Aan de hand van deze tweede onderzoeksvraag verfijnen we ons eerder opgesteld curriculum.

Onderzoeksfase 1

Methode (FASE 1)

Met het oog op het creëren van een breed scala aan didactische strategieën, activiteiten en ontwerpeisen, welke verwerkt worden binnen het Gambiaanse kunstcurriculum, werden de volgende deelvragen en methoden vooropgesteld (BIJLAGE B). Elk instrument werd opgesteld vanuit kwaliteitsvolle betrouwbare kijkkaders, welk werden toegevoegd in bijlage en verder werden aangevuld of aangepast met kennis vanuit de literatuurstudie, de praktijksetting en eigen vooropgestelde prioriteiten. Aangezien per methode een duidelijk en afgebakend doel werd geformuleerd, konden deze prioriteiten steeds goed voor ogen gehouden worden. Ook werden scores steeds bepaald vanuit één legende waarnaar gedurende de observatie steeds teruggegrepen werd als keurslijf, wat de betrouwbaarheid ten goede komt.

Allereerst werd deelvraag 1: *‘Welke creativiteitsbevorderende acties en werkvormen kunnen worden geïntegreerd rond duurzaamheid en de SDGS door onder andere het integreren van lokale materialen en hergebruik van afval?’* verder ontleedt in verschillende specifieke gerichte vragen binnen een minder gestructureerd kijkkader met open kijkpunten, vanuit eigen noden, onduidelijkheden en essentiële voorwaarden voor het realiseren van een kwaliteitsvol resultaat (BIJLAGE F). Gedurende een publieke bronnenstudie bood dit kader met inclusie- en exclusiecriteria houvast, richting en diepgang. Elke vraag werd opgezocht in verschillende bronnen. Er werd niet gekozen voor een interne bronnenstudie aangezien de praktijksetting niet beschikt over een kunstcurriculum, andere documenten of een brede kennis over kunst, klimaat, SDGS, ... en andere interne bronnen reeds doorzocht werden gedurende de verkenningsfase. Dit onderzoek werd uitgevoerd alvorens het toepassen van andere vooropgestelde methodes, zodat van hieruit verworven kennis meegenomen en geïntegreerd kon worden binnen daaropvolgende interviews en observaties. Uit dit opgebouwd inzicht konden ook rijke linken gelegd worden met wereldburgerschap, SDGS en duurzaamheid in het algemeen. Aangezien deze veelbesproken thema's essentiële doelen zijn binnen het onderwijs, konden uit verschillende kwaliteitsvolle en inspirerende bronnen verschillende strategieën, activiteiten en ander inspirerend materiaal verzameld worden. Aan de hand van analysemethode 9 waarin betekenisvolle tekstfragmenten worden gelabeld wordt deze verzamelde informatie geanalyseerd. Door essenties uit verschillende fragmenten van het literatuuronderzoek te halen, ontstaat een duidelijk algemeen antwoord op de onderzoeksvraag.

Via een filmische niet-participerende directe observatie zonder een gestructureerd kader werd de onderwijsstijl en context gedurende één activiteit eerst zo objectief mogelijk filmisch neergeschreven en bekeken (BIJLAGE G). Net zoals gedurende de volgende observaties werd er niet geparticipeerd om de huidige natuurlijke onderwijscontext zo min mogelijk te beïnvloeden. Om betrouwbaarheid en nuance te garanderen werden de observaties uitgevoerd door meerdere personen en herbekeken gedurende verschillende andere activiteiten doorheen de dag. In een tweede fase werd pas de tijd genomen om in gesprek geobserveerde gelijkenissen en verschillen te bespreken. Om dan hierna het resultaat kritisch naast de eerder verzamelde literatuur te leggen en om een voorgestructureerd kader op te stellen. Dit was opgesteld vanuit de kijkwijzer van muzische speelleerkansen en kwaliteitsvolle interacties (BIJLAGE C & D). Uiteindelijk worden de scores overlopen en komen ze tot het vormen van interpretaties. Door in de eerste fase een gestructureerd kader achterwege te laten, kon in eerste instantie breed geobserveerd worden om alle mogelijke

opties en mogelijkheden open te houden. Later wordt individueel toegespitst op creativiteitsstimulerende voorwaarden wat betreft de omgeving, activiteiten, interacties en leerkrachtenstijl. Uiteindelijk werd een antwoord op de observatievraag, reflecties en actiepunten geformuleerd. Aangezien het uiteindelijke curriculum bestemd is voor de gehele kleuterafdeling, worden observaties idealiter afgenomen in alle kleuterklassen. Met het oog op haalbaarheid en het feit dat de leeftijden doorheen de verschillende klassen toch overlappen, werd gekozen om op basis van informatie uit nursery twee en drie te differentiëren naar nursery één. Ook waren ~~zijn~~ dit de klas waarin we beiden stagelopen. Dit geldt voor alle observaties en bevragingen. Zo werd deelvraag 2: *‘Welke onbeantwoorde noden vanuit diverse creativiteitsbevordende factoren beïnvloeden de kwaliteit van de creatieve vakken binnen deze Gambiaanse school?’* behandeld. Daarna werden opnieuw betekenisvolle tekstfragmenten gemarkeerd binnen het filmisch verslag tot de essentie, met betrekking tot analysemethode 9. Ook analysemethode 6: *‘aantallen omzetten naar procenten’* werd gehanteerd, waarin de scores van 1 tot 5 werden verrekend tot procenten binnen een tabel, om de aard van de problematiek in de praktijksetting te visualiseren.

Het perspectief van de directie en de klasleerkrachten van nursery twee en drie werden aan de hand van een interview bevestigd en meegenomen binnen een reflectie van de bovenstaande observaties (BIJLAGE H). Ook werd binnen deze voorgestructureerde interviewleidraad gepeild naar de individuele verwachtingen, creativiteitsondersteunende noden en artistieke visies van deze verschillende partijen tot een antwoord op deelvraag 3: *‘Aan welke ontwerpeisen moet het curriculum voldoen volgens de betrokkenen van The Swallow?’*. De vragen werden opgesteld door één persoon en herlezen door de andere, om ze te screenen op vlak van relevantie, vriendelijkheid, duidelijkheid, Deze interviews werden individueel afgenomen om te vermijden dat de verschillende partijen en posities elkaar beïnvloeden. Om zowel een beeld te kunnen schetsen van het school- en klasbeleid omtrent kunst werden de directie en klasleerkrachten geïnterviewd. Ook werd er vanuit de trechterstructuur gekozen voor open vragen om de geïnterviewde volledig de kans te geven ons mee te nemen in haar perspectief. De vragen werden in het gesprek soms gesloten, verdiept en verduidelijkt afhankelijk van de noden, onduidelijkheden en antwoorden van alle partijen. Dankzij het maken van een geluidsopname en het noteren van non-verbale signalen op het moment zelf werd dit interview zo precies mogelijk verwerkt. Pas in een latere fase werden de resultaten hiervan gedurende een meeting gezamenlijk besproken tot een optimale afstemming en gedeelde aanpak. Achteraf werden deze antwoorden ook verwerkt binnen een minder gestructureerd kijkkader met open kijkpunten die fungeerde als kapstok voor een publieke bronnenstudie, waarin werd nagegaan hoe bevestigde verwachtingen, onderwerpeisen en noden daadwerkelijk kunnen worden vervuld in het curriculum (BIJLAGE I). Aangezien de basiskennis over kunst binnen The Swallow eerder beperkt is, zorgde de bronnenstudie achteraf voor rijke aanvullingen en extra kennis om aan de expliciete nood van een kunstcurriculum zo toegankelijk en laagdrempelig mogelijk te kunnen voldoen. De interviews worden aan de hand van analysemethode 11 geanalyseerd door antwoorden op de deelvragen en doorslaggevende citaten thematisch te coderen. Daarnaast worden de aangegeven barrières vanuit de diverse interviews binnen de Swallow en andere schoolbezoeken overzichtelijk weergegeven binnen een cirkeldiagram. Deze visualisatie werd opgesteld vanuit analysemethode 6, waarin de aantallen waarin een bepaalde barrière werd aangegeven werden omgezet naar percentages. Als laatste werden met behulp van analysemethode 12: *‘horizontaal vergelijken’* de verschillende antwoorden van de klasleerkrachten en directeur binnen The Swallow per vraag naast

elkaar gelegd. Zo werden gelijkenissen en verschillen in meningen en standpunten in kaart gebracht.

Om het Gambiaanse onderwijssysteem niet te verengen tot The Swallow werden gedurende schoolbezoeken alle kansen benut om ook daar diverse leerkrachten en klaswerkingen te bevragen en observeren. Aangezien informatie hieruit steeds overlapte werd meer inzicht en zekerheid verkregen in de algemene kennis over kunst in Gambiaanse scholen.

Resultaten en conclusies (FASE 1)

Uit onderzoek omtrent deelvraag 1: *‘Welke creativiteitsbevorderende acties en werkvormen kunnen worden geïntegreerd rond duurzaamheid en de SDGS door onder andere het integreren van lokale materialen en hergebruik van afval?’* bevestigt een literatuurstudie dat creatief en innovatief denken een essentiële basis legt voor het aanpakken van de SDG's, wat resulteert in een groter duurzaam bewustzijn (BIJLAGE F). Met de citaten: “Creativiteit zit in alles binnen het leven. Zelfs in de business, tijdens het koken, binnen de politiek, In alles wat je doet heb je creativiteit nodig.” en “Kunst hoort ook bij kwaliteitsvolle educatie.”, leggen klasleerkrachten ook onbewust de link met de SDG's gedurende een interview (BIJLAGE H).

STEAM, design thinking en maker education zijn verzamelde methoden welke creativiteit bevorderen binnen een duurzaam kader (STEAM-onderwijs: Onderzoeken, Ontdekken & Ontwerpen, 2024; Van Der Wardt, 2021; *What Is Maker Education? – Maker Ed*, z.d.). Binnen STEAM-activiteiten (wetenschap, technologie, engineering, kunst en wiskunde) worden levensechte problemen met verschillende praktische strategieën aangepakt. Dit prikkelt duurzame denkwijzen en het systeemdenken bij kinderen, welke een grote rol spelen in het aanpakken van milieuproblemen. Daarnaast kan samen met kinderen binnen design thinking als tweede strategie ook nagedacht worden over het oplossen van specifieke problemen. Hierbij wordt samen gebrainstormd waarna meteen één idee wordt uitgewerkt en uitgetoetst in de praktijk. Binnen deze cyclus worden het ontwerp en de daarbij behorende vaststellingen telkens opnieuw onderzocht, begrepen en aangepast. Maker education sluit hierbij aan maar focust zich vooral op het individueel uitvoeren en minder op het samen denken. Het hoofddoel is telkens het stimuleren van het probleemoplossend denken.

Aangezien in Gambia geen reguliere afvalophaaldienst is, ligt heel wat zwerfvuil en creatief potentieel onder de vorm van loose parts in de omgeving. Dit nodigt uit tot upcyclen of hergebruiken van afvalmaterialen, wat een versterkend effect heeft op de creatieve vaardigheden van kinderen binnen alle vormen van kunsteducatie. Afvalmaterialen kunnen binnen elke activiteit een goede leidraad zijn. Upcyclen gaat gepaard met minstens vier voordelen. Het behoud van kwaliteit, het ontwikkelen van creativiteit, het verminderen van de ecologische voetafdruk en de economische voordelen vallen hieronder (BIJLAGE F).

Gelinkt aan het onderwerp van deze bachelorproef spelen de muzische bouwstenen binnen kunsteducatie ook een cruciale rol in het bevorderen van duurzaamheid en het zijn van een wereldburger. In tegenstelling tot het geven van abstracte en afstandelijke wetenschappelijke informatie, stimuleren de muzische bouwstenen meteen de verbeelding en emoties. Dit maakt duurzaamheidsonderwijs aantrekkelijker en interactiever, wat complexe ecologische problemen op een meer ervaringsgerichte toegankelijke manier overbrengt én hiermee bewustwording met gedragsverandering stimuleert. Ook vergroot kunst empathie (Expertisecentrum Kunsttheorie,

2020). De attitude van het uitoefenen wederzijds begrip te creëren is één van de bouwstenen van wereldburgerschap. De vier muzische bouwstenen zijn een krachtig middel die bijdraagt aan het zijn van een wereldburger (maX Music, 2025).

Om elke SDG te kunnen bereiken zijn creativiteit, out-of-the-box en probleemoplossend denken noodzakelijk. Indirect kan kunsteducatie hierin steeds oplossingen bieden. Binnen het onderzoeksproject toekomstgericht onderwijs gaan scholen hierin bijvoorbeeld een stap verder (Diane, 2024). Naast de traditionele doelen worden ook andere doelen rond persoonsvorming, kritisch denken, creativiteit, maatschappelijk bewustzijn, zelfsturing en samenwerken, gericht op wereldburgerschap (SDG 4) geïmplementeerd door diverse reeds vermelde methoden toe te passen. Ook andere online tools geven concrete praktijkvoorbeelden om leerkrachten hierin op diverse manieren te ondersteunen (BIJLAGE F). Rond duurzaamheid en alles wat dit omvat is een breed scala aan creativiteitsbevorderende activiteiten beschikbaar die via integratie kunnen worden ingezet.

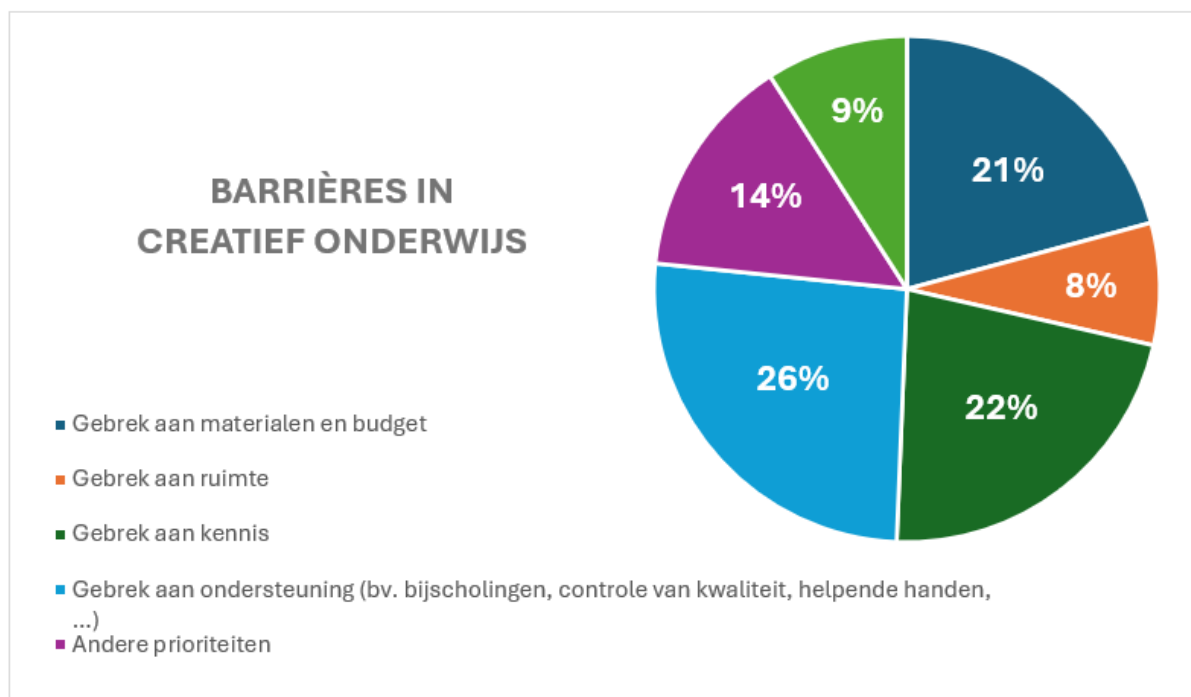
Aan de hand van het uitvoeren van niet-participerende en directe observaties binnen de klascontext van nursery twee en drie en het uitdelen van bepaalde scores, kan er een conclusie gevormd worden in verband met deelvraag 2: *‘Welke onbeantwoorde noden, vanuit diverse creativiteitsbevorderende factoren, beïnvloeden de kwaliteit van de creatieve vakken binnen deze Gambiaanse school?’*. Zowel uit het filmisch verslag met reflecties en actiepunten, als de scores op basis van leerkrachtenstijl, omgeving, activiteiten en creativiteitsniveau van leerkrachten en kinderen, kan gesteld worden dat creativiteit in de aderen van de kinderen stroomt. Ze zijn creatief, willen uitproberen en experimenteren. Hoewel de kinderen dit enthousiasme tonen, lijken de kansen om deze creativiteit actief te beantwoorden en te stimuleren niet altijd even optimaal benut. Dit is ook af te leiden uit de opmerkelijk hoger gemiddelde score van 3,7 op 5 op vlak van het creativiteitsniveau van de kinderen, ten opzichte van dat van het leerkrachten met een gemiddelde van 1,6 op 5. Hierin werden de leerlingen en leerkrachten per vereiste waarmee iemand als creatief of creatief stimulerend beschouwd kan worden, gescoord. Hoe hoger de score, hoe creatief het kind aan de slag gaat en hoe meer de leerkracht de creativiteit van kinderen stimuleert. Zowel de vereisten, scores als evoluties zijn terug te vinden in de grafieken in bijlage (BIJLAGE L). Hoewel de fysieke ruimte en materialen mogelijkheden bieden, blijven activiteiten sterk gestructureerd en gericht op een vast eindresultaat. De leerkrachtenstijl, van de geobserveerde leerkrachten, laat weinig ruimte voor open exploratie en inbreng van de leerlingen (BIJLAGE L). Op die manier lijkt creativiteit eerder als ongehoorzaamheid en foutief te worden gezien dan als een waardevolle vaardigheid, die ook veel extra leerkansen met zich meebrengt.

Na het filmisch observeren werden er ook scores uitgedeeld van 1 tot en met 5 op een aantal verschillende aspecten binnen de praktijksetting (BIJLAGE G). Er werd gekeken naar de omgeving en zijn materialen, de activiteiten en de leerkrachtenstijl. In nursery twee behaalde ze een score van 33,33% en bij nursery drie een score van 41,11% (BIJLAGE G). Hoewel er een verschil op te merken is in beide klassen, liggen de scores eerder laag. De nadruk binnen de school ligt voornamelijk op de cognitieve vakken zoals wiskunde en taal. Hierdoor krijgen kinderen nog niet voldoende kansen om hun verbeeldingskracht en de creatieve denkvaardigheden te ontwikkelen.

Na gesprekken met de twee klasleerkrachten blijkt echter dat zij wel degelijk interesse en enthousiasme tonen om creativiteitsbevorderende activiteiten te integreren in hun onderwijs

(BIJLAGE H). Ze geven aan dat ze creativiteit als iets essentieel ervaren. Zo zegt teacher Assi ook dat creativiteit in alles terug te vinden is en dat het zelfvertrouwen stimuleert bij kinderen. Ze geven aan dat de opleiding die zij zelf volgden om leerkracht te worden hun niet voldoende opgeleid heeft tot het geven van deze soort lessen. Hierdoor merken zij ook dat de creativiteit van kinderen niet altijd voldoende geprikkeld wordt. Ze staan dus zeker open tot het hanteren van een curriculum, het volgen van workshops of bijscholing en het aanpassen van de klaspraktijk. Er is een grote betrokkenheid en liefde te voelen naar de kinderen toe en geven aan zo kwaliteitsvol mogelijk onderwijs te willen bieden.

Het is duidelijk dat er heel wat belemmerende factoren aanwezig zijn als het aankomt op het aanbieden van een kwaliteitsvolle kunsteducatie. De nood voor creativiteit en experimenteren van de kinderen blijft onbeantwoord, maar zo ook de nood van de leerkrachten om meer ondersteuning te krijgen in het bevorderen hiervan. Afhankelijk van leerkracht tot leerkracht worden materiaal, ruimte, gebrek aan opleiding, moeilijkheden met kinderen of onwetendheid aangegeven als de grootste hindernissen tot het bereiken van creativiteitsbevorderend onderwijs, waarvan de concrete cijfers terug te vinden zijn binnen het onderstaande cirkeldiagram (FIGUUR 4).

AANTAL BEVRAAGDEN PER SCHOOL			
The Swallow	Albreda	Seidemann	Geenya
5	5	5	5

Figuur 4: Uit verschillende Gambiaanse scholen van diverse dorpen werden steeds vijf onderwijsbetrokkenen bevestigd naar hetgeen wat hen belemmerd om tot kwaliteitsvol creatief onderwijs te komen. De verschillende antwoorden werden samengevoegd, van waaruit percentages werden berekend.

(eigen opgestelde cirkeldiagram vanuit de onderzoeksresultaten, gemaakt op 19 april 2025)

Om een duidelijk beeld te schetsen over de ontwerpisen met betrekking tot deelvraag 3: ‘Aan welke ontwerpisen moet het curriculum voldoen volgens de betrokkenen van The Swallow?’, werden interviews met verschillende partijen gecombineerd met een literatuurstudie achteraf (BIJLAGE H &

l). De directie en enkele klasleerkrachten benadruk~~ken~~^{ken} het belang van creativiteit als middel om kinderen te helpen omgaan met problemen, gevoelens, gedachten en talenten. De uitspraak van de directeur: “Creativiteit zit verweven in alle lessen. Het heeft voor mij geen limieten.” en teacher Assi: “Creativiteit zit in alles binnen het leven. Zelfs in de business, tijdens het koken, ... in alles wat je doet, heb je creativiteit nodig.”, bevestigt deze visie. Ondanks dat alle partijen het belang hiervan uitspreken, is de kennis over de muzische domeinen en hoe deze geïntegreerd kunnen worden eerder beperkt. Klasleerkrachten wijzen hiervoor naar het gebrek aan kwaliteitsvolle begeleiding op vlak van kunst in hun opleiding, bijscholingen, curriculum, leerdoelen,

Uit het interview met de directeur blijkt dat zij een sterke kennisbasis en professionalisering wil creëren onder de leerkrachten door het integreren van een curriculum als houvast (BIJLAGE H). Daarnaast werden de noden van alle klasleerkrachten wat betreft de ontwerpisen uit de interviews horizontaal vergeleken tot het bepalen van concrete ontwerpisen (BIJLAGE H). Om deze tool zo toegankelijk mogelijk te maken voor het schoolteam moet niet alleen het curriculum, maar ook de integratie ervan laagdrempelig zijn. Dit door middel van workshops, gezamenlijke testmomenten, reflectiemomenten en het samen doorlopen, evalueren en aanpassen van het curriculum. De inhoud moet onder andere uit stapsgewijze spelfiches bestaan die algemeen, duidelijk, concreet en gestructureerd zijn. Ook moeten deze beschikken over een overzichtelijke materiaallijst en concreet beeldmateriaal. Alles moet ook aanpasbaar zijn naargelang de projecten die op dat moment lopen. Het curriculum dient als een inspiratiebron en kapstok.

Afgeleid uit de beperkte kennis van de muzische bouwstenen zijn informatie en concrete voorbeelden ook welkom. Naast beeldende kunsten, wordt de nood naar informatie over dans, muziek en poppenspel expliciet vermeld. Op die manier kan het curriculum ook het economische voordeel benadrukken van wereldberoemde kunst, wat de kinderen extra motivatie biedt. Er is momenteel geen leerplan met ontwikkelingsdoelen voor kunst beschikbaar. Klasleerkrachten geven aan open te staan voor het integreren van algemene Westerse doelen, mits deze vereenvoudigd en gedifferentieerd zijn.

De integratie van de lokale cultuur en materialen wordt ook als belangrijk beschouwd, omdat dit gelinkt aan het ervaringsgericht onderwijs herkenbaar is binnen de leefwereld van kinderen en leerkrachten. Er worden geen speciale feestdagen gevierd op school met kunst. Wel is hiervoor interesse en staan alle partijen open voor inspiratie uit het Westerse systeem. Mits aanpassingen gericht op de diverse leefwerelden, mogen Westerse invloeden zeker aanwezig zijn. Ook zijn loose parts en open-ended materiaal overal te vinden in en rond de school. Deze materialen bieden ook een wereld aan creativiteit voor de jonge kinderen.

De directie wil ook meer kennis verwerven over de verschillende mogelijkheden om kunst te integreren in andere niet-creatieve vakken, waardoor op een speelse manier de kwaliteit van het onderwijs in het algemeen toch kan stijgen. Wat hieronder verstaan kan worden, wordt onderstaand geïllustreerd (FIGUUR 5, 6 & 7).

Figuur 5: Binnen de les *English Phonics* worden kinderen uitgedaagd creatief te denken bij het zoeken van letters in tekeningen of bij het zélf creëren van lettertekeningen.

(eigen foto, genomen op 3 maart 2025)

Figuur 6: Binnen de les *Project*, waarbij de regels en woordenschat van voetbal behandeld werd, worden kinderen uitgedaagd onder andere voetballen te boetsen. Welke precieze hoeveelheden zand en water resulteren in goede klei? Hoe creëren we de vorm? Welke extra elementen hebben we nodig?

(eigen foto, genomen op 5 maart 2025)

Figuur 7: Binnen de les *Storytelling* wordt deze keer niet naar een prentenboek geluisterd, maar bedenken de kinderen in een gezamenlijk gesprek zélf een verhaal. De kinderen tekenen hierbij de prenten chronologisch.

(eigen foto, genomen op 15 april 2025)

Integratiemogelijkheden op vlak van de bestemming achteraf van het werk door tentoonstellingen, klasdecoratie of andere manieren van verwerking is voor hen ook onbekend terrein, waarvoor de directeur expliciet hulp vraagt.

Als laatste vormt de onzekerheid en onwetendheid over kunsteducatie een vast patroon binnen het interview van de verschillende partijen. Concrete tips op vlak van organisatie, leerkrachtenstijl, interactie, aanbod, ... kunnen de leerkrachten hierin ondersteunen. Daarnaast kan een bijgevoegde zelfreflectie hun beginsituatie en groei doorheen de activiteiten concreet maken. Leerkrachten zijn daarnaast zelf gemotiveerd zich hierin actief bij te scholen. Aangezien bijscholing beperkt zijn, kunnen inspiratieve bronnen een meerwaarde zijn om hun leerproces zelf in handen te nemen. Tenslotte worden deze ontwerpeisen verder gestaafd en bevestigd doorheen alle voorgaande observaties, literatuurstudies en bevragingen.

De literatuurstudie bevestigt veel van de gestelde criteria van de leerkrachten en directie van The Swallow. Volgens verscheidene bronnen moet een (kunst)curriculum progressief opgebouwd worden (Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst, z.d.; Severs, 2025). Er wordt verwacht dat men rustig begint en zo verder kan opbouwen naar meer complexere kunstvormen. Hierbij moet ook rekening gehouden worden met de individuele leerlijnen en dus ingezet worden op differentiatie. Daarbij is het ook minstens even belangrijk om vanuit het kind en zijn interesses te werken. Zo is het kind ook het meest optimaal actief betrokken bij zijn of haar eigen creatieve leerproces. Hier in Gambia kan daar dan extra op worden ingezet door de lokale cultuur en kunstvormen te betrekken. Dit zal zorgen voor nog meer actieve participatie omdat dit voor herkenbaarheid zorgt.

In het algemeen is het van belang dat het curriculum een harde, duidelijke en gestructureerde kern nodig heeft, die wel flexibel genoeg is om aan te passen en te integreren in eender welke context. Op vlak van inhoud moeten voor een effectief kunstcurriculum de muzische bouwstenen worden ingezet. De focus ligt dan voornamelijk om beeldende kunsten, muziek, dans en drama/theater. Ook film zou tegenwoordig een groot aspect zijn, maar deze laten we achterwege in de school hier in Gambia, aangezien ze niet de middelen hebben om zich hierin te kunnen verdiepen (LKCA, 2024; Kunstdisciplines in Beeld, z.d.).

Teacher Mama, maar ook de andere docenten, halen aan dat ze integratie van de creativiteit in andere vakken ook graag in het curriculum zouden zien. Bronnenonderzoek toont ook aan dat dit een goed en haalbaar idee is (Meester in Kunst, z.d.). Elke muzische bouwsteen heeft een rechtstreeks effect op de cognitieve vaardigheden van kinderen en stimuleert hen dus ook vlak van wiskunde en taal. Zo zullen er in het curriculum, via leerdoelen, linken zijn naar hoe creativiteit kan worden doorgetrokken tot de cognitief uitdagende vakken.

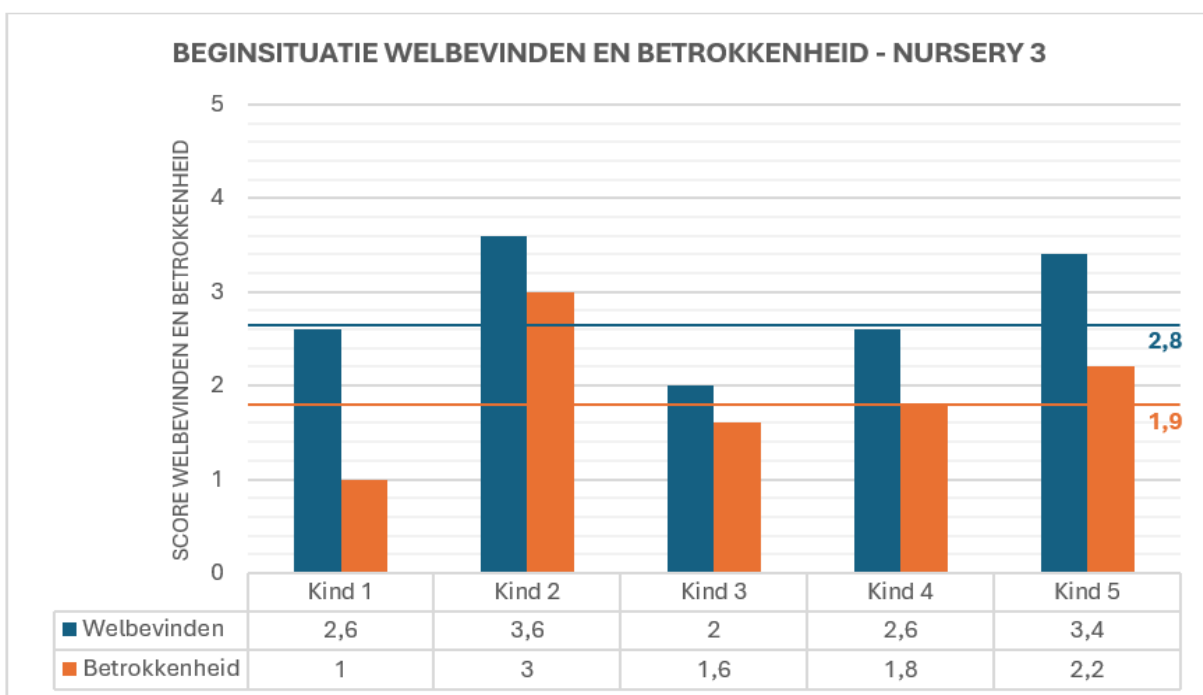
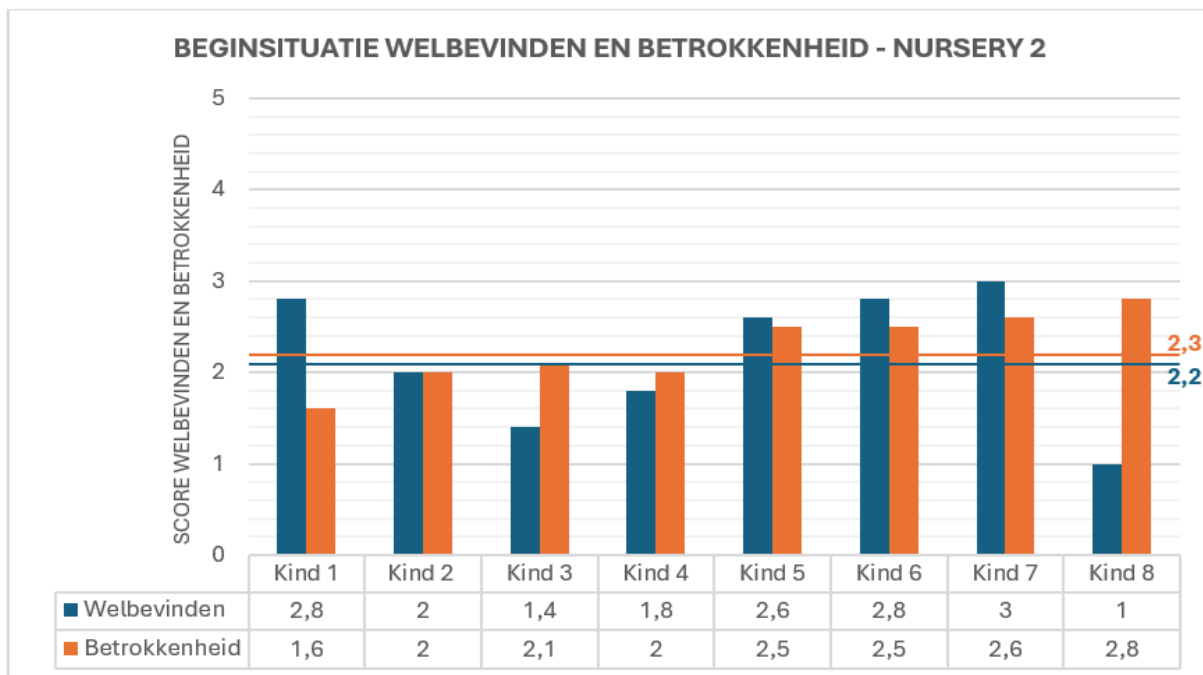
Onderzoeksfase 2

Methode en analyseresultaten (FASE 2)

Met drie deelvragen werd ingezoomd op de tweede onderzoeksvraag waarin de leerervaringen en betrokkenheid van de kinderen én de zienswijze van de leerkracht, zowel voor en na de integratie van het kunstcurriculum wordt geëvalueerd. Op basis van de evaluatie hiervan achteraf werd binnen deelvraag 3 onderzocht welke aanpassingen en verfijningen nog verder doorgevoerd kunnen worden.

Allereerst werd door middel van een niet-participerende directe observatie met een voorgestructureerd kijkkader deelvraag 1: *‘Welke evolutie is merkbaar in de betrokkenheid, het welbevinden en het creativiteitsniveau van kinderen na het invoeren van het curriculum?’* onderzocht (BIJLAGE J). Met behulp van de Leuvense Welbevinden en betrokkenheidsschaal van Laevers werd een legende met bijbehorende scores opgesteld (BIJLAGE E). Binnen nursery twee en drie werden acht en vijf kinderen met een uiteenlopend profiel geselecteerd op vlak van leeftijd, geslacht, karakter, ... en telkens vijf minuten geobserveerd op vlak van deze signalen. De welbevinden- en betrokkenheidsscores werden geanalyseerd door zowel binnen de aspecten van welbevinden en betrokkenheid van eenzelfde kind het gemiddelde te berekenen, als het totale gemiddelde van de gehele klasgroep. Dezelfde kinderen werden zowel voor als na de integratie van het kunstcurriculum geobserveerd. Idealiter wordt de gehele klas geobserveerd om conclusies vanuit uitzonderingen te vermijden, maar om het haalbaar te maken werd hierin doordacht geselecteerd. Gedurende deze hoofdobervatie en de volgende werd gekozen voor de meest actieve creatieve les, omdat we willen verder bouwen op de basis die er al ligt. Aan de hand van analysemethode 1 waarin gemiddelden werden berekend, konden binnen de verschillende onderstaande staafdiagrammen de begin-, eindsituatie en evolutie per klas geïllustreerd worden.

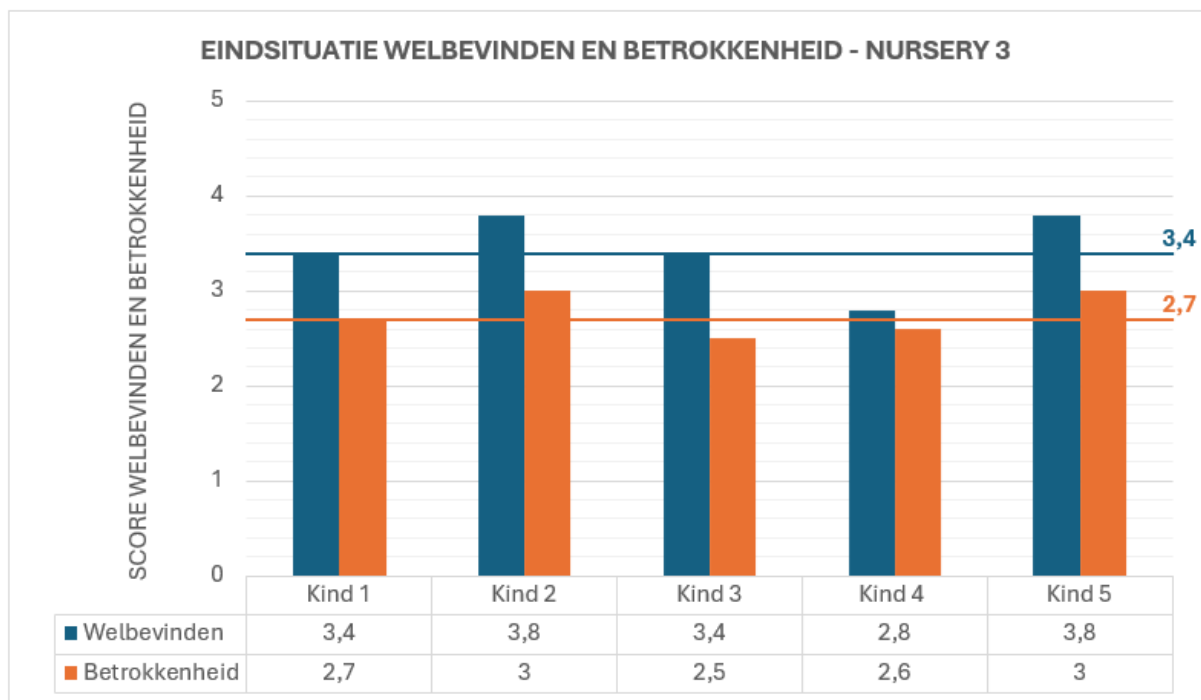
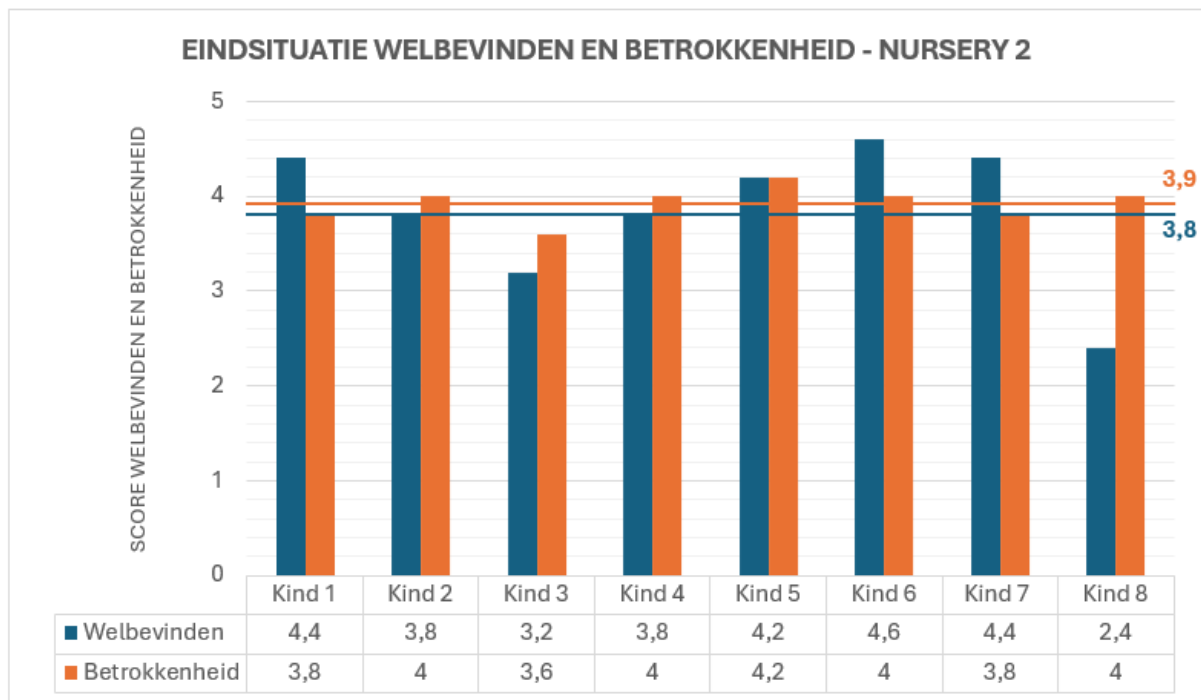
Wat betreft de beginsituatie ligt de betrokkenheidsscore bij alle geobserveerde kinderen met uiteenlopend profiel onder het gemiddelde, wat in nursery twee en nursery drie resulteert in een algemeen gemiddelde van 2,2 en 1,9 op 5. De gemiddelde score op vlak van welbevinden ligt in nursery twee op 2,2 en in nursery drie op 2,8, waarbij slechts 3 van de 13 individueel geobserveerde kinderen een score van 3 of iets daarboven behalen. Algemeen kan gesteld worden dat beide klasgroepen onder het gemiddelde scoren op welbevinden en betrokkenheid, wat eerder als een laag beginniveau geëvalueerd kan worden (FIGUUR 8).

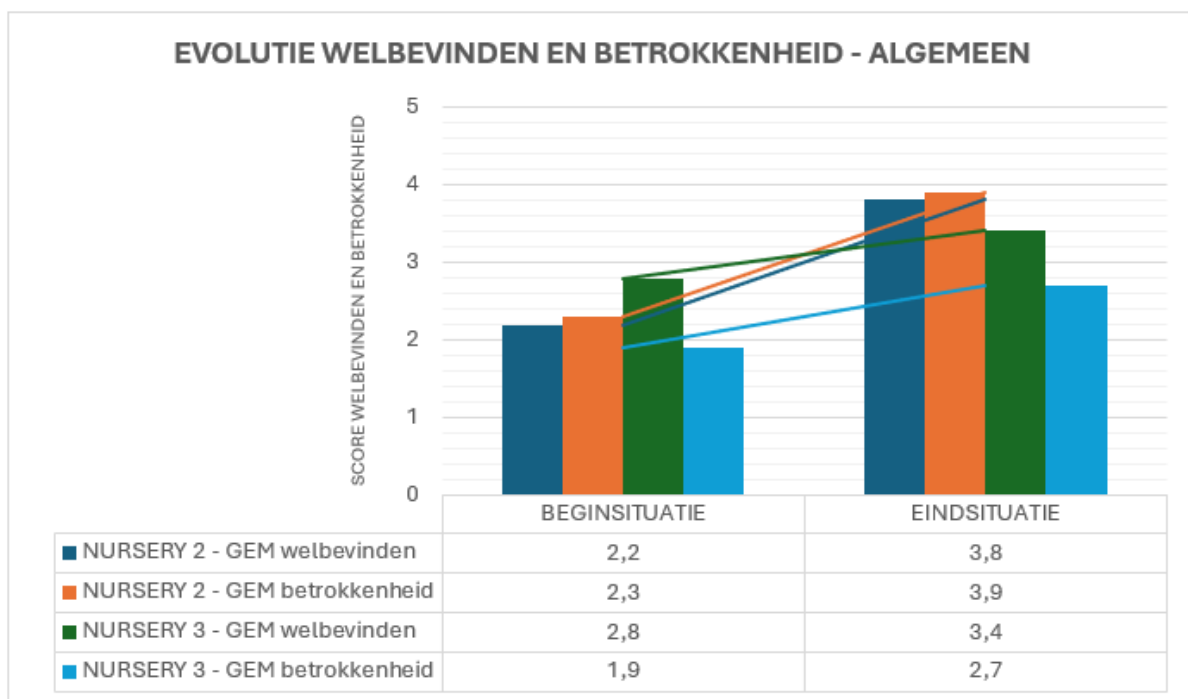
Figuur 8: Deze staafdiagrammen geven de beginscore per kind op vlak van welbevinden en betrokkenheid weer in nursery twee en drie. De horizontale lijn wijst op de gemiddelde score per klas.
(eigen opgestelde staafdiagrammen vanuit de onderzoeksresultaten, gemaakt op 19 april 2025)

Uit een officieel testmoment, gevolgd door extra observaties met het oog op betrouwbaarheid, blijkt dat het curriculum in beide klassen een positief effect heeft op de welbevinden- en betrokkenheidsscore (FIGUUR 9 & 10). Gemiddeld stijgen de kinderen uit nursery twee en drie gemiddeld met 1,6 en 0,7 op vlak van welbevinden en met 1,6 en 0,8 wat betreft betrokkenheid. De oorzaak van het feit dat enkele kinderen opmerkelijk sterk stijgen of juist laag blijven kan vanuit voorgaande observaties en gesprekken met de klasmentoren, ouders en het kind zelf gestaafd

worden. Binnen nursery twee ligt zo bij kind 8 een algemene angst op school en bij kind 4 het wegvallen van de taalbarrière aan de basis van opvallend lage en hoge stijging.

Figuur 9: Deze staafdiagrammen geven de eindscore per kind op vlak van welbevinden en betrokkenheid weer in nursery twee en drie. De horizontale lijn wijst op de gemiddelde score per klas.
(eigen opgestelde staafdiagrammen vanuit de onderzoeksresultaten, gemaakt op 19 april 2025)

Figuur 10: Deze staafdiagram vat bovenstaande staafdiagrammen samen zodat de evolutie gevisualiseerd kan worden. De gemiddelde scores van welbevinden en betrokkenheid per klas, uit de begin- en eindsituatie, worden voorgesteld met de staven en kleuren. De stijgende lijnen geven de doorgemaakte evolutie weer.

(eigen opgestelde staafdiagrammen vanuit de onderzoeksresultaten, gemaakt op 3 mei 2025)

Toegesplitst op het tweede deel van deelvraag 1 werden essentiële voorwaarden voor het als kind beschikken over en als leerkracht stimuleren van creativiteit uit de kijkwijzer van muzische speelleerkansen en kwaliteitsvolle interacties opgesomd (BIJLAGE C & D). Per vereiste bepaalde een score van één tot vijf in hoeverre dit al dan niet bij beide partijen aanwezig was, zowel voor als na de integratie van het curriculum, waarna ook een gemiddelde werd genomen. Met analysemethode 1 en 5 werden gemiddelden en aantallen berekend tot het opstellen van een puntdiagram met kleuren en evolutielijnen (BIJLAGE L).

Inzake het creativiteitsniveau scoorden de leerlingen van nursery twee en drie een gemiddelde score van 3,7 en 3 op vlak van deze vereisten. Voor de leerkrachten ligt dit met een gemiddelde score van 1,6 en 2,4 lager. Deze scores bevestigen de conclusies uit de bovenstaande observaties (BIJLAGE G). Ook hier scoren beide klasgroepen onder het gemiddelde, wat eerder als een laag beginniveau geëvalueerd kan worden.

Gedurende het testmoment en andere observaties werd ook hier een stijging vastgesteld. Zo stijgen de leerlingen en leerkrachten binnen nursery twee met 2,1 en 0,8 en binnen nursery drie met 1 en 1,2. De vereiste waarin kinderen verschillende materialen en manieren uittesten stijgt in beide klassen opmerkelijk. De oorzaak hiervan kan gevonden worden bij de stijging binnen vereiste 3 en 4 bij de leerkrachten, waarbij ze kinderen opeens meer toelaten zelfstandig keuzes te maken binnen de activiteit én experimenteren en uitproberen ook meer aanmoedigen. Ten slotte scoren de kinderen uit beide klassen steeds hoger dan de leerkrachten. Zit de creativiteit in het kind, maar wordt deze onbewust afgeremd door de leerkrachtenstijl?

Binnen de resultaten van beide observaties stijgt nursery twee ongeveer met 1 meer dan nursery drie. Allereerst kan dit te wijten zijn aan het feit dat de basis van de kinderen en leerkrachten uit beide klassen relatief ver uiteen ligt. De klasleerkracht uit nursery twee kreeg doorheen haar vele jaren binnen het onderwijs diverse Westerse stagiaires. Deze inspiratie resulteerde in relatief meer 'creatieve' activiteiten binnen klassikale activiteiten en hoekenwerk. De klasleerkracht uit nursery drie is nieuw. Daarnaast wordt nursery drie beschouwd als het eerste leerjaar binnen het Belgische schoolstelsel, waarin geen hoekenwerk aanwezig is en minder speels aan de slag gegaan wordt. Het leeftijdsverschil en het feit dat nursery twee als zeer speels en enthousiast beschouwd wordt, kan ook een rol spelen.

Om te achterhalen of de observaties omtrent de leerkrachtstijl correct werden geïnterpreteerd, werden deze meningen en attitudes ook expliciet bevraagd gedurende een interview met een voorgestructureerde interviewleidraad binnen deelvraag 2: *'Welke evolutie is merkbaar in de attitudes van leerkrachten over het belang van creativiteit in het onderwijs na het invoeren van het curriculum?'* (BIJLAGE M). De beginsituatie werd reeds omschreven vanuit voorgaande interviews en observaties. De evolutie hierin werd na de integratie van het curriculum opgevolgd met een nieuw specifiek interview, waarin met analysemethode 9 betekenisvolle tekstfragmenten werden gelabeld en geanalyseerd. De leerkrachten gaven aan zich bewust te zijn van het belang om creatieve activiteiten te geven, maar dit vanuit onwetendheid over de voordelen en de lesopbouw eerder als een last beschouwden. Mede hierdoor werd de focus vaker gelegd op wiskunde en andere schoolse vakken, waarin ze zich meer thuis voelen. Dankzij het curriculum en de leerkrachtenstijl die hierin wordt aangemoedigd stelden de leerkrachten: *'Creatieve opdrachten werden vroeger niet vaak gegeven en als ze er waren stuurden we vrij veel, merken we nu. Het vraagt eigenlijk een mentale switch van minder sturen, meer luisteren en begeleiden zonder zelf te bepalen. We wouden echt 'mooie' eindresultaten. Door het nieuwe kunstcurriculum leerden we dat het effectief doen en het proces belangrijker is dan het eindproduct. Uiteindelijk is elk werk wel mooi op een manier, ongeacht de sterkte van begeleiding. We zien echt het positieve van het curriculum en het effect dat dit heeft op alle kinderen. We hebben de kinderen echt op een andere manier gezien en leren kennen via hun manier van werken, het werk zelf, Het heeft ook effect op de klassfeer. Er komt leven in de klas! Kinderen die er normaal minder uitspringen, worden ook zichtbaar. Verschillende verborgen talenten worden zichtbaar. Er is meer interactie.'*

Bovenstaande observaties, het gehele interview en de vraag: *'Kun je een situatie omschrijven waarin je de creativiteit van kinderen stimuleerde?'*, bevestigden de nog steeds heersende groeikansen. *'De aanpak van het curriculum is wel echt wennen. Dat zal tijd vragen. We moesten echt stap voor stap de activiteiten volgen, omdat we anders snel weer aan de slag gingen zoals voordien. Vaak merkte ik op opnieuw te willen sturen of aan bord de specifieke stappen te tonen. Het is eigenlijk een switch maken tussen de creatieve activiteiten en de andere lessen. Dat zal elke keer een uitdaging zijn. We moeten leren te luisteren in plaats van zelf alles altijd te zeggen. Ook is het zoeken naar het stimuleren van de kinderen, zonder deze echt te sturen.'* Ook in de situaties die leerkrachten omschreven komt dit sturen nog steeds, maar in een opvallend mindere mate, terug. Er kan gesteld worden dat leerkrachten tot inzicht zijn gekomen, zich bewuster werden van hun huidige aanpak en leerkrachtenstijl, reeds stappen hebben gezet, maar vooral gemotiveerd zijn om hen dit curriculum nog meer eigen te maken.

Het kunstcurriculum werd laagdrempelig geïntroduceerd met een workshop om deze hierna per klas effectief begeleid en individueel uit te testen. Aan de hand van kleine individuele reflectiegesprekken achteraf en een gezamenlijke leerkrachtenvergadering werd het curriculum kritisch geëvalueerd, met een voorgestructureerde interviewleidraad (BIJLAGE N). Zo werd deelvraag 3: ‘Welke aanpassingen en verfijning voeren we door in het curriculum op basis van deze evaluatie?’, zowel vanuit observaties, interpretaties als interviews behandeld. Aan de hand van analysemethode 10 werden de data geanalyseerd aan de hand van categorieën, tot het opstellen van een lijst met aanbevelingen. Deze worden onderstaand besproken en zijn daarnaast terug te vinden in bijlage (BIJLAGE O).

Figuur 11: Het curriculum wordt gepresenteerd en gezamenlijk doorlopen.
(eigen foto, genomen op 28 april 2025)

De verworven resultaten tonen aan dat het kunstcurriculum een positieve invloed heeft binnen de schoolcontext. Dit zowel op de leerkrachtenstijl als de creatieve ontwikkeling van elk kind. Hoewel er toch nog steeds verscheidene groeikansen aanwezig zijn, zoals het loslaten van absolute controle en het stimuleren zonder sturen, zijn de eerste stappen in de goede richting gezet. Er is een duidelijke motivatie zichtbaar bij leerkrachten, directie en leerlingen om dit proces verder te verdiepen.

Beschrijving ontwerp en conclusies (FASE 2)

Aan de hand van bovenstaand onderzoek werd een kunstcurriculum gecreëerd als leidraad voor de lokale leerkrachten bij het integreren van creativiteit in de onderwijscontext. Het doel hiervan is niet enkel het stimuleren van de creativiteit bij kinderen, maar ook het versterken van de professionele competenties van leerkrachten.

Het curriculum is opgebouwd rond de vier muzische domeinen: beeld, muziek, dans en drama, met elk een eigen kleur. In een introductietekst wordt het belang van creativiteit en de reden waarom dit onderwerp gekozen werd, gemotiveerd. Vervolgens wordt er toegelicht wat de vier muzische domeinen zijn, wat ze inhouden, welke bouwstenen deze omvatten en waarom bouwstenen handvatten zijn. Daarbij worden er telkens concrete voorbeelden voorzien. Daarnaast worden de Sustainable Development Goals (SDG's) geïntegreerd. Er wordt uitgelegd wat het belang van deze goals zijn en wat deze 17 doelen inhouden. Ten slotte volgen concrete tips op vlak van organisatie, interactie, aanbod en evaluatie.

Rond elk domein werden ongeveer tien speelleerkansen opgesteld. Elke fiche start met drie ontwikkelingsdoelen, die opgesteld zijn door de Vlaamse overheid specifiek voor lager onderwijs (ODET). Deze worden telkens verder geconcretiseerd ter verduidelijking voor de lokale

TABLE OF CONTENTS

04 INTRODUCTION	05 THE FOUR ARTISTIC FIELDS + COMPONENTS
14 SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (SDG)	17 TIPS & TRICKS
19 ARTS + REVIVING WASTE 20 + STAMP IT 24 + MUSIC 30 + PAINTING DANCE 35 + FLOOR VS CANVAS 41 + ARTISTS 45 + WIZARD OF PAPER 49 + TEXTILE TREASURES 54 + DRAINAGE DANCE 60	66 MUSIC + MUSICAL POETRY 67 + LISTEN AND SING 70 + ACTION SINGING 74 + THE CONDUCTORS 77 + BODYPERCUSSION 83 + MUSICAL STORY 87 + MUSIC AND INSTRUMENT 92 + LOCAL MUSIC 98
101 DANCE + DANCE EXPRESSION 102 + STRUCTURED DANCE 106 + FOLLOWING THE LEADER 110 + FOLK DANCE 114 + PARTNER DANCE 117 + IMPROVISATION DANCE 120 + DANCE MOVING DANCE 123 + AEROBICS 130 + WARRIOR DANCE 135 + STORYTELLING DANCE 138	145 THEATER + TEACHERS IN ROLE 146 + PUPPET THEATRE 149 + PUPPET PLAY 154 + DONT TALK 162 + MUSICAL MATERIALS 167 + THE MUSICAL 170 + ACTIVITY ON LEVELS 175 + INTERPRETATION TIME 178
186 INTEGRATION	191 ARTISTIC BREAKS
199 SELF-REFLECTION	202 SOURCES & INSPIRATION

Figuur 12: De inhoudstafel waarin de kleuren en opbouw van het curriculum duidelijk worden.
(eigen ontwerp, afgewerkt op 19 april)

leerkrachten. Verder voorziet het curriculum differentiatie voor de drie kleuterklassen binnen de Gambiaanse school. Elke activiteit is opgebouwd met de vaste structuur: aanzet, kern en slot. Bij elke stap of fase wordt een algemene uitleg gevolgd door een concreet uitgewerkt voorbeeld. De materialen werden steeds opgelijst, maar tot het minimum beperkt. Waar relevant zijn er ook extra sjablonen en/of ondersteunend beeldmateriaal toegevoegd ter ondersteuning. Bovendien wordt bij elke activiteit in de rechterbovenhoek de link gelegd met de SDG's waaraan gewerkt wordt.

Tot slot wordt het curriculum afgesloten met concrete voorbeelden om de niet-creatieve vakken op een speelse, actievare en vooral creatieve manier over te brengen. Dit wordt gevolgd door een opsomming van muzische tussendoortjes per domein. Ook is er een sjabloon voor zelfevaluatie beschikbaar waarin leerkrachten hun eigen leerkrachtenstijl binnen de creatieve lessen kunnen evalueren. Door de scores en doelstelling achteraf krijgen ze inzicht in hun eigen creatieve groei. Als laatste werd een lijst met extra websites en andere bronnen bijgevoegd om de leerkrachten nog meer voorbeelden en inspiratie te bieden.

Voldoet het ontwerp aan de ontwerpeisen?

Om vast te stellen of het ontwerp voldoet aan de ontwerpeisen werden twee methoden ingezet. Ten eerste stelden we een focusgroep samen, waarbij werd getracht enkele deskundigen die nauw betrokken zijn bij het praktijkprobleem samen te brengen. Zo waren alle kleuterleerkrachten en een aantal leden van de directie aanwezig.

Gedurende een workshop werd het curriculum samen doorgenomen. Zowel theoretische inzichten als de effectieve lesfiches en andere hierin beschikbare informatie werden verduidelijkt aan het team. Zo werd meer uitleg gegeven over de ontwikkelingsdoelen en eindtermen (ODET) en de concretisering hiervan én werd dieper ingegaan op de SDG's en wat zij inhouden. Tenslotte werden ook de evaluatieformulieren en de extra bronnen doorlopen.

Na het doornemen van het volledige curriculum werd tijd gemaakt voor extra vragen, het individueel doorlopen van het curriculum en feedback van de betrokkenen. De leerkrachten en de directie reageerden overwegend positief op het ontwikkelde curriculum. Ze gaven aan dat ze het document als een waardevolle ondersteuning zien en dat het alvast mooi oogt. Hun algemene opvatting was dat er een duidelijke opbouw aanwezig was met een logische structuur en heldere introductie. Ook de concrete voorbeelden en het beeldmateriaal werden geapprecieerd.

De aangeboden speelleerkansen vonden ze inspirerend en zagen er ook overwegend haalbaar uit. De leerkrachten ervoeren het als positief dat er steeds weinig materiaal vereist is en dat er gebruik gemaakt wordt van de lokale (afval)producten. De koppeling met ODET werd ook als interessant aangegeven. Waar deze eerst als abstract werden beschouwd, werden deze later na een mondelinge toelichtingen duidelijker. De differentiatie per klasgroep wordt als een enorm pluspunt gezien.

De verbinding tussen creativiteit, de SDG's en de standaardvakken was nieuw en van hieruit verrijkend. De muzische tussendoortjes worden bestempeld als ideale manier om de actieve leertijd zo optimaal mogelijk te benutten. Het luik zelfevaluatie werd ook als nuttig beschouwd. Het zette de leerkrachten aan tot reflectie en bood handvatten aan om zichzelf bij te sturen waar nodig.

Er kan gesteld worden dat het kunstcurriculum in de grootste lijnen zeker voldoet aan de ontwerpeisen. De leerkrachten, de directie en de onderzoekers maakten in overleg een lijst op met

noden en essentiële zaken waaraan het curriculum moest voldoen. Hiermee werd zo veel als mogelijk rekening gehouden (BIJLAGE H & I).

Alle bevindingen uit de focusgroep werden nogmaals bevestigd tijdens methode twee: de try-out (FIGUUR 13-18). Het curriculum werd meteen aan elke kleuterleerkracht gegeven om dit te integreren in hun klaspraktijk. Zo kon de materie meteen worden uitgetest. Hierbij werd extra bevestigd dat het curriculum mooi aansluit bij de leefwereld van de kinderen. Ze gingen door de stapsgewijze aanpak van de leerkrachten exploratief en experimenteel aan de slag. De kinderen leken zich enorm te amuseren en maakten heel fijne werkjes. De leerkrachten geven dan ook aan dat ze het curriculum een praktische tool vinden, maar dat ze nog meer tijd zullen nodig hebben om het zich helemaal eigen te maken.

De onderstaande afbeeldingen visualiseren diverse try-outs in verschillende klassen. Creatieve lessen werden voor de officiële integratie van het curriculum in team-teaching georganiseerd. Na de workshop gingen leerkrachten hiermee zelfstandig aan de slag.

Figuur 13: De kinderen doen de bloemendans, een dansexpressie binnen het thema bloemen.
(eigen foto, genomen op 28 april 2025)

Figuur 14: Na een bezoek aan de rivier, creëren kinderen samen een eigen rivier met zelfgekozen materialen.
(eigen foto, genomen op 25 maart 2025)

Figuur 15: Na een zoektocht naar loose parts maken kinderen een eigen klaswinkel.
(eigen foto, genomen op 17 maart 2025)

Figuur 16: Het verzamelde afval tijdens de afvalronde wordt gebruikt voor een collage.
(eigen foto, genomen op 23 april 2025)

Figuur 17: Kinderen stempelen met loose parts die ze vonden rondom de school.
(eigen foto, genomen op 15 april 2025)

Figuur 18: Kinderen ontwerpen, naaien en versieren tasjes.
(eigen foto, genomen op 24 april 2025)

Welke nieuwe ontwerpisen kunnen verder worden ingevoerd?

Naast alle positiviteit kwam de focusgroep met nog nuttige feedback en kleine aanpassingen waarvan zij denken dat dit het curriculum nog meer optimaal zou kunnen maken. Sommigen van de kleuterleerkrachten merkten op dat bepaalde termen of didactische kaders nog steeds complex aanvoelden, zelfs met extra mondelinge toelichting. Hoewel de opbouw van de fiches helder en gestructureerd was, hadden ze het gevoel dat het nog meer stapsgewijs zou kunnen uitgelegd worden.

Uit het groepsinterview bleek tevredenheid over de niet te uitgebreide materialenlijsten en het gebruik van de lokale materialen. Toch blijft het materiaal een werkpunt. De leerkrachten geven aan dat desondanks materialen altijd beschikbaar zijn, ze niet altijd voldoende materiaal in de klas hebben om op hetzelfde moment met de gehele klas aan de slag te gaan. Het zou een meerwaarde zijn om het werken in kleine groepen of diverse andere werkvormen omtrent klasmanagement te integreren. Hoe kan dit anders georganiseerd worden? Welke thematische randactiviteiten kunnen voorzien worden voor diegene die nog niet aan de slag kunnen wegens gebrek aan materiaal, bepaalde differentiatiemaatregelen, ...? Hoe kunnen klasoverschrijdende groepsactiviteiten georganiseerd worden?

Tenslotte waren de extra websites met nog meer voorbeelden en ideeën een fijne toevoeging, maar hadden ze graag fysieke bronnen, zoals boeken of lokale bundels zien staan. Dit omdat het nu enkel websites zijn, maar de lokale context niet altijd toelaat dat de leerkrachten toegang hebben tot het internet of elektronische apparaten.

Uiteraard zijn extra aangegeven aanbevelingen terug te vinden in de lijst in bijlage (BIJLAGE O).

Discussie

Sterktes en zwaktes van de ontwerpcyclus

Een uitgesproken interesse in creativiteit werkte niet alleen bevorderend, maar ook beperkend gedurende het onderzoek. Zo verliep de oriëntatie- en richtfase vlot en bleek tegelijkertijd tijdrovend. De motivatie om dit ten volle te doorgronden en de beschikbaarheid van diverse bronnen over creativiteit resulteerde echter wel in een diepgaande en uitgebreide literatuurstudie. Wel waren zowel het selecteren van relevante informatie en het zoeken van bronnen over het Gambiaanse creatief onderwijs hierin twee uitdagende factoren. De brede basiskennis die hierdoor verworven werd ondersteunde het volledige onderzoeksproces.

Aangezien de plaatselijke onderwijscontext bij de start zélf een zeer specifieke uitgesproken nood met specifiek ontwerp aangaf, werd het onderzoek en de keuze van het soort ontwerp hiernaar vrij snel gericht. Het pedagogisch team binnen The Swallow zou een curriculum vanuit onwetendheid misschien als enige ontwerp mogelijkheid kunnen beschouwd hebben, zonder het brede scala aan andere rijke ontwerp mogelijkheden onderzocht te hebben. Om hierdoor niet in een tunnelvisie te komen, bleek het van belang de tijd te nemen breed te blijven kijken. Anderzijds kon door deze eenduidigheid het onderzoeksdoel en de reikwijdte van twee onderzoeksvragen overtuigend bepaald worden. Het bepalen van de deelaspecten en het van hieruit opstellen van de deelvragen werd eerder als uitdagend ervaren. Het bleek hierbij van belang steeds de onderzoeksvragen in het achterhoofd te houden.

Bij het opstellen van instrumenten kunnen bestaande kijkkaders of een kort bronnenonderzoek betrouwbare handvatten bieden. Het bleek van belang praktisch haalbare observatiefiches op te stellen, zodat steeds meteen en nauwkeurig filmisch genoteerd kon worden. Ook de keuze voor een niet-participerende observatie in een spontane situatie gaf een representatief beeld. Dit samen met het overdenken van de planning, waarbij extra tijd toeliet herhalend te observeren, beïnvloedde de kwaliteit van het verzamelen positief. Toch lijkt het expliciet observeren van álle kinderen nog doorslaggevend en representatiever, indien de tijd en haalbaarheid dit toelaat. De vragen van het interview konden nog meer toegespitst worden op het effectieve doel ervan. Deze hielpen echter wel de context, standpunten en meningen te begrijpen, maar waren overbodig voor de hoofdvraag. Verder wordt aangeraden instrumenten zo gebruiksvriendelijk mogelijk te maken, wat motiveert tot het verzamelen van informatie bij verschillende personen, binnen en buiten de context.

Bij het opstellen van methoden werd meteen de link gelegd naar een mogelijke analysemethode, waardoor het bepalen en uitvoeren hiervan al overdacht werd. De interviewleidraad met brede vragen resulteerde in brede antwoorden, waaruit de essentie bepalen complex leek. Ook bij het evaluerend interview moesten leerkrachten in gesprek gestuurd worden om een antwoord te kunnen formuleren op de brede vragen. Gerichte concrete en doordachte vragen zijn een must.

Als laatste bleek het van belang meerdere test-, reflectie- en coachingmomenten te voorzien na de integratie van het ontwerp. Leerkrachten krijgen zo de tijd zich het nieuwe curriculum onder begeleiding eigen te maken. Dit resulteert in de mogelijkheid om de evolutie in attitudes op langere termijn te observeren en meer doordachte feedback te verwerven.

Wat betreft de samenwerking met een praktijksetting tot een goede afstemming vormt verbindende duidelijke communicatie en observeren met een brede onbeoordeelde blik de sleutel. Dit wordt

vooral bereikt gedurende spontane gesprekken. Bevraag onduidelijkheden, observaties en mogelijke vooroordelen meteen, waardoor beide perspectieven zonder veronderstellingen duidelijk worden. Bespreek de vorderingen regelmatig met de betrokkenen voor feedback. Het ontwerp moet namelijk een verrijking zijn voor de praktijksetting, waardoor samenwerken met hen essentieel is.

Relevantie voor andere professionals

De bachelorproef biedt inzicht over het belang van creativiteit en de positieve invloeden hiervan op alle aspecten binnen de ontwikkeling van kinderen. De expliciete cijfers uit de literatuur en de praktijksetting maakt het voor leerkrachten echt tastbaar, waaruit hopelijk een extra bewustzijn voortvloeit. Daarnaast worden kant en klare handvatten gegeven onder de vorm van interviewleidraden, observatiefiches en het effectieve ontwerp om hiermee zelf zinvol aan de slag te gaan in de klaspraktijk. Dit niet alleen binnen creatieve vakken, maar ook geïntegreerd binnen de niet-creatieve schoolse vakken. Wel moeten leerkrachten zich bewust zijn van het feit dat dit curriculum voortvloeit vanuit ontwerpseisen, observaties, voorkeuren, noden en omgevingsfactoren binnen deze Gambiaanse context. Toch kunnen deze culturele impulsen en aanpassingen het Vlaamse onderwijs juist ook verrijken en bijdragen tot inclusie. Het curriculum is met de herkenbare en aanbevolen structuur op vlak van lesfiches, bouwstenen, duurzaamheidsintegratie en differentiatie zeker inzetbaar binnen het Vlaams onderwijs, maar moet uiteraard steeds nog worden aangepast aan iedere unieke klascontext. Wegens de diverse leeftijdscategorieën in deze Gambiaanse kleuterafdeling kan dit curriculum mits verdere differentiatie ook worden ingezet in de lagere school. Kortom, het curriculum is een uitgebreide tool om met kinderen van diverse leeftijden laagdrempelig creatief aan de slag te gaan.

Deze bachelorproef biedt een verhoogd inzicht over hoe er in verscheidene Gambiaanse scholen verschillend wordt gekeken naar het belang van creativiteit en het inzetten hiervan binnen het schoolcurriculum. Het verdiept zich over het vakkenpakket en hoe deze inhouden overal specifiek worden behandeld. Dankzij verschillende schoolbezoeken met duidelijke interindividuele verschillen kon onder andere nuance gelegd worden over het al dan niet aanwezig zijn van kunst en hoe deze precies behandeld werd.

Suggesties voor vervolgonderzoek

Een volgend onderzoeksproces dat zich toespitst op de effecten van creatief onderwijs, binnen het leven van de kinderen op lange termijn, kan zeer interessant zijn. Vanuit een brede beeldvorming over de impact van deze gestimuleerde creatieve attitudes en vaardigheden van kinderen op de buurtgemeenschap, hun toekomstige job, hun kansen, het klimaat, de omgeving en hun persoonlijk leven in het algemeen kunnen verdere duurzame tools ontworpen worden voor de gehele buurt. Dit kan onder andere vanuit een uitgebreid buurtonderzoek en kan antwoorden bieden op de onderzoeksvragen: *‘Op welke manieren uiten kinderen hun creativiteit binnen en buiten de schoolcontext?’*, *‘Welke concrete invloed heeft het introduceren van kunstonderwijs op het dagelijks leven van kinderen?’* en *‘Wat zijn de effecten van lerarentraining rond creativiteit op hun onderwijspraktijk?’*.

Daarnaast kan het zich meer richten op de onderwijsinstellingen waarin de leerkrachten zelf onderwezen worden. Interviews, vragenlijsten en observaties van studenten leerkracht en docenten kunnen inzicht verwerven in het bewustzijn over creativiteit die daar al dan niet heerst. Het toont hoe leerkrachten geleerd hebben creativiteit te onderwijzen. Het ontwerpen van een curriculum,

lessen en educatief materiaal voor de studenten leerkracht én het ontwerpen van bijscholingen voor de reeds bestaande leerkrachten kan het probleem aanpakken bij de bron. De onderzoeksvragen: *'In welke mate voelen leerkrachten zich bekwaam en ondersteund om creatief onderwijs te geven?'* en *'Welke rol spelen culturele en sociale normen in de manier waarop creativiteit wordt gezien en gewaardeerd in het onderwijs?'*, sluiten hierbij aan.

Als laatste leken enkele kinderen niet volledig thuis te horen binnen dit sterk theoretisch onderwijs. Tijdens kampen of activiteiten gericht op het zelf praktisch aan de slag gaan, bloeiden zij open. Afdelingen binnen het onderwijs gericht op technische vaardigheden gericht op een specifieke ambacht lijken niet te bestaan. Vanuit de onderzoeksvraag: *"Welke impact kan het invoeren van creatieve lessen op de leerbetrokkenheid, het zelfvertrouwen en de toekomstkansen van praktisch ingestelde kinderen, die moeilijkheden ervaren bij theoretische lessen in deze Gambiaanse onderwijscontext, hebben?"* kunnen deze specifieke kinderen worden geïnterviewd en geobserveerd, aangevuld met observaties en interviews van de thuissituatie en hun ouders. Ook de mogelijkheden die leerkrachten of werknemers die effectief een bepaalde ambacht uitvoeren kunnen worden bevraagd en geobserveerd, tot effectieve samenwerkingen onder de vorm van stages.

Bronnenlijst

Aan de slag met duurzaamheid? Kunsteducatie in de basisschoolleeftijd. (2024, 8 oktober). Genoeg. <https://genoeg.nl/genoeg-deelt/aan-de-slag-met-duurzaamheid-kunsteducatie-in-de-basisschoolleeftijd>

Ahead, S. (2024, 17 oktober). *STEAM and Sustainability for a Greener Future — STEAM Ahead*. STEAM Ahead. <https://www.westeamahead.org/blog/2024/10/17/steam-and-sustainability-for-a-greener-future>

Beekman, J. (2021). Art and Philosophy in Education: Enhancing Reflection and Creativity. *Journal of Educational Research and Practice*.

Beloyianni, V., & Zbainos, D. (2021). O que impede a criatividade? Investigando a influência percebida por estudantes do Ensino Fundamental II de barreiras à criatividade para melhorar a simpatia em relação à criatividade na escola. *Educar Em Revista*, 37. <https://doi.org/10.1590/0104-4060.81409>

Benn, K. (2025, 15 april). Cultivating Creativity in Early Childhood: 10 Best Strategies. *Kids' Care Club*. <https://kidscareclub.com/cultivating-creativity-in-early-childhood/>

Benning, M. B., Braam, H. B., Hageman, H. H., Meewis, V. M., Modderkolk, E. M., & Zertnitz, Z. (2022). *KANSEN EN BARRIÈRES voor een inclusiever cultuureducatiesysteem Voo* [Colofon]. https://www.lkca.nl/wp-content/uploads/2022/06/Kansen-en-barrieres_-Longread-ecosystemen_DT_DEF.pdf

Blogger, G. (2020b, augustus 17). Hoe je eigenaarschap bij jonge kinderen stimuleert - Early Years blog. Early Years Blog. <https://earlyyearsblog.nl/2019/05/17/hoe-je-eigenaarschap-bij-jonge-kinderen-stimuleert/>

Bonacina, F., et al. (2018). Effects of music on language processing. *Journal of Music and Language Research*.

Bron. (z.d.). Zelfregulering bij kunstzinnige oriëntatie in het primair onderwijs. <http://curriculumvandetoekomst.slo.nl/21e-eeuwse-vaardigheden/zelfregulering>. <https://www.slo.nl/publish/pages/5714/po-kunst-en-cultuur-zelfregulering.pdf>

Country comparison tool. (z.d.). <https://www.theculturefactor.com/country-comparison-tool?countries=senegal>

Country Office Annual Report 2022 Gambia. (2022). In *Unicef*. Unicef - for every child. Geraadpleegd op 11 maart 2025, van <https://www.unicef.org/media/136866/file/Gambia-2022-COAR.pdf>

CKV: kunst actief meemaken. (z.d.). SLO. <https://www.slo.nl/handreikingen/havo-vwo/handreikingse-ckv-hv/algemene-informatie/ckv-kunst-actief/#:~:text=Leerlingen%20nemen%20hun%20eigen%20kunstervaringen,gericht%20op%20het%20artistieke%20proces>

Creativiteit. (z.d.). SLO. <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/kunst-cultuur/leerplankader-kunstzinnige-orientatie/lexicon/creativiteit/#:~:text=Creativiteit%20is%20het%20scheppend%20vermogen,voor%20bestaande%20problemen%20te%20vinden.>

Creativity in Young Children | MU Extension. (2022, 1 april). <https://extension.missouri.edu/publications/gh6041>

De Jong, L., T. Pullens, & C. Janssen. (2012). *Creativiteitsontwikkeling binnen het onderwijs* (Door Avans Hogeschool Breda). <https://www.lkca.nl/wp-content/uploads/2020/03/E13-1194.pdf>

Diane. (2024, 28 november). Toekomstgericht onderwijs: werken aan zelfsturing, creativiteit, kritisch denken en verantwoordelijkheid in. Kohnstamm Instituut. <https://kohnstammstituut.nl/rapport/toekomstgericht-onderwijs-2/>

Edgar. (2022, 28 april). *Stimuleren van creatief vermogen en kritisch denken | Kohnstamm Instituut.* Kohnstamm Instituut. <https://kohnstammstituut.nl/rapport/stimuleren-van-creatief-vermogen-en-kritisch-denken/>

Een (school)brede benadering voor het bevorderen van creatief denken. | NRO. (z.d.). NRO. <https://www.nro.nl/onderzoeksprojecten/een-schoolbrede-benadering-voor-het-bevorderen-van-creatief-denken>

Egebjerg, N. (2023, 1 januari). 10 reasons why creativity is important. YONOB. <https://yonobi.com/blogs/news/being-creative-and-why-its-important-for-our-well-being#:~:text=Creativity%20allows%20you%20to%20look,%2Dpaced%2C%20rapidly%20changing%20world.>

End Corporal Punishment of Children. (2020, 17 april). *Gambia - End Corporal Punishment of Children.* End Corporal Punishment Of Children - End Corporal Punishment Of Children End Violence Against Children. <https://endcorporalpunishment.org/reports-on-every-state-and-territory/gambia/>

Expertisecentrum Kunsttheorie. (2020, 23 februari). inleven - Expertisecentrum Kunsttheorie. <https://expertisecentrum-kunsttheorie.nl/werkvormen/inleven/#:~:text=Bij%20de%20kunstvakken%20leren%20leerlingen,het%20onbekende%20in%20de%20kunst.>

Frederix, S. (2023, 12 april). “We moeten out of the box denken, maar we zijn in the box opgeleid”. Klasse. <https://www.klasse.be/183891/michael-de-cock-cultuur-creativiteit-in-onderwijs/>

FIZZ Marketing & Communicatie. (z.d.). *Waarom creativiteit op school (en daarbuiten) weer meer aandacht moet krijgen, samen met kennis.* <https://nivoz.nl/nl/waarom-creativiteit-op-school-en-darbuiten-weer-meer-aandacht-moet-krijgen-samen-met-kennis>

Gastbloggeropkleutergewijs. (2020, 31 mei). Eindelijk terug spelen & leren in de klas. Spel verbinden met de verruimde wereld van je kleuter. Kleutergewijs. <https://kleutergewijs.wordpress.com/2020/05/31/eindelijk-terug-spelen-leren-in-de-klas-spel-verbinden-met-de-verruimde-wereld-van-je-kleuter/>

Goldsmith, M., et al. (2016). Visual art and geometry reasoning: A developmental study. *Journal of Educational Psychology*.

Haakma, I., Pauwels, H., Steenbeek, H.W., & Bisschop Boele, E.H. (2022). Een (school)brede benadering

voor het bevorderen van creatief denken. Hanzehogeschool Groningen. NRO-Overzichtsstudies.

HOOFDSTUK 1 - HET IDEALE CURRICULUM. (z.d.). In *Unknown* [Unknown]. <https://www.vppk.be/wp-content/uploads/2020/12/SV-curriculum.pdf>

Howley-Rouse, A. (2021, 17 maart). *What is creativity in education?* THE EDUCATION HUB. <https://theeducationhub.org.nz/what-is-creativity-in-education/>

How radically creative and innovative thinking gets us closer to achieving sustainability goals. | GHD - *The Power of Commitment*. (2023, 15 september). GHD. <https://www.ghd.com/en/insights/how-radically-creative-and-innovative-thinking-gets-us-closer-to-achieving-sustainability-goals>

Hygiëne en gezondheid | Stichting EVK Afrika. (2023, 9 augustus). Stichting EVK Afrika. <https://evk-afrika.nl/hygiene/#:~:text=In%20Gambia%20bestaat%20geen%20reguliere,dan%20ook%20niet%20uit%20blijven.>

International School Guwahati. (2024, 5 oktober). Importance of Creativity in Education for Success. *International School Guwahati*. <https://internationalschoolguwahati.com/importance-of-creativity-in-education/>

Intrinsieke motivatie. (z.d.). <https://echtonderwijs.nl/inspiratie/kennisbank/intrinsieke-motivatief#:~:text=Kinderen%20zijn%20van%20nature%20nieuwsgierig,ook%20voor%20beter%20probleemoplossend%20vermogen.>

It has become more urgent to scale up school enrolment and quality education in The Gambia. (2024, 24 januari). Unicef. Geraadpleegd op 8 maart 2025, van <https://www.unicef.org/gambia/press-releases/it-has-become-more-urgent-scale-school-enrolment-and-quality-education-gambia>

IJzermans, L., & Bakx, A. (2011). The role of product-oriented assignments in creativity. *Pedagogisch Tijdschrift*.

Kunstdisciplines in beeld. (z.d.). SLO. <https://www.slo.nl/sectoren/vmbo/kunst-cultuur-vmbo/onderbouw/kunstdisciplines-beeld/>

Krisvandenbranden. (2017, 18 mei). *5 manieren om creatief denken op school te bevorderen*. DUURZAAM ONDERWIJS. <https://duurzaamonderwijs.com/2017/05/18/5-manieren-om-creatief-denken-op-school-te-bevorderen/>

Kroesbergen, E., et al. (2019). Meetkunst: A Creative Approach to Geometry. *Educational Studies*.

Laevers, F. (2019). Ervaringsgericht werken in het basisonderwijs met kinderen (8th ed.). Lannoo Campus - CEGO.

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst. (z.d.). Een kleurrijke basis IN HET CULTUURONDERWIJS ONTWIKKELINGEN EN TRENDS. In Een kleurrijke basis. https://www.lkca.nl/wp-content/uploads/2020/01/ce_kleurrijkebasislr.pdf

Lectoraat Kunsteducatie, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, Haanstra, F., Bremmer, M., Heijnen, E., Dieleman, C., Van Hoek, E., Reus, L., & Schönau, D. (2024). KUNSTZINNIGE ORIËNTATIE: WAT WERKT IN Reviewstudie naar beïnvloedbare factoren voor leerprestaties bij kunstzinnige oriëntatie in het primair onderwijs. In *Lectoraat Kunsteducatie*. https://www.ahk.nl/media/ahk/user_upload/Rapport_AHK__Want_werkt_in_kunstzinnige_orientatie__1_.pdf

LKCA. (2024, 25 november). *De nieuwe conceptkerndoelen kunst en cultuur zijn bekend* - LKCA. <https://www.lkca.nl/artikel/de-nieuwe-concept-kerndoelen-kunst-en-cultuur-zijn-bekend/>

Loose parts | DoenKids. (z.d.). <https://doenkids.nl/nl/blog/loose-parts>

Leren en ontwikkelen door begeleid spel | Onderwijskennis. (z.d.-b). Onderwijskennis. <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/leren-en-ontwikkelen-door-begeleid-spel>

Maanta. (2023, 1 december). Upcycling vs recycling: creatief hergebruik in dienst van duurzaamheid. *Maanta*. https://www.maantaoutdoor.nl/blog/nieuws-producten/upcycling-vs-recycling-creatief-hergebruik-in-dienst-van-duurzaamheid?srltid=AfmBOoo9U_BAOt-63RwOCqQcQzKBtI-MhaovUeTvgrTljSCSYbG7mte-

Mark Mieras. (z.d.). *Wat onderzoek ons leert over muziek op school*. https://www.meermuziekindeklas.nl/uploads/pdf/MMiK_-Mark-Mieras_DEF.pdf

maX Music. (2025, 10 februari). *Burgerschapsvorming - dat kan ook creatief* - maX Music. <https://www.maxmusic.nl/blog/burgerschapsvorming-dat-kan-ook-creatief/>

Meester in Kunst. (z.d.). Integreer creativiteit met andere vakken op de basisschool. <https://meesterinkunst.nl/vakintegratie-creativiteit-cursus/#:~:text=Door%20het%20inzetten%20van%20creatieve,deze%20kinderen%20een%20verademing%20zijn.>

Meewis, V. (2017b, oktober 2). *Waarderen van kunst door connectie met het curriculum*. wij-leren.nl. <https://wij-leren.nl/waarderen-kunst-connectie-curriculum.php>

Negen onderzoeken over interculturaliteit en de docentenopleidingen van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. (2007). In *Negen Onderzoeken Over Interculturaliteit en de Docentenopleidingen van de Amsterdamse Hogeschool Voor de Kunsten* (Vol. 2, p. diversdivers). https://www.ahk.nl/fileadmin/download/ahk/Lectoraten/Kunst-_en_cultuureducatie/publicatie-divers.pdf

Nussbaum, M. (2011). *Niet voor de winst, waarom de democratie de geesteswetenschappen nodig heeft*. Amsterdam: Ambo/Anthos Uitgevers.

Opleidingsteam OKO. (2024-2025). Kijkwijzer kwaliteitsvolle interacties. <https://stagesoko.weebly.com/>

Opleidingsteam OKO. (2024-2025). Kijkwijzer muzische speelleerkansen. <https://stagesoko.weebly.com/>

Opleidingsteam OKO. (2024-2025). Kijkwijzer Welbevinden en Betrokkenheid (EGO-signalen). interacties. <https://stagesoko.weebly.com/>

Prior, F., Walraven, G., NCDO, APS, & Walraven onderzoek en advies. (2009). *De wereld wordt kleiner als je groter wordt* (G. Lommerse, M. Van Stalborch, J. Van Der Zant, & H. Galesloot, Reds.). NCDO / APS. <https://www.gemengdescholen.nl/wp-content/uploads/2024/09/De-wereld-wordt-kleiner-als-je-groter-wordt.pdf>

redactie. (2024, 2 augustus). *Didactische benaderingen voor het stimuleren van creatief denken bij kinderen*. wij-leren.nl. <https://wij-leren.nl/didactische-benadering-creatief-denken-kinderen.php>

Ruardi, T. (2023, 14 april). Waarom is creativiteit in de klas zo belangrijk? Meester in Kunst. <https://meesterinkunst.nl/waarom-is-creativiteit-in-de-klas-zo-belangrijk/>

Runco, M. A. (2006). Introduction to the Special Issue: Divergent Thinking. *Creativity Research Journal*, 18, 249-250. https://doi.org/10.1207/s15326934crj1803_1

sdgs. (z.d.). Sdgs. <https://www.sdgs.be/nl>

SDG Ideabox | SDGs@school. (z.d.). https://www.sdgsatschool.be/nl/sdg_ideeenbox

SDG Nederland. (2025, 29 januari). *Dit zijn de Sustainable Development Goals - SDG Nederland*. <https://www.sdgnerland.nl/de-17-sdgs/>

Seurat, A. (2018). EARLY LEARNING ASSESSMENT OF PRIMARY EDUCATION ENTRANTS IN THE GAMBIA. In *Unicef*. Unicef University of Burgundy. Geraadpleegd op 8 maart 2025, van <https://www.unicef.org/gambia/media/526/file/Early-Learning-Assessment-of-Primary-Education-Entrants-in-The-Gambia.pdf>

Severs, A. (2024, 19 juni). 8 things to consider when designing a primary art Curriculum. *Aidan Severs*. <https://www.aidansevers.com/post/8-things-to-consider-when-designing-a-primary-art-curriculum#:~:text=Part%20of%20your%20art%20curriculum,of%20cultures%2C%20ethnicities%20and%20countries.>

Sidibeh, L., & Roche, H. (2020). Western culture and parenting in the Gambia: An Introspective approach. *International Journal Of Social Science And Economic Research*, 05(02), 417-445. <https://doi.org/10.46609/IJSSER.2020.v05i02.011>

STEAM-onderwijs: onderzoeken, ontdekken & ontwerpen. (2024, 28 mei). RobotWise. <https://robotwise.nl/onderwijs/steam-education/>

The World Bank - www.worldbank.org. (z.d.). *Education statistics*.
<https://datatopics.worldbank.org/education/country/gambia,-the>

TigerCampus Hong Kong. (2023, 9 mei). *The Role of Creativity in Learning and Education*.
<https://www.tigercampus.hk/role-of-creativity-in-learning-and-education/>

UNICEF, the Government of The Gambia and the Education Above All Foundation launch a landmark project to support 66,765 out of school children to have access to quality primary education. (2023, 17 maart). Unicef. Geraadpleegd op 8 maart 2025, van <https://www.unicef.org/gambia/press-releases/unicef-government-gambia-and-education-above-all-foundation-launch-landmark-project>

Van Boeckel, J. (2022, 3 november). *Hoe kan kunst bijdragen aan begrip voor duurzaamheid?* KlimaatHelpdesk. <https://www.klimaathelpdesk.org/answers/hoe-kan-kunst-bijdragen-aan-begrip-voor-duurzaamheid/>

Van Der Donk, C. V. D. D., & Van Lanen, B. V. L. (2021). *Praktijkonderzoek in de school* (4de editie). Uitgeverij Coutinho.

Van Der Wardt, R. (2021, 10 juni). *De design thinking methode uitgelegd: in 5 fases naar innovatie*. Design Thinking Training & Workshop. <https://designthinkingworkshop.nl/design-thinking-methode/>

What is Maker Education? – Maker Ed. (z.d.-b). <https://makered.org/about/what-is-maker-education/>

Winner, E., & Hetland, L. (2001). The Arts and Academic Achievement: What the Evidence Shows. *Journal of Aesthetic Education*.

WorldBank. (z.d.). *World Bank Group - International Development, Poverty and Sustainability*.
<https://www.worldbank.org/ext/en/home>

Aan te bevelen literatuur

Longmuir, P. (2012). 045 Games, Arts and Crafts as Research Methods Enabling Young Children to Speak for Themselves. *Canadian Journal Of Cardiology*, 28(5), S101–S102. <https://doi.org/10.1016/j.cjca.2012.07.057>

Rawlings, B.S., Cutting, S.J. Linking Disparate Strands: A Critical Review of the Relationship Between Creativity and Education. *Educ Psychol Rev* 36, 135 (2024). <https://doi.org/10.1007/s10648-024-09973-z>

Van Os, M., & Pronk, D. (2014). Het Effect van Creativiteit op Leesvaardigheid bij Kinderen van Groep 4 tot en met 6 [Thesis]. In Universiteit Utrecht, J. H. Van de Beek, J. Van Der Graaff, & E. Kroesbergen, Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen. <https://studenttheses.uu.nl/bitstream/handle/20.500.12932/20223/Masterthesis%20Pronk%2c%20D-3692868%20%20en%20Os%2c%20MWMvan-3610411.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Oorspronkelijk gepubliceerd 2014)

Zwiers, A. E., S4585844. (2022). De rol van de docent bij creativiteit [Master Thesis - Ontwikkelingspsychologie]. In M. W. G. Van Dijk & L. De Jonge-Hoekstra, *Rijksuniversiteit Groningen*. https://gmwpublic.studenttheses.ub.rug.nl/268/1/These_AEZwiers_s4585844%5B83%5D.pdf

Bijlagen

BIJLAGE A: Een praktijkprobleem signaleren – Voorbereidingsboek The Swallow

All kind of ideas for *Choosing hour*

Expression & drama:

- Dresses (clothes) & shoes for dressing up & role playing
- Musiccassettes and dancing
- Drums (djembe): some are playing while others are dancing
- Role playing
-
-
-

Action & sports:

- Bicycles
- Football
- Skipping
- Some balloons to throw and catch
- Jumping games with elastic
- Playing with toys for the toy shop
- Throwing & catching balls
-
-
-

Games & social interaction:

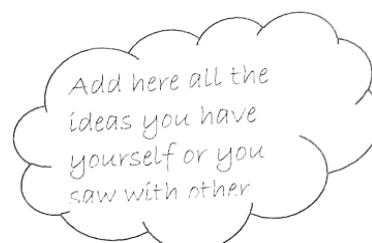
- Dolls
- Sand & pots: to fill and empty, to build houses, etc
- Cooking
- Board games
- Blocks
-
-
-

Easy activities for calming down:

- Books to watch
- A carpet to lay down: rest
-
-
-

Artistic expressions:

- Colouring in colour books
- Drawing on the blackboard
- Drawing with black pencils
-
- Drawing with crayons
- Drawing with color pencils
- Painting

Activities on Friday	
8h00	Free play
8.10	Introduction of workshops
8.40	Workshopday (see file 'workshop day')
10h15	break time
10h30	Preparation for micado & registration in class & clean up
11h15	Micado (see file 'micado')
12h	closing

BIJLAGE B: Onderzoeksactiviteiten plannen

Onderzoeksvraag 1 (ontwerpvrage): Welke didactische strategieën en activiteiten kunnen worden geïntegreerd binnen een curriculum om de creativiteit van jonge kinderen in Gambia te bevorderen?

DEELVRAAG 1: Welke creativiteitsbevorderende acties en werkvormen kunnen worden geïntegreerd rond duurzaamheid en de SDGS door onder andere het integreren van lokale materialen en hergebruik van afval?

Dataverzamelmingsmethoden	Keuze: Tekstbronnen bestuderen via publieke bronnenstudie met een minder gestructureerd kijkkader. Onderbouwing keuze: We willen onze kennis over de SDGS verder uitbreiden en verdiepen, zodat we van hieruit de link kunnen leggen naar ons onderwerp. Ook kunnen specifieke reeds uitgewerkte activiteiten omtrent wereldburgerschap die online te vinden zijn op websites inspiratie bieden. Er is reeds veel uitgediept materiaal te vinden omtrent de SDGS aangezien dit een hot topic is de voorbije jaren, daarom kiezen we voor een bronnenstudie.
Deelnemers	Naast bepaalde bronnen die we gebruiken, zijn deelnemers niet van toepassing.
Procedure	Dit onderzoek wordt gepland voor het uitvoeren van andere interviews, observaties, ... zodat we deze kennis kunnen meenemen en integreren.
Instrumenten	Om specifiek en gericht op zoek te kunnen gaan, maken we een eigen kijkkader met vragen die als kapstok dienen gedurende het opzoeken en doorlopen van bronnen.

DEELVRAAG 2: Welke onbeantwoorde noden vanuit diverse creativiteitsbevorderende factoren beïnvloeden de kwaliteit van de creatieve vakken binnen deze Gambiaanse school?

Dataverzamelmingsmethoden	Keuze: Klaswerking observeren via een niet-participerende directe observatie zonder een gestructureerd kader, waarbij filmisch en objectief wordt genoteerd. Later worden deze observaties besproken met de medestudenten die stagelopen in nursery 1 op zoek naar nuance, gelijkenissen en verschillen. Achteraf worden van hieruit mogelijkheden tot de integratie van creativiteit bekeken vanuit opgedane uit voorgaande literatuurstudies, bronnenonderzoek en ervaringen. Deze ideeën worden overlegd in een interview met de betrokkenen om te toetsen naar hun bezwaren, visie, openheid,
----------------------------------	--

	Onderbouwing keuze: Door het niet-participerend observeren willen we geen invloed uitoefenen op de onderwijsstijl van de leerkracht en context. Ook willen we objectief observeren door enkel filmisch te noteren wat we zien. Door hier later pas interpretaties aan toe te voegen, beïnvloeden we onszelf niet op een negatieve manier. Zo creëren we ook tijd om dit doordacht naast onze kennis uit de literatuur te leggen. Om alle opties en mogelijkheden binnen een klasactiviteit open te houden, willen we ons op voorhand al niet beperken met een gestructureerd observatiekader. Met het interview achteraf hopen we hierop te reflecteren en andere perspectieven mee te nemen.
Deelnemers	De klasleerkrachten en leerlingen uit nursery 1, 2 en 3.
Procedure	We gaan beide naar elkaars klassen kijken, zodat de persoon die de kinderen en leerkracht niet goed persoonlijk kent nog objectiever kan observeren. De andere kan de momentopname van de observatie in gesprek eventueel verder nuanceren. Naomi komt Laura's klas mee observeren gedurende de activiteit omtrent gevoelens op woensdag 19 maart. Laura komt Naomi's klas mee observeren gedurende de activiteit omtrent project op maandag 17 maart. We observeren nursery 1 het onthaal.
Instrumenten	Het kijkkader dat gebruikt wordt om een filmisch verslag uit te schrijven wordt ingevuld gedurende deze observaties.

DEELVRAAG 3: Aan welke ontwerpeisen moet het curriculum voldoen volgens de betrokkenen van The Swallow?	
Dataverzamelmethode	Keuze: Een gezamenlijk interview met een voorgestructureerde interviewleidraad afnemen met de klasleerkrachten uit nursery 1, 2 en 3 waarin gepeild wordt naar verwachtingen, noden, visies, Daarna nemen we een individueel interview af met een voorgestructureerde interviewleidraad met de directie om ook haar noden, visies en verwachtingen te bevragen. Via het bestuderen van tekstbronnen willen we nagaan hoe we deze verwachtingen kunnen vervullen onder de vorm van ontwerpeisen. Ook kunnen we deze zo verder aanvullen met onze eigen eisen. Aan de hand van een voorgestructureerd

	kijkkader opgebouwd uit de antwoorden van het interview en aangevuld met eigen vragen wordt aan de slag gegaan. Onderbouwing keuze: Het opstellen van een curriculum behoort bij onze taken vanuit de school. We willen meer inzicht krijgen in de verwachtingen en hoe zij dit concreet zien via het afnemen van interviews vanuit verschillende perspectieven. We maken het voor HEN. Wat willen ZIJ? We willen het interview met de klasleerkrachten gezamenlijk afnemen zodat de leerkrachten niet alleen individuele noden, verwachtingen en visies kunnen delen, maar ook elkaar hierin kunnen aanvullen en inspireren tot een gedeelde aanpak/visie. Er wordt een curriculum opgesteld voor de gehele nursery-afdeling, waardoor we gedurende zo'n meeting in communicatie met elkaar tot een betere afstemming kunnen komen. Tijdens dit gezamenlijk interview worden vragen individuele klas-/leeftijdsspecifieke vragen gesteld en gezamenlijke. Wanneer we het gevoel hebben dat bepaalde leerkrachten zich lijken te beïnvloeden of enkel bij elkaar aansluiten, kan ervoor gekozen worden het interview bij deze leerkrachten individueel te hervatten. Het interview met de directie wordt individueel afgenomen, omdat haar hogere positie de antwoorden van de kleuterleerkrachten kunnen beïnvloeden. Door het mondeling af te nemen, kunnen we verder doorvragen. We kiezen er bewust voor hierbij pas later bronnen te betrekken, zodat we onszelf niet beïnvloeden alvorens het bevragen van het perspectief van de betrokkenen. Ook krijgen we zo meer inzicht in de structuur en opbouw van een kwaliteitsvol curriculum.
Deelnemers	We interviewen de ...: ○ directrice → Suwaibatou Bah ○ klasleerkracht nursery 1 → teacher Isatou. ○ klasleerkracht nursery 2 → teacher Assi Bah ○ klasleerkracht nursery 3 → teacher Mama.
Procedure	Het interview met de klasleerkrachten vindt plaats op dinsdag 4 maart gedurende de nurserymeeting.

	Wanneer individuele interviews worden ingepland zijn onderstaande data mogelijk: Laura neemt het interview met teacher Assi Bah af gedurende de health-les tussen 08:30 en 09:05 op woensdag 5 maart. Naomi neemt het interview met teacher Mama af gedurende de health-les tussen 08:30 en 09:05 op donderdag 6 maart. We nemen samen het interview met teacher Isatou af gedurende de health-les. De datum hiervan wordt nog bevraagd. Samen nemen we het interview met directrice Suwaibatou Bah af gedurende diezelfde week. Aangezien we samenwonen, wordt in samenspraak een gepast moment gekozen na school.
Instrumenten	We stellen een voorgestructureerde interviewleidraad met concrete vragen op en nemen het gesprek op, zodat we dit kunnen herbeluisteren en concreet opschrijven. Bepaalde non-verbale signalen kunnen op het moment van afname worden genoteerd.

Onderzoeksvraag 2 (evaluerende onderzoeksvraag): Hoe beïnvloedt dit curriculum gericht op creativiteitsstimulatie de leerervaringen en betrokkenheid van jonge kinderen én de zienswijze van leerkrachten binnen het Gambiaanse kleuteronderwijs?

DEELVRAAG 1: Welke evolutie is merkbaar in de betrokkenheid, het welbevinden en het creativiteitsniveau van kinderen na het invoeren van het curriculum?

DEELVRAAG 2: Welke evolutie is merkbaar in de percepties en attitudes van leerkrachten over het belang van creativiteit in het onderwijs na het invoeren van het curriculum?

Dataverzamelingsmethoden	Keuze: Om zowel het perspectief van de kinderen als die van de klasleerkrachten mee te nemen, willen we observeren en bevragen. Om de evolutie te zien willen we zowel voor als na het integreren van ons curriculum peilen. We observeren niet-participerend en directe aan de hand van een voorgestructureerd observatieschema. We willen op zoek gaan naar de evolutie in welbevinden- en betrokkenheidsscore, alsook de hoeveelheid waarin input van kinderen wordt gevraagd en gerespecteerd. Door het aankruisen van specifieke observatievragen bekijken we de attitude van de leerkracht.
---------------------------------	---

	Het interview nemen we af met een voorgestructureerde interviewleidraad waarin we de observaties en meningen van de leerkrachten zelf willen onderzoeken. Aangezien onze vragen verder bouwen op de individuele observaties per klasleerkracht, wordt dit interview individueel afgenomen. Ook leek het ons interessant het interview waarin gepeild wordt naar attitudes en percepties van kleuterleerkrachten omtrent creativiteit ook af te nemen met kleuterleerkrachten uit andere scholen, gedurende een schoolbezoek. Onderbouwing keuze: Dit wordt bovenstaand reeds vermeldt.
Deelnemers	Het interview wordt afgenomen met ...: - o klasleerkracht nursery 1 → teacher Isatou. - o klasleerkracht nursery 2 → teacher Assi Bah - o klasleerkracht nursery 3 → teacher Mama. - o klasleerkrachten → schoolbezoeken. Daarnaast worden de kinderen en klasleerkrachten uit nursery 1, 2 en 3 geobserveerd.
Procedure	Laura neemt het interview met teacher Assi Bah af gedurende de health-les tussen 08:30 en 09:05 op woensdag 5 maart. Naomi neemt het interview met teacher Mama af gedurende de health-les tussen 08:30 en 09:05 op donderdag 6 maart. Samen observeren we elkaars klas gedurende het uitvoeren van een opdracht uit ons curriculum en het hoekenwerk. De eerste observatie plannen we voor de integratie. Na een bespreking en de integratie van ons curriculum doen we de volgende observatie.
Instrumenten	We observeren aan de hand van de Leuvens welbevinden en betrokkenheidsschaal gecombineerd met een zelf opgestelde turflijst én een aankruislijst met betrekking tot de attitude van de leerkracht. We interviewen aan de hand van een voorgestructureerde interviewleidraad waarin de vragen houvast bieden en eventueel doorgevraagd kan worden.

DEELVRAAG 3: Welke aanpassingen en verfijning voeren we door in het curriculum op basis van deze evaluatie?

BIJLAGE C: Kijkkader muzische speelleerkansen

Hou bij je keuze van je BSLK rekening met volgende aspecten

- Speelleerkans: bouwsteen, werkvorm, techniek en onderwerp moeten samen horen:
Bv Vorm of lijn, vlakke papiertechnieken, knippen, de stad
Vorm, vlakke papierbewerking, scheuren, kleine muis zoekt een huis
Textuur, textiel, vilt, een dekentje voor de klaspop
- Geen voorgetekende vormen of allemaal dezelfde knutselwerkjes.
- Geen voorbeelden of modellen tijdens de BSLK – beperkt de creativiteit.
(Je mag wel demonstreren en eventueel een voorbeeld tonen in de onthaalkring – maar later zeker wegnemen.)
- Ruimte voor eigen inbreng van de kinderen.
Geen werk van de juf of meester maar van de kleuter!
- Bied ruimte om te experimenteren.
- Eerst een rijke impressie daarna een sterke expressie.
Eerst een motiverende sfeervolle aanzet, daarna beeldend aan de slag.
Bv eerst waarnemen van huizen in de straat, daarna in de klas reproducties kunsthuisen bekijken (Gaudi, Hundertwasser,...) en dan zelf een huis tekenen met wasco en waterverf.
- Hou rekening met het beeldend ontwikkelingsniveau van de kinderen.

Organisatie

- Materiaal op voorhand zorgvuldig uittesten en tijdig klaarzetten.
- Zorg voor een uitnodigende tafel!
- Voorzie eventueel tafelbescherming.
- Tafels in directe omgeving van de wastafels.
- Voorzie voldoende werkruimte aan de tafels.
- In de buurt van de werktafels mogen sfeerfoto's hangen over het onderwerp
Bv een boot maken voor de Sint: verschillende prenten, foto's van boten aan de muur en/of speelgoedboten op een tafeltje (lieft niet op de werktafel).
- Werktafel zo sober/vrij mogelijk houden.
- Materialen aanbieden binnen handbereik van de kinderen.
- Zorg voor een goed overzicht ZSLK en BSLK.
- Nadenken over kinderen laten rechtstaan of neerzitten (zal meestal rechtstaan zijn).
- Groepsgrootte bepalen: Hoe ouder de kinderen, hoe groter de groep. Peuters: 2-4 & 4 jarigen: 4 & 5 jarigen: 6-8
- Kies eerst jouw kinderen voor de BSLK en stuur ze naar de werktafels.
- Heb oog voor afspraken!
- Schorten aan!
- Denk na over de gepaste drager (thuis uittesten).
de stevigheid, formaat (minsten A3 – Hoe jonger, hoe groter).
- Papier/drager vastkleven ad tafel.

Begeleiding

- Neem eerst de tijd om alle materialen correct te benoemen en speels te verkennen.
- Formuleer duidelijk de opdracht en demonstreer de techniek klassikaal of in groep.
- Je begeleidt individueel en op basis daarvan geef je specifieke begeleidingstips.
- Verwoord wat je ziet gebeuren.
- Toon zelf verwondering.
- Inbreng van de kinderen staat centraal (geen werkjes van de juf of meester – de kleuter is de kunstenaar!)
- Let op de juiste hantering van het materiaal.
- Stimuleer de kleuter.
- Bevestig en waardeer de kinderen.
- Geef oprechte complimenten.
- Geef suggesties – inspelen op wat je ziet gebeuren.
- Stel gericht vragen.
- Laat kinderen zelf tot oplossingen komen.
- Stimuleer om het volledig blad te gebruiken (bladspiegel).

Opruimen

- Klassikaal signaal
- Handenwassen organiseren
- Stuur de zelfredzaamheid, laat OK meehelpen bij opkuis.
(Zelf een beetje inschatten wat jouw kinderen kunnen.)

Evaluatie

- Terugblik op de doelen
- Kinderen laten kennis maken met elkanders werk.
- Kinderen laten verwoorden.
- Geen oordeel over mooi of lelijk.
- Beleving centraal zetten.
- Beeldend werk omhoog hangen
- Evalueer het werkproces. Welke keuzes hebben de kinderen gemaakt? Benoem wat je zag gebeuren en laat de kinderen ook hun keuzes benoemen (op vlak van gekozen bouwstenen).
- Evalueer ook het opruimen.

Wat te verwachten bij JK?

- Vooral experimenteren en werken meestal niet naar vormgeving
- Werken met groot/ grof materiaal
- Kleur kiezen in functie van thema (vaak door KL bepaald)
- Eenvoudige technieken
- Lichamelijke beleving, met volledig lichaam vanuit de schouders.
- Werken op 1 drager
- Enkelvoudige werkvormen
- Ga voor 1 of 2 kleuren
- Fijne motoriek is nog in volle ontwikkeling
- Spelenderwijs dingen ontdekken
- Werken met enkelvoudig materiaal, zonder hechtingsmaterialen of maximum eentje.

- Gaan globaal vormgeven (kopvoeter)
- Sterk op zichzelf gericht – individueel
- Bij jongste kinderen kan het ook soms over een speelleerkans van 10 minuten gaan. Kunnen zich maar kort concentreren. Meerdere groepjes aan bod laten komen.

Wat te verwachten bij OK?

- Experimenteel kleuren mengen mag nog! Maar werken vooral vormgevend.
- Werken met fijner materiaal
- Kleuter zal zich bewuster worden van kleurgebruik, bewuster kleuren mengen.
- Moeilijkere technieken
- Werken meer vanuit de arm en pols
- Meervoudige werkvormen: bv. op verschillende dragers.(combinatietechnieken)
- Meerdere kleuren (liefst hoofdkleuren) aanbieden
- Zijn technisch vaardiger, motoriek beter ontwikkeld
- Speelsheid is nog steeds van toepassing!
- Werken met samengesteld materiaal en verschillende hechtingsmaterialen
- Gaan detailvormgeven (tafereeltjes)
- Kunnen werken in groep – groepswerk/overleg

Opleidingsteam OKO. (2024-2025). *Kijkwijzer muzische speelleerkansen.*
<https://stagesoko.weebly.com/>

BIJLAGE D: Kijkkader kwaliteitsvolle interactie

Kijkwijzer: Denkbevorderende interactie			
Denktijd	Denkruimte	Denkcontext	Denkfeedback
Tijd bieden om na te denken over vragen of antwoorden.	Rust en vertrouwen aanreiken om te kunnen en mogen denken	Uitdagende situaties aanreiken en benutten	Transfer bieden en ondersteunen waar nodig
Tijdens gesprek Vb. Niet onmiddellijk nieuwe vraag stellen of andere zin ertussen gooien Vb. Tijd geven om iets uit te beelden dat ze niet kunnen benoemen Over langere termijn Vb. Wil je de vraag even bewaren om er later op terug te komen? We denken er even over na en komen er later op terug. Laten experimenteren	Waarderen van Out-of-the-box ideeën Vb. Ik vind het inspirerend hoe je zoekt naar manieren om de knikkers van de kast te halen. Vb. De kls geeft een ander antwoord dan de KL in gedachten had, maar het kan ook, dus wordt het hierop doorgegaan Laten aanvoelen dat ze zelf mogen denken Vb. Vragen om er even over na te denken Vb. Wil je graag even zoeken naar een oplossing? Laten aanvoelen dat fouten maken mag Vb. Een kl kiest een oplossing die niet blijkt te werken. De KL liet hem dit ervaren, en benadrukt dat het goed geprobeerd is.	Open vragen stellen Vb. Waarom vliegen de vogels hoog in de lucht? Probleemstelling Vb. Instructie geven die een probleem met zich meebrengt, zoals ipv neem een schaar → Hoe kunnen we er nu voor zorgen dat mijn touw korter kan worden? Boeiende omgeving Vb. buitenomgeving gebruiken Vb. rijke en uitdagende materialen	Redenering laten expliciteren Vb. Wat denk je hierbij? Vb. Dus jij denkt dat dit dient om te vliegen? Redeneringen in vraag stellen en begeleiden door terug te kaatsen. Vb. Waarom denk je dat? Open trekken naar andere ervaringen Vb. Heb je dit nog ergens anders gezien? Doorvragen

KIJKWIJZER TAALONTWIKKELENDE INTERACTIE

TAALRUIMTE

- o Ik kijk kinderen verwachtingsvol aan en neem een warme en ontvankelijke houding aan.
- o Ik voer gesprekken aan een laag tempo zodat kinderen de kans krijgen om deel te nemen.
- o Ik stel open vragen om de communicatie te stimuleren.

- Ik ondersteun het gesprek tussen de kinderen onderling.

TAALAAANBOD

- Modelfunctie: ik hanteer een rijke, duidelijke en correcte taal.
- Begrijpelijk: bij het aanbrengen van woorden die moeilijk of nieuw zijn, hou ik rekening met de woorden die de kinderen al kennen en zet ik in op visuele ondersteuning. Ik ga ook in interactie met de kinderen over de betekenis van een woord.
- Boven niveau: Ik daag de kinderen uit om nieuwe concepten te verkennen en/of om nieuwe verbanden te leggen door een motiverend aanbod. In interactie met de kinderen probeer ik de gespreksonderwerpen te verrijken (zie taalfeedback).

TAALFEEDBACK

- Impliciet verbeteren: ik sluit aan bij de communicatie en geef de taaluiting van de kleuter correct terug. Hierbij vul ik aan (vb. zinsbouw), corrigeer ik (vb. uitspraak) of benadruk ik (vb. intonatie) de taaluiting van het kind.
- Helpen verhelderen: ik help de kinderen om hun boodschap op een duidelijke manier te brengen. Ik stel vragen waarmee ik hen aanmoedig om hun boodschap te herformuleren of ik help hen bij het vinden van het juiste woord.
- Uitbreiden: in interactie met de kinderen probeer ik de gespreksonderwerpen te verrijken door op een passende manier nieuwe woorden in het gesprek te introduceren.

KIJKWIJZER RELATIEBEVORDERENDE INTERACTIE

ALGEMEEN

- Oogcontact
- Fysiek contact: aanraking, knuffel, ...
- Verbaal beschrijven van gedrag
- Imiteren, spiegelen
- Volgend meespelen, ja-en regel toepassen
- Benoemen van gevoelens en ervaringen van het kind
- Rekening houden met relationele behoefte: nood aan aandacht (intensief handelen)

ERVARINGSGERICHTE HOUDING EN DIALOOG

- Aanvaarding
- Echtheid
- Empathie

Opleidingsteam OKO. (2024-2025). *Kijkwijzer kwaliteitsvolle interacties.*
<https://stagesoko.weebly.com/>

BIJLAGE E: Kijkkader welbevinden en betrokkenheid

EGO: Signalen welbevinden en betrokkenheid – editie 2020	
WELBEVINDEN	BETROKKENHEID
1. Genieten + (glim)lachen, zichtbaar/hoorbaar plezier/deugd hebben, tevredenheid, enthousiasme, zingen, lachen, stralende ogen, ... of "stille" genietters (extravert versus introvert) à valt best af te lezen van de gelaatsexpressie - leedvermaak, genieten van dingen stuk maken, de clown uithangen, anderen kleineren, geforceerd lachen... 2. Spontaniteit en zichzelf durven zijn + Zich durven laten zien en horen, uit zijn schelp komen, zichzelf durven en kunnen zijn, ruimte durven innemen - verlegen zijn, afwachten 3. Openheid + Ontvankelijk, open voor anderen en voor contact, open voor aandacht (knuffel, pluis, hulp...), je laat je raken, open voor prikkels, voor de omgeving, ... - Angstig, bedreigd, zich afsluiten, contact vermijden, aarzelend, ... 4. Ontspanning en innerlijke rust + Ontspannen indruk: rustige lichaamshouding, gezicht in natuurlijke plooi. Mogelijks wel uitingen van positieve spanning (bv. ingehouden lachen, zichtbaar genieten van suspense in een verhaal of een spel, ...). - Verkrampde spieren, tics, grimassen, onrust, stress 5. Vitaliteit + Veel energie, levenslust: levendige blik, expressief gelaat, stralen (= mimiek), trotse (open, groot) lichaamshouding, glans, kleur, energie, ... - Hangende schouders, onderuit gezakt, doffe blik, beperkte expressie, weinig variatie in gezichtsuitdrukkingen, vermoeide indruk, voor zich uit staren, krachteloze stem, aan het staartje van de rij hangen, ...	1. Concentratie + gefocust, blik intens gericht op essentiële prikkels, geïnteresseerd en ingespannen kijken, concentratie: op het puntje van je stoel - blik dwaalt af, dromerig staren, verveling: uitgezakt zitten 2. Motivatie en doorzetting + aandacht toespitsen, je erin vastbijten, niet gemakkelijk kunnen ophouden, storende prikkels dringen niet door, aangehouden bezig zijn, verlies van tijdsbesef, de tijd vliegt voorbij = State of flow - de activiteit makkelijk loslaten, snel afgeleid zijn ! Voorwaarde = intrinsieke motivatie (zie ook ZDT) 3. Intense mentale activiteit + er gebeurt iets intens op het cognitieve vlak (waarnemen, voorstellingsvermogen, denken), zintuiglijke en andere prikkels dringen helemaal tot je door, stilstaan bij ervaring of op terugkomen: <i>expressie</i> → tekenen, schilderen, rollenspel, fantasieën, enthousiast vertellen = KERN VAN BETROKKENHEID → Absoluut noodzakelijk i.f.v. toekennen niveau 4 & 5 4. Alertheid en aandacht voor details + grote ontvankelijkheid voor prikkels die samenhangen met de activiteit, antennes/voelsprietten worden uitgestoken, tong uit mond, nauwgezet, alert, oog voor relevante details - er met de grove borstel doorgaan, het steekt niet nauw, veel ontgaat de kleuter 5. Bevredestiging van exploratiedrang + aangesproken door activiteit, geboeid, geïnteresseerd, van binnenuit gedreven, ondernemend, greep proberen krijgen op de werkelijkheid → voldoening, verslavend 6. Aan de grens van je mogelijkheden + in de zone van naaste ontwikkeling, 'state of flow': optimale verhouding moeilijkheidsgraad en competenties

Opleidingsteam OKO. (2024-2025). *Kijkwijzer Welbevinden en Betrokkenheid (EGO-signalen). interacties.* <https://stagesoko.weebly.com/>

Laevers, F. (2019). *Evaringsgericht werken in het basisonderwijs met kinderen* (8th ed.). Lannoo Campus - CEGO.

BIJLAGE F: Verzamelen, analyseren en concluderen – Literatuurstudie creativiteitsbevorderende acties rond duurzaamheid en de SDG's

Kijkkader: Creativiteitsbevorderende acties rond duurzaamheid en de SDG's	
VRAAG	BESCHRIJVING
Wat zegt onderzoek over de relatie tussen creativiteit en duurzaamheid/SDG's in het onderwijs?	Creativiteit en kunsteducatie spelen een heel belangrijke rol bij het bevorderen en stimuleren van duurzaamheid in het onderwijs. Door kunst te koppelen aan thema's zoals het hergebruiken van afvalmaterialen of het upcyclen, leren kinderen niet alleen creatieve vaardigheden, maar ontwikkelen ze ook een groter bewustzijn over duurzaamheid (<i>Aan de Slag</i>

	<i>met Duurzaamheid? Kunsteducatie in de Basisschoolleeftijd, 2024).</i> Innovatief en empathisch denken zijn hiernaast dus ook essentieel voor het behalen van de SDG's. Het gaat hierbij niet alleen om het oplossen van problemen, maar ook om het begrijpen van onderlinge afhankelijkheden en het creëren van systemische verandering. De samenwerking tussen al deze verschillende sectoren, systeemdenken en divergent denken stimuleren nieuwe oplossingen. Door verschillende creatieve denkers en organisaties te betrekken en hier dan ook al op in te zetten op school, kunnen impactvolle en duurzame veranderingen worden gerealiseerd (GHD Digital, 2023) . Kunsteducatie kan op die manier een bijdrage leveren aan het voorbereiden van kinderen op de toekomst. De kinderen denken creatiever en kunnen ook zo actief inzetten op de SDG's en het aanpakken van duurzaamheid.
Wat zegt onderzoek over de relatie tussen creativiteit en wereldburgerschap?	Creativiteit en creatieve activiteiten spelen een cruciale rol in de ontwikkeling van burgerschap. Dit door zelfexpressie, empathie, samenwerking en creatief denken zo uitgebreid mogelijk te stimuleren. Volgens de brochure van Prior et al. (2009) kunnen al deze aspecten gestimuleerd worden door de musische bouwstenen te integreren. Zo kunnen deze geuit worden aan de hand van kunst, muziek en dans en helpt dit op zijn beurt om de hierbij horende gevoelens en gedachten op een andere manier te uiten. Ook empathie zal vergroot worden door het interpreteren van kunst en muziek, wat bijdraagt aan wederzijds begrip dat één van de bouwstenen van wereldburgerschap is. Daarnaast bevorderen gezamenlijke creatieve activiteiten samenwerking en communicatie, wat een afspiegeling is van sociale interacties in de samenleving. Creatief denken daagt

	mensen uit om innovatieve oplossingen te vinden, wat zowel in het dagelijks leven als in maatschappelijke contexten een belangrijke kernwaarde is. Onderzoek, zoals het project Toekomstgericht onderwijs van het Kohnstamm Instituut (Diane, 2024), laat ons zien dat scholen die creativiteit, kritisch denken en sociale verantwoordelijkheid zo optimaal mogelijk integreren in hun onderwijs, bijdragen aan een groter gevoel van zelfsturing en burgerschap bij leerlingen. Door leerkrachten bij te scholen, te ondersteunen, te laten teamteachen en keuzevrijheid te bieden, raken ook leerlingen gestimuleerd om actief stil te staan bij hun, al dan niet creatief, leerproces in verband met wereldburgerschap.
Wat houden de SDG's in? Welke SDG's zijn relevant met betrekking tot creativiteit en kunnen geïntegreerd in onderwijsactiviteiten? Welke concrete activiteiten kunnen gelinkt worden aan welke SDG's?	De Sustainable Development Goals of SDG4s zijn 17 wereldwijde doelen die de Verenigde Naties (VN) in 2015 hebben vastgesteld. De doelen maken deel uit van de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling. Ze raken 17 verschillende onderwerpen aan om een betere en duurzamere toekomst voor iedereen te creëren. Ze streven ernaar om al deze doelen in 2030 te bereiken. De 17 SDG's zijn: 1. Geen armoede 2. Geen honger 3. Goede gezondheid en welzijn 4. Kwaliteitsonderwijs 5. Genderongelijkheid 6. Schoon water en sanitair 7. Betaalbare en duurzame energie 8. Eerlijk werk en economische groei 9. Industrie, innovatie en infrastructuur 10. Ongelijkheid verminderen 11. Duurzame steden en gemeenschappen 12. Verantwoorde consumptie en productie 13. Klimaatactie 14. Leven in het water 15. Leven op het land

	16. Vrede, justitie en sterke publieke diensten 17. Partnerschap om doelstellingen te bereiken (SDG Nederland, 2025) Uiteindelijk is elke SDG indirect te linken aan creativiteit. Aangezien we voor elke individuele SDG ook af en toe out-of-the-box of probleemoplossend zullen moeten nadenken. Volgens de ideeënbox van MOS zijn er echter wel een paar specifieke SDG's die hier net iets dieper op ingaan. SDG 8: Laat leerlingen hun eigen Utopia (denkbeeldig land) creatief uitwerken. Laat hen daarbij bestaande problematieken in kaart brengen en nieuwe modellen ontdekken. SDG 11: Nodig oudere generaties uit om te praten over hoe de regeling in de loop van de tijd is veranderd. Vraag hen naar hun connectie met de bioregio. Gebruik kunst, literatuur en geschiedenis om het nederzettingsgebied en de veranderingen ervan te verkennen. SDG 14: Organiseer een kunstproject met afval bv. rioolputten met 'The ocean starts here'. Hoe stroomt het water van hier naar zee en wat neemt het allemaal mee? (deel van de kringloop) (SDG Ideabox SDGs@School, z.d.)
Welke bestaande praktijkvoorbeelden, methodieken of theorieën bevorderen creativiteit binnen een duurzaam kader?	Er zijn verschillende soorten praktijkvoorbeelden, methodieken en theorieën te vinden die creativiteit bevorderen binnen een duurzaam kader. Zo denk ik aan STEAM, Design thinking en 'maker education'. STEAM (wetenschap, technologie, engineering, kunst en wiskunde) speelt een grote rol in het aanpakken van

	milieuproblemen en het ontwikkelen van duurzame oplossingen. Wetenschap en technologie zullen helpen bij het begrijpen en monitoren van milieukwesties, engineering biedt dan efficiënte oplossingen, kunst ondersteunt het uiten van zorgen over de wereld en wiskunde helpt bij het voorspellen van trends. Onderwijs speelt een belangrijke rol in het ontwikkelen van duurzame denkwijzen bij jongeren (Ahead, 2024). Design Thinking is een methode die gebruikt wordt om problemen op te lossen. De Design Thinking Methode is bij uitstek geschikt voor het oplossen van zeer complexe problemen. De mens staat centraal binnen de methodiek door problemen steeds vanuit menselijke behoeften te definiëren. Er worden oplossingsrichtingen bepaald met brainstormsessies, waarna je met de Design Thinking Methodiek direct een prototype maakt en de oplossing test in de praktijk (Van Der Wardt, 2021). Makeronderwijs biedt een transformatieve benadering van lesgeven en leren die inspeelt op de werkelijke behoeften van leerlingen. Het plaatst de eigenheid en interesse van de student centraal, en moedigt hen aan om bewust te worden van het ontwerp van de wereld om hen heen, en zichzelf te zien als mensen die kunnen experimenteren, verbeteren en het ontwerp aanpassen. (What Is Maker Education? – Maker Ed, z.d.-b)
Welke link kan gelegd worden tussen de lokale materialen en herbruikbare afvalmaterialen in Gambia en educatieve activiteiten die de creativiteit van kinderen stimuleert?	In Gambia bestaat geen reguliere vuilnis ophaaldienst. Het gevolg is dat er veel zwerfvuil ontstaat wat een oorzaak vormt ten nadele van de hygiëne. Op vele plaatsen, zeker waar de woongelegenheid beneden peil is, tieren ongedierte en bacteriën welig (Hygiëne en Gezondheid Stichting EVK Afrika, 2023). Er ligt dus heel wat afval op de grond in Gambia, afval dat wij in België als 'loose part' zouden

	zien. Zo denk ik aan plastic flesjes, kroonkurken, houten stokjes,... Deze materialen zouden dus ook kunnen worden ingezet in creatieve activiteiten. Wat leren kinderen van het spelen met Loose Parts? ○ De fantasie en creativiteit wordt geprikkeld: hoe kun je materiaal op verschillende manieren gebruiken? ○ Het spelen met 'Loose Parts' kan zowel individueel als in groepsgedrag: daarbij wordt de sociaal-emotionele ontwikkeling gestimuleerd. ○ Het stimuleert het abstracte denken en het probleemoplossend vermogen: wat kun je ergens van maken en hoe kun je iets inzetten op een nieuwe manier? ○ Het kind leert zelf te experimenteren en materialen te ontdekken. ○ Het kind doet nieuwe ervaringen op met verschillende materialen. ○ Het spelen met 'Loose Parts' stimuleert het zelfvertrouwen, want er is namelijk geen goed of fout. Kinderen bepalen zelf uitdagingen aansluitend op hun eigen ontwikkelingsniveau. Ze kunnen samen spelen, alleen spelen, dingen bouwen en creëren. (Loose Parts DoenKids, z.d.)
Wat zijn de voordelen van het gebruik van gerecycleerde afvalmaterialen voor creatief leren?	Het hergebruiken van afvalmaterialen om er dan iets kunstig of bruikbaar van te maken, noemt men 'upcycling'. Upcycling is een concept dat meer te maken heeft met creativiteit en innovatie. In plaats van materialen gewoon te recyclen, zet upcycling ze om in producten met een hogere waarde, vaak zonder het afbraakproces dat kan optreden bij traditionele recycling. Het is dus een proces dat objecten en materialen een nieuw leven geeft en ze omvormt tot iets nieuws, nuttigs en vaak unieks. De voordelen hiervan zijn;

	○ Behoud van kwaliteit: creatief hergebruik heeft de eigenschap dat de kwaliteit van het oorspronkelijke object of materiaal behouden blijft. Het klassieke voorbeeld is de houten pallet die wordt gebruikt voor verzending en die wordt omgetoverd tot een elegante salontafel voor in de tuin zonder zijn stevigheid en duurzaamheid te verliezen. ○ Ontwikkeling van creativiteit: kunstenaars en ontwerpers over de hele wereld doen aan upcycling door afval om te zetten in functionele kunstwerken. Dit voegt unieke waarde toe aan elk stuk en vermindert tegelijkertijd de hoeveelheid afval. ○ Vermindering van de ecologische voetafdruk: door te voorkomen dat materialen in klassieke industriële recyclingprocessen terechtkomen, optimaliseert upcycling de impact die objecten vanaf hun oorspronkelijke productie op het ecosysteem hebben. ○ Economisch voordeel: geüpcyclede producten, onderdeel van de vintage revival, zijn een groot succes en er is veel vraag naar. Het is daarom een geweldige manier om je creativiteit te uiten en tegelijkertijd een goed economisch rendement te hebben; (Maanta, 2023)
Welke werkvormen, didactische strategieën, ... stimuleren de creativiteit bij kinderen? Met welke hiervan kan gewerkt worden binnen een duurzaam kader?	Er zijn heel wat didactische principes te linken aan het stimuleren van creativiteit; 1. Ontwikkeling van een Inspirerende Leeromgeving ○ Visuele Stimulatie: Zorg voor een leeromgeving die visueel stimulerend is. Gebruik kleurrijke posters, kunstwerken en creatieve displays om een omgeving te creëren die nieuwsgierigheid en creativiteit aanmoedigt. ○ Flexibele Ruimtes: Ontwerp de ruimte zo dat deze flexibel kan worden aangepast aan verschillende

	activiteiten. Creëer hoekjes voor kunst, muziek, en experimenten waar kinderen zich vrij kunnen uiten. ○ Aanmoediging van Experimentatie: Moedig kinderen aan om nieuwe ideeën uit te proberen zonder angst voor fouten. Een omgeving waar fouten worden gezien als leerervaringen draagt bij aan een veilige sfeer voor creatief denken. 2. Gebruik van Creatieve Onderwijsstrategieën ○ Projectgebaseerd Leren: Stimuleer creatief denken door middel van projectgebaseerd leren waarbij kinderen werken aan lange-termijnprojecten. Dit moedigt hen aan om diepgaand na te denken en creatieve oplossingen te vinden voor complexe problemen. ○ Probleemgestuurd Leren: Introduceer realistische problemen en laat kinderen zelf oplossingen bedenken. Dit helpt hen om kritisch en creatief te denken terwijl ze echte situaties analyseren en oplossen. ○ Interdisciplinair Onderwijs: Combineer verschillende vakken in één opdracht. Bijvoorbeeld, een project dat kunst, wetenschap en taal combineert kan kinderen helpen om op verschillende manieren over een onderwerp na te denken. 3. Stimuleren van Divergent Denken ○ Brainstormen: Gebruik brainstormsessies om kinderen aan te moedigen om zoveel mogelijk ideeën te genereren zonder onmiddellijk te beoordelen. Dit helpt hen om buiten de traditionele denkkaders te stappen en originele oplossingen te bedenken. ○ Mindmapping: Moedig kinderen aan om mindmaps te maken om hun gedachten visueel te organiseren. Dit kan hen helpen om verbanden tussen verschillende ideeën te zien en creatief
--	--

	te denken over hoe ze deze kunnen combineren. ○ Creatieve Rollenspellen: Laat kinderen verschillende rollen aannemen en situaties uitbeelden. Dit helpt hen om hun verbeeldingskracht te gebruiken en nieuwe perspectieven te verkennen. 4. Ondersteunen van Zelfgestuurd Leren ○ Keuzevrijheid: Geef kinderen de vrijheid om keuzes te maken in hun leeractiviteiten en projecten. Dit verhoogt hun betrokkenheid en motivatie om creatief te denken en te experimenteren. ○ Zelfreflectie: Moedig kinderen aan om regelmatig zelfreflectie toe te passen. Laat hen nadenken over hun eigen creatieve processen en de manieren waarop ze hun ideeën kunnen verbeteren. ○ Autonomie: Bied kinderen de ruimte om zelfstandig te werken en hun eigen leerdoelen te stellen. Dit bevordert onafhankelijk denken en stimuleert creativiteit. 5. Gebruik van Technologie en Digitale Tools ○ Digitale Creativiteitstools: Maak gebruik van digitale tools en apps die creatief denken bevorderen. Programma's voor grafisch ontwerp, muziekcompositie en digitale storytelling kunnen kinderen helpen om hun ideeën op nieuwe manieren te verkennen. ○ Online Samenwerking: Gebruik online platforms voor samenwerking aan projecten. Dit kan kinderen helpen om ideeën uit te wisselen en samen te werken aan creatieve oplossingen, zelfs als ze niet fysiek samen zijn. ○ Virtuele Experimentele Ruimtes: Creëer virtuele ruimtes waarin kinderen kunnen experimenteren met ideeën en concepten. Virtual reality en andere technologieën kunnen nieuwe
--	---

	mogelijkheden bieden voor creatief denken en probleemoplossing. Voorbeelden van Creatieve Activiteiten Om creatief denken effectief te stimuleren, kunnen leraren verschillende activiteiten en projecten implementeren: ○ Kunstprojecten: Laat kinderen kunstwerken maken die een bepaald thema of probleem verkennen. Dit kan variëren van schilderen en tekenen tot sculpturen en digitale kunst. ○ Innovatieve Ontwerpen: Geef kinderen een uitdaging om een nieuw product of oplossing te ontwerpen. Dit kan bijvoorbeeld een gebruiksvoorwerp, een milieuoplossing of een technisch apparaat zijn. ○ Verhalende Opdrachten: Vraag kinderen om verhalen te schrijven of te vertellen die een probleem oplossen of een creatieve wending hebben. Dit bevordert hun verbeeldingskracht en schrijversvaardigheden. ○ Wetenschappelijke Experimenten: Stimuleer creativiteit door wetenschappelijke experimenten en onderzoek. Laat kinderen hypothesen formuleren en creatieve methoden gebruiken om hun experimenten uit te voeren. Evaluatie en Feedback Bij het bevorderen van creatief denken is het belangrijk om een positieve en ondersteunende evaluatie- en feedbackomgeving te creëren: ○ Positieve Feedback: Geef constructieve en opbouwende feedback die de nadruk legt op de sterke punten van de creaties van kinderen en aanmoedigt om verder te verkennen. ○ Focus op Proces: Evalueer niet alleen het eindresultaat, maar ook het creatieve proces dat kinderen hebben doorlopen. Dit helpt hen om te
--	--

	reflecteren op hun denkstrategieën en verdere ontwikkeling te stimuleren. o Leerervaringen: Zorg ervoor dat feedback helpt om leerervaringen te identificeren en te verbeteren. Moedig kinderen aan om van hun fouten te leren en hun benaderingen te verfijnen. (redactie, 2024)
Welke rol speelt kunst en expressie bij het ontwikkelen van een duurzame mindset?	Kunst, in elke vorm (drama, beeld, dans en muziek), speelt een toch wel cruciale rol in het bevorderen van duurzaamheid. Dit doet ze door complexe ecologische problemen op een toegankelijke en ervaringsgerichte manier over te brengen naar de mensen die de kunst waarnemen. In tegenstelling tot wetenschappelijke informatie, die vaak abstract en afstandelijk blijft, spreekt kunst direct tot de verbeelding en emoties van mensen, waardoor bewustwording en gedragsverandering worden gestimuleerd. Daarnaast biedt kunsteducatie een krachtig middel om duurzaamheidsonderwijs aantrekkelijker en interactiever te maken. Door het maken of waarnemen van kunst te integreren in de educatieve vakken, zoals wiskunde of taal, worden zowel creativiteit als probleemoplossend denken aangesproken. Dit zal op zijn beurt leiden tot een diepere betrokkenheid als het aankomt op duurzaamheid en alle vragen die daarbij komen kijken (Van Boeckel, 2022). Kunst is dus als het ware de vertaler van duurzaamheidsvraagstukken.

BIJLAGE G: Verzamelen, analyseren en concluderen – VOORBEELD: Filmisch verslag en observatiekader onbeantwoorde noden

LEGENDE 1 TOT 5				
1	2	3	4	5
NOOIT	ZELDEN	SOMS	VAAK/MEESTAL	ALTIJD

Observatiefiche: Filmisch verslag (niet-participerend en directe observatie)	
Observatievraag: Op welke manier wordt de creativiteit van kinderen al dan niet gestimuleerd door de klaswerking, omgeving/materialen, activiteiten en leerkrachtenstijl?	Context: Observator: Laura Maes Kinderen: 26 kinderen – NURSERY 2 Situatie: Activity on feelings Datum: 19 maart
Filmisch verslag (klaswerking, activiteiten en leerkrachtenstijl)	
Objectieve observaties: De leerkracht vraagt om stilte. De leerkracht haalt twee grote werkbladen uit haar werktafel. De leerkracht zegt: 'We gaan vandaag een masker maken. Een masker ziet er zo uit.' Ze toont haar handboek. Ze gaat rond met haar handboek. Ze tekent het masker op het bord in het groot. De leerkracht zegt: 'We gaan allemaal zo'n masker tekenen. Als je klaar bent met tekenen, dan kleur je het in met één kleur.' De leerkracht tekent vakken op het grote blad die even groot zijn en verdeeld de vakken over de kinderen. 'Jij tekent straks hier. Jij tekent hier. Dit vak is voor jou.' De kinderen wachten tot wanneer het grote blad met hun vak op bij hen is. <u><i>Ik sta recht en knip de vakken van elkaar, zodat elk kind meteen aan de slag kan gaan.</i></u> De kinderen kijken naar het bord en tekenen stukje per stukje het masker over. Abdoerahmaan tekent niet tot de hoekjes van zijn vak. De leerkracht zegt: 'Gom het uit. Het masker moet de hoekjes raken.' Mowdomalick tekent een langwerpige vorm. De vorm komt niet overeen met het masker op het bord. De leerkracht zegt: 'Draai je blad om. Kijk naar mij.' Ze tekent het masker opnieuw stap voor stap op het bord. Fanta, Sarata, Sara, Masireh en Njiema zeggen: 'Leerkracht, wij zijn klaar met ons masker.' De kinderen tonen hun masker. 'Dit is goed. Kleur het maar in met één kleur.' Fanta zegt: 'Leerkracht, ik wil roos.' Sarata zegt: 'En ik wil groen, leerkracht.' De leerkracht zegt: 'Ik heb de kleuren waskrijt die jullie mogen gebruiken al op de tafels gelegd. Zoek en deel ze.' Fanta gaat kijken. Fanta keert terug: 'Leerkracht, er is geen roos.' De leerkracht: 'Gebruik de kleuren op de tafel!'	Interpretaties: De leerkracht lijkt het idee van een wat een masker is meteen te reduceren tot één enkel voorbeeld. Maskers bestaan in alle vormen en maten. De leerkracht toont een voorgetekende vorm via haar handboek en lijkt de creativiteit/verbeelding van de kinderen op vlak van de immense verscheidenheid aan verschillende masker meteen te blokkeren. De leerkracht lijkt niet echt afstand te willen nemen van haar handboek. Het lijkt alsof ze hierdoor de voorkeuren en ideeën van de kinderen niet ziet of toelaat. <i>Achtergrondinformatie: De leerkracht volgde een bijscholing om de activity on feelings te verfijnen en verbeteren. Ze kreeg hiervoor een handboek.</i> De leerkracht lijkt te houden van structuur. Kinderen moeten in stilte wachten tot wanneer het aan hen is. Dit wordt later opgelost, waardoor iedereen meteen aan de slag kan. De kinderen lijken het voorgetekende masker zeer geconcentreerd te willen overtekenen. Ze lijken op zoek te gaan naar het correcte antwoord en de perfecte kopie. Wanneer de juf voor het bord staat, moet ze meteen aan de kant gaan. De leerkracht lijkt te verwachten dat alle maskers dezelfde vorm én dezelfde grootte hebben. Ze vraagt de kinderen tot aan de hoeken te tekenen. Wanneer de maskers van de kinderen die niet lijken op het voorbeeld, moeten worden uitgedomd. De kinderen moeten het opnieuw proberen. De leerkracht lijkt de kinderen geen vrijheid te geven om nieuwe vormen te proberen. Ze lijkt het unieke

Fatoumatta, Momodoe en Muhamed duwen hard op hun waskrijt. De leerkracht ziet dit. De leerkracht zegt: ‘Kijk allemaal naar mij.’ De leerkracht neemt een krijt. Ze tekent strepen waarop ze hard duwt. Ze tekent ergens anders strepen waarop ze niet hard duwt. Ze zegt: ‘Je moet zacht kleuren. Dat is mooier.’ De leerkracht zegt: ‘Als je klaar bent met kleuren, kom je naar mij. Ik zal het masker uitknippen.’ <i>Ik vraag even tussendoor waarom ze dit niet zelf mogen proberen. De leerkracht toont me haar handboek en zegt dat dit niet in haar handboek staat. In het handboek staat: De leerkracht knipt de maskers uit.</i> De kinderen maken een rij voor de leerkracht. De leerkracht zegt tegen Mariamma: ‘Dit is heel mooi. Kijk klas!’ De leerkracht knipt alle maskers uit. De leerkracht kijkt naar het masker van Mowdomalick. De leerkracht zegt: ‘Kijk, dit is niet goed. Het masker moet groter. Ga naar je plaats.’	resultaat van elk kind als fout te beschouwen en niet te accepteren. De kleuterleerkracht is de kunstenaar, niet de kinderen. De kinderen lijken op zoek te gaan naar bevestiging van de leerkracht, vooraleer ze durven beginnen aan de volgende stap. Sommige kinderen willen eigen keuzes maken vanuit persoonlijke voorkeuren, maar deze worden als koppig aanschouwt door de leerkracht. Deze kinderen lijken aanzien te worden als kinderen die niet luisteren. De leerkracht beslist in welke kleuren de maskers mogen gekleurd worden. Ook zegt ze maar één kleur te gebruiken en toont ze zelfs hoe hard de kinderen op hun waskrijt mogen duwen. Ze lijkt ook maskers en werkwijze te labelen als mooi of niet mooi. Enkel de werken die matchen met hetgeen wat in haar hoofd omgaat, lijkt ze als mooi te bestempelen. De leerkracht lijkt het knippen zelf te willen doen omdat dit enerzijds zo in haar handboek vermeld staat en dit anderzijds het resultaat niet zal ‘verpesten’. Ze gebruikt maskers van kinderen die haar voorbeeld precies hebben gekopieerd als het goede voorbeeld. Alles wat hier niet op lijkt is niet goed. Op deze manier lijken ook op lange termijn enkel deze kinderen complimenten te krijgen.	
Vragenlijst (omgeving/materialen)		
VRAAG	1 TOT 5	BESCHRIJVING
Er is een gevarieerd aanbod van open-eind materiaal. Voorbeelden: loose parts, natuurlijke materialen, herbruikbaar afval, bouwmaterialen,	2	Er zijn neutrale bouwblokken en dopjes in de klas. De bouwblokken worden niet gebruikt. In de speelhoek en knutselhoek gaan kinderen aan de slag met zand en water. Het knutselen verloopt zeer gestuurd. De dopjes mogen niet gecombineerd/gebruikt worden met/bij andere spelletjes, enkel met

		de opdrachtenkaarten. Afval, blaadjes, takken, ... mogen niet gebruikt worden. In de bouwhoek en speelhoek buiten mogen kinderen kiezen wat ze doen/maken. In de andere hoeken niet.
Er zijn creatieve, muzische en/of onderzoekende hoeken. Voorbeelden: poppenkast, knutselhoek,	2	In de verkleedhoek, knutselhoek, speelhoek en bouwhoek kunnen kinderen creatief aan de slag gaan. De leerkracht geeft de kinderen een gestructureerde opdracht en strikte instructies. De materialen in de andere hoeken variëren niet. Ook geeft de leerkracht hierbij geen nieuwe impulsen, waardoor ik de kinderen steeds hetzelfde zie spelen.
De materialen in de hoeken nodigen uit tot experimenteren, onderzoeken en het verkennen van de muzische bouwstenen. Voorbeeld: geen voorgetekende vormen.	1	De materialen in de knutselhoek, speelhoek en bouwhoek nodigen uit tot experimenteren. In de knutselhoek wordt dit niet toegelaten. Met het water en het zand kunnen kinderen wel zelf aan de slag. Hier wordt naast het algemeen materiaal niet anders toegevoegd. Buiten het domein beeld in de knutselhoek worden de muzische bouwstenen nergens anders ingezet. Er wordt niet gewerkt met voorgetekende vormen gegeven door de leerkracht, aangezien er niet gekopieerd kan worden. De leerkracht tekent een vorm op het bord. De kinderen moeten deze zo precies mogelijk kopiëren.
De klas biedt voldoende ruimte en vrijheid voor eigen expressie.	2	De fysieke ruimte is er. De buitenruimte wordt ook gebruikt. De leerkracht komt weinig langs bij de hoeken buiten, waardoor hier ook meer vrijheid lijkt te zijn voor de kinderen. Ondanks de klas bijna geheel beschikbaar is voor de verkleedhoek, mogen kinderen deze niet gebruiken van de leerkracht.

Er zijn prikkels in de omgeving die de verbeelding stimuleren. Voorbeeld: boeken, kunst,	1	In de boekenhoek zijn thematische boeken beschikbaar, maar deze mogen niet bekeken worden ter inspiratie in andere hoeken. De leerkracht tekent instructies op het bord of toont afbeeldingen in haar handboek. Enkel het concreet materiaal waarmee effectief geknutseld wordt kan de verbeelding stimuleren, al wordt experimenteren hiermee op eigen tempo niet toegelaten. Dit wordt gezien als niet luisteren en fout gedrag. Ander concreet materiaal ter impressie wordt niet ingezet.
SCORE: 8/25		
Vragenlijst (activiteiten, leerkrachtenstijl)		
VRAAG	1 TOT 5	BESCHRIJVING
Er worden activiteiten aangeboden waarbij kinderen zelf mogen exploreren en ontdekken.	2	In de geleide klasactiviteiten is er geen ruimte voor de kinderen om te exploreren. Ook de activiteiten in de meeste hoeken zijn gestuurd. Enkel in de speel- en bouwhoek kunnen kinderen zelf ontdekken en exploreren, omdat deze activiteiten doorgaan in de buitenruimte.
Er is ruimte voor improvisatie en eigen inbreng van de kinderen.	2	In de bovenstaande hoeken kunnen kinderen improviseren en spelen aan de hand van eigen ideeën/inbreng. Gedurende andere activiteiten wordt de inbreng van kinderen niet gevolgd of lijkt het als koppig gezien te worden.
Activiteiten bevatten open opdrachten, zonder vast eindresultaat.	1	De resultaten van de opdrachten die gegeven worden door de leerkracht zijn steeds met een vast eindresultaat. De resultaten die hiervan afwijken zijn niet goed. Ook in de bovenstaand vermelde vrije hoeken merkte ik op dat wanneer de leerkracht uitzonderlijk controleert en ziet dat kinderen creatievere aan de slag gaan, ze deze terechtwijst en vertelt wat de bedoeling is.

Kinderen krijgen de kans om te experimenteren met verschillende technieken en materialen.	1	De aangeboden materialen zijn beperkt, al zijn deze wel beschikbaar en aanwezig in de klas. De leerkracht bepaalt de techniek. Iedereen gebruikt dezelfde materialen op dezelfde manier. In de speelhoek kunnen kinderen de materialen waarmee ze met water en zand aan de slag gaan anders gebruiken, toch zie ik hen dit niet echt doen.
SCORE: 6/20		
Vragenlijst (leerkrachtenstijl):		
VRAAG	1 TOT 5	BESCHRIJVING
De leerkracht moedigt kinderen aan om hun ideeën te uiten en uit te werken.	1	De leerkracht vraagt niet naar de inbreng van kinderen. Wanneer kinderen dit spontaan geven, herhaalt de leerkracht de opdracht en vertelt hun dat ze niet goed luisteren.
De leerkracht luistert actief naar de inbreng van kinderen.	2	De leerkracht luistert wanneer kinderen hun vinger opsteken. Als het antwoord afwijkt dan haar effectieve bedoeling, lijkt ze dit snel af te blokken en vertelt ze dat dit antwoord fout is. Er wordt geluisterd, maar volgens mij niet echt actief.
De leerkracht stelt stimulerende vragen.	1	De leerkracht stelt geen vragen aan de kinderen. Ze stelt vragen over de inhoud, waarbij de antwoorden goed of fout zijn. Tijdens het werken gaat ze rond en kijkt ze of de kinderen de opdracht goed uitvoeren. Ze stelt hierbij ook geen vragen.
De leerkracht waardeert out of the box-ideeën. Kinderen krijgen complimenten en erkenning voor hun creatieve denkproces.	2	Out of the box-ideeën worden bestempeld als fout en lijken niet geaccepteerd te worden. Kinderen die de opdracht 'juist' uitvoeren krijgen een compliment. De leerkracht toont het werk als voorbeeld en vraagt de kinderen te applaudisseren. Als het werk niet overeenkomt met haar voorbeeld, zegt en toont ze dit ook.

De leerkracht helpt kinderen bij het zoeken naar oplossingen in plaats van antwoorden te geven.	3	Als kinderen een probleem ondervinden, vraagt ze het kind wat het wil bereiken en wat het beste zou helpen. Ze laat het kind dit zelf proberen. Als het niet lukt helpen de kinderen elkaar via een buddysysteem.
De leerkracht toont enthousiasme voor creativiteit en experimenteren.	2	Als de werken overeenkomen met hetgeen wat de leerkracht vooropstelde, toont ze enthousiasme en vraagt ze hetzelfde aan de andere kinderen. Als het werk niet overeenkomt lijkt de leerkracht niet enthousiast. Ze laat de kinderen opnieuw beginnen en toont het werk als een fout voorbeeld. Experimenteren lijkt meteen afgeblokt te worden.
De leerkracht creëert een veilige sfeer waarin kinderen fouten mogen maken.	1	Als een kind een fout maakt, lijkt de leerkracht dit kind/het werk te gebruiken als foute en te vermijden voorbeeld. Ze vraagt ook klassikaal aan het kind waarom deze de opdracht niet kan, niet correct uitvoert, Het kind ziet er zeer gespannen uit.
De leerkracht staat open voor spontane ideeën en aanpassingen in activiteiten.	1	Uit bovenstaande informatie komt hiermee overeen. Enkel het plan van de leerkracht lijkt gevolgd te mogen worden.
De leerkracht moedigt sociale interactie en samenwerken aan in creatieve activiteiten.	3	De kinderen mogen praten tijdens het werken. Toch wordt soms opnieuw orde geroepen. De kinderen die klaar zijn moeten/mogen ook andere kinderen helpen. De sociale interactie stimuleert wel niet de creativiteit van kinderen.
SCORE: 16/45		
TOTALE SCORE: 30/90		
Antwoord observatievraag: Binnen de fysieke ruimte en aan de hand van de beschikbare materialen zijn er enorm veel kansen om de creativiteit van kinderen te stimuleren . De algemene materialen kunnen creatief worden ingezet of gecombineerd worden met andere, zodat de creativiteit extra wordt gestimuleerd. De activiteiten die gegeven worden zijn gestructureerd en gesloten . Er wordt naar één vast eindresultaat toegewerkt. Dit lijkt versterkt te worden door een autoritaire leerkrachtenstijl . De leerkracht lijkt niet echt open te staan voor de creativiteit van de kinderen.		

Creativiteit lijkt meer als ongehoorzaam gezien te worden, waardoor deze volgens mij ook niet verder gestimuleerd wordt. De kansen zijn er, al worden ze niet echt benut. Waaruit vloeit deze aanpak/dit idee voort?

Reflecties:

Na deze observatie deed ik ook andere observaties gedurende verschillende opdrachten en doorheen verschillende weken. **Op die manier hoopte ik bepaalde conclusie niet te baseren op een momentopname.** Deze observatie komt steeds terug, waardoor ik dit wel als betrouwbaar kan beschouwen. De observaties kunnen soms voorzichtiger worden opgeschreven, ook al kreeg ik vanuit de directie en andere observatoren bevestiging dat dit wel degelijk de situatie is.

Tijdens het filmisch verslag heb ik getracht zoveel mogelijk relevante informatie neer te schrijven, vanuit beide perspectieven.

Actiepunten:

- Aan de hand van een interview wil ik te weten komen van waaruit deze aanpak voortvloeit. Wat is de visie van de leerkracht op vlak van creatieve activiteiten, gepaste aanpak, ...?
- Zelf wil ik OPBOUWEND creatieve activiteit organiseren. Wat is het effect hiervan bij de kinderen en de leerkracht?
- Via teamteaching kunnen we elkaars aanpak verrijken.
- Aanbod: Meer open opdrachten aanbieden, open materialen, toelaten om materialen te combineren, differentiëren,
- Interactie: Stimulerende vragen stellen, creatieve ideeën waarderen, kinderen stimuleren tot interactie en het delen van inspiratie,
- Organisatie: Materialen op voorhand voorbereiden, afspraken maken binnen de vrijheid,
- Op basis van interviews en observaties waarin verschillende perspectieven worden bekeken, willen we een zo toegankelijk mogelijk curriculum ontwikkelen. Dit willen we naast het samen overlopen ook écht samen uittesten tot een ideale op maat gemaakte tool. Hierin kunnen onder andere inspirerende tips gegeven worden op vlak van interactie, aanbod en organisatie.
- Het lijkt me toegankelijker om creatieve vrijheid en muzische bouwstenen eerste vooral te integreren in de hoeken. Pas later kan naast deze verrijking in materialen/opdrachten, ook echt stilgestaan worden bij de leerkrachtenstijl. Ook hierin is variatie en gradatie mogelijk. Gedurende welke activiteiten ben ik flexibel?

De observatie van nursery 3 is te vinden in de procesmap.

	Nursery 2		Nursery 3	
	Score op..	.../100%	Score op..	.../100%

Omgeving materialen	8/25	32%	10/25	40%
Activiteiten	6/20	30%	7/20	35%
Leerkrachtenstijl	16/45	35,56%	23/45	51,11%
Totaal	30/90	33,33%	37/90	41,11%

BIJLAGE H: Verzamelen, analyseren en concluderen – Interview klasleerkrachten en directie ontwerpeisen

DEELVRAAG 1: Welke creativiteitsbevorderende acties en werkvormen kunnen worden geïntegreerd rond duurzaamheid en de SDGS door onder andere het integreren van lokale materialen en hergebruik van afval?	GEEL
DEELVRAAG 2: Welke creatieve werkvormen kunnen worden geïntegreerd in de Gambiaanse school en de niet-creatieve vakken?	ROZE
DEELVRAAG 3: Aan welke ontwerpeisen moet het curriculum voldoen volgens de betrokkenen van The Swallow?	BLAUW

DIRECTIE

Algemene gegevens:

- **Naam:** Suwaibatou Bah
- **Ervaring (bv. aantal jaren, voorgaande scholen, voorgaande functies, ...)**
Ik heb 23 jaar ervaring in het onderwijs. Ik ben begonnen als leerkracht in nursery 1. Dit deed ik voor 3 jaar. Daarna gaf ik les in alle lagere schoolklassen. Vanaf 2019 ben ik officieel directie in The Swallow.
- **Type school (bv. stedelijk/plattelandsschool, privéschool/openbare school)**
Ik gaf enkel les in The Swallow.

Hoe ziet u de rol van creativiteit binnen de visie van de school?

Creativiteit is voor mij heel belangrijk! Het helpt de kinderen om hetgeen wat in hen zit op vlak van gevoelens, gedachten, talenten, ... te uiten en vrij te laten. Creativiteit zit verweven in alle lessen. Als je wiskundelessen geeft kan creativiteit gebruikt worden om kinderen verschillende technieken aan te leren. Ook in de vragen kan er creativiteit zitten. Als je bijvoorbeeld een kind vraagt wat 7 min 2 is, zal iedereen 5 zeggen. Als je het verwerkt in een verhaal waarbij je naar de markt gaat met dalasi wordt het niet alleen aangenamer voor de kinderen, maar ook uitdagender.

Creativiteit heeft voor mij geen limieten. Lessen rond creativiteit geven de kinderen de kans om zonder opgelegde limieten van leerkrachten over anderen te werken, zodat ze out-of-the-box

kunnen denken. Ze leren zo ook zelfstandig problemen oplossen. Nu heb ik het gevoel dat alle lessen die de leerkrachten geven zeer theoretische en gestructureerd zijn, terwijl creativiteit activiteiten meer praktisch en uitdagender maken. Ze zullen de theorie ook beter onthouden.

Momenteel zie ik dat leerkracht tijdens kunstlessen zich vooral focussen op tekenen. Ik vind dat kunst veel meer is dan tekenen. Kunst is niet enkel tekenen. We focussen ons tijdens kunstlessen enkel op art en theater. Leerkrachten spelen rollenspel met de kinderen en laten hen vormgevend of creatief vanuit verbeelding tekenen.

Kunst kan ook echt meer fysiek worden ervaren. Dit ontbreekt.

Welke plaats krijgen creatieve activiteiten in het huidige schoolbeleid? Bent u bekend met de muzische domeinen? Hoe worden deze hier aangereikt? Welke prioriteiten worden gesteld op vlak van financiering, ontwikkelingsdomeinen, ...?

Momenteel zitten creatieve activiteiten enkel in de kunstlessen. De lessen kunst zitten geïntegreerd in de weekplanning van de lagere school. Voor de kinderen zit dit niet standaard in de weekplanning, omdat er verwacht wordt dat kunst verwerkt zit in het hoekenwerk.

In de lagere klassen van de lagere school zoals grade één, twee en drie doen ze vaak tekenen en rollenspel. In grade vier, vijf en zes tekenen ze ook, maar hier wordt dit gecombineerd met theoretische lessen. Ze leren over het type kunst, de kunstgeschiedenis, verschillende schilders, Mijn doel is dat het kunstlokaal en het vak art herleeft. We willen daarom het kunstlokaal maken om kunst populair te maken. Door het lokaal zal kunst belangrijker worden en er meer aandacht naar toe gaan.

De creatieve domeinen die wij kennen zijn theater en art. De rest ken ik niet. Muziek en dans integreren we niet tijdens de lessen. We doen dit meertijdens Micado. Enkel theater en art integreren we en zitten daarom in het curriculum. Ook binnen de handboeken wordt er meer gefocust op tekenen.

De eerste prioriteiten die we stellen op vlak van de financiële middelen zijn de salarissen en het eten. Daarna komt het lessenmateriaal, wat alles inhoudt. Alles is gelijkwaardig binnen dat budget. Zo zijn schrijfpotloden even belangrijk als verf en andere kunstmaterialen. We hebben zelfs voor de werken handboeken een apart budget, zodat we het budget voor andere materialen zoals kunstmaterialen kunnen garanderen. Ook hebben we nog een ander budget voor muziekbboxen, instrumenten, ... die algemeen door iedereen gebruikt worden tijdens de workshops, Micado, Alle soorten materialen om het leren te stimuleren op alle soorten vlakken staan op hetzelfde niveau.

Leerkrachten kunnen steeds vragen naar andere materialen. We zeggen nooit: 'Nee, we hebben geen geld. We moeten eerste de boeken kopen.'

Welke handvaten, tools, bijscholingen en algemene steun krijgen leerkrachten momenteel om kennis op te bouwen en creatieve activiteiten te integreren in hun klaswerking?

We hebben budget om leerkrachten bijscholingen te laten volgen. Elk jaar kijken we naar de verschillende leerkrachten en wat zij nodig hebben om te groeien als leerkracht. We bieden de leerkrachten dan individueel bijscholingen en extra lessen aan. Soms komen leerkrachten zelf naar me toe om te vragen of ze een bepaalde bijscholing mogen volgen. Alle bijscholingen die school gerelateerd worden door de school gefinancierd.

Er is ook een verschil tussen interne en externe training. Leerkrachten gaan ofwel naar een college om daar een les te volgen of mensen komen naar de school om les te geven aan alle leerkrachten en om de leerkrachten te observeren. Om de twee jaar is er dan ook steeds een opfrissing voorzien, waarbij de leerkrachten worden getest of ze de kennis toepassen.

Els volgt ook het curriculum van alle vakken op. Ze bekijkt deze en kijkt wat er moet geïntegreerd worden. Ze komt dan observeren in de klassen en geeft de leerkrachten les, zodat we steeds verbeteren en vernieuwen.

Het zou mogelijk zijn om zo'n bijscholingen voor kunst te volgen, maar er zijn momenteel geen kunstbijscholingen in college. We willen echt dat iemand van onze leerkrachten een kunstbijscholing gaat volgen, omdat we weten dat het ons werkpunt is en we hier momenteel onvoldoende kennis over hebben. **We zien dat kinderen echt talent hebben, maar dat deze nu afgeremd wordt.** Dat komt doordat de leerkrachten deze kinderen limieten oplegt of niet weten hoe ze deze kinderen nog meer kunnen laten groeien.

Wanneer leerkrachten worden opgeleid in college is één van hun vakken wel art. Ze leren dit dan zowel praktisch als theoretisch, maar dat is heel minimaal. Kunst is misschien wel populair bij de leerkrachten, maar er bestaat geen kunstschool met bijscholingen over kunst. De kennis over kunstlessen in Gambia is heel klein, waardoor de kansen er ook niet zijn. Waar kunnen deze leerkrachten dus we bij terecht?

Het zou kunnen dat eens de kunstbijscholingen worden gegeven deze duur zijn. Als iemand echt geïnteresseerd is in zo'n workshop maar het budget krap is voor het ene jaar, dan verplaatsen we deze bijscholing naar het budget van volgend jaar. Zo proberen we echt te groeien.

Ik sta er echt voor open om kunstworkshops te integreren voor de leerkracht. Als je een student creatieve lessen laat geven aan de kinderen, leren hieruit vooral de kinderen. Er wordt zo nooit een kennisbasis gelegd. De leerkrachten zouden lessen moeten krijgen zodat we een basis creëren op school vol kennis en ervaring. Ook dacht ik na om een specifieke kunst leerkracht aan te nemen. Misschien kan elke leerkracht op school wel zijn/haar eigen vak hebben, waarin de leerkracht zich professionaliseert en de kwaliteit per vak zo omhooggaat?

Zijn er structurele of organisatorische uitdagingen die volgens u een obstakel kunnen vormen of effectief zijn voor meer het integreren van meer creativiteit in de klas? Welke infrastructuur en middelen (bv. materiaal, tijd, budget) kan worden vrijgemaakt om creativiteit te stimuleren?

Voor ons zijn materialen en de ruimte geen obstakels. **Het enige wat ons belemmert is het gebrek aan algemene kennis over het geven van kunstlessen. Er is motivatie om het te doen.** Er is gewoon geen kennis. In heel veel scholen is er zelfs geen kunst geïntegreerd in hun weekplanning. Dit komt vaak doordat ze het materiaal niet kunnen kopen, maar ook net zoals ons door het gebrek aan kennis.

Wanneer er talent wordt ontdekt onder de kinderen, sturen we deze kinderen soms naar kunstcompetities. Zo kunnen de kinderen zichzelf laten zien en worden er misschien kinderen ontdekt.

Hoe kan de integratie hiervan zo toegankelijk mogelijk gemaakt worden voor het lokale schoolteam? Welke voorwaarden zijn hiervoor nodig? Hoe kan de school professionalisering

en ondersteuning bieden om creativiteit en het effectieve curriculum aan te moedigen en structureel in te bedden?

Ik zou graag basisactiviteiten zien in het curriculum. Verschillende basisactiviteiten die leerkrachten kunnen gebruiken als inspiratie om deze aan te passen naar hun project. Ook moet het herkenbaar zijn voor de kinderen. Geen Westerse instrumenten en muziek, maar echt lokale typische Gambiaanse instrumenten en muziek. Ook zou ik graag activiteiten zie rond poppenspel met echte poppen. Het moet simpel zijn, niet te veel materiaal of geen ingewikkelde activiteiten. Op vlak van art vind ik het wel belangrijk kunstenaars om kunstenaars vanuit heel de wereld te gebruiken. Als er informatie over de kunstenaar wordt bijgevoegd en wordt uitgelegd dat sommige hiervan veel geld verdienen met hun kunst, kan hun dit extra motiveren. Ook bijvoorbeeld het maken van beelden uit hout zorgt ervoor dat je geld kan verdienen. Een Gambiaanse kunstenaar kan ook, maar misschien maar één. Die extra informatie is ook voor de leerkracht ter inspiratie. Kunstwerken bekijken zorgt ervoor dat je jou kunt laten inspireren. Hoe voel je jou hierbij?

Kunstactiviteiten zullen het zelfvertrouwen van kinderen boosten.

Als het curriculum klaar is wil ik de leerkrachten een week de kans geven het curriculum zelfstandig thuis door te nemen. De leerkrachten kunnen hun vragen opschrijven en meenemen. Tijdens een meeting of workshop kunnen we het dan samen overlopen en laagdrempelig maken. Ook wil ik opvolgen of het dan effectief gebruikt wordt door reflecties en observaties.

Hoe zou een haalbaar en ideaal curriculum volgens u opgebouwd moeten zijn? Op welke manier zou een curriculum u het beste ondersteunen? Waaraan moet dit curriculum volgens u voldoen? Welke ontwerpeisen stelt u voorop? Waarmee moet rekening gehouden worden? Hoeveel tijd wil u hieraan spenderen? Moeten de activiteiten aangesloten worden met andere ontwikkelingsdomeinen, specifieke doelen, specifieke thema's, ...? Welk type praktijkvoorbeelden of activiteiten zouden voor u het meest bruikbaar zijn? Wat zijn de verwachtingen voor het kunstlokaal? Zijn er bepaalde traditionele of culturele kunstvormen die u in het curriculum wil integreren?

Wat er zeker moet instaan is wat kinderen of leerkrachten kunnen doen na het creëren van kunst. Welke bestemming krijgt het werk? Wat doen we met het werk nadat we het hebben gemaakt? Misschien kunnen we zo tentoonstellingen organiseren wat de kinderen extra motiveert, hun zelfvertrouwen boost, ...?

Ook het connecteren met andere soorten doelen buiten kunst. Zo kan kunst breder worden gezien. **Kunst zit in alles.** Kunst kan ook onderdeel zijn van een wiskundeles. Momenteel hebben we voor alle vakken een apart curriculum met doelen, maar niet voor kunst. We hebben dus geen doelen voor kunst. We willen jullie hier echt in volgen. Je mag jouw doelen gebruiken, maar maak ze ook haalbaar en begrijpelijk voor ons.

Ons schoolsysteem is vooral gebaseerd op Freinet. Eerst werkten we zelf in de lagere scholen met thema's en moesten alle vakken hieraan gelinkt worden. Nu buigen we steeds meer toe naar de regeringsscholen, waardoor de vakken minder worden geconnecteerd met elkaar. Nu focussen we meer op de academische vakken.

We hebben niet zoiets zoals grootouderfeest, moederdag of vaderdag. De kunst kan enkel bekeken worden tijdens oudercontacten. Er moeten dus enkel algemene activiteiten vermeld worden in het

curriculum. De kunst bekijken tijdens het oudercontact. Het moet een basisaanbod zijn dat aanpasbaar is in alle thema's.

Wat zou volgens u de impact zijn van deze integratie? What do you think would be the impact of this integration?

Volgens mij zal het de creativiteit van de kinderen stimuleren. Ook zal het hun zelfvertrouwen boosten, zeker voor de kinderen die minder goed zijn in bepaalde theoretische vakken. De kinderen hebben namelijk verschillende talenten en capaciteiten. Als je als school slechts focus op één van die talenten of capaciteiten van slechts enkele kinderen, zullen de anderen zich nooit aangesproken, competent en gemotiveerd voelen. Deze kinderen zullen uitvallen.

Algemeen zal het ook hun denkcapaciteit verbeteren. Creatieve lessen zal de kwaliteit van de school verbeteren, omdat het een deel is van de gehele puzzel.

KLASLEERKRACHTEN

Algemene gegevens:

- o **Naam:** Teacher Assi
- o **Ervaring (bv. aantal jaren, voorgaande scholen, voorgaande functies, ...)**
Ik geef les voor 22 jaar. Ik startte in een andere school. 2008 in deze school. Een keer nursery 1.
- o **Type school (bv. stedelijk/plattelandsschool, privéschool/openbare school)**
Nursery private school.

Algemene gegevens:

- o **Naam:** Teacher Mama
- o **Ervaring (bv. aantal jaren, voorgaande scholen, voorgaande functies, ...)**
Ze is al meer dan 10 jaar in het onderwijs, ze kon niet exact zeggen hoe lang. Ze is heel lang teacher-assistent geweest en staat sinds een aantal jaar in het onderwijs. Ze staat nu 2 jaar in nursery 3 in The Swallow.
- o **Type school (bv. stedelijk/plattelandsschool, privéschool/openbare school)**
Ze staat altijd op privéscholen.

Wat betekent creativiteit volgens u in de context van het kleuteronderwijs, de buurt, thuis, ...? Bent u bekend met de muzische domeinen? Hoe worden deze hier aangereikt? Wat beïnvloedde uw persoonlijke visie en kennis over creativiteit (bv. opleidingen, ervaringen, bijscholingen, ...)?

Teacher Assi

Creativiteit zit in verschillende dingen. Het zit ook in lessen voor de kinderen, maar ook in het lesgeven op verschillende manieren. Ook hoe ik dingen samen aanpak met de kinderen vraagt creativiteit. We hebben het in Project, English Phonics, Cornerwork, Kinderen doen ook creativiteit op door ze nieuwe dingen te tonen, te tonen hoe ze nieuwe dingen kunnen maken, hoe ze vormgeven en hoe ze iets kunnen creëren uit zichzelf.

Ik ken de domeinen niet. Ik doe het, maar ik heb het nooit geleerd. Op college vertelden de leerkracht wat we kunnen doen met de kinderen, maar we deden dit enkel theoretisch. Heel soms ook praktisch! Zo hebben we eens een mozaïek gemaakt. De lessen waren enkel gefocust op beeld.

Tijdens kunst doen we vooral tekenen, kleurplaten inkleuren en zandschilderen met kleuren. We doen muziek en dans enkel wanneer het gelinkt is aan het project.

Teacher Mama

Creativiteit betekent dat kinderen kunnen tekenen wat ze zien. Ze kijken om zich heen en nemen de omgeving waar. Als je ze dan een blad en een potlood geeft, kunnen ze dit natekenen. Ik denk niet dat de kinderen thuis veel creatief te werk gaan, hier op school wel, zeker tijdens de vrijdagworkshops.

Ik ken de muzische domeinen niet. Hier op school doen we wel vooral kunst. De kinderen tekenen veel en soms schilderen ze ook. Theater doen wij als leerkrachten maandag in de ochtend om te kinderen een les te leren. Muziek maken is op vrijdag tijdens de miccado. Soms dansen we ook wel. Maar tijdens mijn lessen doe ik dat niet veel, alleen soms rijmende liedjes als het in mijn weekplanning staat.

Ik heb op school niet veel geleerd over kunst. Ze hebben daar wel eens over verteld, maar ik heb geen houvast.

Wat is het belang van het beschikken over creativiteit volgens u? Wat is het belang van de rol van het integreren van dans, drama, muziek en beeld in de ontwikkeling van kinderen volgens u? Waarom? Wat is het doel hiervan volgens u?

Teacher Assi

Het is super belangrijk! Ze genieten wanneer ze hun eigen werk kunnen maken en achteraf het resultaat zien. Als ze het zelf kunnen doen, motiveert dit hun. Het is vaak ook een actievere les, wat hen ook motiveert. Het ontwikkelt daarnaast ook meer hun zelfstandigheid en zelfvertrouwen. Je hebt in alles wat je doet creativiteit nodig. Creativiteit zit in alles binnen het leven. Zelfs in de business, tijdens het koken, de politiek, ... in alles wat je doet heb je creativiteit nodig.

Teacher Mama

Creativiteit zorgt ervoor dat de kinderen goed kunnen waarnemen en vormen kunnen tekenen. De kinderen moeten wel veel zitten en luisteren tijdens mijn lesgeven, want ze moeten het natuurlijk leren, dat is belangrijk. Misschien dat de kunstlessen er dan voor zorgen dat ze even minder moeten focussen en minder intens moeten nadenken. Enkel kijken en tekenen.

Vindt u het belangrijk de creativiteit van kinderen te stimuleren? Welke specifieke creatieve vaardigheden moet kinderen volgens u ontwikkelen? Waarom?

Teacher Assi

...

Teacher Mama

Ja, ik denk wel dat het belangrijk is. De kinderen zullen beter leren observeren en waarnemen. En ze leren ook elkaar helpen en elkaars werk waarderen. Ik geloof ook wel dat creativiteit de kinderen beter leert nadenken en probleemoplossend leren denken.

Op welke manieren stimuleer u momenteel creativiteit bij de kinderen? Hoe wordt creativiteit in de klas, op school, in thuissituaties, in de buurt, ... gestimuleerd? Hoe plant u momenteel creatieve activiteiten in uw week- of dagplanning?

Teacher Assi

Doorheen mijn projectactiviteiten en doorheen de andere lessen, maar dat is misschien minder opvallend. Ik probeer steeds een creatievere activiteit aan mijn project te koppelen, ookal lijkt dat niet mogelijk of hoort het er misschien niet echt bij.

Het is echt noodzakelijk om creativiteit in te plannen! Als ik iets wil aanleren doe ik dat soms aan de hand van een theater. Kinderen leren meer door het echt te doen. Op vlak van het probleemoplossend denken zullen kinderen wel hun creativiteit gebruiken, maar de ouders zullen dat niet altijd stimuleren. Het probleem is dat kinderen thuis niet altijd de tijd en ruimte krijgen om creatief bezig te zijn of om de tijd te hebben zelf iets uit te testen en hiervoor de tijd te nemen. De ouders zijn vaak zelf niet naar school geweest, waardoor ze de ideeën van kinderen niet waardevol vinden. Ouders die wel zijn opgeleid zullen wel meer luisteren naar hen.

Hier leven kinderen ook gewoon veel op straat tot laat in de avond. De ouders kijken hier niet naar om of controleren hun niet. De kinderen eten wat ze willen met het geld dat ze krijgen. Als kinderen op school uitvallen kan dat sommige ouders niet schelen, als ze maar het huis verlaten en hen niet lastigvallen.

Op vlak van muziek en dans komt dat vooral aanbod bij feesten. Ook maken de mensen hier beelden in hout, schilderijen, ... voor het toerisme.

Teacher Mama

In de klas laat ik hun bij project vaak een poster tekenen. Zo oefenen ze nog meer op tekenen en kleuren. Soms speel ik tijdens wiskundelessen ook spelletjes, zo moeten ze ook tijdens die lessen een beetje creatief denken.

Ja, het staat ook in mijn weekplanning. Op dinsdagnamiddag moeten de kinderen liedjes zingen. Ik leer hun liedjes en zij zingen na, daarna schrijven ze het liedje op zodat ze het niet vergeten. Ze zingen alles na elkaar, dat is leuk zo want ik zing ook graag. Veel van de liedjes leren de kinderen ook iets. Ik heb een liedje over de 'beehive' waar ze leren tellen en een liedje over de dagen van de week en maanden van het jaar waardig ze deze ook leren.

Wat is de structuur en inhoud van zo'n creatieve activiteit? Welke opbouw, methodieken, activiteiten, materialen (bv. natuurlijke materialen en afval), ... worden gehanteerd?

Teacher Assi

Ik gebruik het algemene materiaal. Verf, verfborstels, papier, Ik zoek inspiratie in boeken. Er is geen handboek, maar ik ga naar de bibliotheek. Ook haal ik mijn inspiratie gewoon uit mijn ervaring of ideeën van stagiaires.

Ik start met te vertellen wat we gaan maken. Ik teken op het bord wat de bedoeling is en wat ze moeten overtekenen. Ook maak ik een voorbeeld. Kinderen doen dat na. Ze moeten het wel helemaal ZELF doen.

Teacher Mama

De kinderen zitten allemaal aan de tafel en ik zing voor, dan zingen ze na. En zo gaan we door heel het repertoire. Dan schrijven ze het liedje op zodat ze die voor volgende keren dus ook weten.

Als we een poster maken voor project, schrijf ik eerst op het bord wat ze moeten tekenen. Bijvoorbeeld 'een vlinder met 3 verschillende kleuren'. Dan tekenen ze een vlinder, die teken ik eerst samen met de kinderen op het bord zodat ze zien hoe het moet. Dan mogen ze de kleuren kiezen en moeten ze binnen de lijntjes inkleuren. Daarna kleef ik de tekening op de poster en hangen we deze op in de klas.

Werk u met open opdrachten of eerder gestructureerde opdrachten bij kunstlessen? Waarom?

Teacher Assi

Ik werk meer gestructureerd, omdat het nog steeds kinderen zijn. Ze hebben sturing nodig en vinden het anders veel te moeilijk. Ze begrijpen anders niet wat er moet gebeuren. We doen het samen. Stap voor stap! Ik geef een voorbeeld en iedereen doet die na, omdat het kinderen zijn maken ze toch iets anders en tekenen ze het over. Als je klaar bent, help je de andere.

Teacher Mama

...

Zijn er specifieke uitdagingen waarmee u te maken krijgt bij het integreren van creatieve activiteiten?

Teacher Assi

Bij het geven van mijn instructie duurt het even vooraleer kinderen echt begrijpen wat ze moeten doen. Ookal geef ik voorbeelden, eens kinderen het echt kunnen overnemen duurt dat even. Kinderen zijn wel heel creatief. Je moet ze dus eigenlijk gewoon tijd geven. De leerkrachten willen soms dat kinderen perfect handelen, maar het zijn kinderen. We kunnen het perfecte niet altijd van hen verwachten.

We hebben alle materialen die we nodig hebben. We hebben genoeg ruimte. We hebben alles wat we nodig hebben, enkel ideeën ontbreken.

Teacher Mama

De kinderen zijn soms koppig en doen hun eigen zin. Ze luisteren niet altijd super goed en dan moeten ze soms opnieuw beginnen omdat ze niet het juiste hebben gedaan. Materiaal en ruimte is op deze school niet echt een probleem. Ik weet soms niet welk materiaal ik nodig heb, dan improviseer ik.

Wat zou u helpen om creativiteit structureel en duurzaam te integreren in uw klaswerking?

Teacher Assi

Ik zou graag een workshop, een training en een boek met voorbeelden hebben. Het moet echt stap voor stap tonen hoe we dingen kunnen maken of doen. We hebben nog geen curriculum voor arts.

Teacher Mama

Misschien hulp van een teacher-assistent. Ik was dat zelf voor een lange tijd en het is gemakkelijk als je hulp kan krijgen van iemand, want soms heb ik niet genoeg handen om het alleen te doen. Zeker tijdens kunstlessen wanneer de kinderen steeds hun werk willen tonen om te vragen of het goed is en wanneer de materialen verdeeld moeten worden.

Ja, ik denk ook wel dat een workshop of een handboek mij kan helpen. Het zal mij meer ideeën geven en dan kan ik zien hoe ik het zelf moet doen. Ik kan dan ook leren hoe ik zelf meer creatief kan zijn.

Hoe zou een haalbaar en ideaal curriculum volgens u opgebouwd moeten zijn? Op welke manier zou een curriculum u het beste ondersteunen? Waaraan moet dit curriculum volgens u voldoen? Welke ontwerpeisen stelt u voorop? Waarmee moet rekening gehouden worden? Hoeveel tijd wil u hieraan spenderen? Moeten de activiteiten aangesloten worden met andere ontwikkelingsdomeinen, specifieke doelen, specifieke thema's, ...? Welk type praktijkvoorbeelden of activiteiten zouden voor u het meest bruikbaar zijn? Wat zijn de verwachtingen voor het kunstlokaal? Zijn er bepaalde traditionele of culturele kunstvormen die u in het curriculum wil integreren?

Teacher Assi

Voor mij moet het curriculum lesfiches hebben met concrete stappen en voorbeelden, zodat we de stappen gewoon eenvoudig kunnen volgen en de voorbeelden kunnen tonen aan de kinderen. We kunnen er onszelf zo ook er iets meer bij voorstellen. De materialen ook gewoon overzichtelijk oplijsten. We hebben een lijst voor doelen, maar we hebben die niet voor kunst. Die doelen vertellen wat een bepaalde kleuterklas aan het einde van het jaar moet bereikt hebben. Ze moeten bijvoorbeeld een schaar kunnen gebruiken, een rechte lijn tekenen, We hebben zo'n doelen voor wiskunde, algemene kennis en Engels. De doelen moeten gedifferentieerd zijn voor de verschillende kleuterklassen, want nursery 1 kan niet hetzelfde bereiken dan nursery 3.

Ik zou vooral meer algemene lesfiches en ideeën willen, zodat we het zelf kunnen linken met onze projecten op dat moment. We hebben geen feesten waarbij de ouders echt betrokken zijn of werkjes worden gemaakt voor hen. We hebben Moederdag, maar aangezien de ouders soms zelf niet naar school zijn geweest of hun kinderen komen ophalen weten ze dat niet. Sommigen vinden de werkjes daarom niet waardevol. Ik wil dit niet, doe het weg! We kunnen het wel eens proberen, als nieuwigheid. Misschien dat dingen uit de Westerse cultuur ons kan inspireren?

Ik wil ook sowieso onze culturele kledij, dansen, instrumenten, ... die wij kennen. Ze zijn herkenbaar voor de kinderen en we hebben ze ook op school.

Teacher Mama

Het moet mij duidelijk zeggen welke materialen ik nodig heb en hoe ik het moet maken. Foto's zou ik ook makkelijk vinden, dan heb ik een duidelijk idee hoe het eindresultaat er moet uitzien. Ik vind het zeker ook interessant dat ook dans en muziek een plaats krijgen, aangezien ik zelf ook graag zing.

Ik hoop dat het duidelijk uitgelegd is, dat ik het allemaal goed begrijp. Ik vind het ook wel boeiend dat er andere vakken aan kunnen gekoppeld worden omdat ik veel Engels en wiskunde geef, want dat is belangrijk.

Ja, het invoeren van lokale materialen en kunstvormen vind ik ook waardevol. Maar het hoeft niet enkel dat te zijn, want ik vind jullie inbreng ook heel interessant en het biedt weer veel nieuwe ideeën en inzichten.

Wat zou volgens u de impact zijn van deze integratie?

Teacher Assi

Het zal zeker een impact hebben! Elk jaar krijgen we iets nieuws van de studenten. Elk jaar hebben we nieuwe ideeën die we echt uitproberen en die ook echt werken. Niemand weet alles. Wij weten ook niet alles. Als we een kwaliteitsvolle educatie willen, moeten we veel uitproberen en delen met elkaar. Kunst hoort ook bij een kwaliteitsvolle educatie. We zullen hierin eindelijk echt kunnen groeien en kennis mee opdoen.

Teacher Mama

Ik denk dat we meer creatief kunnen zijn dan. De kinderen gaan daar veel plezier aan hebben en ik ook. Het gaat dus de klassfeer fijner maken, misschien de kinderen minder koppig. De kinderen zullen ook tijdens de andere lessen zoals wiskunde en taal beter meedoen.

BIJLAGE I: Verzamelen, analyseren en concluderen – Literatuurstudie ontwerpeisen

Kijkkader: Ontwerpeisen	
VRAAG	BESCHRIJVING

Waarom is een (kunst)curriculum belangrijk? En hoe maak je deze zo toegankelijk mogelijk voor iedereen?	Een kunstcurriculum zou voor iedereen toegankelijk moeten zijn, dit omdat het diep denken stimuleert en het leerproces binnen verschillende vakgebieden versterkt. Onderzoekers van het Harvard Project Zero, in samenwerking met een aantal Amerikaanse basisscholen stellen een project op. Het 'Artful Thinking-programma'. Dit programma toont aan dat kunst niet alleen een expressieve vorm is, maar ook een krachtig middel om cognitieve vaardigheden te ontwikkelen. Kunstwerken en voorstellingen nodigen uit tot een vorm van onderzoek, bevatten meerdere betekenissen en roepen sociale en creatieve vragen op. Door kunst dus structureel in het onderwijs te integreren, ontwikkelen leerlingen bepaalde denkvaardigheden die ze in andere contexten kunnen toepassen. Het Artful Thinking helpt dus met analyseren van kunst. Dit gebeurt via 6 denkroutines; bevragen en onderzoeken, observeren en beschrijven, redeneren, verkennen van gezichtspunten, vergelijken en verbinden, en het vinden van complexiteit. Door frequent in te zetten op deze strategieën ontwikkelen leerlingen een diepere manier van denken. (Meewis, 2017b). Een kunstcurriculum dat zo effectief mogelijk werkt, begint met een heldere visie; 'Wat moeten leerlingen ervaren en leren?' Dit zal dan vooral kennis over kunstenaars, kunstwerken, stromingen uit diverse culturen en periodes bevatten. Evenals een breed scala aan artistieke disciplines zoals tekenen, schilderen, beeldhouwen,... Ook materialen, technieken en principes van kunst, de muzische bouwstenen dus, hebben een zorgvuldig gekozen plaats nodig. Deze worden dan ook best progressief opgebouwd. Het doel is dan om te leerlingen niet alleen technische vaardigheden bij te brengen, maar hen ook
--	---

	bewust te maken van kunst als communicatiemiddel en expressievorm. Door kunstonderwijs betekenisvol te combineren met andere vakken en een breed, inclusief kunstaanbod te bieden, wordt kunst toegankelijk voor alle leerlingen en versterkt het hun denkvaardigheden op een inspirerende en duurzame manier. en (Severs, 2024)
Hoe kunnen traditionele Gambiaanse kunstvormen (zoals textielkunst, batik, houtsnijwerk, dans en muziek) geïntegreerd worden in het curriculum?	In Nederland is er in de bovenbouw van het vmbo, havo en vwo een verplicht vak ingevoerd. Dit vak is Culturele en Kunstzinnige Vorming, oftewel CKV. Het doel van dit vak is om leerlingen kennis te laten maken met verschillende kunst- en cultuuruitingen, zoals beeldende kunst, muziek, dans, theater en film. De leerlingen beleven kunst door voorstellingen te bekijken, erover te lezen en actief deel te nemen aan culturele activiteiten en praktische opdrachten. Achteraf is het belangrijk dat de kinderen hierover reflecteren en hun opgedane kennis en ervaringen vastleggen en bespreken (“Negen Onderzoeken Over Interculturaliteit en de Docentenopleidingen van de Amsterdamse Hogeschool Voor de Kunsten”, 2007). De traditionele Gambiaanse kunstvormen kunnen dus binnen dit vak of via het curriculum geïntegreerd worden doormiddel van literatuur, praktische opdrachten, culturele activiteiten en reflectie. Zo kunnen ze bijvoorbeeld workshops volgen in batik, houtsnijwerk, dans en muziek. Dit onder begeleiding van (gast)docenten of kunstenaars.
Hoe draagt kunsteducatie bij aan de cognitieve ontwikkeling van kinderen en jongeren? Wat is de relatie tussen kunstonderwijs en andere vakgebieden, zoals wiskunde en taalontwikkeling?	Cultuureducatie heeft duidelijke effecten op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Onderzoek toont aan dat kunstonderwijs de verbale vaardigheden zoals lezen, schrijven en het

	leren van andere talen bevordert. Dit vooral wanneer de kinderen actief betrokken zijn hierbij (Bonacina et al., 2018). Specifiek muziekonderwijs kan ook het ruimtelijk inzicht van kinderen verbeteren. Dit zal de kinderen dan bijvoorbeeld ook goed ondersteunen tijdens wiskunde (Winner & Hetland, 2001). Drama zou verbale vaardigheden verbeteren. Dit dan vooral door het naspelen van verhalen (Winner & Hetland, 2001). Beeldende vorming draagt dan weer bij aan logisch en ruimtelijk denken (Goldsmith et al., 2016). Dans heeft dan wel minder invloed heeft op cognitieve vaardigheden zoals wiskunde en taal (Goldsmith et al., 2016). Maar wel uitermate goed voor motorische vaardigheden en kennis over het lichaam. In Nederland voerden ze het ‘Meetkunstprogramma’ in. Dit combineert wiskunde met beeldende kunst en blijkt meetkundevaardigheden te bevorderen (Kroesbergen et al., 2019). Hoewel er weinig empirisch onderzoek is naar het effect van cultuureducatie op creatief denken, wordt aangenomen dat kunstonderwijs creativiteit stimuleert, vooral wanneer procesgerichte opdrachten worden gegeven in plaats van productgerichte (IJzermans & Bakx, 2011). Reflectie speelt een belangrijke rol in cultuureducatie, waarbij kunst kinderen helpt om na te denken over thema’s zoals vriendschap en vrijheid (Beekman, 2021).
Welke disciplines (tekenen, schilderen, beeldhouwen, textielkunst, muziek, dans, theater) moeten worden opgenomen en in welke verhouding?	Binnen het onderwijsbeleid en zijn kunstvakken vinden er voortdurend allemaal veranderingen plaats. Dit door bijvoorbeeld de komst van nieuwe onderwerpen, zoals digitale

	ontwerptechnieken in muziek en beeld en door andere nadrukken te leggen, zoals lichamelijk leren in drama. Na onderzoek in verband met kunstonderwijs brachten ze nieuwe inzichten en werkwijzen die de vakinhoudelijke zullen beïnvloeden. Voor beeldende vorming, een discipline van kunstonderwijs, wordt de methode Art Based Learning (ABL) gebruikt. Hierbij dienen kunstwerken als gesprekspartners voor leerlingen gebruikt om dan samen te reflecteren. Ook Visual Thinking Strategies (VTS) wordt geïntegreerd. Hierbij wordt het aandachtig kijken naar kunst aangemoedigd. Hierbij wordt ook benadrukt dat de creatieve strategieën van de docent bijdragen aan de emancipatie van de leerling. Bij danseductie ligt er een groeiende nadruk op educatie. Dat blijkt uit een rapport dat is opgesteld 'Betovering en betekenis' (2019). In dit rapport wordt het belang van de kwaliteit en voorbereiding onderstreept. Theatereducatie krijgt dan weer meer aandacht. Zo spreekt Cock Dieleman zich uit over het geven van een evenwichtigere plaats van theater in een curriculum. Dit zal de leerlingen helpen om meer lineaire denker te worden. Blijkbaar wordt ook filmeducatie steeds belangrijker. Zo worden ook hier initiatieven voor opgericht. Zoals het Netwerk Filmeducatie en Eye. Deze leerlingen helpen kritisch naar film en leren zelf films maken. Bij muziekonderwijs ligt de focus op het ontwikkelen van muzikale vaardigheden. Vocal Statements is een project dat hiervoor is opgericht. Deze stimuleert kinderen om hun eigen stem te ontdekken. Het pleidooi van Suzan Lutke staat dat de taak van de docent
--	---

	niet alleen is om leerlingen muziek te leren maken, maar ook om hen uit te dagen tot zich muzikaal ontwikkelen (Kunstdisciplines in Beeld, z.d.). Op 22 november 2023 werden de conceptkerndoelen voor het leergebied kunst en cultuur gepresenteerd, ontwikkeld door vakdocenten en curriculumexperts. Deze nieuwe doelen, die definitief zouden moeten zijn tegen 2027-2028, bieden meer duidelijkheid voor leerkrachten en scholen. Er zijn 7 concept kerndoelen opgesteld en deze zijn verdeeld over 3 domeinen. Dit gaat over artistiek creatief vermogen, maken en betekenis geven, en meemaken en betekenis geven. Hierbinnen zitten vijf kunstdisciplines; Muziek, Beeldende kunst, Theater, Dans en Film. Met dus een expliciet nieuwe plek voor film. Daarnaast zou ook cultureel erfgoed een belangrijk onderdeel zijn, alhoewel ze hier echt minder op inzetten (LKCA, 2023).
Hoe kan het curriculum progressief worden opgebouwd van eenvoudige technieken naar complexere kunstvormen?	Om een curriculum, binnen de kunsteducatie, progressief op te bouwen, moet men beginnen met eenvoudige technieken en zal men daarna doorgaan naar complexere kunstvormen. Dit zullen ze doen door middel van een doordachte leerlijn. Er zal een theoretische basis aanwezig zijn die gevormd worden door leerplankaders, leerplannen en leerlingen. Ondertussen zal ook onderzoek zoals Peil. Kunstzinnige oriëntatie 2015/2016 (Inspectie van het Onderwijs, 2016) en de Monitor cultuureducatie (Van Essen et al., 2019) inzicht geven in de praktische uitvoering. De onderzoeken die uitgevoerd worden, brengen de ontwikkeling van cultuureducatie in kaart. En niet enkel de educatie, maar ook de visie, de lestijd, de deskundigheid van de leerkrachten en de verschillende methodes die er worden gebruikt.

	De verdeling van de lestijd en de aandacht voor de verschillende bouwstenen varieert. Beeldende kunst en muziek krijgen over het algemeen de meeste tijd, terwijl dans, film en theater minder lestijd krijgen (Van Essen et al., 2019). Een doorlopende en opbouwende leerlijn is dus van groot belang. De leerlingen zullen starten met de basisvaardigheden en technieken en in latere fasen zullen ze meer creatieve vrijheid krijgen en bouwstenen kunnen combineren (Lectoraat Kunsteducatie et al., 2024b). Verder wordt de opbouw van een curriculum beïnvloed door verschillende onderwijsidealen. Zo denken we bijvoorbeeld aan academische excellentie, maatschappelijke relevantie of individuele ontwikkeling (Walker, 2020). Volgens Rousseau's visie op ontwikkeling, moet het curriculum rekening houden met de individuele leerfasen. Dit zodat de leerlingen optimaal kunnen groeien (Vlaamse Vereniging voor Personeel in het Katholiek Onderwijs, 2020). Door deze theoretische inzichten te combineren met praktijkgericht onderzoek, kan het kunstcurriculum progressief worden opgebouwd en afgestemd op de behoeften van leerlingen ("HOOFDSTUK 1 - HET IDEALE CURRICULUM", z.d.-b).
Hoe kunnen leerlingen actief betrokken worden bij het vormgeven van hun eigen kunstprojecten?	Als je leerlingen actief wil betrekken bij hun kunstprojecten, kan je dit doen door hun eigen kunstervaringen als vertrekpunt te nemen en op onderzoek te gaan. Dit kan zowel individueel als in groepsverband. Dit proces richt zich dan niet alleen op het maken van kunstwerken, maar ook op de bemiddeling, verwerking en perceptie ervan. Ook reflectie speelt hierbij een heel belangrijke rol. Leerlingen moeten bewust nadenken over hun

	eigen artistieke ontwikkeling en dit dan binnen de kaders van het curriculum (CKV: Kunst Actief Meemaken, z.d.). Een belangrijk aspect hierbij is zelfregulering. De kinderen leren doelen opstellen, planningen maken en reflecteren op en over hun proces en handelen. Open opdrachten invoeren is hierbij ook essentiële. Ze bieden ruimte voor eigen keuzes en verbeelding, stimuleren creativiteit en de betrokkenheid. Gelijktijdig zullen duidelijke kaders leerlingen helpen om zelfstandig te werken en hun aanpak te organiseren. Wat nog zou kunnen bijdragen aan de actieve betrokkenheid van leerlingen, is het hanteren van een kunst- of cultuurportfolio. De kinderen leggen hierin leerervaringen vast, reflecteren op hun individuele voortgang en formuleren verdere doelen. Tenslotte is ook het invoeren van een veilige leeromgeving van groot belang. De leerlingen worden hier dan gestimuleerd om door te zetten en eigen problemen op te lossen. Ook dit ondersteunt hun creatieve ontwikkeling (Bron, z.d.)
Hoe kan het curriculum flexibel zijn zodat scholen met verschillende middelen en capaciteiten het kunnen implementeren?	Om een curriculum zo flexibel mogelijk te maken, kan het worden vormgegeven door een combinatie van vaste kerninhoud en ruimte voor werken op maat (=differentiatie). Dit zal ervoor zorgen dat scholen, met verschillende middelen en capaciteiten, het curriculum zullen kunnen hanteren en implementeren op een manier die past bij hun specifieke situatie. De belangrijkste leerdoelen zullen hierbij steeds gewaarborgd blijven, terwijl er op hetzelfde moment ook ruimte is om het onderwijs af te stemmen op de lokale context en de behoeften van de leerlingen (OECD, 2018).

	Wat nog een belangrijke rol speelt in de flexibiliteit van een curriculum, is de gepersonaliseerde leeromgeving en de samenwerking tussen leerlingen en leerkracht. Dit betekent dat scholen niet alleen rekening zullen houden met de leerstijlen en talenten van de leerlingen, maar ook met hun socio-economische achtergrond en andere factoren die het kind kunnen beïnvloeden. Kortom, differentiatie is essentieel. Voornamelijk differentiatie in de instructie en ondersteuning helpt bij het creëren van gelijke onderwijskansen. Leerlingen die dus extra begeleiding nodig hebben, zullen deze ook effectief krijgen. Het is belangrijk dat curriculumherzieningen cyclisch en dynamisch zijn. Zo kunnen ze inspelen op maatschappelijke veranderingen en nieuwe wetenschappelijke inzichten. Het zal ervoor zorgen dat het curriculum up-to-date blijft en niet verouderd raakt. Door een balans te vinden tussen vaste richtlijnen en ruimte voor aanpassing, kan een curriculum worden ontwikkeld dat toegankelijk is voor alle scholen, ongeacht middelen, capaciteiten of ligging (Curriculumkenmerken en Kansengelijkheid Onderwijskennis, 2022).
--	---

Tekstfragment 1: “Door kunstonderwijs betekenisvol te combineren met andere vakken en een breed, inclusief kunstaanbod te bieden, wordt kunst toegankelijk voor alle leerlingen en versterkt het hun denkvaardigheid op een inspirerende en duurzame manier.”

→ **Essentie: Een kunstcurriculum is dus van belang om zo het kunstonderwijs te stimuleren en te combineren met andere vakken. Zo zullen alle kinderen zich gestimuleerd en geïnspireerd voelen.**

Tekstfragment 2A: “Het doel van dit vak is om leerlingen kennis te laten maken met verschillende kunst- en cultuuruitingen, zoals beeldende kunst, muziek, dans, theater en film.”

→ **Essentie: Het is van belang om de kunstvakken ook met cultuur te linken.**

Tekstfragment 2B: “De traditionele Gambiaanse kunstvormen kunnen dus binnen dit vak of via het curriculum geïntegreerd worden doormiddel van literatuur, praktische opdrachten, culturele activiteiten en reflectie.”

→ **Essentie: We kunnen de Gambiaanse kunstvormen wel een plaats geven binnen het curriculum. Er zijn hiervoor verschillende manieren.**

Tekstfragment 3A: “Cultuureducatie heeft duidelijke effecten op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Onderzoek toont aan dat kunstonderwijs de verbale vaardigheden zoals lezen, schrijven en het leren van andere talen bevordert. Dit vooral wanneer de kinderen hierbij actief betrokken zijn.”

→ **Essentie: Kunst- en cultuureducatie heeft een grote bijdrage aan de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen.**

Tekstfragment 3B: “... muziekonderwijs kan ook het ruimtelijk inzicht van kinderen verbeteren... Drama zou verbale vaardigheden verbeteren... Beeldende vorming draagt bij aan logisch en ruimtelijk denken... Dans heeft minder invloed op wiskundige vaardigheden... In Nederland voerden ze het ‘Meetkunstprogramma’ in. Dit combineert wiskunde met beeldende kunst en blijkt meetkunde vaardigheden te bevorderen.”

→ **Essentie: Elke muzische bouwsteen heeft een rechtstreeks effect op de cognitieve vaardigheden van kinderen en stimuleert hun dus ook op vlak van wiskunde en taal. In Nederland zetten ze hier zelfs nog extra op in.**

Tekstfragment 4A: “Hierbinnen zitten vijf kunstdisciplines; Muziek, Beeldende kunst, Theater, Dans en Film. Met dus een expliciet nieuwe plek voor film.”

→ **Essentie: In het curriculum zouden dus zeker Muziek, Beeldende kunsten, Theater en Dans een plaats moeten krijgen. Blijkbaar wordt ‘Film’ ook steeds als een belangrijker aspect gezien.**

Tekstfragment 4B: “Daarnaast zou ook cultureel erfgoed een belangrijk onderdeel zijn, alhoewel ze hier echt minder op inzetten.”

→ **Essentie: Ook cultuur zou een plaats moeten krijgen in het curriculum.**

Tekstfragment 5A: “Om een curriculum, binnen de kunsteducatie, progressief op te bouwen, moet men beginnen met eenvoudige technieken en zal men daarna overgaan naar complexere kunstvormen.”

→ **Essentie: Je moet rustig beginnen en het steeds complexer maken, zo bouw je het curriculum progressief op. Een doorlopende en dus opbouwende leerlijn.**

Tekstfragment 5B: “Volgens Rousseau’s visie op ontwikkeling, moet het curriculum rekening houden met de individuele leerfasen. Dit zodat leerlingen optimaal kunnen groeien.”

→ **Essentie: Je moet ook rekening houden met de groei van kinderen en de individuele leerlijnen goed in de gaten houden.**

Tekstfragment 6A: “Als je leerlingen actief wil betrekken bij hun kunstprojecten, kan je dit doen door hun eigen kunstervaringen als vertrekpunt te nemen en op onderzoek te gaan.”

→ **Essentie: Het is belangrijk om te vertrekken vanuit het kind zelf en zijn/haar interesses.**

Tekstfragment 6B: “Een belangrijk aspect hierbij is zelfregulering... Gelijktijdig zullen duidelijke kaders leerlingen helpen... hanteren van een portfolio... invoeren van een veilige leeromgeving.”

→ **Essentie: Er zijn dus heel wat verschillende zaken nodig om er voor te zorgen dat kinderen zo veel mogelijk actief betrokken worden bij het vormgeven van hun eigen kunstprojecten.**

Tekstfragment 7: “Om een curriculum zo flexibel mogelijk te maken, kan het worden vormgegeven door een combinatie van vaste kerninhoud en ruimte voor werken op maat (=differentiatie).”

→ **Essentie:** Om er voor te zorgen dat het curriculum eender waar gebruikt kan worden, is het belangrijk dat we een goede vaste kerninhoud voorzien, maar overal voldoende ruimte laten om eigen invulling en cultuur een plaats te geven.

Totale essentie: Het curriculum is het best kindgericht opgesteld. Het moet vertrekken vanuit interesses van de kinderen en met een opbouwende leerlijn rekening houden. Er moet ruimte zijn voor differentiatie en het invoeren van eigen cultuur. Vooral de bouwstenen Muziek, Dans, Theater en Beeldende kunst moeten een plaats krijgen in het curriculum omdat ze buiten creatief, ook cognitief stimuleren.

BIJLAGE J: Verzamelen, analyseren en concluderen – VOORBEELD: Observatie welbevinden en betrokkenheid

Legende: Welbevinden- en betrokkenheidsscores (EGO)	
WELBEVINDEN	
Genieten	SCORE 4 TOT 5: Glimlachen, zichtbaar/hoorbaar plezier/deugd hebben, tevredenheid, enthousiasme, zingen, lachen, stralende ogen, ... of “stille” genietters (extravert VS introvert) valt best af te lezen van de gelaatsexpressie. SCORE 1 TOT 2: Leedvermaak, genieten van dingen stuk maken, de clown uithangen, anderen kleineren, geforceerd lachen,
Spontaniteit en zichzelf durven zijn	SCORE 4 TOT 5: Zich durven laten zien en horen, uit zijn schelp komen, zichzelf durven en kunnen zijn, ruimte durven innemen, SCORE 1 TOT 2: Verlegen zijn, afwachten,
Openheid	SCORE 4 TOT 5: Ontvankelijk, open voor anderen en voor contact, open voor aandacht (knuffel, pluim, hulp...), je laat je raken, open voor prikkels, voor de omgeving, SCORE 1 TOT 2: Angstig, bedreigd, zich afsluiten, contact vermijden, aarzelend,
Ontspanning en innerlijke rust	SCORE 4 TOT 5: Ontspannen indruk: rustige lichaamshouding, gezicht in natuurlijke plooï. Mogelijks wel uitingen van positieve spanning (bv. ingehouden lachen, zichtbaar genieten van suspense in een verhaal of een spel, ...). SCORE 1 TOT 2: Verkrampde spieren, tics, grimassen, onrust, stress,
Vitaliteit	SCORE 4 TOT 5:

	Veel energie, levenslust: levendige blik, expressief gelaat, stralen (= mimiek), trotse (open, groot) lichaamshouding, glans, kleur, energie, SCORE 1 TOT 2: Hangende schouders, onderuit gezakt, doffe blik, beperkte expressie, weinig variatie in gezichtsuitdrukkingen, vermoeide indruk, voor zich uit staren, krachteloze stem, aan het staartje van de rij hangen,
BETROKKENHEID	
Concentratie	SCORE 4 TOT 5: Gefocust, blik intens gericht op essentiële prikkels, geïnteresseerd en ingespannen kijken, concentratie: op het puntje van je stoel, SCORE 1 TOT 2: Blik dwaalt af, dromerig staren, verveling: uitgezakt zitten,
Motivatatie en doorzetting	SCORE 4 TOT 5: Aandacht toespitsen, je erin vastbijten, niet gemakkelijk kunnen ophouden, storende prikkels dringen niet door, aangehouden bezig zijn, verlies van tijdsbesef, de tijd vliegt voorbij = State of flow SCORE 1 TOT 2: De activiteit makkelijk loslaten, snel afgeleid zijn, De voorwaarde om de zone van de naaste ontwikkeling te bereiken start bij intrinsieke motivatie.
Intense mentale activiteit	SCORE 4 TOT 5: Er gebeurt iets intens op het cognitieve vlak (waarnemen, voorstellingsvermogen, denken), zintuiglijke en andere prikkels dringen helemaal tot je door, stilstaan bij ervaring of op terugkomen: expressie à tekenen, schilderen, rollenspel, fantasieën, enthousiast vertellen, Dit is de KERN VAN BETROKKENHEID en is absoluut noodzakelijk in functie van het toekennen van score 4 en 5. SCORE 1 TOT 2: ...
Alertheid en aandacht voor details	SCORE 4 TOT 5: Grote ontvankelijkheid voor prikkels die samenhangen met de activiteit, antennes/voelsprietten worden

	uitgestoken, tong uit mond, nauwgezet, alert, oog voor relevante details SCORE 1 TOT 2: Er met de grove borstel doorgaan, het steekt niet nauw, veel ontgaat de kleuter,
Bevrediging van exploratiedrang	SCORE 4 TOT 5: Aangesproken door activiteit, geboeid, geïnteresseerd, van binnenuit gedreven, ondernemend, greep proberen krijgen op de werkelijkheid à voldoening, verslavend, SCORE 1 TOT 2: ...
Aan de grens van je mogelijkheden	SCORE 4 TOT 5: In de zone van naaste ontwikkeling, 'state of flow': optimale verhouding moeilijkheidsgraad en competenties. SCORE 1 TOT 2: ...

**Observatiefiche: Welbevinden en betrokkenheid
(niet-participerend en directe observatie)**

Observatievraag: Op welk niveau op vlak van welbevinden en betrokkenheid verkeren de kinderen doorheen de algemene klasactiviteiten (→ GEEN HOEKENWERK/PAUZES)? Is er een evolutie/verschil merkbaar op vlak van deze score voor en na het toepassen van het curriculum?	Context: Observator: Laura Maes Kinderen: 26 kinderen – NURSERY 2 Situatie: Project (<i>De eerste gerichte observatie worden gedaan gedurende project, maar worden doorheen de andere lessen afgewogen/gecontroleerd op vlak van betrouwbaarheid.</i>) Datum: 20 maart
--	---

KIND 1

NAAM: Jankey Janko
LEEFTIJD: 6 jaar (04/06/2018)
GESLACHT: Meisje
NIVEAU: Average learner

EXTRA INFORMATIE: Over het algemeen schat ik Jankey aan de hand van verschillende observaties doorheen de verschillende vrije momenten in hoekenwerk en pauzes in als een sociaal en energiek kind. Ze ligt goed in de groep. Ze lijkt van actie te houden en komt voor zichzelf op.

WELBEVINDEN		BETROKKENHEID	
Genieten	2	Concentratie	2
Spontaniteit en zichzelf durven zijn	4	Motivatatie en doorzetting	2
Openheid	3	Intense mentale activiteit	2
Ontspanning en innerlijke rust	3	Alertheid en aandacht voor details	1

Vitaliteit	2	Bevrediging van exploratiedrang	1
		Aan de grens van je mogelijkheden	2
GEMIDDELDE SCORE	2,8	GEMIDDELDE SCORE	1,6

KIND 2

NAAM: Fanta Minteh
 LEEFTIJD: 9 jaar (15/07/2015)
 GESLACHT: Meisje
 NIVEAU: Fast learner

EXTRA INFORMATIE: Fanta wordt gezien als de mama van de klas. Ze is de oudste en grootste in de klasgroep. Ze is steeds de snelste klaar met activiteiten en voert deze zeer net uit, waarna ze andere klasgenoten helpt. Zij heeft enkele individuele verantwoordelijkheden zoals het bijhouden van de sleutel. Regelmatig vraagt ze stilte bij de andere kinderen en gaat ze hiervoor vaak van haar plaats. Ook bij het maken van een rij zorgt zij dat iedereen goed staat en moet ze zelf steeds als laatste staan. In de knutselhoek en speelhoek bloeit Fanta open. Ook gedurende pauzes zie ik ze enthousiast spelen met de oudere kinderen uit de klas en andere klassen. Over het algemeen blijft ze hierin wel gedoseerd en meer volwassen in vergelijking met de andere kinderen uit de klas. Fanta lijkt niet echt op haar niveau te worden uitgedaagd.

WELBEVINDEN		BETROKKENHEID	
Genieten	2	Concentratie	3
Spontaniteit en zichzelf durven zijn	2	Motivatie en doorzetting	3
Openheid	3	Intense mentale activiteit	1
Ontspanning en innerlijke rust	2	Alertheid en aandacht voor details	2
Vitaliteit	1	Bevrediging van exploratiedrang	2
		Aan de grens van je mogelijkheden	1
GEMIDDELDE SCORE	2	GEMIDDELDE SCORE	2

KIND 3

NAAM: Mowdomalick Faye
 LEEFTIJD: 5 jaar (04/10/2019)
 GESLACHT: Jongen
 NIVEAU: Slow learner

EXTRA INFORMATIE: Mowdomalick is één van de kleinste en jongste kinderen uit de klas. Engels instructies begrijpen lijkt hij moeilijk te vinden. Hij noteert zeer traag in zijn boek, waardoor hij niet echt actief meedenkt gedurende de les. Hij lijkt hierdoor steeds meer achter te lopen. Hij heeft geen tijd om de opdrachten af te maken. Gedurende vrij hoekenwerk zie ik Mowdomalick openbloeien. Hij geniet met een specifiek groepje kinderen. In het bijzijn van andere extraverte kinderen lijkt hij meer naar de achtergrond te neigen en laat hij zich doen.

WELBEVINDEN		BETROKKENHEID	
Genieten	2	Concentratie	2
Spontaniteit en zichzelf durven zijn	1	Motivatie en doorzetting	3
Openheid	1	Intense mentale activiteit	2
Ontspanning en innerlijke rust	1	Alertheid en aandacht voor details	3
Vitaliteit	2	Bevrediging van exploratiedrang	1
		Aan de grens van je mogelijkheden	2

GEMIDDELDE SCORE	1,4	GEMIDDELDE SCORE	2,1
-------------------------	-----	-------------------------	-----

KIND 4

NAAM: Fatoumatte Dalanda Jallow

LEEFTIJD: 5 jaar (03/12/2019)

GESLACHT: Meisje

NIVEAU: Slow learner

EXTRA INFORMATIE: Fatoumatta is de kleinste van de klas. Het is duidelijk zichtbaar dat zij de jongste is. Ze lijkt vaak afgeleid. Ook het begrijpen van de instructies lijkt vaak moeilijk voor haar. De andere kinderen duwen haar regelmatig om haar concentratie bij de les te houden en vertellen in Wolof wat de instructies waren. Tijdens de lessen is ze eerder stil en ingetogen. Gedurende de pauzes vindt ze vriendinnen in de jongere klassen en bloeit ze open.

WELBEVINDEN		BETROKKENHEID	
Genieten	2	Concentratie	1
Spontaniteit en zichzelf durven zijn	2	Motivatie en doorzetting	2
Openheid	2	Intense mentale activiteit	2
Ontspanning en innerlijke rust	1	Alertheid en aandacht voor details	3
Vitaliteit	2	Bevrediging van exploratiedrang	1
		Aan de grens van je mogelijkheden	3
GEMIDDELDE SCORE	1,8	GEMIDDELDE SCORE	2

KIND 5

NAAM: Ebrima Bah

LEEFTIJD: 6 jaar (27/07/2018)

GESLACHT: Jongen

NIVEAU: Fast learner

EXTRA INFORMATIE: Ebrima is zeer sociaal. Hij ligt goed in de groep. Hij laat zich zowel gedurende de les als pauzes meeslepen door Arrie Djibril. Hij lijkt zo ook een beter plekje te veroveren bij de jongens. Ebrima is gedurende de pauzes geheel anders dan tijdens de lessen. Hij is meer ingetogen en kijkt angstiger.

WELBEVINDEN		BETROKKENHEID	
Genieten	3	Concentratie	2
Spontaniteit en zichzelf durven zijn	3	Motivatie en doorzetting	3
Openheid	3	Intense mentale activiteit	3
Ontspanning en innerlijke rust	2	Alertheid en aandacht voor details	3
Vitaliteit	2	Bevrediging van exploratiedrang	2
		Aan de grens van je mogelijkheden	2
GEMIDDELDE SCORE	2,6	GEMIDDELDE SCORE	2,5

KIND 6

NAAM: Momodou Sowe

LEEFTIJD: 7 jaar (13/03/2018)

GESLACHT: Jongen

NIVEAU: Average learner

EXTRA INFORMATIE: Momodou Sowe gaat regelmatig achter de rug van de leerkrachten aan de slag. Hij plaagt andere kinderen. Wanneer kinderen hem terugplagen, komt hij in zekere mate voor zichzelf op tot wanneer zijn grens bereikt is. Hij weent dan en roept de leerkracht erbij. Hij lijkt zelfzeker en zit ontspannen in de klas. Hij steekt zijn vinger niet snel op. Als de leerkracht hem vraagt te antwoorden lijkt hij opeens heel onzeker en neemt hij een gespannen houding aan.

WELBEVINDEN		BETROKKENHEID	
Genieten	3	Concentratie	2
Spontaniteit en zichzelf durven zijn	3	Motivatie en doorzetting	2
Openheid	2	Intense mentale activiteit	3
Ontspanning en innerlijke rust	3	Alertheid en aandacht voor details	3
Vitaliteit	3	Bevrediging van exploratiedrang	2
		Aan de grens van je mogelijkheden	3
GEMIDDELDE SCORE	2,8	GEMIDDELDE SCORE	2,5

KIND 7

NAAM: Masireh Suma
 LEEFTIJD: 8 jaar (13/02/2017)
 GESLACHT: Jongen
 NIVEAU: Average learner

EXTRA INFORMATIE: Masireh praat tussendoor veel met Njiema en Fanta. Fanta helpt Njiema en Masireh regelmatig. Ze lijken zaken niet te begrijpen of niet te weten hoe ze iets moeten noteren in hun boek, waarbij Fanta dan helpt. Masireh is zeer sociaal. Tijdens de speeltijden heeft ze een grote vriendengroep waarin ze de leiding neemt. Tijdens hoekenwerk en deze pauzes komt ze sterk voor zichzelf op. Wanneer de leerkracht vraagt te antwoorden op een vraag lijkt ze te bevriezen. De leerkracht vraagt regelmatig: 'Als je kan praten met je vriendinnen, waarom praat je dan niet met mij?'

WELBEVINDEN		BETROKKENHEID	
Genieten	3	Concentratie	2
Spontaniteit en zichzelf durven zijn	3	Motivatie en doorzetting	3
Openheid	3	Intense mentale activiteit	3
Ontspanning en innerlijke rust	3	Alertheid en aandacht voor details	3
Vitaliteit	3	Bevrediging van exploratiedrang	2
		Aan de grens van je mogelijkheden	3
GEMIDDELDE SCORE	3	GEMIDDELDE SCORE	2,6

KIND 8

NAAM: Mariama Fayinkeh
 LEEFTIJD: 5 jaar (06/09/2019)
 GESLACHT: Meisje
 NIVEAU: Slow learner

EXTRA INFORMATIE: Mariama heeft één vriendin in de klas. Gedurende de pauzes gaat ze snel met haar vriendin naar haar zus. Hier praat en speelt ze wel mee. In de klas praat ze nooit of heel stil, wanneer haar iets gevraagd wordt. Ze lijkt continu gespannen in de klas te zitten. Tijdens een les omtrent emoties vertelde ze bij de emotie BANG zich bang te voelen op school en in de klas.

WELBEVINDEN		BETROKKENHEID	
-------------	--	---------------	--

Genieten	1	Concentratie	3
Spontaniteit en zichzelf durven zijn	1	Motivatie en doorzetting	3
Openheid	1	Intense mentale activiteit	3
Ontspanning en innerlijke rust	1	Alertheid en aandacht voor details	3
Vitaliteit	1	Bevrediging van exploratiedrang	2
		Aan de grens van je mogelijkheden	3
GEMIDDELDE SCORE	1	GEMIDDELDE SCORE	2,8

TOTALE GEMIDDELDE SCORE (W)	2,2	TOTALE GEMIDDELDE SCORE (B)	2,3
------------------------------------	------------	------------------------------------	------------

Het kader van nursery 3 is te vinden in de procesmap.

BIJLAGE K: Verzamelen, analyseren en concluderen – VOORBEELD: Observatie creativiteitsniveau

Observatiefiche: Creativiteitsniveau (niet-participerend en directe observatie)	
Observatievraag: Op welke manier en in welke mate stimuleert de leerkracht het creativiteitsniveau van de kinderen? Op welke manier en in welke mate gebruiken kinderen hun creativiteit? Is er een evolutie/verschil merkbaar op vlak van deze score voor en na het toepassen van het curriculum?	Context: Observator: Laura Maes Kinderen: 26 kinderen – NURSERY 2 Situatie: Project (De eerste gerichte observatie worden gedaan gedurende project, maar worden doorheen de andere lessen afgewogen/gecontroleerd op vlak van betrouwbaarheid.) Datum: 21 maart

LEERKRACHT	1 TOT 5
De leerkracht stelt open vragen met het oog op het stimuleren van het denken en de creativiteit van kinderen.	2
De leerkracht geeft positieve feedback op antwoorden en originele ideeën van kinderen.	2
De leerkracht laat kinderen zelfstandige keuzes maken binnen een activiteit.	1
De leerkracht moedigt uitproberen/experimenteren aan.	1
De leerkracht laat kinderen ideeën uitwisselen.	2
TOTAAL GEMIDDELDE	1,6

LEERLINGEN	1 TOT 5
De kinderen bedenken zelf een idee of oplossing.	4
De kinderen vertellen of voeren een zelfbedacht idee uit.	4
UITZONDERING 4: Wanneer de leerkracht niet kijkt, gaan ze in het geniep creatief aan de slag met het resterende materiaal/papier.	

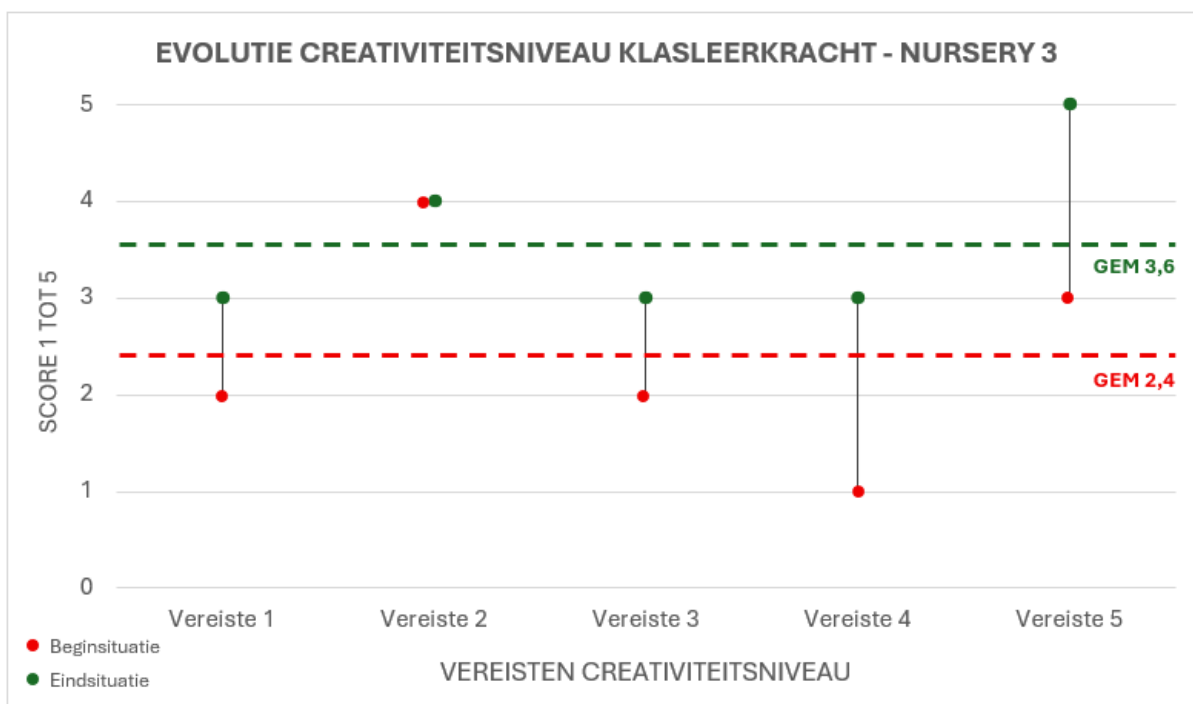
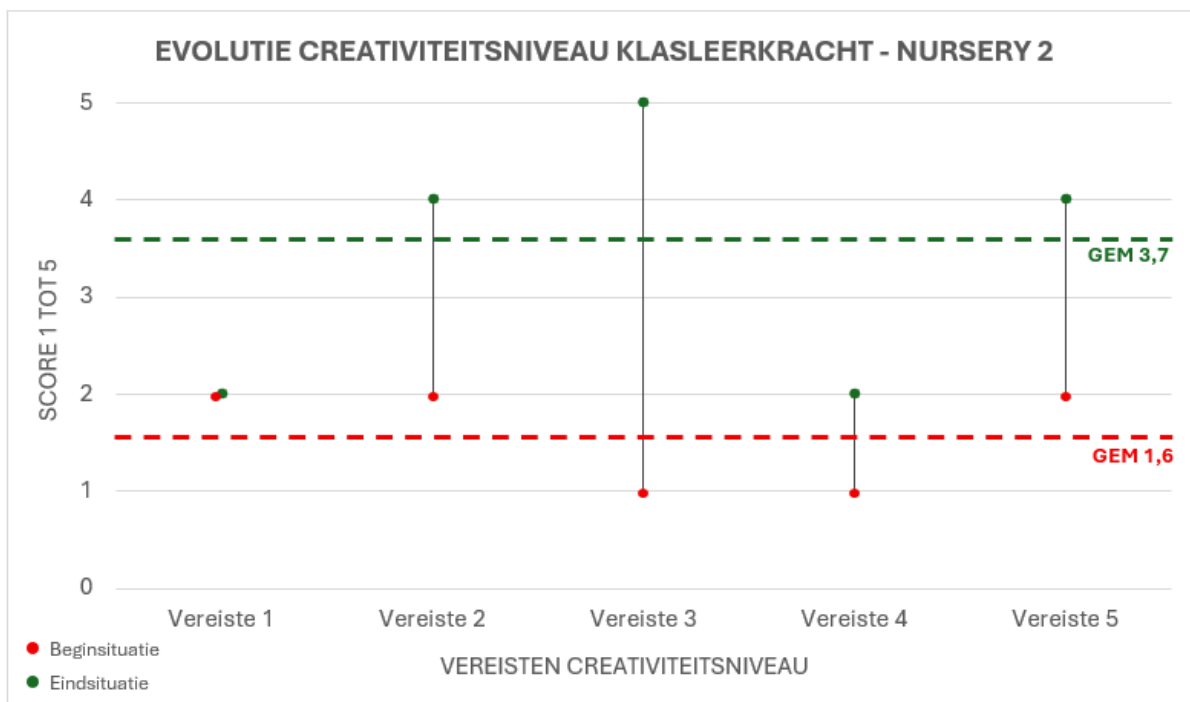
De kinderen testen verschillende materialen en manieren uit.	2
De kinderen werken op een originele onverwachte manier aan de taak. UITZONDERING 4: Wanneer de leerkracht niet kijkt, gaan ze in het geniep creatief aan de slag met het resterende materiaal/papier.	4
De kinderen werken zelfstandig en zoeken eigen oplossingen.	3
De kinderen laten trots hun werk zien aan de leerkracht en/of klasgenoten.	5
De kinderen zetten door, proberen opnieuw en laten zich niet ontmoedigen door fouten.	4
TOTAAL GEMIDDELDE	3,7

Het kader van nursery 3 is te vinden in de procesmap.

BIJLAGE L: Verzamelen, analyseren en concluderen – Puntdiagrammen creativiteitsniveau

LEGENDE 1 TOT 5

1	2	3	4	5
NOOIT	ZELDEN	SOMS	VAAK/MEESTAL	ALTIJD

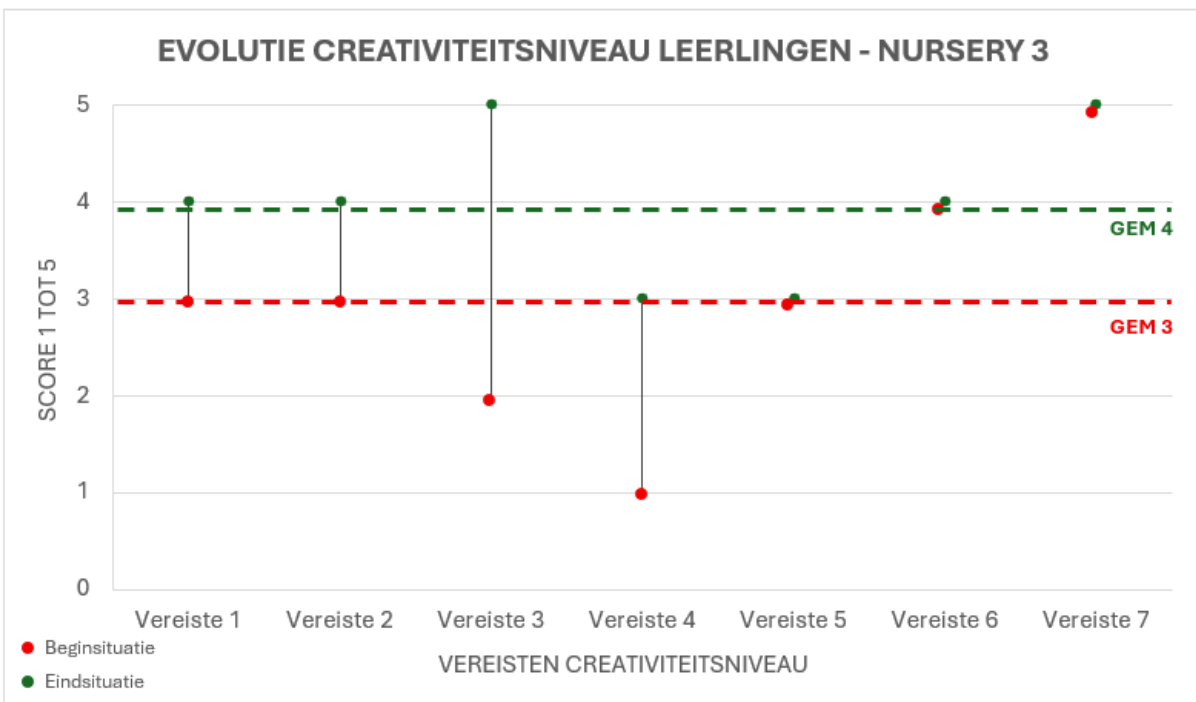
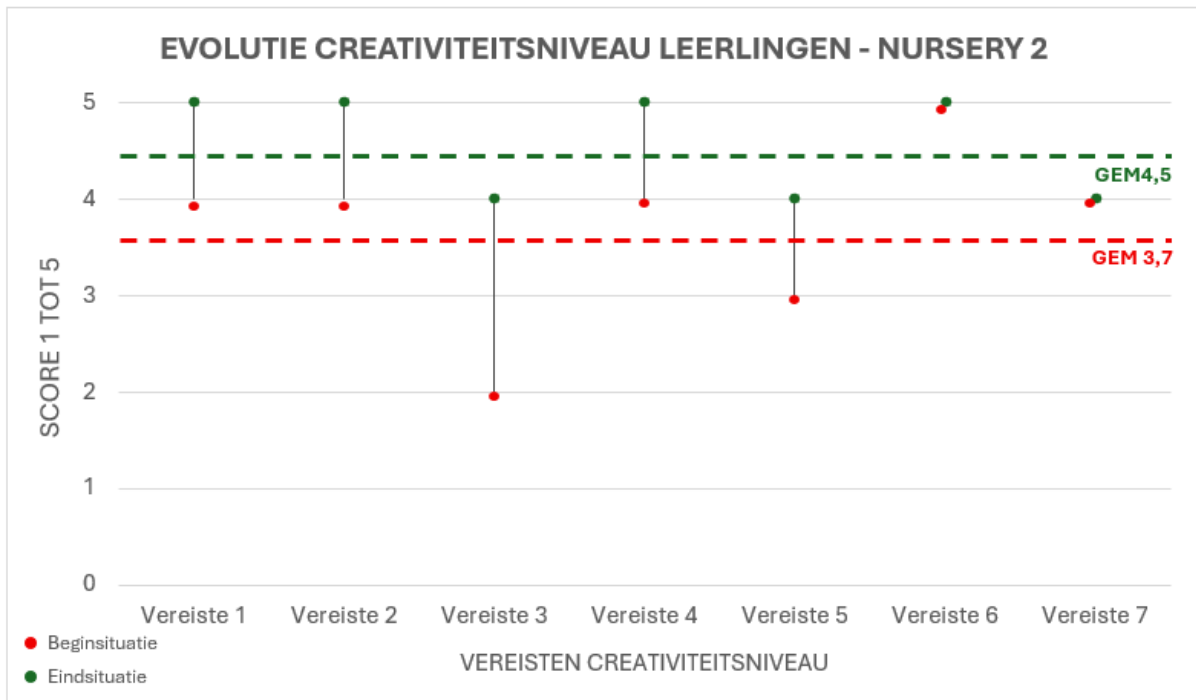
LEGENDE LEERKRACHTEN

- VEREISTE 1** De leerkracht stelt open vragen met het oog op het stimuleren van het denken en de creativiteit van kinderen.
- VEREISTE 2** De leerkracht geeft positieve feedback op antwoorden en originele ideeën van kinderen.

VEREISTE 3 De leerkracht laat kinderen zelfstandige keuzes maken binnen een activiteit.

VEREISTE 4 De leerkracht moedigt uitproberen en experimenteren aan.

VEREISTE 5 De leerkracht laat kinderen ideeën uitwisselen.

LEGENDE LEERLINGEN

VEREISTE 1 De kinderen bedenken zelf een idee of oplossing.

VEREISTE 2 De kinderen vertellen of voeren een zelfbedacht idee uit.

VEREISTE 3 De kinderen testen verschillende materialen en manieren uit.

VEREISTE 4 De kinderen werken op een originele onverwachte manier aan de taak.

VEREISTE 5 De kinderen werken zelfstandig en zoeken eigen oplossingen.

VEREISTE 6 De kinderen laten trots hun werk zien aan de leerkracht en/of klasgenoten.

VEREISTE 7 De kinderen zetten door, proberen opnieuw en laten zich niet ontmoedigen door fouten.

BIJLAGE M: Verzamelen, analyseren en concluderen – Interviewleidraad klasleerkrachten percepties en attitudes

Merkt u verschillen in de actieve participatie van de kinderen bij creatieve activiteiten in vergelijking met andere activiteiten? Wat is de reden hierachter volgens u? Do you notice differences in children's active participation in creative activities compared to other activities? What do you think is the reason behind this?

Zijn er kinderen die vaak afhaken of net extra opbloeien bij creatieve opdrachten? Wat is de reden hierachter volgens u? Are there preschoolers who often disengage or, on the contrary, thrive during creative tasks? What do you think is the reason behind this?

Zijn er specifieke kinderen die extra ondersteuning nodig hebben om zich creatief te uiten? Hoe pak je dit aan? Are there specific preschoolers who need extra support to express themselves creatively? How do you approach this?

Hoe ervaar je het stimuleren van creativiteit nu binnen het kleuteronderwijs? How do you currently experience fostering creativity in early childhood education?

Kun je een situatie schetsen waarin je de creativiteit van kinderen stimuleerden? Welke begeleidingsvormen, materialen, vragen, ... zette je in? Can you describe a situation where you stimulated children's creativity? Which guidance methods, materials, questions, etc., did you use?

BIJLAGE N: Verzamelen, analyseren en concluderen – Interviewleidraad evaluatie kunstcurriculum door klasleerkrachten

Wat was uw eerste indruk van het kunstcurriculum dat u net zag? What was your first impression of the art curriculum you just saw?

Wat vindt u positief aan dit curriculum? Zijn er elementen die u zeker zou behouden? Waren er onderdelen van het curriculum die voor u niet goed aanvoelden? Kunt u een voorbeeld geven? Wat zou u veranderen aan het curriculum? Waarom vindt u die verandering belangrijk? Wat zou u veranderen aan het curriculum? Waarom vindt u die verandering belangrijk? Zijn er volgens u doelen of activiteiten die ontbreken in dit curriculum? Welke zouden toegevoegd moeten worden? Sluit het curriculum aan bij de leefwereld van de leerlingen? Zo niet, wat zou beter kunnen aansluiten? What do you see as the strengths of this curriculum? Heeft u nog andere tips of opmerkingen die we kunnen meenemen? Are there elements you would definitely keep? Were there parts of the curriculum that didn't feel right to you? Could you give an example? What would you change about the curriculum? Why do you think that change is important? What would you change about the curriculum? Why do you think that change is important? In your opinion, are there goals or activities missing from the curriculum? Which ones should be added? Does the curriculum connect well with the students' world and experiences? If not, what would make it connect better? Do you have any other tips or comments we should consider?

Hoe ervaart u de haalbaarheid van het curriculum in de praktijk? Denkt u dat de tijd, middelen en ondersteuning voldoende zijn? How do you view the feasibility of implementing this curriculum in practice? Do you think there is enough time, resources, and support?

BIJLAGE O: Verzamelen, analyseren en concluderen – Aanbevelingenlijst

Uit het bovenstaande interview werden onderstaande aanbevelingen verzameld:

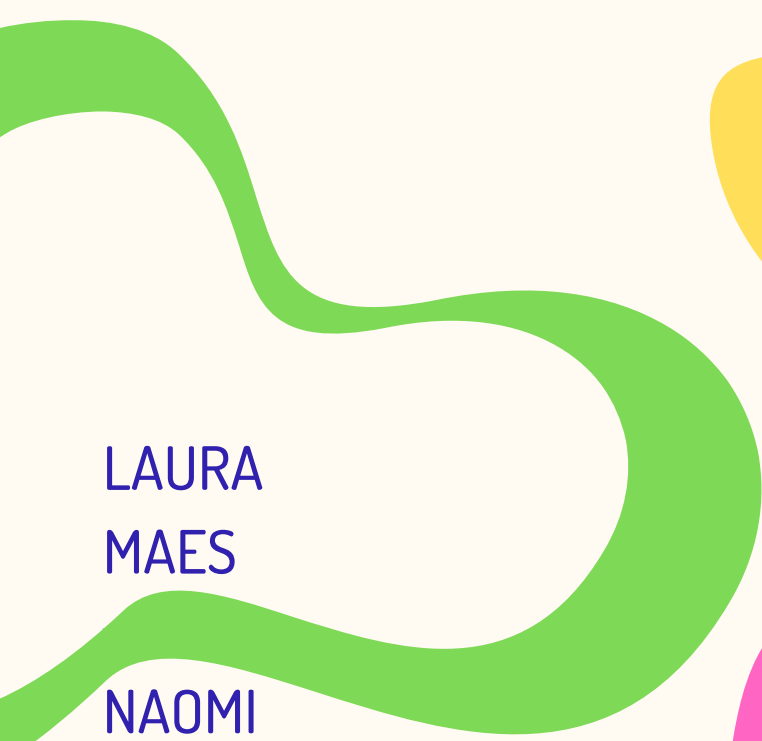
- Voorbeeldfoto's met de lokale materialen. Eigen foto's toevoegen.
- Meer concrete stappen. Leerkrachten geven aan dat het goed is eerst algemene informatie te krijgen gevolgd door een concreet voorbeeld. Het helpt hen te snappen waarom ze iets zo moeten doen, maar neemt het concrete weg. Misschien kan algemene informatie binnen een ander hoofdstuk gegeven worden?
- Gedifferentieerde doelen per klas met oog op de verticale leerlijn.
- Hoofdstuk omtrent het klassikaal of in kleine groep werken en diverse andere werkvormen. Hoe kan dit georganiseerd worden? Welke thematische randactiviteiten kunnen voorzien worden voor diegene die nog niet aan de slag kunnen wegens gebrek aan materiaal, bepaalde differentiatie maatregelen, ...? Hoe kunnen klasoverschrijdende groepsactiviteiten georganiseerd worden?
- Vermelden welke stappen essentieel zijn en welke niet om flexibeler te kunnen omgaan met de tijd.
- Hoofdstuk met uitleg hoe activiteiten gedurende de hele week opbouwend geïntegreerd kunnen worden.
- Hoofdstuk met tips en manieren hoe ouders voor, tijdens en na de creatieve activiteiten betrokken kunnen worden.
- Werken met plaatselijk beschikbare prentenboeken en informatieve bronnen.

- Meer coachingsmomenten met terugkoppelmomenten organiseren. Om het curriculum echt eigen te maken, blijken een workshop, het observeren van een creatieve activiteit en het testmoment niet voldoende.

ART WITHOUT BORDERS

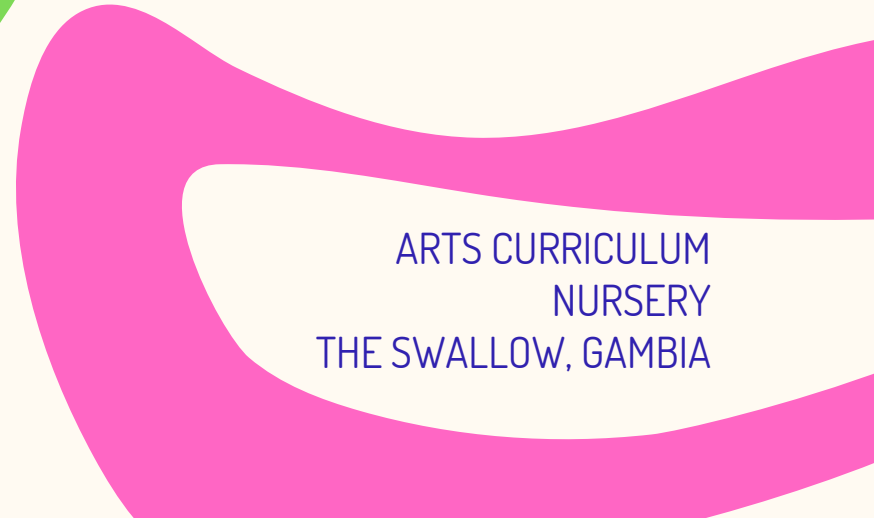

YEAR 2024 - 2025

LAURA
MAES

NAOMI
BERGERIE

ARTS CURRICULUM
NURSERY
THE SWALLOW, GAMBIA

“Every child is born an artist, the challenge is to remain one when they grow up.”

Maria Montessori

TABLE OF CONTENTS

04

INTRODUCTION

05

THE FOUR ARTISTIC FIELDS

> COMPONENTS

14

SUSTAINABLE
DEVELOPMENT GOALS (SDG)

17

TIPS & TRICKS

19

ARTS

- > REVIVING WASTE 20
- > STAMP IT 24
- > MUD MAGIC 30
- > PAINTING DANCE 35
- > FLOOR VS CANVAS 41
- > ARTISTS 45
- > WIZARD OF PAPER 49
- > TEXTILE TREASURES 54
- > DRAWING DANCE 60

66

MUSIC

- > MUSICAL POETRY 67
- > LISTEN AND SING 70
- > ACTION SONG 74
- > THE CONDUCTORS 77
- > BODYPERCUSSION 83
- > MUSICAL STORY 87
- > INVENT AN INSTRUMENT 92
- > LOCAL MUSIC 98

101

DANCE

- > DANCE EXPRESSION 102
- > STRUCTURED DANCE 106
- > FOLLOW THE LEADER 110
- > FOLK DANCE 114
- > PARTNER DANCE 117
- > IMPROVISATION DANCE 120
- > SHERBORNE DANCE 123
- > AEROBICS 130
- > WARRIOR DANCE 135
- > STORYTELLING DANCE 138

145

THEATER

- > TEACHER IN ROLE 146
- > POETRY PARTY 149
- > PUPPET PLAY 154
- > DON'T TALK 162
- > MAGICAL MATERIALS 167
- > THE MUSICAL 172
- > ACTIVITY ON FEELINGS 175
- > IMPROVISATION TIME 178

186

INTEGRATION

191

ARTISTIC BREAKS

199

SELF-REFLECTION

202

SOURCES & INSPIRATION

INTRODUCTION

Dear educators and caregivers,

With great enthusiasm we present this art curriculum, designed to enrich the creative experiences of young children, especially these in The Gambia. Throughout observations and interviews, we witnessed the eagerness of children and teachers to explore creativity and express themselves **(BAP Laura Maes and Naomi Bergerie)**. Yet we realise that sometimes it might be challenging to deepen art lessons sufficiently or to continuously keep coming up with fresh and creative ideas. With this curriculum, we aim to broaden everybody's artistic opportunities and inspire children and their teachers.

Art is more than just an activity and it brings a lot of benefits to children. There are four artistic fields namely Art, Music, Dance and Theater. These are essential because they don't only stimulate the children's imagination, but also give them a way to express their thoughts, emotions and experiences. Besides expression, it will also improve their sensory awareness, critical thinking and problem-solving. All these aspects together will create an environment where children feel safe to experiment, express themselves, take risks and develop confidence (De Ruyscher, 2017).

During our time in Gambia, we noticed that the teachers are including creativity in very subtle ways. We feel that the teachers are really engaged to blow life into this small flame that's already burning. We often see that the children get to express their creativity in drawing. While this is a wonderful startingpoint, we believe it would be beneficial if they got to experience a broader spectrum of artistic expression. This we will do by integrating music, dance, movement, singing, creating art with different materials etc.

This curriculum is designed to be accessible, flexible and most of all, inspiring. We listened to all the wishes and needs of the school and tried to incorporate them as best as we could. This way we hope the curriculum will serve as a valuable guide for the teachers here in The Gambia. We hope it will bring even more confidence, enthusiasm and wonder into the classrooms.

Thank you for taking the time to go through this curriculum and welcoming it into your school. Together, let us enjoy the beauty and strength of arts and the endless possibilities they bring.

With warmest regards,
Laura Maes & Naomi Bergerie

(Teacher Lala & Teacher Oumie)

THE FOUR ARTISTIC FIELDS

ART

Arts involves exploring and experimenting with color, line, shape, composition, light, space, and texture. Children engage in creative processes such as visual play, where they experiment with forms to create artistic compositions. They draw and paint using various materials on different surfaces, stamp, and sculpt with a range of plastic materials. Additionally, they create collages, assemblages, constructions, sculptures, or textile artworks using different materials and fastening techniques. This fosters creativity, fine motor skills, sensory exploration, spatial awareness and much more.

MUSIC

Music focuses on exploring and experiencing timbre (sound color), melody, rhythm, form, tempo, dynamics and harmony. Children engage in singing, listening to music, playing instruments and using materials to create sounds. They can compose their own music with self-made scores and explore rhythm and structure through movement. This fosters auditory perception, the attitude of listening to each other, coordination, creativity, sense of rhythm and creative expression while developing a deeper understanding of music and everything this encompasses.

DANCE

Dance allows children to explore and experience time (duration, tempo, rhythm), structure (sequence and phrasing), force (tension, weight, energy), form (shape and size of movement), space (floor patterns, directions, levels) and relationships (moving and dancing together). Children engage in movement expression, dancing through emotions or stories and inventing creative movements to music by experimenting. Sometimes inspired by a narrative. They can learn structured dances or create the entire dance on their own by arranging it into a dance score and perform them together. Through dance, children discover their own and others' preferences and collaborate, develop body awareness and movement possibilities.

THEATER

Drama involves exploring and experiencing role (empathy, transformation, consistency in role, eye contact, presence, and focus), action and language (mimicking and portraying), structure (creating a storyline, building tension, atmosphere), time (imagined time, timing), space (spatial awareness, spatial suggestion, space distribution, open play, mise-en-scène) and collaboration (interaction, attentiveness, acceptance, and generosity). Children dramatize through various forms, including reenacting familiar and imaginative stories or by improvisation and spontaneous creation using facial expressions, expressive body language, props, with or without vocal expression, costumes and masks. Puppet plays, where hand puppets, figures, or other materials come to life are also a common form and perform poetry are options. Drama helps develop social interaction, emotional understanding, self-confidence and -expression, expand their vocabulary and much more through active participation.

COMPONENTS

The four artistic field can be divided into different components. These components capture the essence of each domain. They also provide guidance in developing activities. The components serve as the fundamental principles upon which creative activities are built and help structure children's creative learning. By consciously using these components, you can prepare activities that are well-thought-out, varied, and inspiring for young children.

OVERVIEW AND FOCUS

By selecting one or several components when preparing an activity or various play forms, you can work purposefully on specific aspects of an artistic field. Additionally, the components provide inspiration in determining the content of a creative activity. For instance, during a dance activity, the focus can be placed solely on the component of relationship, or different components can be highlighted in separate exercises within the same dance activity.

COMBINING ARTISTIC FIELDS

The components clarify the specific elements of an artistic field, making it easier to find connections between different domains and their respective components. This facilitates the integration of multiple artistic fields. For example, a self-composed music piece focusing on the component of rhythm can serve as inspiration for designing a dance that emphasizes the corresponding the component of time .

STIMULATING CREATIVITY

As a teacher, you provide direction by preselecting certain components and goals. This allows children to experiment freely within the chosen components. Both the teacher and the children thus have input, control, and freedom. The components form a framework in which children can freely explore and develop their own expression.

STRUCTURE AND DIFFERENTIATION

The components also vary in difficulty. They help in structuring activities step by step, from simple to complex. For example, components that focus on individual work are easier than those centered on interaction and collaboration. Likewise, visual work aimed at fine motor skills around shape may be considered simpler than working with line.

SUPPORTING LANGUAGE DEVELOPMENT

By focusing on one or more component while also emphasizing the use of related vocabulary, children can more easily link language to their experiences and expressions.

GOAL-ORIENTED LEARNING

The components provide insight and structure when linking appropriate learning objectives to an activity. They also help determine and assess which skills or insights children should develop within different creative activities.

INTEGRATION WITH OTHER DEVELOPMENTAL DOMAINS

Understanding the essence of the artistic fields ensures that creative activities are not isolated but can also contribute to mathematical reasoning, language development, and social skills. For example, the component about rhythm in music, supports a sense of rhythm in counting.

ENHANCING SOCIAL AND EMOTIONAL SKILLS

As previously mentioned, children collaborate and interact with others during drama and dance. By focusing on these specific components, they develop cooperation, communication, and empathy, while also learning to manage their own emotions, needs, and insecurities.

ART

COLOR

The children make different colors by using different materials such as flowers, berries, mud, They experiment with the color by adding more or less water. They can also mix different colors to make different colors.

LINE

The children experiment with different types of lines by drawing wavy, curved, straight, and other shaped lines in the air with their hands or other body parts. They can also create lines using wire, rope, branches, etc., to make a piece of art. Inspired by the artist Mondrian, children can also create sections using different lines, each filled with its own color or pattern.

TEXTURE

Children make clay using water and sand. They decorate their sculptures with various natural materials. Tracing a leaf under paper, making prints with leaves, and painting with textured paint are also part of this building block. The paint contains sand, rice, twigs, and other materials that add texture. It's all about touching and feeling!

LIGHT

Children create drawings on paper or in the sand by following the contours of shadows made by sunlight. They can also play a shadow game behind a white screen or experiment with different light sources such as flashlights, candles, etc.

COMPOSITION

By giving children a small or large piece of paper, they learn to make the most of different surfaces. A drawing round where each child who receives the paper rotates it in a different direction. Let children experiment with various compositions by allowing them to draw freely in the center, use the entire sheet, work diagonally, etc.

SPACE

Let children experiment with different types of shapes by building, playing, crawling, and moving with cardboard boxes, paper rolls, stones, and other spatial objects. They can create their own constructions by stacking various materials into an artwork, which can also be attached together if needed.

SHAPE

Children explore different spatial or flat shapes by working with concrete materials. They can create compositions or constructions with these, feel the shapes and their properties, make shapes with their arms in the air, stamp with various recycled materials of specific shapes, and search for objects with a similar shape.

MUSIC

RHYTHM

The rhythm of a song or piece of music is the alternation between long and short sounds. Children can clap along with the rhythm or accompany a song with a musical instrument in rhythm. Singing correctly also requires a sense of rhythm. Which words do I sing longer or shorter? Children can also create short rhythmic sequences using various movements and even a self-made score.

BEAT

The beat is a constant, regular pulse that you hear while counting to music. It is like a heartbeat. Children can move to the beat by stepping, tapping their hands on their legs, etc., and can consistently count and clap along with the song.

MELODY

The melody of a song refers to high or low pitch, following a rising or falling pattern. Do we sing with a deeper voice or in head voice? Children can sing like a little mouse or like a grown man. They can also use their hands to indicate pitch, like a butterfly. The higher it flies, the higher the pitch.

TEMPO

This refers to the speed at which a piece of music is played. A song can be sung faster or slower or even speed up or slow down throughout the piece. Children can sing a song slowly, like a turtle, or faster, like a tiger, and move accordingly.

DYNAMICS

This concerns the volume and intensity of the music, which can depend on emotion, atmosphere, and tension. The song can be sung very softly or very loudly. We sing very quietly like a little mouse—no one should hear us—or very loudly, like a lion.

SOUND DIRECTION

Here, children need to determine where the sound of the song is coming from. They can close their eyes while the teacher plays an instrument somewhere in the room. Where is the sound coming from? The children point in the right direction by listening carefully.

TIMBRE

This refers to the type of sound or voice in a song. Are the sounds sharp, bright, dull, dark, etc.? Children can play with timbre by singing a song angrily, happily, or fearfully. They can also take on a certain character and completely change their voice while singing. The timbre also changes when using different instruments. Additionally, children can guess whose voice is singing.

DANCE

BODY

INDIVIDUAL BODY PARTS OF THE BODY AS A WHOLE:

The children first dance separately with their head, hands, etc., and then contrast this by dancing with their entire body and all body parts at the same time. When interpreting animals, wind, sea, etc., children can first use only their hands and then involve their entire body. How does the sea dance with your hand? How does the sea dance with your head?

MOVEMENT INITIATION:

This is too difficult for children. However, it can be attempted by imagining magnets placed at different locations in the environment. Children receive an imaginary magnet on their hand, belly, leg, etc., and are drawn into movement by that body part;

SHAPE:

Children create flowers, trees, or other imaginary shapes with their bodies. They can also hide behind imaginary funny rocks by adopting the same shape with their body. Another activity involves a stretchy figure that changes size and shape, which the children must mimic. A piece of fabric moved by the teacher can also serve as a guide, with children following its movements and shapes.

BODY WEIGHT AND WEIGHT DISTRIBUTION:

Children dance on their heels, knees, toes, etc. They can also place imaginary stamps on the ground using their hands, bottom, back, etc., during their dance. Additionally, they can pretend to be blown away, bending and shifting their body weight alternately on their feet.

SPACE

STATIONARY OR MOVING:

Children can move while dancing by hopping, crawling, sneaking, rolling, etc. They can also remain in one place and adopt various postures. First, they can create imaginary stamps on the spot with their hands, feet, fingers, etc., and then move/stamp throughout the entire space.

PATTERNS:

Children can dance in patterns both on the ground and in the air. They can follow various drawn lines in the sand with corresponding dance movements. They can also dance like a car making turns, parking, and reversing. Additionally, children can follow each other in a line where the first child/the leader determines the pattern. In the air, children can create patterns with their hands as if painting spirals, straight lines, diagonals, dots, etc.

LEVELS:

Children experiment with different ways to move close to the ground like a wriggling snake, sneaky tiger, curled-up shrimp, etc. They can also dance at higher levels, like a flying bird or a kangaroo. Transitions between high and low levels can be represented by dancing like falling leaves, a plane taking off, growing like a flower, etc., incorporating middle-level movement as well.

DIRECTIONS:

Children dance while moving forward, sideways, backward, and diagonally. This can be done by performing circle dances or following an object in these directions.

TIME

TEMPO:

Children's dance movements can be performed very slowly or quickly. Within a single movement, they can speed up, slow down, or pause depending on the music or instruction. A freeze dance, where children dance freely and freeze completely when the music stops, fits this category. Dancing to fast music like a monkey or slow music like a crocodile also applies.

BEAT AND RHYTHM:

Every piece of music has a particular beat or rhythm, which may change throughout the song. In a structured dance, everyone must move to the same rhythm for synchronization. Children learn to listen carefully to the music and can also clap along to feel the rhythm.

STRUCTURE:

Each song has a chorus that repeats regularly and verses in between. In a dance, the same movements are often performed during the chorus, with different movements in between. The structure (chorus – verse 1 – chorus – verse 2 – chorus) is the song's framework. By dancing together, children learn to recognize these sections.

DURATION:

Movements can be very long or very short. When children dance like a robot, their movements are short. Dancing like a ballerina often involves long, stretched-out movements.

FORCE

WEIGHT:

A dance movement can be heavy or light. Movements can also transition from heavy to light or vice versa. A child may move like a heavy elephant or a light mouse. They can also pretend to carry a heavy laundry basket or dance like a light T-shirt from the laundry.

ENERGY:

This involves dancing with powerful, controlled, explosive movements or weak, uncontrolled movements. This is too complex for young children.

TENSION:

Movements can be tense or relaxed. Dancing like an iron robot is tense, whereas dancing like a teddy bear or a piece of fabric is relaxed. Children can also act like a balloon: when inflated, they move stiffly and tensely; when popped, they deflate and collapse slowly.

RELATIONSHIP

SPATIAL ARRANGEMENTS:

This concerns how children are positioned while dancing. Are they spread out, in rows, in a circle? Various formations are possible. Markers on the floor can help children maintain their positions.

MOVING WITH CONTRAST:

In group or pair movements, some children can perform opposite movements from others. For example, one child in a duo might make themselves very tall while the other becomes very small. This is difficult for young children.

SYNCHRONOUS MOVEMENT:

When children dance together or in pairs, they perform the same movements at the same time. This can be done in a structured dance, folk dance, etc.

RESPONDING TO EACH OTHER:

Children can initiate movement in others, such as by making them dance like puppets or tapping a body part to start a dance. They can push, touch, or hold each other to dance together. When children mimic each other in pairs, watching and drawing inspiration from each other, this skill is developed.

THEATER

ROLE THROUGH ACTION AND LANGUAGE

Theater involves body and verbal language that children use when embodying a character or object.

THEATRICAL AWARENESS:

This is about distinguishing reality from play. Children understand what is real and what is part of the performance.

VOICE:

Children play with their voice in terms of intonation, volume, emphasis, languages, accents, sounds, or mimicking other noises and instruments.

ROLE CONSISTENCY:

This refers to how well children maintain their role. Do they sometimes forget they are playing a different character, or do they stay in character the whole time?

PANTOMIME:

This involves facial and body expression. Children use their faces expressively to act out scenarios.

TRANSFORMATION:

When children imitate a character's voice, movements, posture, and all its traits, they have truly transformed into that object or character.

EMPATHY AND IMAGINATION:

Children immerse themselves in the thoughts and emotions of the character they portray.

SPACE

SET AND SPACE:

This includes the stage and surroundings where the performance takes place. Boundaries can be marked with tape or lines to help children understand stage space. Drawings or decorations created with the children can enhance the setting. Props can be made or collected by the children.

SPATIAL AWARENESS:

Children observe the space and recognize how they can use it. They feel comfortable utilizing the entire space rather than staying in one spot.

MISE-EN-SCÈNE:

This considers how stage arrangements appear to the audience. Where does each performer stand? Does the audience understand the story? Can the players maintain eye contact with the audience?

SPATIAL DISTRIBUTION:

This determines who uses which space and where a performer moves in relation to others.

STRUCTURE AND TIME

SCENARIO DEVELOPMENT:

Creating a story with logic and tension, divided into scenes. Children can collaborate to develop scenes that form a full story.

TIMING:

This refers to the precise timing of actions, such as delivering a joke at the right moment.

TENSION:

This keeps the audience engaged and eager to see the ending. Brainstorming with children can determine how to build suspense.

COLLABORATION

INTERACTION:

Includes touching, making eye contact, conversing, etc., during the play or dramatic game.

GENEROSITY:

Ensuring everyone gets an equal opportunity to shine during the performance.

CHORUS:

All children perform the same actions simultaneously, requiring focus and concentration.

ACCEPTANCE:

Children must give each other space to act and react.

SDG

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

The Sustainable Development Goals or SDGs are 17 global goals set by the United Nations (UN) in 2015. The goals are a part of the 2030 Agenda for Sustainable Development. They touch on 17 different subjects to create a better and more sustainable future for all. They aim to achieve all these goals in 2030.

SDG 1 - No poverty

No Poverty aims to end poverty in all its forms everywhere. Ending poverty is vital because over 700 million people still live in extreme poverty, and poverty is closely linked to other challenges like hunger, poor health, and lack of education. By achieving SDG 1, we can create stronger economies, reduce inequality, and foster more sustainable development for all.

SDG 2 - Zero hunger

Zero Hunger aims to end hunger, achieve food security, improve nutrition, and promote sustainable agriculture. The goal focuses on ensuring that all people—especially the poor and vulnerable—have access to sufficient and nutritious food throughout the year. It also seeks to end malnutrition, including issues like stunting, wasting, and micronutrient deficiencies.

SDG 3 - Good health and well-being

Good Health and Well-being is focused on ensuring that everyone has access to good health and well-being throughout their lives. This goal aims to improve health outcomes and reduce health inequalities by addressing both preventable and non-preventable health issues. The target is to reduce maternal and child mortality rates, ensure universal access to healthcare, and fight against diseases

SDG 4 - Quality education

Quality Education aims to ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all. This goal focuses on providing access to education at all levels, from early childhood to adulthood, while ensuring that education is of high quality and relevant to the needs of individuals and societies.

SDG 5 - Gender equality

Gender Equality aims to achieve gender equality and empower all women and girls. This goal is based on the recognition that gender equality is not only a fundamental human right but also essential for a peaceful, prosperous, and sustainable world.

SDG 6 - Clean water and sanitation

Clean Water and Sanitation aims to ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all. This goal recognizes that access to clean water and proper sanitation is fundamental to human health, well-being, and economic development.

SDG 7 - Affordable and clean energy

Affordable and Clean Energy aims to ensure access to affordable, reliable, sustainable, and modern energy for all. This goal is crucial because energy is central to addressing many global challenges, including poverty, education, healthcare, gender equality, and environmental sustainability. Access to energy enables economic development, improves living conditions, and supports efforts to combat climate change.

SDG 8 - Decent work and economic growth

Decent Work and Economic Growth aims to promote sustained, inclusive, and sustainable economic growth, full and productive employment, and decent work for all. This goal emphasizes the importance of creating opportunities for economic growth that benefit everyone, particularly those who are disadvantaged.

SDG 9 - Industry, innovation and infrastructure

Industry, Innovation, and Infrastructure aims to build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization, and foster innovation. This goal emphasizes the importance of developing infrastructure that is not only sustainable and resilient but also accessible to all, as well as promoting innovation that drives economic growth and social development.

SDG 10 - Reduced inequalities

Reduced Inequality aims to reduce inequality within and among countries. This goal focuses on addressing disparities in income, wealth, and opportunities, ensuring that everyone, regardless of their background, has access to the resources and opportunities they need to improve their lives.

SDG 11 – Sustainable cities and communities

Sustainable Cities and Communities aims to make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable. As more people move to urban areas, it is essential to ensure that cities are developed in a way that supports economic growth, provides quality living conditions, and minimizes environmental impacts.

SDG 12 – Responsible consumption and production

Responsible Consumption and Production aims to ensure sustainable consumption and production patterns. This goal addresses the need to minimize the environmental and social impacts of consumption and production systems, which have put immense pressure on natural resources, ecosystems, and the climate.

SDG 13 – Climate action

Climate Action aims to take urgent action to combat climate change and its impacts. Climate change is one of the most significant challenges facing the world today, with its effects being felt in rising global temperatures, extreme weather events, sea-level rise, and disruption to ecosystems.

SDG 14 – Life below water

Life Below Water aims to conserve and sustainably use the oceans, seas, and marine resources for sustainable development. Oceans cover more than 70% of the Earth's surface and are crucial for regulating the climate, providing food, supporting biodiversity, and facilitating trade. However, oceans are facing severe threats from pollution, overfishing, habitat destruction, and climate change.

SDG 15 – Life on land

Life on Land aims to protect, restore, and promote the sustainable use of terrestrial ecosystems, manage forests sustainably, combat desertification, halt and reverse land degradation, and halt biodiversity loss.

SDG 16 – Peace, justice and strong institutions

Peace, Justice, and Strong Institutions aims to promote peaceful and inclusive societies, provide access to justice for all, and build effective, accountable, and inclusive institutions at all levels. The goal focuses on fostering a world where individuals live free from violence, fear, and injustice, and where institutions are transparent, accountable, and responsive to the needs of people.

SDG 17 – Partnerships for the goals

Partnerships for the Goals aims to strengthen the means of implementation and revitalize the global partnership for sustainable development.

TIPS & TRICKS

INTERACTION

- Make agreements in advance.
- Give children time to think about a question. Let them explore the answer for themselves by having them experiment with the material.
- Give children peace and confidence to be able and allowed to think. Appreciate out-of-the-box ideas. Let them feel that they are allowed to think for themselves and that they are allowed to make mistakes.
- During the creative activity, put children in front of challenging situations. Let them find solutions themselves by letting them experiment with materials/the environment, by asking open questions as a teacher, by talking to them, by questioning the reasoning of children, by constantly asking further,
- Confirm children by making eye contact, by physical contact, by giving them compliments,
- Put into words what you see happening. If necessary, give enriching suggestions.
- Stimulate the creativity and independence of the preschoolers by asking specific questions, by letting preschoolers come up with solutions to problems themselves, by focusing on a preschooler with a creative idea for inspiration,
- Show wonder yourself. Confirm and appreciate the preschoolers. Give sincere compliments.

ORGANIZATION

- If possible, test the activity in advance. What works best? Do I stick the top to the table or not? Do I let the toddlers stand up or sit while working? Which space is best? Which materials, music, assignments, ... are appropriate?
- Prepare the material in advance.
- Provide an inviting table with table protection if necessary on which there is sufficient work space and the material is within reach.
- Place drawings, works of art, materials, books, etc. near the work tables. about the subject from which children can draw inspiration.
- Clean up together. Let the children do as much as possible themselves. This is also learning!

SUPPLY

- First, take the time to name all the materials correctly and explore them playfully. Repeat these names as well.
- Do not offer pre-drawn shapes. Do not show examples or models while the children are working. This can be done as a demonstration before.
- If necessary, set classroom goals. What do we want to achieve after this activity?
- Clearly formulate the assignment and demonstrate the technique. Later, give individual tips to children who seem to need them.
- Create space for the children's own input. It is not a teacher's job. The goal is for each preschooler to create their own unique work of art according to their own creativity and ideas.
- Pay attention to the correct handling of the material. Repeat this sufficiently.
- Offer room to experiment.
- Start the activity with a rich impression to introduce the activity. This is how children become motivated and inspired.
- Take into account the visual development level of the children and the individual differences. Individualization principle! The youngest preschoolers are more likely to stick to experimenting and work less in a formative way. The oldest preschoolers often want to create and shape something more.
- Think about what destination the work of art, the dance, the song, the play, ... Get. Why do we do this? What are we going to do with this? Can we use/integrate our work into another activity?

EVALUATION

- Together with the preschoolers, look back on the goals you set together, their individual work process and cleaning up in class. Did I succeed? Why not? Why? How did it go? What can I do differently next time? What did I make? Which material did I choose? Why? Did we clean up quickly? Who did what? What didn't go well? How do we divide the tasks next time?
- Organize an exhibition in which preschoolers can view each other's work.
- Let the preschoolers themselves put into words what they made, why, what fantasies they have,
- Don't judge beautiful or ugly. Everything is beautiful in its way! The experiences and perception are central, not the product.
- Hang works of art so that preschoolers feel acknowledged.

REVIVING WASTE

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – ART: 1.2 Preschoolers can develop material sensitivity through exploration and experimentation.

→ The children feel free to experiment and they get to know new materials and techniques.

ARTS EDUCATION – ATTITUDE: 6.2 The preschoolers can enjoy being busy with the things that surround them to discover their possibilities of expression.

→ Experiment freely with the materials, by experimenting they discover all the possibilities. The materials are everyday things in their environment that surround them, but are now used making new things.

SCIENCE AND TECHNOLOGY – NATURE – CLIMATE: 1.13 The preschoolers show an attitude of care and respect for nature.

→ By cleaning up the trash and using it to make art, the children are taking care of the nature and climate.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Offer more help; cut in advance; use only a few types of materials, use safe glue for children; Connect recycled art to familiar themes (e.g., animals, nature, seasons) to make it relatable and offer materials with different textures (soft, rough, bumpy) to enhance sensory learning.

NURSERY 2: Slightly more complex materials can be introduced; use child-friendly glue; children can start practicing with blunt safety scissors; Activities like tearing paper, squeezing glue bottles, or sticking small items (e.g., pom-poms, yarn) help develop finger strength for writing later on; encourage children to sort objects by color, size, or shape before using them in their artwork and encourage children to talk about their art

NURSERY 3: Nursery 3 children can handle a wider variety of materials; children can start practicing with safety scissors, hole punchers, and simple threading tools; still use child-safe adhesives, but introduce options like paste sticks and liquid glue for finer application; encourage children to think ahead about what they want to create before starting and some children may prefer collage-style art, while others enjoy building 3D objects—provide both options

MATERIALS

- Plastic bottles, bottle caps, elastic bands, toilet paper rolls, shells, ...
- Any useful trash you can find while walking around
- Paper (coloured or white), glue, scissors
- Pencils/crayons/markers/...

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

Depending on what you make, you create a playful beginning to make something. But before doing that, you can go and take a walk through school or the neighbourhood and collect all different types of waste and trash that they can find on the floor. Collect everything in a bag. And bring this to class.

Concrete example: Making paperrolls-snakes

You can maybe start by singing a song about a snake. This always catches the attention of children and it's a fun introduction if you're going to make a snake. While you sing the song, you can pretend there's a snake slithering through the class, by moving your arms like a snake.

A SILLY SLIPPERY SNAKE

(Tune off; "If you're happy and you know it")

Oh, I wish I was a silly, slippery snake.
Oh I wish I was a silly, slippery snake.
Oh, I'd slither across the floor,
And i'd slip under the door.
Oh, I wish I was a silly, slippery snake.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

In the main part you are going to make the artpiece you want to make with the children. You gather the materials you need and maybe talk through the materials with the children. "What did we find?", "Where did we find it?", "What is it usually used for?" and "What can we do with it?". Leave the children some space to fantasise and listen to their input.

Concrete example: Paperroll snake

After listening to the children their ideas, you ask them "and what about a snake? Do you think we can make a snake out of this paperroll?" You make the children think about it again. After you show them how to make the snake or you give them instructions.

1. Draw a spiral on the snake (For N1 and 2 it might be better if the teacher did this in advance)
2. Cut only on the spiral
3. Color the cut out into any color you like
4. Out of a piece of red paper, you cut a tongue
5. Stick the tongue on the front of the snake
6. Use anything you want as eyes and stick these on top of the face
7. Your snake is done

ENDING

(+/- 10 minutes)

For the ending we let the children have some fun with their snake. The children take their handmade snakes on an adventure through the “jungle” of the classroom or play area.

Snake parcours

1. Play some jungle music or rhythmic drumming in the background.
2. Create a little obstacle course using chairs, cushions, or hoops to represent trees, rocks, and rivers.
3. The children walk in a line through the jungle, letting their snake slither along the ground, over objects, or even “dance” in the air.
4. Along the way, they can imitate snake movements: slithering, hissing, hiding, or curling up.
5. End with a short calm-down moment where all the snakes “rest in the sun.”

MUSIC

Some ‘jungle’ music you can use for the setting.

- Pinegroove Production Music. (2023b, februari 7). Upbeat Jungle Music for Media | Cheerful tribal theme [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=A23BZalHO_4
- 321 Relaxing – Meditation Relax Clips. (2015, 6 juli). Relaxing Music – Flute, Gentle Birds and Rainforest Sound [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=zQtfnPTIFFE>

STAMP IT

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – ART: 1.5 The preschoolers can express impressions in a personal, authentic creation and create pleasure in searching and finding.

→ After an extensive observation in which the objects with which the stamping were extensively explored with all senses and in all its possibilities, they can freely stamp to create their own works of art. What are their preferences? Which stamps do they use and in what way?

ARTS EDUCATION – ATTITUDE: 6.2 The preschoolers can enjoy being busy with the things that surround them to discover their possibilities of expression.

→ Experiment freely with the stamps, by experimenting they discover all the possibilities of stamps. The stamp materials are everyday things in their environment that surround them, but are now used in music.

ARTS EDUCATION – ART: 1.4 The preschoolers can use various visual, technical means and use them together to create visual work.

→ The children use all kinds of materials to make stamps, which they use as a technical means. They stamp to create a stamp figure or their own artwork.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Let the children experiment and/or design globally from a simple small targeted assignment; First use the own body parts large motor stamps; Stick the surface; Focus on one building block, example stamping different shapes (COMPONENT: Shape) and only then making different figures / drawings (COMPONENT: Composition); Stamping from handle; Work individually; Guided stamping by holding hands as a teacher.

NURSERY 2: After experimenting, expand the global design to detailed design from a complex combined or free assignment; Provide instruments that are fine and large motor-handleable; Handle stamps with a focus on pen handle; Start with the focus on one building block and expand to other building blocks such as texture, color, composition; From the focus on one technique, expand to the practice and use of multiple techniques; Work in pairs.

NURSERY 3: In addition to experimentation, the main focus is on detailed design from a complex or correct free assignment; Handle stamps with focus on pen handle; Combine different stamps that are finely motor; Combine different components by focusing on texture, color, composition, ... in addition to shape; Combine different stamping techniques; Work in group.

MATERIALS

- Paint, but stamping with watercolor is not possible or very difficult.
- Paper
- Stamps, depending on the theme, which materials you want to use and whether you want to make your stamps yourself with cardboard, sponges, textiles, wood,
- Possibly: Materials that visualize the theme or that are necessary to carry out the starter, core and lock as a teacher.
- Possibly: Water and sand to make stamp paint yourself.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Make sure you start from something illustrative and concrete. The REAL material!

Concrete example

- Work on the theme of waste in which the importance of sorting, the climate, ... is discussed or you can make the link to different colors and shapes, whether the material floats or sinks, ... Perform a sighting of a waste. Let the children use all their senses to examine the shapes, scents, textures, ... and discuss noted details.
- Take a walk in the area looking for all kinds of waste, but also flowers or leaves that can be found in the area. Smell, feel, look and taste if possible. Collect them together.
- Bring all collected materials into the classroom. Repeat what we found out about it.
- The teacher leaves the classroom and turns himself into a real artist. The teacher enters the class and sees all these materials. WAUW! We can do so much with this! The artist / teacher puts paint on some materials and shows how you can stamp with them.
- Discuss the different prints. Which print was made with which material? Or predict what the print would look like. If I stamp with the bottom of this bottle, what would it look like? A full circle, a flower, ...?

Children can also put water and sand together into a good thickened brown paint. It can also be used as a paint for stamping.

STEP 2: Explore the work table. Which materials are on the table? What do we use them for? What are these materials called?

STEP 3: Set groundrules. What can the children use independently? When can they call for your help? What can they use? What not?

TIP: Place the materials for the stamping activity in the corners, so that children can discover them independently while playing. They can build things with it, discover the possibilities of materials,

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

The main part is divided in two phases.

PHASE 1: EXPERIMENT

STEP 1: Teach the children the stamping technique. Make stamping movements with their hands, without paint. Up and down, Up and down. No sweeping or painting movements! You can also give them an object in their hand.

STEP 2: Let the children experiment freely with all the collected material on the work table. They can do this together on a large piece of paper or each have its own. You can do this together with the children to offer them inspiration and support. Give suggestions but leave enough space for input from the toddlers.

Concrete examples

- Theme fruits and vegetables: Cut all kinds of fruits and vegetables in the middle, push the paint and see which prints they make.
- Theme nature, Abuko park, river,: Stamping with leaves, flowers, sticks,
- Waste theme: Stamping with bottles, cotton swabs, straws, plastic caps, corks, paper plugs, bricks, bubble wrap,
- Theme shapes: Cut shapes from cardboard, styrofoam, textiles, sponges, ... or other materials. Stamping with the cut out shapes. You can carve a relief in the cardboard, which is also visible in the stamp.
- Body theme: Stamping with the different fingers, hands, elbows, feet,

PHASE 2: SHAPING

This phase is an option. It is difficult for the youngest children.

STEP 1: Look with the children at all kinds of objects and things linked to the theme. These objects can be drawn on the board. What shapes do we see in these objects? These shapes can be covered in a different color. How could we stamp this shape? Which stamp is round? Which stamp can we use for this?

STEP 2: The teacher individually asks the children what they want to make and asks concrete supporting questions when stamping. Also stimulate the children to use their entire leaf (COMPONENT: Composition). Focus on using the different stamps, shapes (COMPONENT: Shape) and colors (COMPONENT: Color). Where are you going to put which stamp on your sheet?

By combining the stamps and thinking where to put each stamp or by using stamps on top of each other, you create an object or artwork.

Concrete example

- Waste theme: Which waste person, flower or other object do you want to make? What shape, stamp, colors, ... do you want to use for the head, body, clothes, ...?
- Theme flowers: Make flowers with the stamps. What do the petals look like?
- Theme animals: Make animals by combining the different types of stamps.
- General: Let the preschoolers make something they want with the stamps. A work of art or something they have in their heads that they want to represent, such as their home.

STEP 3: When a toddler is ready, the teacher looks at the result together with the toddler and gives a decisive compliment or suggestion for the next time. **Example:**

- Good how many different types of stamps you have used.
- You didn't work very concentrated today. I'm sure it will work better next time.

The teacher hangs the work or puts it to dry.

TIPS

- Make sure you have an eye for differentiation within the assignment. Not only in terms of development level, but also with an eye for different materials that can be challenging for experiment.
- Accompany children who experience difficulties individually through manual support or specific guidance tips.
- Stick the papers of toddlers who are experiencing difficulties at the table so that they can fully focus on stamping.
- Let the children find solutions to problems themselves by asking them questions.
- Confirm and rate the toddlers regularly. This is motivating!
- Pursue as much variety as possible! Let them put as much of themselves in their work as possible.
- You can also stamp in group to make a beautiful group work.
- You can also repeat the same stamping activity several times, so that the evolution in level becomes visible. Toddlers will deploy new skills and ideas. You can also renew the repeat activity. **Example:** From stamps that children find, to making their own stamp in cardboard, wood or sponges.

ENDING

(+/- 5 minutes)

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a tone moment, reflect / evaluate,

Concrete example

- Do a guessing game. Show a work and ask the other children what they see in the work. Have them guess the stamps someone used.
- Have the children portray each other's artwork.
- Think of noises in the situations that are stamped. What sound does a particular fantasy figure or animal make?
- Have the children stamp on each other's back without paint.

- Place a stamp on your stomach and do breathing exercises where the material and your belly rise when inhaling.
- Balance a stamp on a particular body part without dropping it.
- Place all artworks and let the children walk through them, so that they can view each other's work.
- Have a child represent his / her work. Let the children do the talking themselves. How did you do that? Why? What did you like, difficult, ...? What different shapes do we see? Which stamps did you use?

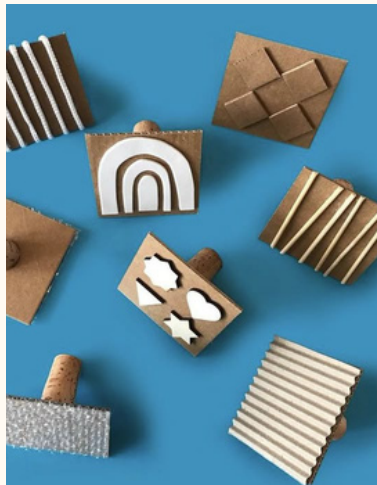
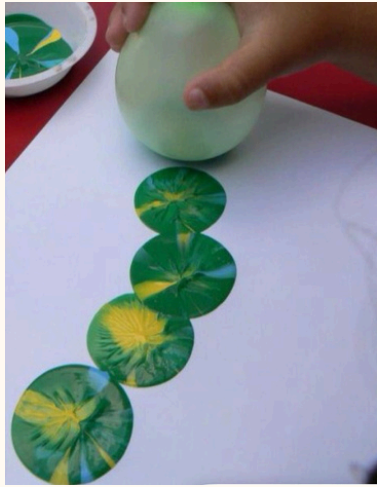
Postpone the work in the classroom or integrate it into another activity.

Concrete example

Use the children's work as a backdrop for a later drama activity, as a background for a birthday card, as a coaster when the artwork can be plasticized,

Have the children wash their hands. Finally, store the material. Provide targeted instructions with the 6Ws. Who, what, where, when, why and how.

Example: Lala, now quietly clean up the brushes, wash them out and then put them in the cupboard.

MUD MAGIC

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – ARTS: 1.4 The preschoolers can use various visual, technical means and use them together to create visual work.

→ The children use clay made of sand and water to work visually. They shape something with clay, instruments and other materials.

ARTS EDUCATION – ARTS: 1.2 The preschoolers can develop material sensitivity by exploring and experimenting.

→ The children have the opportunity to experiment with the possibilities of clay and the other materials throughout the activity. They will work with this SELF and test all kinds of techniques and material properties.

ARTS EDUCATION – ATTITUDE: 6.5 The preschoolers can enjoy the imagination, originality, creativity and self-expression in 'articles'.

→ The children look at their own artwork and that of others, noting that they are all original and unique. What did he / she make? How? What are the differences? What do you learn from the work of another child?

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Let the children mainly experiment and/or design globally; Focus mainly on the use of the hands and provide large motor auxiliary instruments; Focus on one component; Use one simple technique; Work individually.

NURSERY 2: After experimenting, expand the global design to detailed design; Provide instruments that are fine and large motor-handleable; Start with the focus on one component and expand to other components such as texture, color, composition; From the focus on one technique, expand to practicing and using multiple techniques; Work in pairs.

NURSERY 3: In addition to experimentation, the main focus is on detailed design; Combine different instruments that are finely motor; Combine different components by focusing on texture, color, composition, ...; Combine different techniques; Work in group.

GENERAL: Challenge children with strong creativity by posing challenging problems; Support children manually in difficulty, ask them specific questions to find solutions themselves under support; Offer more or less materials, which challenges children or helps them to see more possibilities.

MATERIALS

- Water
- Sand
- Instruments: sticks, spoons, bottles, forks, bowls, plates, differentiation material,
- Decoration or material for printing: stones, leaves, sticks, waste,
- Possibly: Materials that visualize the theme or that are necessary to carry out the introduction, main part and ending as a teacher.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives within the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppetshow or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Make sure you start with clay from something illustrative and concrete. The real material!

Concrete example

Within the theme of the baker, a story is told about a baker. After this, the teacher puts various kinds of breads, baked, ... and other things that the baker makes on the table. The children look carefully, are allowed to taste, feel, smell, The teacher asks questions about what they perceive, so that they learn more and more about the baker and all kinds of pastries. The objects are looked at in detail, because we will make this ourselves later.

Other options

Clay is possible within each theme! A playful touch can be a kind of puppet show with a clay male who can take all kinds of shapes. A visit to an artist who makes wooden figurines, which can be used as inspiration to make such yourself. Visit the Abuko park, observe the animals in detail, make drawings together, discuss them and eventually work them out in clay.

MAIN PART

We can split the core into two phases.

PHASE 1: EXPERIMENT

Give the children water and sand. Also put sticks, spoons, leaves, bottles, ... and other materials on the work table that toddlers can use while kneading. Let them experiment with this by having them put them together, knead them, sculpt them, push them in with their fingers, pull the small apart, Model with the children and give evocative assignments based on what you see happening as a teacher! Give a lot of suggestions but leave enough space for input from the toddlers.

Also ask them questions

- What happens if we add a lot of water or a lot of sand? What is the difference?
- What will work best? How are we going to make our clay?
- What can you use this for? What is this called?

Give the preschoolers enough time to experiment. You can also warm your fingers together with a playful story.

Concrete example

Wake up thick thumb, index finger, little finger, middle finger, ... (This is called excluding). Make rain with your fingers in the clay. Swipe your hands over the clay like the wind. Push suns into the clay with your palms.

PHASE 2: DESIGN

Let the children stand up if possible. The table should be low for this. Isn't it a low table? Then let the children sit. Make sure that the surface does not move. It must be stable. The work surface must not stick in their clay.

Look back at the sighting and the subject by asking questions to the children. **Example:** What does a tapalapa look like? What did a cake look like? What shapes did they have? Does it have extra seeds or cartridges or not?

Together with the toddlers you figure out how we can make these shapes and teach them techniques.

Concrete examples

- Bulbs roll between the two flat palms.
- Sausages roll between a flat palm and the table.
- Roll flat by rolling a bottle over the dough-ball.
- Attach different parts in clay by pushing sticks.
- Use the lugging technique. Crude both surfaces. Crab with a toothpick, fork or spatula small scratches where the clay has to be put together. Apply some water or slip (clay and water porridge). This helps to attach the clay better. Push the pieces together firmly. Make sure there is no air in between. Smooth the edges. Use your fingers or a spatula to soften the transition.

Other options for working with clay are...

- Children can make collective realizations, where each child is responsible for creating an individual element. These are later tied together into one large group work.
- Children can also dress freely from their imagination and without theme.
- You can also stamp in clay with hands, leaves and other materials.
- Children can also make tiles, which they decorate by pushing in shells, free of charge material, sticks, stones, ...

TIPS

- Make sure you have an eye for differentiation within the command. Not only in terms of development level, but also with an eye for different materials that can be challenging for experiment.
- Accompany children who experience difficulties individually through manual support or specific guidance tips.
- Let the children find solutions to problems themselves by asking them questions.
- Confirm and rate the toddlers regularly. This is motivating!
- Adjust the amount of clay to the size of the children's hands. Not too big pieces, because they are not really editable for the children.
- Pursue as much variety as possible! Let them put as much of themselves in their work as possible.
- You can also clay in group to make a beautiful group work.
- You can also repeat the same clay activity several times, so that the evolution in level becomes visible. Toddlers will deploy new skills and ideas.

ENDING

(+/-5 minutes)

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a tone moment, reflect / evaluate,

Have the children wash their hands. Finally, store the material. Provide targeted instructions with the 6Ws. Who, what, where, when, why and how.

Example: Lala, on my mark, quietly clean up the sticks while walking and throw them in the bin.

Concrete examples

- Have the children massage each other as they did while experimenting with the clay.
- Stole all works and let the children walk through them, so that they can view each other's work.
- Have a child represent his / her work. Let the children do the talking themselves. How did you do that? Why? What did you like, difficult, ...? What different shapes do we see?

Display the work in the classroom or integrate it into another activity.

Concrete example

When the children have made bread and pastries, they can sell them in the house corner.

PAINTING DANCE

LEARNING OBJECTIVES

Physical education PHYSICAL EDUCATION - SMALL MOTOR SKILLS IN VARIED SITUATIONS: 1.30

The toddlers can use the functional handles for handling objects.

→ The children use their index finger or other fine motor materials to paint. When using a brush, the focus is on a correct pen handle.

ARTS EDUCATION - ARTS: 1.4 The preschoolers can use various visual, technical means and use them together to create visual work.

→ The children use all kinds of materials to make paint into different types of paint and paint instruments. They paint to make their own painting and choose what they use when and how.

ARTS EDUCATION - ATTITUDE: 6.3 The preschoolers can rely on their expression possibilities and dare to show their own expression style.

→ The children paint from their own ideas, imagination, creativity, ... and use self-selected materials to create a personal and unique painting. They have sufficient confidence to follow own preferences and not those of friends or the teacher.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Let the children mainly experiment and / or design globally; First use the fingers and possibly large motor materials; Provide possibly large motor auxiliary instruments; Focus on one building block; Use one simple technique; Work individually;

NURSERY 2: After experimenting, expand the global design to detailed design; Provide instruments that are fine and large motor-handleable; Handle brush with focus on pin grip; Start with the focus on one component and expand to other components such as texture, color, composition; From the focus on one technique, expand to practicing and using multiple techniques; Work in pairs.

NURSERY 3: In addition to experimenting, the main focus is on detailed design; Handling a brush with a focus on a pen handle; Combine different instruments that are finely motor; Combine different components by focusing on texture, color, composition, ...; Combine different techniques; Work in group.

GENERAL: Challenge children with strong creativity by posing challenging problems; Support children manually in difficulty, ask them specific questions to find solutions themselves under support; Offer more or less materials, which challenges children or helps them to see more possibilities.

MATERIALS

- Paint
- Water
- Paper
- Instruments: brushes, sticks, leaves, clots of paper, bottles,
- Extra materials: Flowers and other natural materials that can give water a color to watercolor.
- Possibly: Materials that visualize the theme or that are necessary to carry out the introduction, main part and ending as a teacher.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/-10 minutes)

Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Make sure you start from something illustrative and concrete. The real material!

Concrete example

- Show a work of art and discuss this in class with the children. What do you see? Which colors are used? What shapes do you see? Does this painting make you happy, angry, scared, ...? What does the painting represent? Children can possibly copy the painting with their body by imagining themselves in a certain way. Example: The painting has points, stripes, flowers, The children make a ball, stretch out and depict a flower where it is on the painting.
- Set up different songs that provoke a certain emotion or painting pattern. Let children paint imaginary in the air with their arms / hands.
- Perform an observation of an object linked to the theme, such as a particular animal. Have the children use all their senses to examine this animal and discuss noted details. Draw the animal together with details. Discuss the functions of the body parts. What do these look like? Why?
- Take a walk looking for all kinds of flowers. Smell, feel, look and taste if possible if possible. Discuss information and details of the flower. Pick some that you can use later when painting.
- The teacher can also transform himself into a real painter. He / she has a problem. **Example:** I no longer have any inspiration and normally I always know what I want to paint. I have lost my paint colors, do you know how I can make colors?

Go outside with the children and collect all kinds of materials such as bottles, sticks, crum paper, sand, Both natural materials and waste are good!

WIZARD OF COLOR: Children can also bring flowers or other natural materials that give off color. Place it in water. The water will take over the color after a while and can then be used as watercolor.

Explore the work table. Which materials are on the table? What do we use them for? What are these materials called?

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

You can split the main part in two phases.

PHASE 1: EXPERIMENT

Let the children experiment freely with all the collected material on the work table. They can do this together on a large sheet. Do this together with the toddlers, so you can demonstrate different techniques and give suggestive assignments. Give a lot of suggestions but leave enough space for input from the toddlers.

Teach children techniques. When using brushes, pay attention to the correct handling. If your activity is 'painting to music', let the music be heard here. In this phase, the children must be given the opportunity to discover all materials and techniques at their own pace.

PHASE 2: DESIGN

The teacher asks the children individually what they want to make and asks concrete supporting questions when painting. Also stimulate the children to use their entire sheet (COMPONENT: Composition). Focus on mixing colors to obtaining new colors (COMPONENT: Color).

Concrete example

Which animal are you going to make? What colors do you need for this? Should colors be illuminated or darkened? What colors can we use for this? What shape does the animal's head have (CONSTRUCTION STONE: Shape)? What shape does the tail have? Where does the animal's tail hang? How can we make this color? Which colors should we mix?

You can also experiment with other painting techniques...

- Bladder paint: A drop of diluted paint is blown out with a straw, which produces beautiful, whimsical shapes.
- Sgraffito: First a layer of wax crayons or colored paint is applied, then a dark layer of paint. By scratching the wet paint, the bottom layer appears.
- Marble with shaving cream: By dripping paint on shaving cream and mixing it with a stick, children get a marble pattern that they can print on paper.
- Dying with a toothbrush: Brushing a toothbrush over a sieve or with a finger creates splashing effects.
- Printing technique (monoprinting): Painting children on a smooth surface (such as a plastic folder) and then printing it on paper.
- Drip technique (dripping): Paint is dripped on the paper with a brush or spoon, as with the art of Jackson Pollock.
- Rope paint: A string is dipped in paint and placed between folded paper, after which the rope is carefully pulled away for a surprising effect.
- Texture paints: Sand, leaves, ... or other tactile elements are mixed in the paint, with which toddlers can paint.

When a toddler is ready, the teacher looks at the result together with the toddler and gives a decisive compliment or suggestion for the next time.

Concrete example

- Good how many different types of blue you have mixed.
- You didn't work very concentrated today. I'm sure it will work better next time.

The teacher hangs the work or puts it to dry.

TIPS

- Make sure you have an eye for differentiation within the assignment. Not only in terms of development level, but also with an eye for different materials that can be challenging for experiment.
- Accompany children who experience difficulties individually through manual support or specific guidance tips.
- Stick the sheet of toddlers who are experiencing difficulties at the table so that they can fully focus on painting.
- Let the children find solutions to problems themselves by asking them questions.
- Confirm and rate the toddlers regularly. This is motivating!
- Pursue as much variety as possible! Let them put as much of themselves in their work as possible.
- You can also paint in group to make a beautiful group work.
- You can also repeat the same painting activity several times, so that the evolution in level becomes visible. Toddlers will deploy new skills and ideas. You can also renew the repeat activity. Example: From finger paints with ordinary paint to texture paint.

ENDING

(+/- 5 minutes)

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a tone moment, reflect / evaluate,

Have the children wash their hands. Finally, store the material. Provide targeted instructions with the 6Ws. Who, what, where, when, why and how. **Example:** Lala, now quietly clean up the brushes, wash them out and then put them in the cupboard.

Concrete example

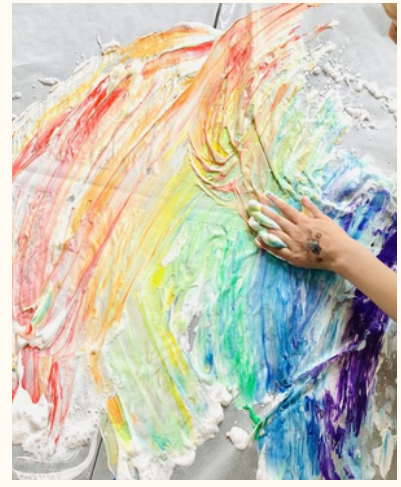
- Have the children paint their artwork on someone else's back without paint.
- Stole all works and let the children walk through them, so that they can view each other's work.

- Have a child represent his / her work. Let the children do the talking themselves. How did you do that? Why? What did you like, difficult, ...? What different shapes do we see? What colors have you mixed?
- Show a work and ask the other children what they see in the work.
- Which animal was painted? What sound would this animal make?

Display the work in the classroom or integrate it into another activity.

Concrete example

Use the children's work as a backdrop for a later drama activity, as a background for a birthday card, as a coaster when the artwork can be plasticized,

FLOOR VS CANVAS

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – ART: 1.2 Preschoolers can develop material sensitivity through exploration and experimentation.

→ The children feel free to experiment and they get to know new materials and techniques.

ARTS EDUCATION – ATTITUDE: 6.2 The preschoolers can enjoy being busy with the things that surround them to discover their possibilities of expression.

→ Experiment freely with the materials, by experimenting they discover all the possibilities. The materials are everyday things in their environment that surround them, but are now used making new things.

SCIENCE AND TECHNOLOGY – NATURE – CLIMATE: 1.13 The preschoolers show an attitude of care and respect for nature.

→ By cleaning up the trash and using it to make art, the children are taking care of the nature and climate.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Visual support: Show real examples of materials they could find; Assign an adult or older child to each group to help guide the search; Limit the treasure hunt to 2-3 minutes to match their attentionspan; Focus on finding just a few simple items; Show a simple example of a nature artwork; Work seated; Simplify the task; Support fine motor skills by letting them explore textures

NURSERY 2: Let the children explore in small groups; Use a visual or auditory timer to show when the hunt ends; Give a simple checklist with pictures; Encourage them to name what they find; Allow children to choose between working alone or with a partner; Offer simple ideas; If possible, add name labels or basic words next to their creation for added literacy connection, Celebrate effort

NURSERY 3: Children can work in pairs or small groups and decide on roles; Offer illustrated checklists with a bit more variety; Encourage them to describe their findings; Encourage planning in advance about what they're going to make; Offer extra challenges like making a pattern; Make them reflect on their work; Suggest some children work together to create a larger 'nature picture'

MATERIALS

- All types of nature materials they can find (flowers, shells, stones, twigs, leaves,...)
- Optional: A timer
- Optional: A checklist for the kids + pens

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

In the introduction you will let the children find their own materials to make the 'art pictures'. You give them a fun task, a time limit or a checklist to find certain materials or you choose to let them collect whatever they want.

Concrete example: Treasure hunting

Speak mysteriously:

"Did you know there are hidden treasures all around us? Not gold or jewels... but nature treasures! Leaves in funny shapes, beautiful stones, feathers, mangoes.. and today, you're going to be real treasure hunters!"

Activity – Treasure Hunt Competition:

- Give the children a small challenge:
- "You have 5 minutes to find as many different nature treasures as you can! The more kinds, the better!"
- Let them work in small groups or pairs, and give each group a basket, bag, or cloth pouch.
- Afterward, count how many different types of treasures they've found (no need for an exact count – it's all about fun and discovery).

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

The main part now is all about making the art. You can give the children an example so they have an idea on what to make. If you feel like the children are only copying you, you can give each child or group a specific thing to make. You encourage them according to their age (see differentiation).

Concrete example

'Now that you've become treasure hunters, we're going to turn you into real artists!' Children create a shape or figure using natural materials.

Activity:

- Let the children find a spot on the ground or a grassy area.
- Ask: "What do you want to make? Maybe an animal, a flower, a butterfly, a person, or something completely from your imagination?"
- Explain that they can lay the materials on the ground to create whatever shape they want.
- Let them experiment with the materials' shapes, colors, and structures.
- Encourage teamwork: they can also work together in small groups on one big figure.
- Walk around, ask questions, and give compliments: "What leaves did you choose? Where will the head be? How can I see where the arms are?"

ENDING

{+/- 10 minutes}

For the ending you make the children appreciate their own work, but also others their work. You encourage them to talk about what they made and how they made it and you let the other children express what they think. After you can even take pictures of the artworks, so the children can remember what they did and how they did it.

Concrete emple: Art museum

Activity:

- Take a walk around all the art projects.
- Let the children briefly explain what they've made: "This is my butterfly. I used stones for the eyes and flowers for the wings!"
- Give everyone a big round of applause and acknowledge that everyone made something unique.
- Optionally: take pictures of each art piece as a lasting memory.

TIPS

- Encourage Creative Thinking: For example; "Maybe you'll make a dragon out of twigs, or a rainbow from leaves!", The focus is not just on creating a 'realistic' object but primarily on the children's imagination and creativity.
- Let the Children Take the Lead: Give children the freedom to decide how they want to work together or which materials they want to use. This helps them build confidence and actively engage in the process.
- Use Questions as Encouragement: Regularly ask open-ended questions to spark creativity: "What would happen if we placed these leaves the other way around?" or "How would you make the tail of your animal?" This helps children think further and deepen their work.
- Be Flexible with the Structure: Sometimes children need more time to immerse themselves in their creation. If you notice that a group is really enjoying making their artwork, give them extra time. The most important thing is that they have fun and can fully express themselves.
- Appreciate and Give Positive Feedback: Offer compliments on the process, not just the end result. For example: "What a beautiful color combination you made!" or "I see you've been very thoughtful about the shapes."_ This encourages children to take pride in their work and appreciate their own creative choices.

ARTISTS

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – ART: 1.2 Preschoolers can develop material sensitivity through exploration and experimentation.

→ The children feel free to experiment and they get to know new materials and techniques.

ARTS EDUCATION – ART: 1.3 The children can distinguish between color, line, shape, rhythm, form, and decoration, and are able to express their discovery of visual elements in words.

→ The kids learn more about making art and different techniques. They learn to pay more attention to details

ARTS EDUCATION – ATTITUDES : 6.5 The children can enjoy the imagination, originality, creativity, and self-expression in artworks.

→ Children enjoy and appreciate making and looking at artworks.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Use very simple language when introducing the artist; Use concrete examples to show the kids; Show only one artwork as an example; Focus on just one idea of technique per lesson; Let the children experiment freely; Provide big materials that are easy to hold; Encourage movement-based art; Give clear, step-by-step instructions; Offer one-on-one or small group support; Reduce expectations for final results, focus on process over product; Allow children to work on the floor or on large paper for more freedom; Use rhythmic music to guide the movements and energy; Accept all outcomes; Ask simple reflection questions

NURSERY 2: Use short, clear explanations about the artist; Show one or two artworks to compare and notice details; Let the children choose between two techniques; Provide a mix of guided and free choice time; Use questions to support thinking; Encourage more control over tools; Offer visual examples of techniques and styles; Allow children to talk about their artwork; Add optional steps for children who want more challenge

NURSERY 3: Give a short but clear explanation; Show multiple artworks; Ask open-ended questions; Offer a choice between different tasks or materials; Introduce simple art vocabulary; Allow children to plan their artwork in advance; Provide optional challenges for advanced learners;

MATERIALS

- Large paper sheets (white or colored)
- Thick wax crayons
- Paint
- Paintbrushes

- Paintbrushes
- Sponges
- Scissors
- Tape

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

When you want to focus on artists with young children, you should try to focus on only one artist at the time. If you introduce all of them at the same time, it will get confusing and the children might feel overwhelmed. You choose one artist and sometimes even only one artwork and work around this one.

Concrete example: Focus on Jackson Pollock and his drippaintings

To introduce the artist you can start by telling a little story;

"Once upon a time, there was an artist with wild ideas. His name was Jackson Pollock. He didn't want to paint with just a little brush. He asked, What if I let the paint drip? What if I throw it? What if I dance while I paint? And that's exactly what he did!"

Show the children a Pollock painting and trigger their curiosity. Ask them how they feel about it, do they like it? Do they think they can make something like that? And how?...Maybe show the children a video of the artist making his work or show the kids in advance.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

In the main part you're going to make similar art as the chosen artist. The materials you need depend on the artist you choose. You give all the children a big piece of paper and make sure they have enough space to work. Tell the children that we're going to try and make artwork just like the artist they're learning about.

Concrete example - Jackson Pollock and drippainting

- Each child receives a sheet of paper.
- Let the children stand up while making the art
- Give them all paintbrushes (if not available, let them use twigs or their hands)
- Use paint that has been thinned out with water
- You let the children bent over their paper and let them drip (or even throw if that's possible) over the paper
- You can even turn on some rhythmic music to stimulate more movement and so they use their whole canvas
- Give them as much time as they feel like using to make their artwork

ENDING

(+/- 10 minutes)

For the ending you take time to appreciate the art. You can let the children tell about what they made, how they made it, what they like the most about their art,... You also take time to let the other children have a look and ask questions. You can also find similarities and differences between the children's work and the work of the original artist.

Concrete example: Pollock appreciation

Ask the children to close their eyes and think about what their painting looks like in a magical world. Then, have them open their eyes and share what their painting would say if it could talk. Ask, "What story is it telling? What is happening in your painting?" Maybe the children can find hidden figures in their drips.

As the children share, make a story using their ideas. For example, say, "Once upon a time, there was a magical land with rainbows, dragons, and flying stars!" This helps them use their imagination and connect their art to a fun story.

ARTISTS, THEIR WORKS AND ARTSTYLE

(See pictures next page)

Number 1: Edvard Munch - 'The scream' - Bright colors, strong lines, drawings, and often focused on personal fears and emotions in his work.

Number 2: Vincent Van Gogh - 'Starry night' - bold colors, expressive brushstrokes, and often depicted emotionally charged scenes, focusing on nature, people, and personal struggles.

Number 3: Piet Mondriaan - 'Composition ...' - straight lines, geometric shapes, and primary colors (red, blue, yellow), focusing on abstract compositions and minimalist design in his work.

Number 4: Wassily Kandinsky - 'Composition ...' - geometric shapes, vibrant colors, and often incorporated circles to express emotions, music, and spirituality in his work. His art focused on abstract compositions that aimed to evoke a deep, emotional response.

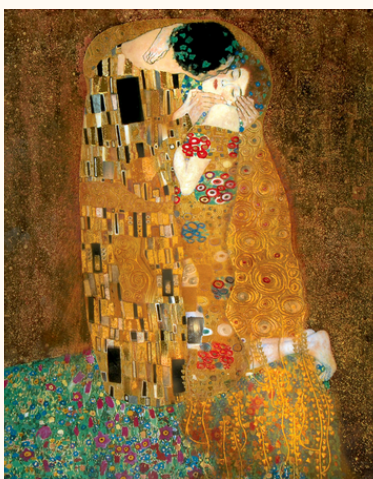
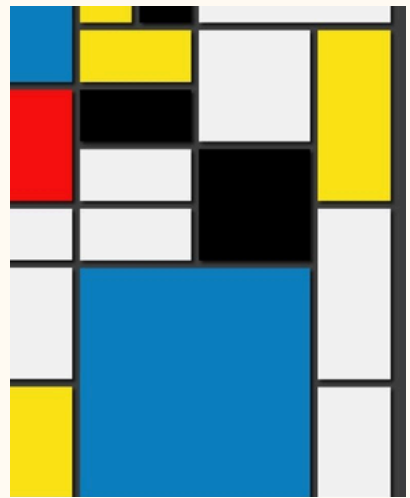
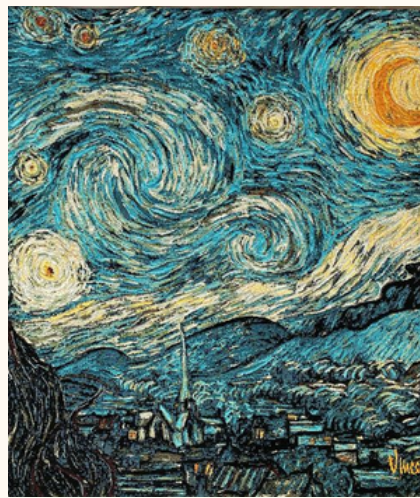
Number 5: Keith Haring - 'Dancing figures' - bold lines, bright colors, and simple, cartoon-like figures to create art that was energetic, playful, and often carried social messages.

Number 6: Momodou Ceesay - Nameless - prefers to work in the abstract using synthetic acrylics and water-colours and Malick conveys stylized African figures on canvas.

Number 7: Gustav Klimt - 'The kiss' - decorative patterns, gold accents, and flowing shapes to create art that was elegant, symbolic, and often focused on love, femininity, and dreamlike scenes.

Number 8: Pablo Picasso - 'Dora Maar Seduta' - bold shapes, strong lines, and abstract forms to create art that was innovative, expressive, and often showed different perspectives at the same time.

Number 9: Jackson Pollock - 'Number ...' - drips, splashes, and sweeping movements to create art that was wild, expressive, and full of energy.

WIZARD OF PAPER

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – ART: 1.2 Preschoolers can develop material sensitivity through exploration and experimentation.

→ The children feel free to experiment and they get to know new materials and techniques.

ARTS EDUCATION – ART: 1.3 The children can distinguish between color, line, shape, rhythm, form, and decoration, and are able to express their discovery of visual elements in words.

→ The kids learn more about making art and different techniques. They learn to pay more attention to details

ARTS EDUCATION – ATTITUDES : 6.5 The children can enjoy the imagination, originality, creativity, and self-expression in artworks.

→ Children enjoy and appreciate making of the artpieces.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Provide pre-cut shapes or partially torn paper; Show the children how to tear, cut or cram; Encourage tearing with larger pieces of paper first for easier grip; Use child-safe scissors; Allow some children to only use their hands; Offer hand-over-hand guidance for children needing extra help; Let more independent children explore freely; Provide different textures; Let the children choose what they want to create with the paper; Use simple words and repeat them when explaining;

NURSERY 2: Provide a mix of pre-cut, partially cut and full sheets to suit different cutting abilities; Let some children focus more on tearing or gluing if cutting is too difficult; Offer simple themes but allow abstract art for those who prefer free expression; Use child-safe scissors; Pair less confident children with peers; Use step-by-step instructions for those who need structure; Provide textured papers; Let the children work standing up; Encourage children to talk about their work; Provide pictures or books for inspiration

NURSERY 3: Provide opportunities for more complex cutting shapes; Encourage layering and composition planning; Let children choose between structured projects; Offer templates of stencils; Include markers, colored pencils or crayons; Introduce new materials; Ask children to talk about their work; Let them label parts of their work; Provide open-ended prompt for personal expression through texture and color.

MATERIALS

- Scissors
- Different types of paper (regular, tissue paper, newspaper, leaves,...)
- Gluesticks
- Pencils, markers or crayons
- Other materials depending on the introduction, main part and ending.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

You will spark the children's curiosity and invite children to explore materials creatively. In the introduction you will also focus on how to do certain actions. Since cutting, tearing, crumpling,... are not easy for young kids. Let children explore materials before guiding them toward a result.

Concrete example

Steps

- Gather children all together
- Show them different types of paper (colored paper, newspapers, tissue paper, cardboard).
- Ask: "What can we do with these?" Let them guess, feel, touch.
- Use imagination to introduce actions:
- "Let's tear paper like the wind," (mime tearing in the air)
- "Let's crumple like a noisy leaf!" (mime crumpling loudly)
- "Let's pretend to cut like little scissors – snip, snip, snip!"
- While doing this you're learning them how to do certain actions

Encourage laughter and freedom to express. No actual materials are used yet—only big, imaginary movements.

Extra concrete example for tearing

When teaching children how to tear, you can use a small verse of two little birds.

There's one bird sitting on a branch = Holding the paper in the middle with three fingers.

Another one comes flying and sit next to the first bird = You make your fingers "fly" and put your other 3 fingers next to the others.

They give a kiss and they fly away to different sides = You tear the paper.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

For the main part you will be creating artpieces with paper together with the children. You will do this by working in different phases. In phase one, you will let the children explore materials before guiding them toward a result. And for phase two you will move from exploration to intentional creation using a simple themes.

Concrete example

PHASE 1: EXPERIMENTING FREELY

- Spread all the paper materials and tools across tables or mats.
- Let children walk around, explore, and experiment:
- Tear paper
- Crumple and flatten again
- Cut with child-safe scissors
- Stick papers together
- Observe which materials attract them. Allow combinations: “Can I stick crumpled paper with smooth paper?”

PHASE 2: SHAPING CREATION

- Tearing & Collage: Tear paper to create shapes (fish, crocodile, sun). Glue them on cardboard.
- Cutting: Offer pre-drawn shapes for children to cut out and decorate.
- Crumpling: Use crumpled tissue or wrapping paper to add texture to animals, trees, or waves.
- Layering: Let them layer torn or cut pieces to create a textured collage.
- Composition: Tearing paper and using these pieces to make compositions with them
- Rolling: Children roll strips of paper into tight spirals or tubes to create flowers, tree trunks, snakes, or curls for hair.
- Fringing: Cut repeated small lines along one side of a paper strip to create a fringe effect—great for grass, manes, or skirts.
- Folding = origami: Simple accordion folds or zigzag folds to make wings, legs, or moving parts (butterflies, fans, etc.).
- Scrunching: Crumple paper tightly into small balls to use as decoration or texture—great for flower petals or textured animal bodies.
- Layer & Frame: Layer different sizes of paper or frame one piece within another, helping children explore depth and contrast.
- Paper Mosaic: Tear or cut small pieces of paper and arrange them like tiles to fill a larger shape (e.g., fish, sun, or house).
- Punching & Poking: Use blunt sticks or hole punchers to poke or punch holes—this strengthens fine motor skills and adds a fun texture.
- Paper Braiding: Use strips of paper (or mix with textile) to braid and add as tails, borders, or decorations.
- Paper Wrapping: Wrap small objects (like a cardboard circle or stone) in colorful paper and glue them onto a collage as 3D shapes.
- Paper Curling: Use a pencil to curl thin strips of paper (like party streamers) to add dynamic shapes or hair.

ENDING

(+/- 10 minutes)

For the ending you make a fun game where children get to walk around, talk about and show their artwork. Make it big and make them proud. Tell all the children to appreciate each other's work.

Concrete example

Art Parade

- “It’s time for our Paper Art Parade!”
- Let each child proudly walk or dance in a circle with their artwork while cheerful music plays
- The teacher and classmates can clap or cheer:
- “Wow! Look at that tearing!” – “Snip-snappy shapes!” – “Beautiful crumples!”

Let’s Talk Art

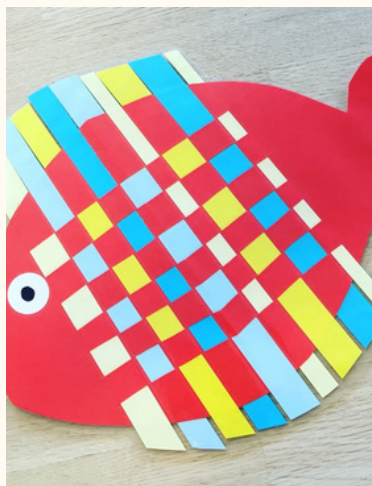
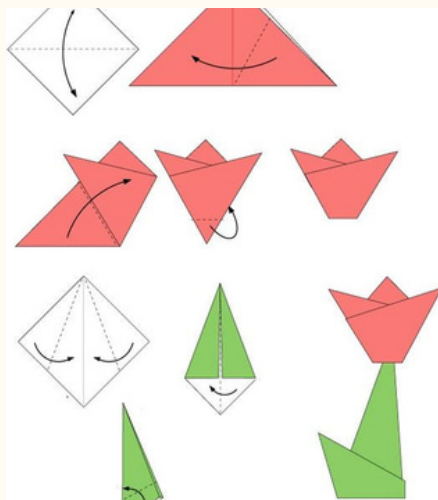
- After the parade, gather together and ask a few fun, simple questions:
- – “What was your favorite part – tearing, cutting, or crumpling?”
- – “If your artwork could talk, what would it say?”

Paper Dance Game

- Play a quick call-and-response game with big, silly movements:
- – Teacher: “Tear!” → Children pretend to tear big paper
- – “Snip!” → Children pretend to cut with scissors
- – “Crumple!” → Children crumple invisible paper
- Do it once slow, then again super fast or in silly voices!

Final Words

- “Your hands were busy, your minds were creative, and your art is amazing. Let’s give our fingers a round of applause!”

TEXTILE TREASURES

LEARNING OBJECTIVES

PHYSICAL EDUCATION – SMALL ENGINE SKILLS: 1.29 The preschoolers can perform small-motor skills in different situations with sufficient precision dosed and relaxed.

→ Working with textiles requires a lot of the fine motor skills of children. Sewing, weaving, cutting, ... is fine work.

ARTS EDUCATION – ART: 1.4 The preschoolers can use various visual, technical means and use them together to create visual work.

→ Children can use different materials. Techniques can also be combined. They choose what they want to create their own visual work.

MUSIC FORMATION – ATTITUDES: 6.2 The preschoolers can enjoy being busy with the things that surround them to discover their expression possibilities.

→ Children can choose from different materials and can also process them into a work of art using different techniques.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Let the children mainly experiment and / or design globally from the technique you proposed; First use large motor techniques and materials; Stick the surface if possible; Focus on one component, for example, let the children first cut and tear shapes freely and randomly (COMPONENT: Shape) and only then focus on making different figures / drawings (COMPONENT: Composition); Work individually; Accompany sewing, weaving, crocheting, ... by holding hands as a teacher; Work with one technique and focus on it all.

NURSERY 2: After experimenting, expand the global design to detailed design from a complex combined or free assignment; Provide instruments and techniques that are fine and large motor-manageable; Handling techniques with a focus on pen handle, such as sewing and weaving; Start with the focus on one component and expand to other components such as texture, color, composition; From the focus on one technique, expand to practice and use multiple techniques and combine them; Work in pairs.

NURSERY 3: In addition to experimentation, the main focus is on detailed design from a complex or correct free assignment; Using techniques with a focus on pen grip, such as sewing and weaving; Combine different materials, instruments and techniques that are finely motor; Combine different components by focusing on texture, color, composition, ... in addition to shape; Combine different techniques; Work in group.

GENERAL: Challenge children with a strong creativity by inventing techniques or working methods themselves to create their own creations and variations, to present them with challenging problems, ...; Ask children in case of difficulties to find solutions themselves or offer more targeted instructions; Offer more or less materials, which challenges children or helps them to see more possibilities.

MATERIALS

- All kinds of textile materials: Textile, rope, wire, buttons, chicken wire, ribbons, worn clothes,
- Instruments: Needles, hook pins, scissors, glue,
- Paper, cardboard, boxes and other cardboard surfaces that can be used.
- Possibly: Other concrete material for visualization and support during start, middle and lock.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Make sure you start from something illustrative and concrete. The real material!

IMPORTANT: For this playing learning opportunity, any residues of pieces of fabric, rope and other textile materials from the local tailor can be used. Recycle!

Concrete example

The teacher dresses up as a tailor. She comes in with a suitcase full of materials. The children guess what is in the suitcase. They may come and feel, smell,

The case contains pieces of fabric, wires, ropes, wool, ... and other remains of the local tailor. There is also cardboard, needles, hook pins, paper, ... in the case.

'Every time I make a rug, top, skirt or something else, I have SO MUCH material left over. It's such a shame to throw all this away! I want to make something with this. Do you have an idea?'

We start a brainstorm to help the tailor / teacher. What can we all make with this? The children's ideas are drawn on the board.

STEP 2: Explore the work table. Which materials are on the table? What do we use them for? What are these materials called? Name the materials correctly.

STEP 3: Make appointments. What can the children use independently? When can they call for your help? What can they use? What not?

TIP: Place the materials for this textile activity in the corners, so that children can discover them independently while playing. This is an option! They can already make things with it, discover the possibilities of materials,

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

There are two phases in the main part.

PHASE 1: EXPERIMENT

STEP 1: Place all materials from the case on the table. Divide the materials on different tables, so that everyone is active at the same time. Have them experiment with the material. What do they do with the materials themselves? Which materials do they ask for themselves? What other materials do they need?

STEP 2: Teach the children the technique and working form you want to focus on. Do it first without material and with large movements, imaginary.

Concrete examples

- If you want the children to weave, make the weaving movement with them in the air. Up and down, up and down,
- If you want to tear with children, teach them the tearing technique. First without textiles and just in the air with the hands. Then with paper and from there with textile.

Every technique is first practiced freely, before something is actually thematically designed.

PHASE 2: SHAPING

After the techniques and working methods below were first practiced freely, work is now being done towards the real result.

Concrete techniques and working methods

- Textile tearing and cutting: Give children fabrics, threads, worn clothes, ... and let them cut and tear shapes from them. These shapes can be glued to paper and cardboard in various shapes and works of art. Example: Within the theme of the river, children make animals from the river by sticking their pieces of fabric in the shape of a crocodile on paper.
- Sewing: Have children sew two fabrics together with a needle and thread. Holes can already be made in the fabric in advance. Choose easy fabric to sew.
- Weaving: Have strips of textile cut or torn. Children can also use ropes or cut strips from paper and weave them together. They weave between other ropes or between cardboard or paper. Cut strips into paper, but do not cut them completely, so that the strips are not loose and can still be woven in between. You can also rotate ropes around a hoop and weave between these wires.
- Finger hooks and braids: Teach the children to crochet between their fingers using rope. You can also braid strips of textile, pieces of rope and other materials.
- Collage: Use different pieces of textile, ropes and other materials to make a collage on a cardboard plate. Cut or tear out shapes here, stick them on the cardboard in different ways, turn ropes around the cardboard, ... into a work of art.
- Creating wire figures: Give children ropes. The children glue the rope in different shapes to make figures, letters and other objects.

- Painting and drawing textiles: The children can further decorate the textiles by painting and drawing on them. This can also be done in various ways such as tie dy, stamping shapes on the fabric, using wax crayons,
- Packaging: All kinds of materials such as waste can also be packed in textiles. By wrapping different materials in fabric and attaching them by making knots, sewing them together, tying them with ropes, ... different shapes are created. This form can become a doll or other thematic object.

IMPORTANT: You can also combine these techniques. This way you can first have children braid, cut, tear and weave, and then let them stick these results on cardboard until making a collage. Children may also be able to choose which techniques they want to use and which they don't.

STEP 1: After the children have learned the technique on different materials and have really mastered them, design work can be done. Watch the materials with the children and repeat what was learned through the theme. What would you like to make? What materials are there that you can use for this? Which materials do you still need?

The general ideas can be drawn by the teacher on the board. This is an inspiration when children start working individually.

STEP 2: The teacher ensures that all materials are available and allows the children to work independently. She asks the children individually what they want to make and asks concrete supporting questions when designing. Also encourage the children to use their entire cardboard or other materials to the maximum (COMPONENT: Composition). Help them manually with techniques.

STEP 3: When a toddler is ready, the teacher looks at the result together with the toddler and gives a decisive compliment or suggestion for the next time. **Example:**

- Good how many different types of stamps you have used.
- You didn't work very concentrated today. I'm sure it will work better next time.

TIPS

- Make sure you have an eye for differentiation within the assignment. Not only in terms of development level, but also with an eye for different materials that can be challenging for experiment. For example, thick ropes are easier to use than thin ones, in fine motor skills. Sewing is also more difficult than weaving.
- Accompany children who experience difficulties individually through manual support or specific guidance tips.
- Stick the work of the toddlers depending on the technique chosen, so that they can fully focus on the technique. Example: When braiding, the beginning can be glued to the table, so that the work does not always slide or turn.
- Let the children find solutions to problems themselves by asking them questions.
- Confirm and rate the toddlers regularly. This is motivating!
- Pursue as much variety as possible! Let them put as much of themselves in their work as possible.

- You can also make collages in a group or apply other techniques to make a beautiful group work.
- You can also repeat the same working form several times, so that the evolution in level becomes visible. Toddlers will deploy new skills and ideas. You can also renew the repeat activity. **Example:** First weave the children with paper, then with fabric and then with rope. Children get better at it and the material is also getting more and more difficult.

ENDING

(+/- 5 minutes)

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a show-and-tell-moment, reflect / evaluate,

Have the children wash their hands. Finally, store the material. Provide targeted instructions with the 6Ws. Who, what, where, when, why and how.

Example: Lala, now quietly clean up the textile pieces, wash them out and then put them in the cupboard.

Concrete examples

- Do a guessing game. Show a work and ask the other children what they see in the work.
- Have the children portray each other's artwork.
- Think of sounds with certain works of art that have been made. What sound does a particular fantasy figure or animal make?
- Have the children massage the technique on each other's back. Example: Make weaving movements on the back of your partner.
- Let the children lay down on their backs. Come along with a piece of textile or rope and gently itch on their face. Hide the children under the textile.
- Place allege artworks somewhere in the class and let the children walk through them, so that they can view each other's work.
- Have a child represent his / her work. Let the children do the talking themselves. How did you do that? Why? What did you like, difficult, ...? What different shapes do we see? Which stamps did you use?

Postpone the work in the classroom or integrate it into another activity.

DRAWING DANCE

LEARNING OBJECTIVES

PHYSICAL EDUCATION - Large motor and small motor skills in varied situations: 1.30 The toddlers can use the functional handles for handling objects.

→ The children use the different writing materials offered and learn to hold them correctly with one and both hands at the same time. They practice the pen grip in various situations.

PHYSICAL EDUCATION - Preferred body side: 1.11 The preschoolers show a clear left or right preference for one-handed tasks.

→ Thanks to the writing dance and the alternation between the hands, children get to know their preferred hand / writing hand in addition to better lateralization. The teacher observed and questioned this in children. Which hand / color is best?

ARTS EDUCATION - ART 1.3 The preschoolers can distinguish color, line, plane, rhythm, shape and decoration and articulate the discovery of picture elements.

→ The children draw all kinds of lines and / or shapes. They take into account the surface. Where can I still draw? Different colors can also be used and mixed. The rhythm can be experienced in the music that may be played in the background.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Large-motor movements and patterns with the whole body; Large-motor writing materials; Starting with 3D; Sensory material; Support materials such as blades with pre-drawn lines that children must follow with their finger; Concrete materials that support fantasy such as using toy cars to drive / write in the paint; Simple movements such as straight lines, waves, ... Do not stand still with preferred hand and cross experiment left continues to draw on the left side of the blade and right on the right; Focus on experimenting with writing.

NURSERY 2: Gradually build from large-motor movements to small-motor movements and patterns; From large to small-motor writing materials; From simple to complex movements such as from building waves to loops; Building up focusing on one-handed work and which is the preferred hand; Exceed building centerline of body; From experimenting bets on more focused signs.

NURSERY 3: After large-motor movements, especially the focus on small-motor movements and complex patterns from the wrist; Pencils, chalking, wax crayons, etc; Challenging and combined movements such as making eights, spirals, ...; Think more about which is the preferred hand; Assignments where the body's extremity must be exceeded, such as starting with the right hand more focused instead of experimenting.

MATERIALS

The material is highly dependent on the type of writing dance you do and what you decide to focus on.

- Visualization material: Maps with writing patterns, thematic drawings of objects or shapes linked to the theme for visualization and inspiration,
- Support material: Caps, sticks, blades with pre-drawn lines, ...
- Writing materials: Brushes, washbasins, pencils, chalk, toy cars, ...
- Substrate: Paper, sand, plastic, mirror, writing board,
- Sensory material: Shaving foam, mud, sand, texture paint,

ACTIVITY

INFORMATION

Developing a preferred hand is an important precondition for learning to write. Writing dance is an ideal application to stimulate the lateralization process. In writing dance, commands are performed to music, using both hands symmetrically and asymmetrically. It is important to apply this in a playful way.

We work from large-motor movement with the whole body in the large space (step 1), to large-motor movement in the air (step 2), to fine-motor movement with various sensorimotor materials on a writing surface (step 3) in order to write in a process that is natural for the child.

This activity can continue anywhere. The playground, the classroom, on the ground, at a table,

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Make sure you start from something illustrative and concrete. The real material!

Concrete example

Show a drawing of a very colorful rainbow. Around the rainbow, the trees, the people, the houses, ... have no color. Only the rainbow is colorful! The rainbow looks very sad, just like the people around the rainbow. You can also draw this on the blackboard.

- What do you see? What is so special about the rainbow? What is special about the people, the houses, the trees, ... around the rainbow?
- Why does the rainbow look so sad?
- What is the problem in this drawing? What could have happened?

After the children themselves made predictions based on creativity, the teacher tells a short story about the rainbow.

One day a rainbow emerged. The rainbow liked all colors. Red, orange, yellow, green, ... ALL colors are beautiful. He looked around ... BUT nothing had color. All the colors around him were gone. Only the rainbow itself still had its beautiful colors. What now? What can rainbow do?

He had an idea! What if he shared his colors with the people, trees, houses, ... EVERYONE around him?

Do you want to help him color everyone?

To help the rainbow, we first warm up well.

Let the children dance around to the pieces of music that will soon also be used during the writing dance. Each color has an assignment. When the music stops, the teacher calls a color and the corresponding assignment is done.

OPTION: Let the children dance around with ribbons or cloths with which they can make graceful rainbows. Each color gets a different movement:

- Red = jumping and stamping
- Orange = run
- Yellow = swing
- Green = crawling
- Blue = sliding
- Purple = cradles

You can also let the children listen to different pieces of music and attach an emotion with color to them. The answers are drawn and visualized on the children's sign.

- What color is angry, scared, happy or sad?
- How do you feel when you hear this music? Is it happy, angry, sad, ... music? How would you dance to this?
- What color belongs to which music and feeling?

Are we now ready to color everything like real rainbows?

STEP 2: Explore the materials you will use in the main part.

STEP 3: Make appointments. Repeat them before and during the activity. How do the kids know to listen? What is allowed or not with the material?

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

A writing dance is built as follows:

1. from large to small motor
2. from sensorimotor material to pen and paper
3. from movement to shape
4. from working with 2 hands to preferred hand

PHASE 1: LARGE MOTOR MOVEMENTS (3D)

It is important that you start with large motor movements in the air, on the ground, in the room with the entire body. The different writing patterns such as zigzag, straight lines, O-shapes, spirals, loops, waves, ... children must first practice large without pen. How should the arms move? What do the wrists do?

TIPS

- Have the children hold ribbons or wipes so that they can see their own movements better. Visualization!
- Have the children make the movements with one arm, with both arms at the same time or with both arms in the opposite direction,

Concrete example

- The children walk around the cones in a wavy form. In this way they zigzag between the trees and give them color.
- Now try this with your arms in the air. Go around the imaginary trees in wavy movements. Do it with one arm. Do it with two arms in the same direction. Do it with two arms in the opposite direction.
- Step in straight lines from one side of the room to the other. Now make movements with one or two arms from bottom to top, from top to bottom, from left to right, from right to left,

PHASE 2: Small motor movements with sensorimotor material on a writing surface (2D)

After large-motor dance and writing movements, the movements are performed on a surface. Do this afterwards and immediately after PHASE 1.

Use can be made of washing machines, chalk, shaving cream, watercolor, mud, pencils, markers, texture paint, ... on different surfaces such as plastic, paper, blackboard, cardboard, wallpaper, mirror, etc. This can be done both horizontally and vertically writing surface with different materials such as sticks, brushes, toy cars (→ The wheels in the paint leave traces when driving.), One specific finger, cotton swabs, forks,

Concrete example

THIS CAN ALSO BE WITHOUT MUSIC! Just work with the colors. Play the happy music.

- Which colors are happy? Which patterns are happy?
- PASTE a paper on the table. If you stick it on, the paper will not shift with two hands while drawing. One paper for each child.
- As the music rises you tell what the rainbow does from the story. **Example:** The rainbow uses its happy colors and dances slalom between the trees. Some trees are very thick. Other trees are very narrow. Children make wavy movements. The waves can be very large or very small depending on the size of the tree.
- Children take one washing machine in red, orange, rose in each hand, They draw on the music with both hands simultaneously spirals, loops, waves,

Repeat for all pieces of music / feelings. Which colors are sad, angry, scared? What do these lines look like? Zigzag, straight, bulbs, ...?

The children then also draw with one hand. Draw with links. Draw with the right.

TIPS

- Encourage the children to draw both left and right. This is how they get to know their preferred hand. If necessary, work with two different colors to stimulate awareness for the preferred hand. Which color / hand is easiest?
- You can learn new letters with a writing dance. Learn letters by experiencing and discovering. **Example:** O drawing in the air ... feeling on the mouth, hearing, experiencing the letter. Draw the letters or shapes from letters with two hands, one hand.
- Besides music you can also use thematic verses, images, stories, ... This gives the lines and shapes you ask to draw meaning. **Example:** You tell a story and say: 'Then an elephant came with its big legs. He made footsteps. What do elephant footsteps look like? It can be large or small circles, ovals, ... or other shapes.
- Observe well! Which children have what level in terms of writing and fine motor skills? What preferred hand do the children have? Who is left or right?

ENDING

{+/- 5 minutes}

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a tone moment, reflect / evaluate,

Concrete examples

- Let the children write the patterns to music one last time, but now on the back of another child.
- Place all works in the classroom and let the children walk through them, so that they can view each other's work.
- Have a child represent his / her work. Let the children do the talking themselves. How did you do that? Why? What did you like, difficult, ...? What different patterns, emotions, ... do we see?
- You can also let the children look at their work or the work of others and ask WHAT they see in it. What do you see in certain shapes and lines? Let them fantasize about the lines.

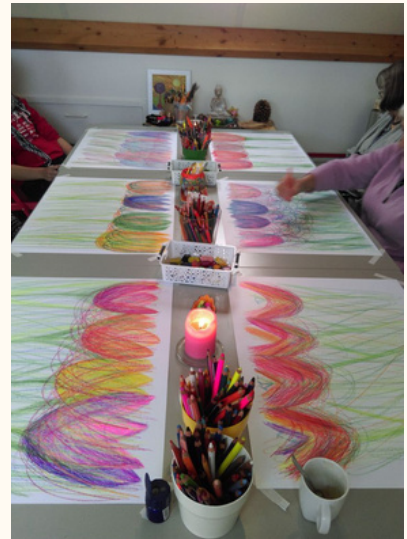
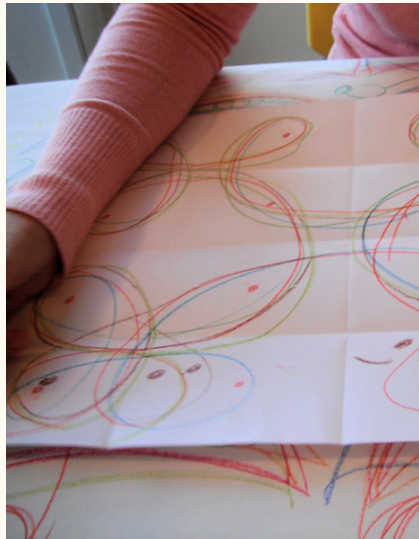
Postpone the work in the classroom or integrate it into another activity.

Concrete example

Use the children's work as a backdrop for a later drama activity, as a background for a birthday card, as a coaster when the artwork can be plasticized,

Have the children wash their hands. Finally, store the material. Provide targeted instructions with the 6Ws. Who, what, where, when, why and how.

Example: Lala, now quietly clean up the brushes, wash them out and then put them in the cupboard.

MUSICAL POETRY

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.3 The preschoolers can experience and recognize signals, function and atmosphere of listened music or song, and reproduce them alone or in group.

→ The toddlers listen to the verse the teacher sings. After several games and repetitions, they get to know the song and the children sing the song themselves, alone and in group.

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.5 The preschoolers are happy to develop an increasing ability to experiment and improvise with sound, voice or instrument.

→ The children sing the song in different ways depending on the game chosen by the teacher. They vary in voice when singing, can reproduce an instrument or sounds themselves.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Focus on listening; Encourage basic motions like wiggling their fingers, stomping their feet or clapping hand to match the rhythm; Use visual cues; Let them focus on simple actions; Use slow, clear demonstrations; Encourage them to repeat short phrases of the rhyme; Choose simple verses; Add verses gradually; Repeat the rhyme a lot; If it's possible, allow children to pair up and perform; Allow children to contribute their own ideas; Change the speed in the rhyme; Introduce simple instruments; Encourage children to explore their voices by singing the rhyme in different ways

NURSERY 2: Use short, repetitive rhymes with simple vocabulary; Introduce new elements gradually; Begin with basic movements and gradually introduce more complex actions; Use visual aids and props; Have children repeat the rhyme a few times; Use echo singing whereby the children repeat you; Begin with simple actions; Encourage children to move in time with the music; Encourage creativity; Gradually increase the tempo; Introduce simple instruments; Let children create fun sounds

NURSERY 3: Use more complex lyrics; Incorporate rhyming patterns; Focus on rhythm and have children clap or tap to match the rhythm; Still use visual aids and props; Repeat the rhyme multiple times but with slight variations; Use the call-and-response technique where you sing a line and the children repeat it; Encourage them to sing along; Coordinated actions; Guided dance or movement; Let children experiment making sounds; Introduce percussion instruments

MATERIALS

- Optional: Sound instruments (drums, djembe, ...)
- Optional: Visuals such as pictures, drawings,...
- Optional: Movement materials such as scarves
- Optional: Handpuppets
- Optional: Movement cards
- ...

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

In the introduction you will make the children curious about the verse you're going to teach them. It's a fun introduction that will make them excited about the lesson that's to come.

Concrete example - The little green frog

Show a frog puppet, drawing or picture and say; "Look who's here! It's a little green frog! Can you say ribbit ribbit?" You start by saying the verse yourself. You can already add movements of sounds.

"Mm mm went the little green frog one day,
Mm mm went the little green frog.
Mm mm went the little green frog one day,
And his eyes went blink blink blink!"

No you already demonstrate the sounds:

- Mm mm = close your lips and hum
- Blink blink = blink eyes big and silly

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

In the main part you will teach the children the verse and the movements. You will encourage active participation through music, body movement, rhythm, and fun vocal play.

Concrete xample

STEP 1: Sing and Move Together

Begin by singing or rhythmically chanting the rhyme with the children. Use expressive gestures and exaggerated movements to capture their attention.

- Jump like frogs
 - Have the children stand up and do small jumps while making "frog hands" near their chests (bent arms, hands facing down like little paws).
- Hum and clap for "mm mm"
 - Clap softly in rhythm with the *mm mm* sound. This encourages timing, listening, and vocal play
- Blink their eyes with "blink blink blink"
 - Encourage dramatic eye movements—slow blinks, quick blinks, even exaggerated surprised faces
- Ribbit like frogs at the end
 - This lets them explore vocal range and expressiveness.

STEP 2: Add Musical Instruments (Optional but Fun!)

If available, include instruments to add a sensory and rhythmic element to the activity.

- For rhythm parts
 - Give a few children small drums or tambourines to tap during the *mm mm* sections.
- For “blink blink blink”
 - Offer bells or shakers to be used during the *blink blink blink* part.

Let children take turns using the instruments to keep everyone engaged and give a sense of ownership.

STEP 3: Create a Frog Chorus

Make the activity even more interactive by introducing turn-taking and leadership.

- Choose one child at a time to be the ‘frog leader’.
- The leader does the movements first—jumping, humming, blinking—and the others follow.
 - You can vary the leader’s style:
 - A sleepy frog
 - A giant frog
 - A baby frog
 - A silly dancing frog

ENDING

(+/- 10 minutes)

After the main part you’re going to calm down and reflect in a playful way. The goal is to calm the children down enough and also stimulate some language and choicemaking.

Concrete example

STEPS

- Sit in a circle and sing the song one last time slowly and softly like sleepy frogs.
- Ask: “Can you show me how the frog jumped?”
- “What was your favorite part? The mm mm or the blink blink?”
- Wave goodbye with the frog puppet:
- “The frog says thank you! Ribbit, ribbit! See you next time!”

LISTEN AND SING

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.3 The preschoolers can experience and recognize signals, function and atmosphere of listened music or song, and reproduce them alone or in group.

→ The toddlers listen to the song the teacher sings. After several games and repetitions, they get to know the song and the children sing the song themselves, alone and in group.

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.5 The preschoolers are happy to develop an increasing ability to experiment and improvise with sound, voice or instrument.

→ The children sing the song in different ways depending on the game and the component chosen by the teacher. They vary in voice when singing, can reproduce an instrument or sounds themselves.

PEOPLE AND SOCIETY – ME AND MYSELF: 1.3 The toddlers show sufficient confidence in their own possibilities in concrete situations.

→ The children have the opportunity to sing in the class group, in a small group or alone. To sing and give everything with the song you need confidence.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: When singing the song, focus on only one component; Make sure that the contrast and difference between the exercises is clear between, for example, fast and slow or loud and silent; Simple games; Use visualization by drawings on the board, prints, ...; Use short songs where words and sentences often repeat themselves; Use slow songs; Do as much as possible with the children; Do not use instruments yet and focus on singing first.

NURSERY 2: Start singing with the focus on one component and gradually build on combining different building blocks; Gradually add other music domains such as dance, where children design a dance on their own song; Use short songs, in which words or sentences should not be repeated; Start singing and evolving together until children sing independently; When children know the song, use instruments.

NURSERY 3: Combine different components when singing the song; More complex games; Add other music domains such as dance and drama; where children design a dance on their own song or have it dramatized; Let children improvise; Use long songs; You can use faster songs; Let children sing independently; Use instruments.

GENERAL: Give children who like to show themselves the opportunity to do this during individual tonal moments; Offer the introverted children extra support and motivation; Challenge children with strong creativity and singing talent with challenging exercises; Support children in creativity and singing by giving targeted instructions / help texts / warnings and asking questions; Put children with difficulties closer to you and visual support.

MATERIALS

- Visual support: Prints or drawings about the words of the song.
- Possibly: Instruments
- Possibly: Other concrete materials needed for the starter, the games in the core and the moments of rest in the lock.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Make sure you start from something illustrative and concrete. The real materials! Wake up the children musically.

Concrete examples

- Sing a known song together.
- Enthusiastically singing the new song yourself. You immediately add the movements.
- Play an interesting instrument / sound material that matches the song. **Example:** Play a drum. Let them guess which musical instrument it is. Let them think about what else this sound can be. The rain, the sea, falling coconuts, Then you can sing the song you want to learn and use the drum.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

TIPS

- Repetition is important! The children should be able to listen a lot before singing themselves. They only sing along at the end. Singing 15 times is not too much.
- Repetition must remain fun and active! You vary the song by using the musical components. Variation ensures that the children remain interested. Examples: Singing the song faster (COMPONENT: Tempo). The song is sung louder and quieter (COMPONENT: Dynamics). Folding to the rhythm of the song (COMPONENT: Rhythm).
- The song is always sung in its entirety. The song is never put in pieces.

Before applying the theme song, it is good that you have already sung it a few times while moving to the refectory, entering the classroom, The song is no longer new when you apply it.

PHASE 1: ACTIVE LISTING

The song is sung solo over and over by the teacher. Via all kinds of assignments and 'almost silent' and rhythmic movements you let the children actively listen to the song. They participate, but do not sing along at this stage.

Concrete exercises

Song:

Waste waste waste, put it in the bin.
Lots of paper, lots of waste.
Waste waste waste.

GAME FORM 1 – CLOSE EYES: The teacher sings the song while the children close their eyes. This brings peace and concentration.

PLAY FORM 2 – QUESTIONS: A question is asked beforehand and the children listen to the song to discover the answer.

GAME FORM 3 – MOVING ON A WORD: With 1 particular word in the song, preschoolers may raise their hands or perform a movement. **Example:** Only when the children hear the word WASTE while the teacher sings the song do they clap their hands.

GAME FORM 4: MAKE SONG VISUAL:

- **STEP 1:** Draw a drawing for each word or phrase in the song. **Example:** You have a paper with a drawing of a bin, waste and paper, ... linked to the above song. Have the children put the drawings in the correct order as you hear them in the song. Prints are placed in the correct order.
- **STEP 2:** Hand out the drawings among the children. Sing the song. When the child hears the word associated with his / her drawing, raise the child's drawing. The drawing may only be raised at the right time.
- **STEP 3:** In addition to the prints that belong to the song, other drawings can also be made that do NOT belong to the song. Show the prints one by one. Which print / word is not sung in the song?

GAME FORM 5 – MOVING IN THE SIZE: The children move continuously while the teacher sings the song. Make sure that the children move continuously, such as when you would dance and not just represent individual words. You do a certain movement to measure. That is the constant beat of the music. **Examples:** Clapping, stepping through the classroom, jumping, ... to the beat.

GAME FORM 6 – FORMATION: You can also give the children an assignment at the end of the song. The children need to know when the end of the song is approaching so that they are on time. **Example:** At the end of the song, all waste must be in the bin. In a song about sleeping, the children should all fall asleep at the end of the song.

PHASE 2: SINGEN BY THE COLORS

Now the children are going to sing with the teacher for the first time. They can immediately sing everything along. If this is difficult, there are several techniques to build this up:

- **Full singing:** Certain words are filled in by the children. **Example:** The teacher sings, but stops singing at the last word of the song because the children have to sing. It can also be somewhere in the middle of the sentence. When the teacher stops singing, the children sing the word that is missing and the teacher did not sing.

- Alternating vocals: The teacher still sings the difficult parts himself and gives a sign to the children when they are allowed to sing. This can also be sentence by sentence.
- Pre- and post-vocals: We avoid this technique as much as possible, but it can be done when you hear that children really sing something different than you mean. **Example:** The teacher sings one sentence of the song with good articulation. The children sing the same sentence exactly.

PHASE 3: SIMPLE SINGLE SAMPLE

The song is further practiced. The children are invited to sing along in abundance during various games. The song is memorized by playing simple games. The focus must remain on singing.

Concrete exercises

- An object is passed on while singing. The child who has the object at the end of the song sings the song only to the children or does another assignment. The child with whom the song stops can also choose how the song is sung. Example: Sing it faster, slower, louder, quieter, ...!
- One child closes the eyes. One child from the rest of the group sings the song. The child with his eyes has to guess who sang the song. Who owned the voice?
- A child is allowed to dance a hand puppet while the class group sings for them.
- All children are in a circle. One child walks around the circle with a cloth. When the song stops, put a cloth behind a child in the circle and walk away. The child tries to tap the child who walks away before that child can sit in the free place.
- The class group sings. Some preschoolers may come up front to portray the song OR play a game with musical instruments or materials.

Certain songs can be applied so that the children can sing them at home for the Sugar Feast, a birthday or another party. Let preschoolers think about movements, text variations, stimulate their imagination and imagination.

ENDING

(+/- 5 minutes)

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a tone moment, reflect / evaluate, Also the material that may have been used can be collected singing to clean up.

Concrete examples

- The song can be sung together one last time. **Example:** A concert where half of the class sings for the other half with applause afterwards and vice versa. Someone can sing alone too. Optionally, a recording can be made.
- Relaxation: The teacher sings the song very quietly while the children lie down and close their eyes, let the children massage the song and the movements on each other,

ACTION SONG

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.3 The preschoolers can experience and recognize signals, function and atmosphere of listened music or song, and reproduce them alone or in group.

→ The kids listen carefully to the song. After several games and repetitions, they successfully repeat the movements and are able to sing along.

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.2 The children can experience, recognize, and imitate rhythm in music and songs they listen to.

→ The children move along to the song and move in a clear rhythm.

ARTS EDUCATION – MOVEMENT: 4.2 The children can join in with movements that occur during the telling of a story, and show interest in carefully observing and imitating the movement-inspiring elements.

→ The song will tell the children what to do and how to do it. The children follow these instructions.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Use large, colorful images of flashcards that match the lyrics; Show real objects or puppets to help them understand new words; Guide movement hand-over-hand if needed; Keep movements simple and slow; Use visual cues; Repeat key words and phrases several times; Use simple and clear sentences; Sing slower and with extra expression to help comprehension; Allow children to participate in their own way; Offer instruments or props for non-verbal engagement; Allow children to observe first before joining

NURSERY 2: Use visuals like flashcards or storyboards to support the song's meaning; Point to pictures while singing to reinforce understanding; Use repetition with slight variations to keep engagement high; Offer both big and small movement options; Model the movements and allow time for children to copy; Introduce a few key words before singing and repeat them; Use songs with rhymes or simple repeated patterns; Offer simple instruments; Vary tempo and volume;

NURSERY 3: Invite children to lead a verse or demonstrate movements; Allow small groups to perform while others watch; Use call-and response patterns to build confidence; Introduce richer language or rhyming patterns; Offer chances to experiment with dynamics, tempo and pitch; Use a variety of instruments; Combine singing, movement, visuals and tactile materials; Let them help and invent new verses or a short dance

MATERIALS

- Optional: Flashcards/drawings or pictures
- Optional: Instruments
- ...

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

You will introduce the song, get the children excited and engaged, and explain the simple rhythm and actions. It will encourage the children to go along with the song.

Concrete example - Five little monkeys swinging in the tree

- Gather the children in a circle.
- Start walking around and making noise like a monkey. The children will think this is funny and laugh.
- Ask them questions "What was I doing? Do you know any songs about monkeys? What do monkeys like to do?"
- Introduce the song and show them the actions you'll be doing

Five little monkeys swinging in the tree,

Teasing Mr. Crocodile: 'You can't catch me, you can't catch me!'

Along comes Mr. Crocodile as quiet as can be,

And SNAP! Four little monkeys swinging in the tree."

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

The children will learn how to sing the song and most importantly move along to the song. You can start by showing what you expect of them, but if the children give their own input, don't ignore it. You can add it.

Concrete example

STEP 1: Sing and Move Together

- Start with the first verse and encourage the children to mimic the actions:
 - "Swinging in the tree" – Children can pretend to swing their arms.
 - "Teasing Mr. Crocodile" – Move your arms like the mouth of a crocodile
 - "Along comes Mr. Crocodile" – Have the children slowly "creep" like the crocodile.
 - "SNAP!" – Everyone claps loudly to mimic the crocodile catching a monkey.

STEP 2: Counting and Actions

- Continue with the next verses, each time removing one monkey from the count (from 5 to 1) as the song progresses:

- "Four little monkeys swinging in the tree..." (mimic the actions for "four little monkeys").
- Gradually count down the monkeys, singing about the crocodile catching them one by one.
- You can change up the motions as you go along:
 - When there are fewer monkeys, the actions become faster or slower, depending on the group's energy.

STEP 3: Add Instruments or Props (Optional)

Instruments: Use maracas, tambourines, or drums to keep the rhythm going during the song. Give children the instruments to shake or tap along to the beat of the song.

STEP 4: Creative Extension (Optional)

Ask the children what other animals might want to join the fun. "What if a lion came instead of a crocodile? What would the lion do?" Let them add new verses and actions.

ENDING

(+/- 10 minutes)

For the ending you can create a fun game. Where the children run around while singing the song and doing the movements. At the end of the song they have to fall down. This will make the children anticipate and be on edge. After falling down you let them lay down and breath in and out so they calm down.

Concrete example

- You sing the same song again.
- This time at the end they have to lay down like they fell out of the tree, when they don't move the crocodile will not catch them
 - The teacher pretends to be the hungry crocodile
- The kids now lay down, close their eyes and focus on breathing
- After you let them stand up and quietly go wash their hands and get back to class

THE CONDUCTORS

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.5 The preschoolers are happy to develop an increasing ability to experiment and improvise with sound, voice or instrument.

→ The children are given time to experiment with the instruments. They also make their own instruments with other materials and test different types of sounds. They also think about which instruments they use when to accompany the song, which can arise from improvisation.

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.2 The preschoolers can experience, recognize and mimic rhythm in listened music and songs.

→ The children know the song and rhythm, so they can also follow it with the instruments. Different game forms also work around the COMPONENT rhythm. They can also imitate the teacher in this.

PEOPLE AND SOCIETY – ME AND THE CLASS: 1.11 The preschoolers can check whether the others are following the rules during an activity or a game in a small group.

→ The groups must play with the instruments as agreed, otherwise it will become chaotic. They look at those who don't follow the rules while playing the instrument and help each other so they can play chronologically.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Short songs; Less different instruments; Not working with one word, on which children have to focus in order to be allowed to play BUT rather a long sentence; Children who dare to let only accompany the song; Have certain children dramatize the song during the activity during the challenge; Let certain children experiment independently with the tools to get to know them during corner work before this activity starts; Provide targeted instructions; Use easily manageable instruments; Working with individual groups; Focus on one component.

NURSERY 2: Let a child be a conductor; Depart from some instruments and add extra; Children who dare to let the song accompany it alone; Have certain children dramatize the song during the activity for challenge; Have certain children experiment independently with the tools to get to know them during corner work before starting this activity; Start with targeted instructions to give more freedom; From easily manageable to more complex instruments; From individual exercises, to working in a group; Departures with focus on one component, to integrating several.

NURSERY 3: Long songs; Combine multiple instruments; Play in pairs; Let a child be the conductor; Children who dare to let the song accompany it alone; Have certain children dramatize the song during the activity as a challenge; Have certain children experiment independently with the tools to get to know them during corner work before this activity starts; Give more freedom in the instructions; Use more complex handling instruments; Also give assignments in group; Combine multiple components.

MATERIALS

- The song
- Instruments
- Natural materials and waste for making your own instruments.
- Conductor stick
- Possibly: Concrete materials for visualization or that are needed during the introduction, main part and ending.

ACTIVITY

IMPORTANT CONDITION

The children must already know the song before they can accompany it with instruments. You can teach children the song through the activity LISTEN AND SING.

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Make sure you start from something illustrative and concrete. The REAL material! Wake up the children musically.

You recall the song by repeating it in a playful way. **Example:** Hum the song and let the kids guess what song it is, let a hand puppet sing the song with a few mistakes that the kids correct, you repeat a game form from the activity LISTEN AND SING, you do the corresponding movements together or let kids perform them alone,

Concrete example

Put a hand puppet or teddy bear in a box. Let the children guess what's in the box. Let the hand puppet sing the song while you take it out of the box while dancing. The doll does the wrong movements with the song. The children will improve the doll. The children can also show the right movements.

Head, shoulders, knees and toes,
Knees and toes
Head, shoulders, knees and toes,
Knees and toes
And eyes and ears and mouth and nose
Head, shoulders, knees and toes,
Knees and toes

There is still something hidden in the box. They are musical instruments!

STEP 2: Finally, you challenge the toddlers. The song is not finished! We can make it even more beautiful! What could we do?

STEP 3: Make appointments. Make a clear silence signal. Example: When the teacher puts her instruments on the floor, all children also put them on the table or on the floor. It becomes as quiet as a mouse. Are there any agreements you want to make? Repeat them together!

STEP 4: Hand out the instruments and let the children experiment with them for a while. In what different ways can you make music with this?

STEP 5: Practice the silence signal with the children in a playful way. Let them make noises with the instruments or with their body or with the BUT table when the teacher raises her hand or puts down her instruments, it is quiet. Play with the duration of the MUSIC and the PAUSE or let the children imitate you.

MAIN PART

At the core of your activity you provide game forms in which the preschoolers will accompany the song with instruments, their body and other sounds they make.

PHASE 1: EXPLORATION AND RESEARCH

STEP 1: Together with the toddlers you will now explore different ways of sounds. We start with body instruments. Focus on the COMPONENT rhythm, tempo or measure. How can we make music with our body?

- Claps in time
- Steps in a procession
- Fold alternately on the legs and in the hands.
- Measuring ticks on the table
- Cutting in the fingers
- Clap a motif, for example like ROM BOM BOM.

The children can also think along to integrate several other musical components with which they can vary. Examples: Quieter or louder clapping (COMPONENT: Dynamics) or making different types of sounds because by tapping the table, the ground, the legs, ... you get other sounds (COMPONENT: Timbre).

STEP 2: When the toddlers have played enough with body instruments, you can make the transition to find instruments such as found sticks, bottles, pots, pans, boxes, shoes, ... and other waste or musical instruments (drums, triangles, ...).

TIP: Children can also bring materials from home or musical instruments they have.

Let them look for instruments in nature or at school. Children can discover these instruments in different groups via a pass-through system. The children test what possible sounds exist! How can we play music with bottles and sticks in different ways? How can we drum differently on the drum?

If your song is about a specific theme, you can also give them targeted assignments during this free experiment.

Concrete examples

- Theme nature: Find how to make rain, wind, sea sounds with these instruments.
- Theme means of transport: How does a car sound. What sounds of a car can you make with these instruments? How?
- General: The children can again vary in speed, loud or quiet,

TIP

- If there are not enough instruments for all children, work in duos or small groups per instrument. The children pass on the instrument among themselves. After a while, the different instruments change over the different groups. This way every child can play with any instrument.
- Challenge the children. Make music with the bottles without using your hands. Just your feet! How can children make music in pairs? How can children make music very quietly? How can you make music with your eyes? Only make music with your left or right hand. By giving them an obstacle, children become even more creative.

PHASE 2: PROCESSING AND DESIGN

STEP 1: After you have come to know different rhythms and sounds with the children, you will further refine the guidance. You make agreements about who carries out which guidance and possibly who will play which instrument.

Concrete example

Divide the children. A group has the drums. A group has the bubbles. A group are the hits,

- Children who have chopsticks or drums are constantly tapping the size.
- On the words knees and toes, the children stamp their feet on the ground.
- On the words top of the nose, the children play with the bubbles.
- All children sing the song at the same time.

The teacher supports the children without using words. This is disruptive. Work as a conductor. Point to the groups that have to play, with or without a stick. You can also work with visualization by hanging drawings of the instruments in the correct order on the board or drawing things on the board that you can indicate.

STEP 2: Pass on the instruments and vary in musical instruments. How can we still accompany the song? Which instrument do we use when? Which instruments can we combine? Which instruments do we add? Make sure it doesn't get too complex for the kids.

PHASE 3: DIRIGATION PELLETS

STEP 1: At conducting games you will show from your own body language how you expect the music to sound. The preschoolers can translate your 'sign language' into sound as soon as they have been able to experiment sufficiently with the instruments.

There are different types of conducting games

From your own example function

- Toddlers imitate the teacher.
- The teacher plays with musical components: music – no music, hard-soft, fast-slow, different timbres. This is the simplest form.

From material

- The teacher uses a baton, a stick doll, a musical glove or other object to show the toddlers when they are allowed to play. Examples: The teacher stops a group and starts again at some point in the song. The teacher puts her hand up and down with a musical glove to make the preschoolers play louder or softer, faster or slower, during the song.
- Musical components are discussed: music – no music, hard-soft, fast-slow, different timbres.

With older preschoolers you can also

- Two-part conducting. The class group is split in two. The two class groups play a different instrument at the same time or in a varied way.
- Conduct using prints and symbols by pointing them to the board or raising them.

TIP: Let the toddlers be conductors themselves and manage other preschoolers.

ENDING

{+/- 5 minutes}

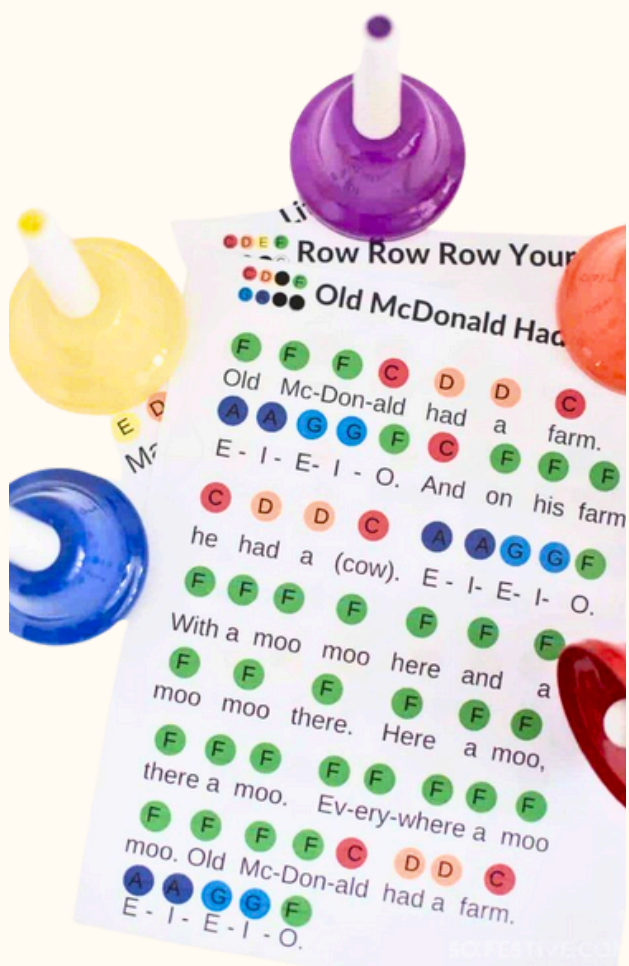
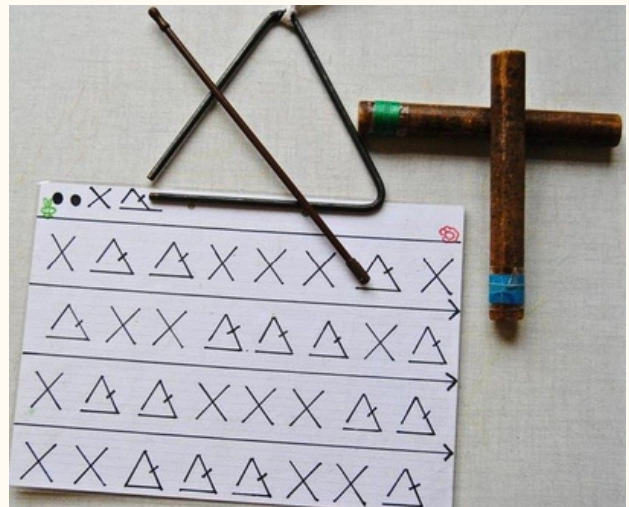
Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a tone moment, reflect / evaluate,

Finally, store the material. Provide targeted instructions with the 6Ws. Who, what, where, when, why and how.

Example: Lala, now quietly pick up all the sticks and then put them in the cupboard.

Concrete examples

- The children can bring the song to school for a certain occasion such as Micado, a birthday, ... or try to play it at home with homemade musical instruments. This working form offers many opportunities to work towards such a special moment and to arrive at an end product that has been created with the full participation of the toddlers.
- Have one child sing, while the other children play the instruments.
- Do a guessing game with the instruments. All children close their eyes. The teacher shows one instrument. The children open their eyes and guess which instrument they just heard.
- Reflect with the children. Which instrument was your favorite? Why? What did you find difficult / easy? What did you like / dislike?
- Hang different types of designed pieces of music together into a big song. For example, the song will be sung several times, but will always be accompanied by other musical instruments.
- The children close their eyes and lie on their bellies. The teacher silently makes music with the instruments for relaxation.

BODYPERCUSSION

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.2 The preschoolers can experience, recognize and mimic rhythm in listened music and songs.

→ The children know the song and rhythm, so they can also follow by using their body to make additional sound.

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.5 The preschoolers are happy to develop an increasing ability to experiment and improvise with sound, voice or instrument.

→ The children are given time to experiment with the sounds their body can produce.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Use clear and exaggerated demonstrations of each body percussion movement; Repeat movements multiple times so children can observe and imitate; Focus on basic actions; Avoid complex patterns; Stick to one sound at a time before combining; Say or sing the rhythm with words to help children associate sound with movement; Allow children to repeat each sound slowly; Build up to a pattern only after they are comfortable with individual sounds; Use coloured stickers on body parts to guide movement; Connect simple movements to simple songs or verses they already know; Accept swaying or bouncing as participation

NURSERY 2: Demonstrate clear body percussion patterns and let children echo them back; Keep the rhythm simple but start introducing short sequences; Show picture cards with actions; Start with one sound, then add a second and slowly build to more; Use repetition to build confidence; Integrate body percussion into simple rhythmic songs; Let children tap along to the beat; Offer the children simple choices so they have some input: Let them choose what movement to start with; Allow children to invent their own sound patterns

NURSERY 3: Challenge children with longer rhythmic sequences; Use call-and-response games to help them remember and repeat; Encourage children to create their own short patterns; Let children take turns being the 'rhythm leader' while others follow; Divide the group into smaller groups and let them use different beats; Integrate body percussion with action songs or chants; Use rhythm card with simple symbols; Combine body percussion with a short dance or freeze game; Explore variations in tempo

MATERIALS

- Optional: Rhythm cards
- Optional: Stickers to stick onto the bodyparts
- ...

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

In the introduction we will warm up the body and create awareness of sounds it can make. You will also see whether the children know which bodypart is which

Concrete example

- Sit in a circle or stand in a spacious area.
- Go over the main bodyparts
- Use a verse to warm up

“Tap your head, tap your toes,
Tap your knees, now tap your nose!
Clap your hands and stomp your feet,
Let’s make music with a beat!”

- Ask children to copy you while gently tapping or clapping different parts.
- Use visuals or body part cards to support comprehension.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

Practice listening, copying, and creating rhythms using body percussion. The children will make music with their bodies and also sing along.

Concrete example

STEP 1: Echo Play

- Start with simple rhythms using hands, feet, and chest.
- Example: Clap-clap-stomp / Clap-clap-stomp – Children repeat after you.
- Use a call-and-response: “Teacher says, clap clap clap!” / “Your turn!”

STEP 2: Rhythm Patterns with Body Parts

- Introduce body percussion sounds:
- Clap – Slap thighs – Pat chest – Stomp feet
- Make a short pattern and let children echo:
- Clap-Clap-Stomp! or Clap-Slap-Stomp!
- You can keep making it more difficult if the children are following along easy
- If possible, let the children invent their own rhythm

STEP 3: Follow-the-leader

- Invite one child to the front of the group.
- The chosen child thinks of a short rhythm using body percussion (e.g., clap-clap-stomp, or pat-pat-clap).
- If needed, model or support the first few turns with prompt.

- Once the leader has chosen and demonstrated their rhythm, say it out loud for the group.
- All children repeat the rhythm together, keeping the beat.
- Repeat 2–3 times so everyone gets the pattern.
- Rotate to a new leader, encouraging several children to try.

STEP 4: Move with the beat

- Begin by playing a steady rhythm using a drum, tambourine, or even simple clapping.
- Keep it slow and consistent at first
- Try different movements
 - Walk in a circle, stepping to each beat
 - Jump in place when you hear a loud clap
 - Stomp slowly when the rhythm slows down
 - Freeze like a statue when the beat stops!
- Add playful prompts
 - “Now we’re sneaky mice—tiptoe to the beat!”
 - “We’re big elephants—stomp with your heavy feet!”
- Invite the children to suggest new ways of moving: “What should we try next? Should we wiggle to the beat? Or hop like frogs?”

ENDING

(+/- 10 minutes)

The ending is all about cooling down and letting our body rest. The children will calmly slow down with moving their body.

Concrete example

- Sit down in a circle
- Tell the children that you’re all very tired for making so much body noise
- Our body feels heavy and all our movements are now very slow
- Make the children move slower and slower until it stops

MUSICAL STORY

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.5 The preschoolers are happy to develop an increasing ability to experiment and improvise with sound, voice or instrument.

→ Children seek appropriate sounds from the story and the situations that occur in it by experimenting with their voice, materials and other instruments.

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.4 The preschoolers can develop increasing voice control.

→ Don't forget your voice! Your voice also has many options. By experimenting with this and trying to repeat sounds exactly, this stimulates voice control.

ENGLISH – LISTEN – 1.3 The preschoolers can understand an oral message intended for them, supported by image and / or sound.

→ Children must first understand the story from the prints before they can link an appropriate sound to it. In addition, developing appropriate sounds yourself will also ensure that the children understand the story better and better.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Choose a short story; Work with a known story; As a teacher, tell the story yourself; Visualize which instrument should be used when by making drawings; Do not make sounds for details from the story; Offer less fine motor material so that they are easy to handle; Use simple instruments; Limit the number of different groups and instruments; Provide targeted closed instructions for support; Focus on one component.

NURSERY 2: Choose a medium story; The story is allowed, but should not be known; Make more and more sounds for details in the story; A child can become the narrator; Offer both fine and large motor material, so that they offer a challenge in the field of operation; Simple instruments evolve into something more complex; First limit the number of groups; Start with targeted instructions to give more freedom; From easily manageable to more complex instruments; From individual exercises, to working in group; Departure with focus on one component, to integration of several.

NURSERY 3: Choose a long story; Come up with the children a story; Make long scores with multiple drawings; Also make sounds for details from the story; Offer fine motor material so that they offer a challenge in terms of operation; Combine multiple instruments; Use more complex instruments; Have children dramatise or tell the story themselves; Give more freedom in the instructions; Use more complex manageable instruments; Also give assignments in group; Combine multiple components.

GENERAL: Have certain children make individual sounds for challenge; Let certain children experiment independently with the tools to get to know them during the corner work, before this activity starts.

MATERIALS

- Instruments and materials for designing instruments yourself
- The story
- Possibly: Paper and markers or chalk to draw up stories invented yourself or the instruments and materials used. This way children know what to do when.
- Possibly: Concrete materials for visualization required in the starter, middle and lock.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Wake up the children musically. Make sure you start from something illustrative and concrete. The REAL material!
This activity always starts from a story!

Concrete options

- Known thematic story: If the children have been working around a certain story all week or theme and know the story almost by heart, you can repeat the story together with the children. A child is in the middle and tells part of the story until the STOP teacher says. After this comes the next child and she tells the next piece. The story can also be dramatized. The children then depict the story step by step.
- Picture book: If the children do not yet know the story, the teacher tells the story. She reads the picture book or shows the story with a hand puppet or portray the story herself. The children listen carefully and may then also tell and portray the story step by step.
- Own story: There is no story in advance. The children invent a story together. The inspiration to create a story can start from the theme, an object or the teacher tells the beginning, after which the children come up with a sequel themselves. The children discuss the story together and draw it step by step on the board (from one side of the board to the other, in order) or on different papers, to making a real book.

After this, the teacher says that she would like to have sounds at the story. The book has no sound! How could we make sounds ourselves?

The children's ideas in terms of materials can already be drawn on the board. This is further supplemented throughout the main part.

STEP 2: Make rules. What can the children do themselves? What not? Which materials can children use?

Also apply the silence signal. Example: When the teacher claps her hands three times, it becomes silent. All instruments are on the table. The children are silent. You can practice this through a game:

- Have the children make sounds with materials, instruments and their voice. Suddenly clap your hands three times. Let children make noises longer, let them become silent faster, mislead the children, Repeat this several times.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

STEP 1: Every page / piece of the story is viewed. All possible sounds are sought per page or piece from the story. Which sounds are part of this? What material do you need for this? The children test everything and experiment with materials and sounds.

Concrete examples

- In the story comes a certain animal. What sounds does the animal make? The animal makes a sound when it steps, drinks, roars, How does that sound? When it steps, we can knock on the table, walk around ourselves, clap our hands, When it drinks, we shake with a bottle containing water, we make swallowing noises ourselves, we look for other instruments, ... When it roars, we specifically make these sounds with our voice.
- The story contains a very sad piece. How can we make sad music? We can cry with our voice, we can gently shake back and forth with a bottle full of sand,
- The children can go outside for this in search of materials that they want to use as instruments to make certain sounds. They can experiment with existing instruments. They can try sounds with their voice,

IMPORTANT: Don't forget the voice! You can make so many sounds with your voice!

The material can also be divided over the tables and shared via a sliding system.

STEP 2: A selection is now made from all possible ideas examined in STEP 1. What is the best sound? What are we going to use?

Concrete example

- When the animal steps, we knock on the table. We believe that this sound is best with the animal.

These final ideas can also be drawn on paper or on the board, so that children know when to make what sound during the story.

STEP 3: The sounds are now effectively combined with the story.

Concrete example

- **OPTION 1:** The teacher tells the story. The children listen and make the accompanying sounds at the right time. When the teacher says: 'The animal steps', the children knock on the table. When the sad part comes out of the story, the children make the sad sound.
- **OPTION 2:** The children know the story so well that some children portray and dramatize the story.

They take different roles from the story. A child thus becomes the animal. When the animal / child steps, the children knock on the table. When the animal is sad, the children make the sad sound.

Piece by piece, the whole story is told with the accompanying sounds at the right time. By repeating this several times, the whole story can be told definitively and completely with the appropriate sounds.

ENDING

(+/- 5 minutes)

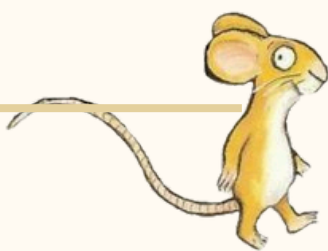
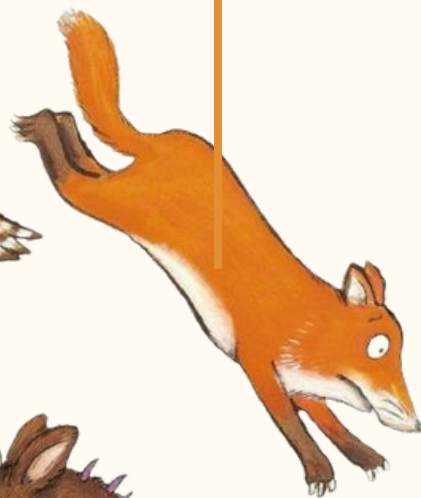
Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a show-and-tell-moment, reflect / evaluate,

Finally, store the material. Provide targeted instructions with the 6Ws. Who, what, where, when, why and how.

Example: Lala, now quietly clean up the spoons, wash them out and then put them in the cupboard.

Concrete examples

- Tell the story with the sounds for another class or in the theater.
- Have the children tell or dramatize the story with the accompanying one and make a video of it. This video can then be shown to the children.
- Do a guessing game. Make a certain sound from the story. The children have to guess with which material this sound is made and which part of the story this belongs to.
- Let the children lay down on their backs and relax, while the teacher or a child with an instrument makes soothing music.
- Reflect with the children. Let the children do the talking themselves. How did you do that? Why? What did you like, difficult, ...?

INVENT AN INSTRUMENT

LEARNING OBJECTIVES

PHYSICAL EDUCATION – SMALL MOTORICAL SKILLS: 1.29 The preschoolers can perform sufficient accuracy and relaxation in different situations.

→ The children use materials such as rope and scissors to make their own musical instruments, which is fine motor work. Playing with certain musical instruments also requires dosage and accurate working. Playing on a string instrument is finely motor, a drum is large motor.

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.5 The preschoolers are happy to develop an increasing ability to experiment and improvise with sound, voice or instrument.

→ The children are given time to explore the materials by actively experimenting with them and testing sounds. How can I make music with this? Ultimately, an instrument is made.

ARTS EDUCATION – ATTITUDE: 6.5 The preschoolers can enjoy the fantasy, originality, creativity and self-expression in 'articles'.

→ Children use their own creativity to invent an instrument with the materials themselves. It can be crazy original instruments. Children can also learn ideas from each other.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Create short scores with less drawing; Add no details; Offer less fine motor material, so that they are easy to handle; Use simple instruments; Limit the amount of different groups; Children who dare to let only the song accompany it; Have certain children dramatise the song during the activity during the challenge; Let certain children experiment independently with the instruments to get to know them during corner work, before this activity starts; Provide targeted closed instructions for support; Focus on one component.

NURSERY 2: Create longer scores and add more and more drawings with details to them; Offer both fine and large motor material, so that they offer a challenge in terms of handling; Simple instruments evolve into something more complex; Limit the amount of groups first and then let them be a child conductor; Children who dare to accompany the song alone; Let certain children dramatise the song during the activity for challenge; Have certain children experiment independently with the tools to get to know them during corner work before starting this activity; Start with targeted instructions to give more freedom; From easily manageable to more complex instruments; From individual exercises, to working in group; Departures with focus on one component, to integrating several.

NURSERY 3: Create long scores with multiple drawings; Add more details in the score; Offer fine motor material, so that they offer a challenge in terms of handling; Combine multiple instruments; Use more complex instruments; Play in pairs; Let a child be the conductor; Children who dare to let the song accompany it alone; Let certain children dramatize the song during the activity for challenge; Have

certain children experiment independently with the tools to get to know them during corner work before this activity starts; Give more freedom in the instructions; Use more complex manageable instruments; Also give assignments in group; Combine multiple components.

MATERIALS

- Prints of the music score
- Instruments
- Natural materials and waste for making your own instruments.
- Adhesion material: adhesive bench, rope, glue, scissors,
- Conductor stick
- Possibly: Concrete materials for visualization or that are needed during the introduction, main part and ending.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Make sure you start from something illustrative and concrete. The REAL material! Wake up the children musically.

Concrete example

The teacher comes in with a cardboard box. This box contains all kinds of material. Bottles, boxes, spoons, books, sticks, sand, paper, There may also be rope, glue, adhesive tape, ... in the box, to attach the materials together if necessary.

The teacher also needs some papers and something to draw or chalk for on the board. This will soon be necessary for making a musical score.

The teacher shakes the box and sings:

Can you guess what, can you guess what?

Lilalilalox, lilalilalox.

Can you guess what, can you guess what?

What is insight my box?

The children can shake the box, feel what is in it with their eyes, smell it, The children guess what could be in the box. What's in the box?

The teacher takes the materials out of the box and asks the children: What could we do with these materials? What could you make with it?

Today we are going to make musical instruments with this. You can design a sound game by combining body instruments, find instruments and musical instruments.

STEP 2: Brainstorm together with the children what they can make with the materials. What do you want to make? What will you use for this? Example: Children can put sand or stones in the bottles to make shaking instruments. They can also decorate it. Drumming can be made with the boxes. The teacher draws the children's ideas on the board into a brainstorm.

STEP 3: Make appointments. What is expected of the children? Are people working in groups or alone? What can the children do? What not?

STEP 4: Speak a silence signal with the children. Apply the silence signal. Example: When the teacher claps her hands three times, all the material is on the table and becomes silent. Practice this with a reaction game:

- The children make noises. When the teacher claps her hands three times, it becomes silent. When the teacher gives a sign to make sounds again, they start again.
- Play with the duration of the 'music and being allowed to make sounds' and the 'pause in which it must be completely silent'.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

The main part is divided in two phases.

PHASE 1: EXPLORATION AND RESEARCH

STEP 1: Have the children experiment with the materials. They may feel it, test sounds, look for even more materials they may want to use, Give them time for this. They can also use their own body in combination with their instrument. Example: The child shakes with a homemade shaking bottle and claps his / her leg with the other hand. Everything is possible!

STEP 2: Now that the children know which materials there are, they have more of an idea what they want to make. Give the children a paper and pencils. Let them first draw their musical instrument or the way they want to make music. This is their plan that they will use in making it effective.

PHASE 2: PROCESSING AND DESIGN

STEP 1: Get started! Have the children make their musical instrument. Let them take the material they need. Help them fasten things if they want to. Let the children help each other. They can also work together in group.

STEP 2: Now that our instruments are made, we test them all together. We experiment with the components.

Concrete examples

Experiment with musical building blocks

- Play very hard or very soft together (COMPONENT: Dynamics).
- Play together very slowly or very quickly (COMPONENT: Tempo).
- Look for differences in timbre: can you play the instrument differently? For example: With 1 finger on a drum or rubbing or ... (COMPONENT: Timbre).

Listening to each other

- Do a listening round where the different instruments can be heard in succession.
- Discuss the different timbres on children's size: Which sound sounds a bit funny? What was louder / quieter? Which sound lasts the longest? What is the difference between Fatou's sound and Abdou's sound?

STEP 3: A musical score is now being drawn up with the children. This can be linked to the theme, a story,

A score is to visualize the order in which the different musical instruments must play. The teacher can draw a drawing of the instrument or a mark by which the group recognizes for each musical instrument or group. The different drawings are hung in a certain order. The children follow this order. The teacher or one child is the conductor and shows the order of the prints with a stick.

Concrete examples

- Theme feelings / activity of feelings: The teacher says that she wants to hear the evil one first, then the happy one, then the frightened one and finally the sad musical instruments. Which instruments sound angry, scared, happy, sad? Which instruments belong together in terms of sound? The teacher hangs drawings of the emotions in a certain order. According to the score, the groups leave their instrument one by one.
- Thematic story: The teacher tells a story. First the story is about a bear. Then it starts to rain. People also come into the story. The bear and the people are fighting. They are doing well again. Which instruments sound like a bear, like the rain, like the people, like fighting and when the weather is good? According to the chronology of the story, the drawings are hung up and again overflow group by group according to the score. This is possible with any story.
- Theme again: Which instruments sound like the sun, the rain, the wind, ...? The children divide themselves again and follow the prints of the sun, the rain, the wind, ... on the board.
- You can also make a song yourself without being linked to a theme or a story or anything else.

TIP: Clearly agree who will make which sound. Sometimes the whole class group can play the whole piece of music, for example if you use body instruments such as clapping in the hands. Anyone can do this. Sometimes you will divide the class and there are different 'instrument groups' that each sound 1 drawing of the score, for example: the drums for the rain.

STEP 4: Vary! Once the toddlers know well what the appointments are, it is nice to sound the different sounds in all kinds of possible sequences. Actively ask for ideas from the preschoolers and discuss with them what produces the strongest results.

- What are we going to start with? Thereafter? What then? What as an end?
- We try different versions. What sounds most like the sun? Which sound is best to replace to make the story sound better?

ENDING

(+/- 5 minutes)

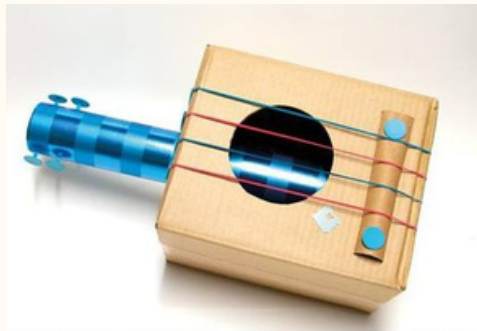
Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a tone moment, reflect / evaluate,

Concrete examples

- Make music and film the children. This way they can hear and see themselves.
- The children can bring the song to school for a certain occasion such as Micado, a birthday, ... or try to play it at home with homemade musical instruments. This working form offers many opportunities to work towards such a special moment and to arrive at an end product that has been created with the full participation of the toddlers.
- Let one child be the conductor, while the other children play the instruments.
- Do a guessing game with the instruments. All children close their eyes. The teacher shows one instrument. The children open their eyes and guess which instrument they just heard.
- Reflect with the children. Which instrument was your favorite? Why? What did you find difficult / easy? What did you like / dislike?
- The children close their eyes and lie on their bellies. The teacher silently makes music with the instruments for relaxation.
- Place the instruments in the corners, so that children can play with them during corner work and make music.

Finally, store the material. Provide targeted instructions with the 6Ws. Who, what, where, when, why and how.

Example: Lala, now quietly pick up all the sticks and then put them in the cupboard.

LOCAL MUSIC

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.2 The preschoolers can experience, recognize and mimic rhythm in listened music and songs.

→ The children know the song and rhythm, so they can also follow, sing and dance along to the music. They use the local instruments to make the music.

ARTS EDUCATION – MUSIC: 2.5 The preschoolers are happy to develop an increasing ability to experiment and improvise with sound, voice or instrument.

→ The children are given time to experiment with the local music instruments.

PEOPLE AND SOCIETY - SOCIO-CULTURAL PHENOMENA: 2.5 The preschoolers become aware that some people live differently than they do, when they are confronted with images, information, or people from another culture.

→ The children learn to appreciate their culture and understand that there's more than only their own culture.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Use large pictures; Use the real instruments; Show simple videos or live demonstrations to bring the instruments to life; Let children touch and feel the instruments; Use short and clear sentences with repetition; Support language with gestures to show what to do; Encourage them to dance or move with the beat to feel the rhythm; Let more confident children demonstrate how to play or hold the instrument; Allow children to observe first if they're shy or hesitant

NURSERY 2: Show real instruments and let children hear the sound they make; Use flashcards with both pictures and names of the instruments; Set up small instrument stations so children can rotate and explore at their own pace; Demonstrate how to play each instrument before asking children to try; Use call-and-response games; Let them try short, easy rhythms and celebrate their efforts; Let children choose how they want to engage; Allow children to create short rhythm stories with instruments

NURSERY 3: Allow children to explore more complex instruments; Divide the class into small groups to create short musical performances; Give confident children a chance to be a 'music leader'; Let the children choose their way to engage with the music; Offer opportunities for children to create their own rhythms; Connect music to simple local stories or traditions; Encourage children to name instruments and describe the sounds;

MATERIALS

- Local Gambian instruments (Kora, Balafon, Djembe, Calabash, Kutiro,...)
- Optional: Flashcards

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

For the introduction of this lesson, we will start by sparking the curiosity and engage children through active listening. We will introduce the instruments to the children and explore the sound they make and what they are called.

Concrete example

- The teacher plays short sounds of Gambian instruments (live or recorded): e.g., djembe, kora, balafon, shekere.
- Children are invited to close their eyes and listen carefully.
 - "What do you hear?"
 - "Is it loud or soft?"
 - "Does it sound like tapping, shaking, or strumming?"
- Show the real instruments or pictures afterward and name them.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

The kids will explore the instruments, discover their sound, their use, the rhythms.... They play along with them and dance and sing.

Concrete example

STEP 1: Instrument Carrousel

Children are divided into small groups and rotate between several "instrument stations." Each station represents a local Gambian instrument, either using real instruments, pictures, replicas, or homemade versions.

At each station, the children are encouraged to:

- Feel the instrument (textures, weight, shape).
- Explore the different ways it can produce sound (tapping, shaking, plucking).
- Play freely and gently, trying to make both soft and louder sounds.
- Observe how their peers interact with the instrument.
- Use their imagination if real instruments aren't available (e.g., pretend to pluck the kora using elastic bands on a cardboard box).

Children move to the next station after a few minutes, allowing them to experience a variety of instruments and sounds. This encourages listening skills, curiosity, and respectful handling of materials.

STEP 2: Follow the sound

Children remain in a circle or scattered around the room. The teacher plays or claps a simple rhythm pattern using either an actual instrument (like a djembe) or body percussion.

Children:

- Listen attentively to the rhythm or sound pattern.
- Use their bodies to replicate the pattern (e.g., clap, stomp, tap legs, pat cheeks).

- Practice stopping and starting by listening for musical cues.
- Move in space by responding physically — walking, jumping, or swaying in time with the beat.

The teacher gradually increases complexity, allowing children to develop anticipation and rhythm memory. The emphasis is on playful repetition and physical engagement.

STEP 3: Who has the beat

Children take turns becoming the "rhythm leader." The leader uses a chosen instrument or body percussion to create a short rhythm or sound sequence (e.g., stomp-stomp-clap, or shake-shake-pause-shake).

The rest of the group:

- Listens closely and watches the rhythm being performed.
- Tries to identify which instrument could produce that rhythm.
- Copies the rhythm in unison after the leader demonstrates it once or twice.

Each child has the chance to express themselves creatively while the group builds musical memory and appreciation for each other's ideas. The teacher may help support shy children or offer visual rhythm cues for those who need them.

ENDING

(+/- 10 minutes)

Each child got to experience the music instruments. Now we will parade around the school and have a mini festival.

Concrete example - Music parade

- Each child picks their favorite sound or instrument
- Play a joyful Gambian melody or rhythm in the background
- Start a mini parade around the classroom or outside:
- "Let's march to the rhythm like real Gambian musicians!"

A large, thick, pink abstract shape that resembles a stylized, flowing ribbon or a calligraphic flourish. It starts from the top right, curves around the word 'DANCE', and extends towards the bottom left, creating a sense of movement and energy.

DANCE

DANCE EXPRESSION

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – MOVEMENT: 6.4 The preschoolers can rely on their expression possibilities and dare to show their own expression style.

→ The toddlers dare to show their own dance ideas. They do not imitate each other and come up with their own ideas. They dance enthusiastically.

ARTS EDUCATION – ATTITUDE: 4.5 The preschoolers can articulate their own dance expression.

→ The preschoolers can tell why they dance this way during reflection or tone moments. Where does your choice or inspiration come from?

PEOPLE AND SOCIETY – ME AND MYSELF: 1.3 The toddlers show sufficient confidence in their own possibilities in concrete situations.

→ The children only dare to dance in a completely different way. They dare to show themselves in the class group.

DIFFERENTIATION

NUSERY 1: Simplify the goals; work within each dance exercise only around one component at a time and between the exercises should be clearly contrasts, such as very fast or very slow; Dance with the children; Do not give any collaboration assignments yet; Give the children more targeted and comprehensive instructions; Ask children who are less creative or give impulses so that they come to more ideas; Challenge children with more ideas to extra challenging exercises with multiple components.

NURSERY 2: Start working around one component within each dance exercise and add extra depending on the level observed; Start giving an open instruction, which can expand you more in children who need it; Give children who need challenge collaborative assignments, such as dancing in pairs; Ask children who are less creative or give impulses so that they come up with more ideas; Challenge children with more ideas to extra challenging exercises with multiple components; Organize an individual show moment for children who like to show themselves.

NURSERY 3: Combine different components at the same time; Let children inspire and guide each other by letting them share ideas with each other; Give open instructions; Give collaborative assignments, such as in group or dancing in pairs; Ask children who are less creative or give impulses so that they come up with more ideas; Challenge children with more ideas to extra challenging exercises with multiple components; Organize an individual show moment for children who like to show themselves; Organize an individual show moment for children who like to show themselves.

MATERIALS

- Music box
- Song or piece of music per exercise
- Optional: An object as a ground mark for each child.
- Optional: Other thematic materials for visual support, depending on the choice made within the introduction, main part and ending.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

Concrete example

The teacher brings a seed. She puts the seed in the earth. The teacher asks if the children know what this is. What do you think? The teacher sings a song about the seed:

Seed, seed in the ground.
When are you going to grow?
Seed, seed in the ground.
Which flower do you become?
Water me. Give me sun.
From the tap or rain barrel. I become a flower, I do not remain a seed.
I become the flower of I know a lot.
I become a flower with red leaves.
I become a flower with a green stem.

While singing this, the teacher can grow into a flower or make a drawing of the growing flower. The teacher takes the seed and dances through the space around the children.

Today we will travel through the wind together with the seeds and we will grow into a beautiful flower. To complete our journey successfully, we need a number of agreements.

STEP 2: After this you discuss the agreements with the children. You ask them to repeat it and repeat it yourself during the core.

- Can the children dance throughout the room or are there restrictions here? What are the limits of space?
- What should children do if you stop the music to give a new instruction? Will you let them sit where they are at the time? Do you let them go to their individual ground mark, made by crosses, jars or other objects? You can practice this in a playful way. Let the music play. The children are allowed to

dance throughout the room. When the music stops, they go to their ground mark or sit where they stopped depending on your rule. Repeat this playfully by letting the music play long and short.

STEP 3: Make the spatial organization clear. For example, you can use place marks or objects linked to your theme that indicate where the children should be. Each child has one object.

STEP 4: Do a physical warm-up.

Concrete examples

The teacher turns the children into seeds. The children follow the teacher's dance movements and the seed she is holding. Everyone is already dancing seeds. When the music stops, the wind has died down and all the seeds / children are sitting on the floor to listen to the following instruction.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

In dance expression, the movements are improvised. At the moment the children go invent and perform movements yourself. Experimenting with movements and discovering of new dance possibilities is central. So don't let the kids copy your movements!

The core of a play-learning dance expression consists of various assignments that are linked to the theme and components of dance. The different exercises are built up logically and gradually. You can follow the chronology of a story, a certain evolution such as from seed to flower.

The assignment is short and not sent, so that the children can use their own creativity. The more details you give with your instruction, the less space for the children themselves to use their creativity. The assignment also always refers to a component. The more components you combine within one assignment, the more difficult.

Provide appropriate instrumental music for the assignments. The song should not be sung. Dancing like a butterfly or a robot does not use the same music.

TIPS

- As a teacher you can dance as an inspiring example, when children do not use much creativity or imitate each other. Challenge them to move differently by asking them questions. Example: A child dances like a butterfly only with the arms. Does a butterfly also have legs? How would his legs dance? How would he dance when he is tired or when there is a lot of wind?
- Observe the children well while dancing. By naming what you see in different children, you can inspire them to try out new possibilities for movement.
- Give the children extra impulses while dancing by coaching them from the side and giving them new ideas. In this way they arrive at a greater movement variation.
- Walk in between the children, encourage them and praise them for their creativity. Put the children on their way if they don't immediately come up with ideas. Emphasize that everyone can complete the assignment in their own way.

After a certain exercise we look at some children with their dance idea. It is a short reflection. How did you dance during this assignment? Why? The children look at each other and are inspired for the other exercises.

Concrete exercises

- **EXERCISE 1:** "There is a little wind today. The seeds are gently taken by the wind. When the music starts, we dance to the other side of the room. On the other side of the room we are going to stand on a flower / soil mark – and possibly whirl down like a seed ". The teacher turns on the music and possibly dances with the children to the other side of the room. Repeat this a number of times. SPACE: PATTERNS → Music: Soundtrack Saving Mr. Banks – Intro.
- **EXERCISE 2:** "There is a lot of wind today. The seeds fly very quickly through the room to the other side." TIME: TEMPO → Music: Felix Mendelssohn – Symphony No. 4, Op. 90 "Italian", I. Allegro Vivace
- **EXERCISE 3:** "The wind has died down and there is only a small breeze. The seeds float very slowly through the room." TIME: TEMPO → Music: Erik Satie – Gymnopédies
- **EXERCISE 4:** "Some seeds fly very crazy in the wind. Not only forward, but also backward." SPACE: DIRECTIONS → Music: Quentin Sirjacq – Aquarius.
- **EXERCISE 5:** "The wind takes the seeds up. To the music we float like seeds that go very high " SPACE: HIGH TELAGEN → Music: Quentin Sirjacq – Aquarius
- **EXERCISE 6:** "The wind takes the seeds to the ground. To the music we fly like seeds that float very low to the ground." SPACE: HIGHLIGHTS → Music: Quentin Sirjacq – Aquarius.

It can be agreed to dance from one side to the other of the room within each exercise or the children can also move freely throughout the room. They can also line up and follow the first child. All setups are possible!

ENDING

Pay attention to complete your activity. Possible options for this are exercises to relax, a moment of show-and-tell, a last moment when children can fully improvise on music, reflect,

Concrete examples

- Children sit in the theater. One or more children are in the middle and show the way he / she danced. The others applaud and encourage.
- All children lie on their backs. There is a spoon, leaf, stone, ... on their stomach. They breathe in and out deeply together. When they breathe in, their bellies thicken and the object goes up.
- The teacher asks reflection questions and has some children answer. Examples: What did you like best? What did you find difficult? Why? What have you learned?

STRUCTURED DANCE

LEARNING OBJECTIVES

PHYSICAL EDUCATION – SUCCESSIVE ACTIONS 1.31 The preschoolers can perform a simple series of consecutive actions within movement activities.

→ The children remember the different learned consecutive dance movements and perform them correctly during the song.

ARTS EDUCATION – MOVEMENT 4.4 The preschoolers can convert perceived sounds into motion.

→ The children listen to the music and thus know during which piece of music they have to perform which movement. They also hear the rhythm within the music so that they know the tempo of performance in addition to the movement.

PEOPLE AND SOCIETY – ME AND THE OTHER 1.4 The preschoolers can recognize and talk about different ways of dealing with each other in concrete situations.

→ The children do not laugh at each other, help each other remember and learn the dance steps, ask each other for help, encourage each other so that everyone remains motivated and confident.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: With each movement, focus on only one component; Use simple movements such as spinning and insulation movements where no body parts are combined with each other; Dance in one place on their ground marking in a row or space; Provide a clear contrast between the different movements; Do not use many different movements in one dance and repeat the same movements.

NURSERY 2: Start using only one component with each movement and combine additional components depending on the children; You can use slightly more challenging movements with possible details; Starting from a contrast between the movements, depending on the children this contrast can be reduced; Introduce movements per two.

NURSERY 3: Combine different components within one movement; You can use complex combined movements with details; Use walking passes and jumps to move; Use different movements in the dance; Use different setups by having the children move; Dance with hand connections; Let them perform movements together / in small groups.

MATERIALS

- Music box
- Song or piece of music per exercise
- Pictures or drawings of the different movements
- Optional: An object as a ground mark for each child.

- Optional: Other thematic materials for visual support, depending on the choice made within the introduction, main part and ending.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

Concrete example

The teacher draws waves in the sand. She drains water into the quarries made. She says that we make a trip to the sea / underwater world. A circle discussion arises. Which animals all live underwater? What else can you see when you go to the sea?

The children are allowed to always portray and dance these animals and other characteristics of the sea. The teacher and the children themselves become all kinds of things from the sea! The sea comes alive! Then she tells an improvised story about someone who travels through the sea and sees all kinds of animals and experiences things. Do you want to know what? The activity starts!

STEP 2: After this you discuss the agreements with the children. You ask them to repeat it and repeat it yourself during the core.

- Can the children dance throughout the room or are there restrictions here? What are the limits of space?
- Where should the children be placed? What should children do if you stop the music to give a new instruction? Tell the preschoolers to be ready for dancing when you turn on the music. You can practice this playfully. Let the music play. The children are allowed to dance around their place and chat. When the music stops, they stand on their ground mark and are silent. Repeat this playfully by letting the music play long and short.

STEP 3: Make the spatial organization clear. For example, you can use place marks or objects linked to your theme that indicate where the children should be. Each child has one object. You can set the children / ground marks in rows, in a semicircle, in a certain shape,

STEP 4: Do a physical warm-up.

Concrete example

The children dance freely through space like fish. When the attendant shouts, "The waves are coming!", They should be as small as possible as a fish hiding among the coral. As the companion "Quiet sea!" calls, they can swim again. You can vary by adding other commands like "Shark in sight!" (freeze children) or "Diving!" (lie down).

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

Structured dance is a working form in which we apply and perform a dance with more or less fixed movements with toddlers. Generally recorded movements are used in structured dance, possibly supplemented with improvised movements. In addition to the structure and the movements or the fitting material, the captured spatial arrangements also play a major role in this. Folk dances, children's dances, other dances with fixed movements or self-designed dances are part of this.

Follow the steps from the structured dance **step-by-step plan** at the bottom of the dance domain section. This way you can design your own dance linked to your theme and teach the children. You can of course also teach the children a dance you know!

PHASE 1: EXPLORING POSSIBLE DANCE MOVEMENTS THROUGH DANCE EXPRESSION

In this phase you let the children experiment themselves. The ideas from this can be integrated into your dance, so that the children also have a say.

Concrete example

Spread drawings of various aquatic animals or phenomena in the sea such as the waves over space. The teacher plays the song of the dance. When the music stops, the children stand by a drawing, see what is on it and dance to the music according to this animal or phenomenon. When the music stops, they go back to other drawings and dance to the music according to the animal / phenomenon of the drawing. After this ideas can be shared. Stand in a circle. One child shows his / her idea in the middle of the circle. The other children can imitate the child.

The children can also line up. The first in line dances according to his / her idea and the other preschoolers imitate these movements exactly.

PHASE 2: LEARNING THE MOVEMENTS FROM THE STRUCTURED DANCE

Let the children hear the song only times. Let them tap to the rhythm. Let them hum along. This way the children get to know the rhythm, the chorus and the verses.

Hang the drawing in PHASE 1 in order according to your own prepared dance. Children can look at this for memory support.

Teach the children the movements per drawing, step by step. You can possibly integrate the ideas of the children or you can still stick to your own idea. You can also hang an empty drawing. At that moment, children can choose for themselves and improvise how they dance.

Concrete example

In the chorus part of the song there is first a drawing of a wave, then a jellyfish, then a fish and finally a crab in a row.

At the stanza section there is first a boat and a shark.

The teacher takes turns learning each drawing.

- Waves: 5X swing from left to right.
- Jellyfish: 5x arms and whole body up and down.

- Fish: 5X two steps forward, two steps back.
- ...

Once the dance has been learned, there can be further variation within the dance. Repeat and vary by using different setups, integrating an improvisation piece into the dance, adding more difficult movements, integrating movements in pairs, dancing in two groups, playing with the building blocks by dance very slowly or quickly (COMPONENT : Tempo) or limp (COMPONENT: Power) or only with the arms (COMPONENT: Body) or ...

TIPS

- Depending on the age, the group of preschoolers and the nature of the dance, you will immediately let the preschoolers participate or you will gradually build up the dance in steps. For more difficult dances, for example, you first learn the chorus part and practice this before introducing the stanza part. Then let the toddlers run both parts one after the other.
- Provide easily countable music with a simple rhythm and a clear structure.

ENDING

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a moment of tone, a last moment when children can fully improvise on music, reflect,

Concrete examples

- Children sit in the theater. One child or half of the class is in the middle and shows the way he / she danced. The others applaud and encourage.
- The children do yoga together from the animals in the sea. Examples: Open legs and arms, such as a starfish. Make yourself as big as possible, like a big shark. Sit on their hands and knees as they make their backs hollow and convex, like a jellyfish.
- The teacher asks reflection questions and has some children answer. Examples: What did you like best? What did you find difficult? Why? What have you learned?

FOLLOW THE LEADER

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION - MOVEMENT: 4.1 The preschoolers can spontaneously move along to music.

× The children appreciate the music and you can tell they want to move along and dance.

ARTS EDUCATION - MOVEMENT: 4.2 The preschoolers can participate in movements that accompany storytelling and show interest in carefully observing and imitating the movement-inspiring elements.

× This means the children follow the lead that's been given and they get inspired by the movements to try it on their own.

ARTS EDUCATION - MOVEMENT: 4.6 The preschoolers can enjoy and attentively observe a diverse range of body expressions from both children and adults.

× The children observe the teacher very closely and appreciate all the movements and creativity. This activates them to try it themselves.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Use easy and repetitive movements; Provide verbal and visual guidance; Use music with a clear beat; Use props like scarves to make movements more engaging; if they're shy, provide them with a partner; Allow them to move freely in between; Give them a spot on the floor so they know where they have to go or stand

NURSERY 2: Use more dynamic movements; Match the movements to the beat of music; Introduce fast and slow tempos; Take turns in leading; Introduce mirroring activities; Incorporate directional movements (forward and backward) and different levels (high and low); Add simple arm and foot combination; Use different music styles and rhythms

NURSERY 3: Encourage complex patterns; Incorporate different speeds; Allow the children to choose their own movements; Introduce movements in different directions; Encourage exploring space; Create a challenge activity, where children add a sequence of their own movements and lead their peers; Add advanced movements such as balance poses or turning on one foot to enhance coordination

MATERIALS

- Box to play music or instruments to play
- Optional: Colorful ribbons
- Optional: Balloons
- Optional: Hoops
- Optional: Spots to put on the floor

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 5 minutes)

You start by letting the children pretend they are something or someone else. Make sure they mostly use movements and they don't start acting. This is to warm up their body and introduce them playfully.

Concrete example if you have project animals

'Today we're going to pretend we're going on a safaritrip and we see a lot of animals. When we see them, we become them!'

Monkeys - Let the children move their arms in all different directions

Lions - Let them move their head

Zebras - Let them move their hips

...

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

For this part the teacher is the leader. Before you do a follow-the-leader dance, you think about what components you want to add to the dance.

LOOK AT THE FRAME AT THE BOTTOM OF THIS ACTIVITY AS AN CONCRETE EXAMPLE.

After this you can let the children be the leaders

- Story: Let one of the children add something to the story
- Leader train: One is in the front and walks around and the children do what they do. Then the head of the train stops and walks at the back of the line, there's a new leader.
- Mirror: Divide the children into pairs and they have to mirror each other

ENDING

(+/- 10 minutes)

To end the activity you can play some ending games that still include following the leader.

Little conductor

The children are gathering in a circle, one of the children leaves the circle. Far enough so he or she can not see or hear the circle. The children in the circle choose one conductor. The conductor decides the movements and everybody has to copy them. The child that left can now come stand in the middle of the circle and observe. The conductor has to change the movements at least every minute without the child in the middle seeing it. Can the kid find out who the conductor is?

MUSIC TIPS

Songs that already tell you what to do

- DJ Raphi. (2020, 17 juni). Follow the leader dance [Video]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=riicsTE2TzQ>

- The Kiboomers – Kids Music Channel. (2021, 27 mei). Follow the Leader Game – THE KIBOOMERS Preschool Action Songs for Circle Time [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=k5PIXKODxT0>
- The Kiboomers – Kids Music Channel. (2022, 25 oktober). Follow the Leader Dance – The Kiboomers Preschool Movement Songs for Circle Time [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=_Xy-akvW0aU

Instrumental music

- Happy and playful: OCB Relax Music. (2014, 28 augustus). Happy relaxing guitar music for children [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=pd4j9osCNT4>
- Sad and melachonolic: Ambient Feelings. (2021, 21 mei). Sad Emotional Piano – One hour version [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=>
- Upbeat: Children's Music. (2018, 1 februari). Children's music — Happy Upbeat music (Instrumental music for kids) [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=iwKS4b9aUeI>

FOLLOW THE LEADER

Project: ex. Traveling

Story: We're going on a long trip and while we're traveling a lot happens!

Music: BreakingCopyright - Royalty free Music. (2023, 18 augustus). Travel and tropical (Free Music For Videos) - "MORNING THOUGHTS" by Hotham (Video). YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=Nq_0uCPNJdk

STORY

COMPONENT + MOVEMENTS

We start by grabbing our bag that we want to take on the trip.

M: The children stay in one place and move up and down.
C: Space - Levels

We're ready to go now. We start walking. The bag is very heavy, but when some stuff falls out it becomes light!

M: You let the children walk around. The bag is heavy, so their movements should be heavy. When stuff falls out, their movements become light.
C: Force - Tension

Oh no! There's a vehicle! We have to catch in time! We have to rush! When we catch it, we can relax. The vehicle drives slow.

M: The children now move fast and then slow. You can switch this up for a while.
C: Time - Tempo

Oh, a big and tall man enters our vehicle. We have to make us very small so he doesn't crush us. Everytime the man moves a little, we can stretch.

M: Let the children make themselves as small as possible but they have to keep moving. Switch this with making them tall.
C: Body - Shape

...

...

FOLK DANCE

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION - MOVEMENT: 4.1 The preschoolers can spontaneously move along to music.

x The children appreciate the music and you can tell they want to move along and dance.

ARTS EDUCATION - MOVEMENT: 4.3 The preschoolers can experience that they are able to develop a personal style.

x The children have fun learning the folk dances and they apply their own style to the dance. They make it personal.

ARTS EDUCATION - ATTITUDES: 6.1 The preschoolers can be open to new things in their environment.

x Since there are also local Gambian dances included in the folk dance, the Gambian kids get to experience their culture through dancing.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Simplify movements; Dance in a small circle; Use visuals or handpuppets to demonstrate movements, Choose music with clear and repetitive rhythm; Use a lot of repetition; Use short and simple dance patterns; Use colorful props to help guide movement and maintain engagement; Allow children to freely interpret some parts of the dance to encourage creativity; Keep the duration short and active

NURSERY 2: Build on basic motor skills with slightly more complex sequences; Introduce simple formations like a circle, line or partner dancing; Use call-and-response songs or rhythmic cues; Encourage children to follow and lead in small groups; Add props; Keep the activity around 5 minutes; Gently introduce the idea of a beginning and end to a dance

NURSERY 3: Introduce longer sequences with more varied movements; Children can dance in pairs or small groups; Use repetitive folk melodies to support memory and rhythm; Start exploring spacial awareness - moving in different directions; Encourage individual interpretation; Extend the duration to about 7-10 minutes; Support children in reflecting briefly after the dance

MATERIALS

- Box to play music or instruments to play
- Optional: Colorful ribbons
- Optional: Spots to put on the floor

ACTIVITY

INTRODUCTION

{+/- 5 minutes}

To make it fun and real for the children, say 'hello' to them in the language that the people of the folk dances speak. They will be curious and wonder what you are saying. You can also wear something that's typical to the culture. You can also start by showing the children some videos of the typical folk dances you're going to dance. This is followed by a warm up where the children get introduced to the folk dancing.

Concrete example the 'Jola', Gambian folk dance

'The 'Jola' Step Game

Introduce a basic movement commonly used in the Jola dance: the side step.

Step 1: Have the children stand upright and give the command "Step to the left" and "Step to the right" while moving to the rhythm of the music. Repeat this a few times.

Step 2: Add a gentle turn to each step (a half turn to the left and to the right) to start moving the upper body dynamically, as in the Jola dance.

Step 3: Encourage the children to experiment with their movements and let their hips move in rhythm with the music. For example, say, "Feel the rhythm in your hips, let them move with the music!" This helps them connect with the typical dance movements of Jola.

MAIN PART

{+/- 20 minutes}

For the main part you really focus on doing the folk dancing. You teach the children and make them follow your lead. But you make sure there's still space for them to add their own touch to it.

For the 'Jola' - Gambian folk dance

Step-by-Step Instructions (Simplified for Children)

1. Start in a half or full circle

- Children stand next to each other, facing the center.
- You can help the children with the placement by putting spots on the floor so they see where they have to stand
- The music begins with a clear, steady rhythm (preferably djembe).

2. Basic Step (the "Jola Bounce")

- Step to the right with your right foot.
- Tap your left foot next to it.
- Step to the left with your left foot.
- Tap your right foot next to it.
- → Repeat this in a smooth, rhythmic way.

3. Hip Movement

- Let your hips move gently from side to side with each step.
- Keep it loose, joyful, and in rhythm.

4. Hands and Arms

- Let your arms swing naturally.
- You can use scarves or ribbons for extra color.
- In some versions, children can clap along with the rhythm (e.g. two claps after every four steps).

5. Follow the Leader Element (Optional)

- One child steps into the middle and shows a simple movement: a wave, a jump, a clap, or a spin.
- The group follows and copies the leader's movements.

6. Spins and Cheers!

- From time to time, let the children do a small spin and shout a joyful sound ("Yay!" or "Woohoo!").
- This adds to the expressive, fun character of the dance.

ENDING

(+/- 10 minutes)

For the ending activity we will let the children show their skills and encourage their self-esteem.

Jola Dance Parade

STEP 1: Gather the children into a circle. Explain that they are going to show off their best Jola dance moves in a fun parade, just like real dancers!

STEP 2: Play the music, and let each child have a turn to step into the center of the circle and perform their favorite dance move or combination of moves they learned (side steps, hip movements, or turns).

STEP 3: After each child performs, encourage the group to clap and cheer, making them feel proud of their efforts. Then, the next child steps into the center to share their dance.

STEP 4: Finish the activity by having everyone join hands in a circle and move together, dancing side to side to the rhythm of the music, celebrating what they've learned together.

PARTNER DANCE

LEARNING OBJECTIVES

HUMANITY AND SOCIETY- HUMAN - ME AND THE OTHER: 1.7 The preschoolers can show sensitivity to the needs of others.

× The children take care of themselves and their partner. They feel connected, but respect boundaries. They help each other

ARTS EDUCATION - MOVEMENT: 4.1 The preschoolers can spontaneously move along to music.

× The children appreciate the music and you can tell they want to move along and dance.

ARTS EDUCATION - MOVEMENT: 6.4 The preschoolers can rely on their expression possibilities and dare to show their own expression style.

→ The toddlers dare to show their own dance ideas. They do not imitate each other and come up with their own ideas. They dance enthusiastically.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Keep it simple and playful; Focus on helping the children get comfortable with standing close to their partner; Introduce basic movements; Encourage the children to walk with their partner rather than worrying about keeping exact steps in sync; Give the children a visual sign to help them remember who their partner is; Pair a less confident child with a more confident child; Encourage the children to explore; Emphasize cooperation and taking turns; The primary focus should be on cooperation

NURSERY 2: Begin introducing basic partner positions like holding hands or gently placing one hand on the partner's shoulder; Encourage children to walk in rhythm with their partner; Start teaching the children how to communicate with their partner; Build on familiarity; Use praise to build confidence

NURSERY 3: The children can learn more precise partner positions; Teach children to walk in rhythm; Introduce more advanced movements; Begin emphasizing the roles of lead and follow; Practice simple routines where children switch roles or practice both leading and following; Encourage more interactive and connected partner dancing; Pair the children with partners they are comfortable with; Allow for more creativity in movement

MATERIALS

- Box to play music or instruments to play
- Optional: A marker to give them a colored dot to remember their partner
- Optional: Colorful ribbons to hold instead of hands

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

You start by partnering the children up. Sometimes it's difficult for them to remember who their partner is. In that case you can use a marker or a stamp to put a color or figure on both their hands. So they have a visual recognition. Now you start by playing a fun game in pairs so the duo's learn to trust each other and work together. You make the children feel comfortable.

Concrete example: Mirror movements

- Pair the children up. If there is an odd number of children, you can join in as a partner or form a group of three.
- Play some light, fun music and tell the children that one of them will be the "leader" and the other will be the "mirror."
- The leader starts making simple movements (e.g., waving arms, gentle steps, or moving hands in circles) while the mirror follows along, copying the movements exactly.
- After 1-2 minutes, switch roles so the mirror becomes the leader and the leader becomes the mirror.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

Now we will focus on really dancing together. If the children don't feel comfortable to hold each other's hand, they can stand next to each other, hold shoulders or give them a ribbon and both hold an end of the ribbon.

Concrete example for a partner dance lesson – Waltz

Basic Movement: The Waltz Step

STEP 1

- Introduce the basic waltz step, which is simply a 1-2-3 step:
 - "One step forward with the left foot (1), one step sideward with the right foot (2), then together step with the left foot (3)."
 - "Now, let's practice this with our partner! When you move forward with your left foot, your partner should do the same!"
 - Practice this 1-2-3 step a few times, allowing the children to get comfortable moving together in rhythm.

STEP 2

- Once the children are comfortable, encourage them to continue moving in a circular motion:
- "Now, let's try walking in a circle! Take your 1-2-3 steps while moving slowly around in a circle, keeping your hands together."
- Remind them to walk gently and stay in sync with their partner.

3. Adding a Turn

STEP 1

- Introduce a simple turn for each partner:
 - "Now, we are going to add a turn! When you reach the 3rd step in your waltz (the 'together' step), you and your partner will spin around gently like this!"
 - Demonstrate the turn: The children should step forward (1), sideward (2), and on the third step (3), both children can gently spin in place as they continue to hold hands.
 - "Remember, the spin is slow and fun! Keep holding hands and turn gently, just like you're spinning in a merry-go-round!"

STEP 2

- Let them practice the 1-2-3 steps, with the addition of the turn, as they move in a circle. Allow them to practice this step while encouraging them to stay connected with their partner.

4. The Dance Sequence

Now, the children can put the entire sequence together:

- "We will start by moving in a circle with our basic 1-2-3 steps. After a few turns around the circle, we will add our turns in the middle of the dance!"
- Let the children move in a circle while performing the 1-2-3 steps. Every few rounds, remind them to turn gently with their partner as they reach the "together" step (the third step in their waltz).
- Encourage them to have fun and add some creativity! "You can try spinning faster or slower with your partner as long as you stay in sync!"

ENDING

(+/- 10 minutes)

Partner freeze game

Start by briefly reviewing the dance steps the children have learned, such as the 1-2-3 steps and turning. Make sure they are comfortable with the movements and partner position.

Explain the "Freeze" game: Tell the children that when the music stops, they must freeze in the position they are in, as if they are frozen. This could be a static pose with their partner, like holding hands or a turning pose.

Start the music: Play the music and let the children dance. Encourage them to follow their partner closely and move in sync. When the music stops, they must freeze and stay in their position until the music begins again.

IMPROVISATION DANCE

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – MOVEMENT: 4.1 The preschoolers can spontaneously move along to music.

× The children appreciate the music and you can tell they want to move along and dance.

ARTS EDUCATION – MOVEMENT: 4.3 The preschoolers can experience that they are able to develop a personal style.

× The children have fun learning the folk dances and they apply their own style to the dance. They make it personal.

ARTS EDUCATION – MOVEMENT 4.4 The preschoolers can convert perceived sounds into motion.

× The children listen to the music and thus know during which piece of music they have to perform which movement. They also hear the rhythm within the music so that they know the tempo of performance in addition to the movement.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Use simple and visual cues; Demonstrate movements visually; Limit the complexity of movements; Focus on basic movements; Short duration of the activities; Repeat simple movements several times; Provide physical support; Use a playful approach; Let them use their own imagination; Choose music with a clear rhythm that encourages movement; Give the children enough space

NURSERY 2: Use clear verbal cues; You can still support with visual cues; Introduce more structured movements; Guide the children to practice the movements individually before allowing them to improvise freely; Encourage social interaction; Incorporate themes and stories; Add more rhythm-based elements; Allow space for expression; Offer choices and autonomy – the children can choose how to move

NURSERY 3: Provide more complex movement prompts; Encourage to improvise based on different themes; Encourage rhythm exploration; Introduce spatial awareness; Encourage children to explore using different levels and directions; Build on group improvisation; Incorporate emotions and storytelling; Add simple dance elements; Increase the complexity of musical cues; Develop coordination and balance

MATERIALS

- Box to play music or instruments to play

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

In the introduction we're going to warm up our body and already start improvising, but on a low level. The teacher gives the children a story input to encourage the improvising.

Concrete example: Theme 'in the jungle'

Introduction: Explain that today the children will move like the elements of nature found in the jungle: earth, water, fire, and air.

- Earth: Stomp like you're walking on the jungle floor.
- Water: Flow like a river or splash through the water.
- Fire: Move energetically like the sun or a campfire.
- Air: Move lightly like the wind or a bird.

Demonstration: Show how each element looks in the jungle using body movements:

- Earth: Strong and grounded stomps.
- Water: Smooth, flowing movements.
- Fire: Quick, lively movements.
- Air: Soft, airy motions.

Improvisation

Play jungle-themed music. Have the children choose an element and dance to it. Change the music or give verbal cues to switch between elements (e.g., "Now move like water!" or "Pretend you're the wind!").

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

Dance improvisation is when children are encouraged to move freely without predefined steps, using their bodies to express themselves. It allows children to explore different ways to move, experiment with space, and express their creativity. In this activity, they are encouraged to respond to music, sounds, or stories, without focusing on the "right" or "wrong" way to move.

Concrete example: Theme 'Elements'

STEP 1: Create Movement for Each Element

Earth

- Play steady, deep, grounded music. Encourage the children to make slow, strong, and deliberate movements. Prompt them with questions like, "How can you show the Earth with your body?" or "Can you make your body feel heavy and strong, like the ground?"

Water

- Switch to smoother, flowing music. Ask the children to flow their bodies like water in the river or ocean. They should focus on fluid, continuous movements. Prompt with: "How can you make your body feel soft and smooth, like the waves of water?"

Fire

- Change the music to something more energetic and lively. Let the children express excitement, speed, and fire by making sharp and quick movements. Prompt with: "How can you show the energy of fire? Can you move fast or jump like a flame?"

Wind

- Play airy, light music or a soft breeze sound. Guide the children to make light, flowing, and quick movements that reflect the wind. Encourage them to float, swirl, and glide through the space with minimal effort. Prompt with: "Can you feel the wind? How would you move if you were a gentle breeze or a gust of wind?"

STEP 2: Free Improvisation: Now, let the children improvise with the elements. Play some calming, upbeat music, and let them explore freely. Encourage them to move through the space however they feel the element, but also challenge them by asking, "Can you change your movements to show a different element now?" This encourages flexibility and creative thinking.

ENDING

(+/- 10 minutes)

It's important to keep the ending calm, so the children can also cool down a bit and become calm again for the next lesson.

'Which element are you?'

Play music and call out one of the elements: Earth, Water, Fire, or Wind.

Children respond by improvising a dance move that matches the element:

- Earth = heavy and slow
- Water = flowing and smooth
- Fire = fast and energetic
- Wind = light and swirly

Let a few children call out an element too.

Finish by asking, "Which element do you feel like right now?" and have them show it with one final move.

SHERBORNE DANCE

LEARNING OBJECTIVES

PHYSICAL EDUCATION – BODY CONSTRUCTION: 1.14 The toddlers show in the movement that they feel and know the structure of the body and that they intuitively take into account the body structure and body boundaries and proportions.

→ During the various exercises within this activity, children can discover the body. By feeling the ground, doing exercises in pairs, using different body parts, ... children get to know their body and its limits, possibilities and proportions.

NURSERY 1: PEOPLE AND SOCIETY – IK AND MYSELF: 1.3 The toddlers show sufficient confidence in their own possibilities in concrete situations.

NURSERY 2-3: PEOPLE AND SOCIETY – IK AND THE OTHER: 1.7 The preschoolers can show a sensitivity to the needs of others.

→ The more children know their bodies, the more confident they become in their movements. In these exercises, children learn what they can do with their body and what not. In Nursery 2 and 3 there is more cooperation with others during the exercises and children get to know the limits of others. What do they like? What not?

ARTS EDUCATION – MOVEMENT: 4.6 The preschoolers can enjoy and look interested at a varied range of body expression of children and adults.

→ All children and the teacher themselves participate. The children look at each other and the teacher. How do they move? What can I learn from this? In this way they inspire each other to more ideas.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Only work with individual exercises; Focus on self-confidence and body knowledge; Simple exercises in which the body parts are used less in combination; Only forward exercises; Teacher participates; Slow exercises.

NURSERY 2: Departure from individual exercises and evolve into practice in duo; In addition to self-confidence, focus on trusting others and working together; From simple to more complex exercises in which different body parts are used in combination; Backwards exercises are also possible; From slow to fast exercises.

NURSERY 3: Add exercises where children work in a small group or in duo; In addition to self-confidence, focus on trusting others and working together; Complex exercises in which different body parts can be used in combination; Backwards and sideways exercises are also possible; Fast exercises are also possible.

GENERAL: View the stated gradation above according to body, space and relationship to evolve in difficulty; Let children invent their own exercises, give them a say and put them in charge; Provide manual support; Buddy effect; Children who find it difficult dance closer to the teacher for extra guidance.

MATERIALS

You don't need materials. Only a large space.

- Optional: Certain concrete materials that the teacher needs in the introduction, main part or ending.
- Optional: Drawings or prints of the exercises for visualization.

ACTIVITY

PREPARATION

Before you give this activity, there are a number of things to consider:

- Provide a safe space with as little material as possible, so that the children can move freely and do not bump. So this can be done outside in the sand!
- Give the playing learning opportunity barefoot, both the teacher and the children.

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Make sure you start from something illustrative and concrete. The REAL material! Wake up the children musically.

Concrete example

The teacher enters with a bucket of water. She says this is magic water. She can do magic with this. She puts her hand in the water and pushes her hand on the blackboard. The children see the imprint of her hand on the blackboard.

She asks a child to put a hand, foot, fingers, nose ... in the water and push it against the blackboard. They see the stamps again.

The teacher tells the children that you can stamp the entire body with this magical water. She splashes the water over the children.

From now on, the children can stamp with their entire body! Today we do the stamp dance.

STEP 2: Everyone takes off their shoes. Make arrangements with the children. During the exercises it becomes quiet and children listen to the music! What should they do when they are ready and should listen to the next assignment?

STEP 3: Do a short warm-up. Spread the children over the room.

Concrete exercises

Quiet music is played. All children / brushes go to sleep. Children close their eyes. They lie close together on their stomach or back. The teacher steps between the children and wakes them up one by one by rubbing their back / belly. Children who are awake join the children.

When all children are awake, we step through the space / painting in different ways. They make stamps in different ways.

- Knees up and taps elbows.
- Crawl.
- Get on your knees.
- Sitting on knees and dragging arms forward. Open US closed knees.
- Lie on the abdomen / back with arms dragged forward.
- Roll around on knees.
- Roll around.

VARIATION: When children meet, they greet each other by giving a hug, high five,

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

The teacher gives an assignment, with which children can discover their own body. Give the children enough time per assignment and then switch to the next assignment. You can turn on background music. Choose one quiet song, so that children can completely relax while dancing.

The assignments within this type of activity are always built as follows, according to difficulty:

BODY: From the trunk to the limbs

1. the simplest exercises are movements with a focus on the trunk.
2. Then you can switch to exercises with a focus on the weight-bearing body parts such as the pelvis, shoulders, knees and elbows.
3. The most difficult exercises are those with a focus on the hands, feet, head and face.

SPACE: From one close to the ground to high

1. First move as close to the ground as possible.
2. Then on getting more and more off the ground.

RELATIONSHIP: First without a partner, then with partner

1. First perform exercises individually. Each child individually.
2. Then give exercises in relationship with and with others.
3. Then exercises in which duos move together. They work against each other.

Concrete exercises

All this can be done within the theme of the stamp dance. Children have paint all over their body. The ground is the painting. The children are the brushes.

BODY

- Roll like a pancake: The child lies on the floor and slowly rolls around his axis.
- Swing like a boat: Sitting on the floor, grabbing knees and rocking back and forth.
- Stretch like a cat: On hands and knees, make your back hollow and convex.
- Feel with your hands: Close your eyes, feel different body parts and name (eg. "Where are your knees?").
- Find body parts: "Where is your nose, where is your knee?" or: "Tap your left foot with your right hand."
- Feel hard-soft: Have children stamp on the ground with their feet (hard), then tap the ground with fingertips (soft).
- Run and hang: Child runs fast and then drops to the ground like a limp doll (controlled of course).
- Walk as ...: Child moves like a robot (angular), like a balloon (light), like a stone (heavy), like a caterpillar (wavy).
- Exercise muscle strength: Child lies on the back and takes turns tightening arms, legs, belly. Then loose again.

SPACE

- Animal runs: Walk like an elephant (heavy and slow), sneak like a cat, hop like a rabbit.
- Flying like a bird: Walking around the room with arms wide, taking into account others.
- Crawl through a tunnel: Crawl under chairs or through hoops.
- Jump like a frog: Jump from mat / hoop / place to mat / hoop / place.
- High – low – wide – narrow: Move through space and constantly change your shape. Make yourself wide like a bear, narrow like a snake ...
- Walking with obstacles: Turn off cushions or hoops: change, crawl under, walk in between.
- Pancerous animals: Each child chooses an animal (eg mouse, kangaroo, giraffe) and moves through space. Give commands: "Stop!", "Slow!", "High!"
- Flying mat: Place a mat in the middle. Children pretend it is a flying carpet: they jump on it and 'fly' (spread arms), land somewhere.
- Different ways: Straight path, winding path, zigzag, diagonal ... Let them explore the space in different ways.

RELATIONSHIP

- Mirror exercise: In duo, one child does movements, the other child mirrors.
- Make train: One child is the locomotive, the other follows as a wagon.
- Roll with a partner: Lie on the floor together and roll like a "double pancake".
- Crawl over each other: One lies still, the other crawls gently over the body.
- Falling and being taken care of: The child gently falls back into an adult's arms.
- Push against each other: Sitting on the floor with your feet pushing together with your hands.
- Cradle in a cloth: The child lies in a large cloth, two supervisors gently rock back and forth.
- Back up back: Sit in duo's back to back and try to stand up together.
- We build a bridge: Children make a construction together with their bodies (eg one on all fours and knees, another crawls underneath).
- Roll together: Two children lie side by side on a mat and try to roll together at the same time.

- Tree and wind: One child stands still (tree), the other moves around it like the wind (without touching). Then exchange.
- Carrying games: Child A is limp on a mat, child B tries (safe!) lift an arm or leg, or pull a little forward.
- Make shapes together: Children make a bridge, a tower, an animal together. Let them try to think of something themselves.
- Back to back: Two children sit back to back. They try to get up at the same time without using hands.
- Cradle time: One child is lying down, the other gently cradles his arms or legs. Then switch.
- Taking care of animals: One child is a weak cuddly animal (eg cat), the other "takes care of ": stroking, lifting, moving.

Concrete examples within the theme of forest

TREE

A child stands upright. Tension and spread legs! The tree is sturdy ... until the wind comes. A child is the wind and pushes the child / tree SOFT. The tree tries to stop.

LEAVE

The leaves swirl from the trees. Children grow up and look up. They stretch completely into a long tree. The leaves fall from the tree. Children let their bodies whirl gently and where and drop through their knees to slowly on the ground.

- **VARIATION:** Children lie on the floor in the supine position. They slide their arms and legs on the ground, up and down, like making a snow angel.

BRANCHES

Children lie on the floor. Their legs are the branches. They move in all directions through the wind by cycling movements, stretching US folds,

- **VARIATION** (per two): Children put their feet together in the supine position. They make movements with their feet together. The feet stay together. Legs stretch US folds.
- **VARIATION** (per two): Children sit with legs spread opposite each other. Feet against each other. They grab each other's hands and gently pull / push each other back and forth.
- **VARIATION** (per two): The branches have fallen from the trees. Children collect the branches in the forest. One child / branch is on his / her back while the other / collector grabs him / her at the feet. The child pulls him / her by pulling the legs.

TREE STAMES

Not only the branches, but also the tree trunks often rock back and forth through the wind. The children sit in pairs, back to back. They alternately push each other backwards.

Trees sometimes fall over. They have blown over! Children lie stretched out on the floor. They roll back and forth with the wind like tree trunks.

- **VARIATION** (per two): Tree trunks are sometimes very long! Children lie stretched out in each other's extension. They grab each other's hands and roll together like one big tree trunk.

FRUIT

Children lie on their backs. With their arms they enclose their legs to form a ball with their body / fruit.

Tighten hard! When the fruit is large enough, it falls down and you can open it. Children relax in their backs again.

- **VARIATION** (per two): Some fruits are closed on the ground. We still have to open these fruits ourselves. We have to do this gently! Fruits can break! One child tries to open the ball of the other toddler.

FOREST ANIMALS

Some animals look for a hole to live and sleep in. Children make themselves small and move / crawl forward in the form of a ball.

They end up in place. Found a place to sleep! The animal cradles forward, backward and sideways. Children do not let go of their legs.

- **VARIATION** (per two): One child gently rocks the other child back and forth. Cradle the animal to sleep! We do this quietly again!

HOLLET

Some animals dig holes in the ground. They crawl through here and sleep there. A child stands on hands and knees / feet to make a hole. The other child crawls through this.

MONKEY

Some baby monkeys are sometimes cold. He then warms himself up to the mom. A child sits open with his / her legs. The other sits in between. The outer child stores his / her wings on the other child and warms him up. They rock back and forth.

TIPS

- Always offers a mix of exercises that focus on BODY, SPACE and RELATIONSHIP.
- Start with very simple individual exercises, both in terms of instruction and organization.
- Let the children always switch roles and partners during relationship exercises.
- Repeat a lot! Children feel better and better in the exercises, which increases their motivation. The more motivation, the more creativity they will use and the more they come up with ideas themselves.
- Alternate quiet and active exercise so that children can exert themselves and relax.
- Do it yourself as a teacher! Encourage and confirm the children by giving compliments and suggestions in between.
- As a teacher, be open to the input of the children. If they have ideas, listen to them and try them out together.
- You can also do this activity together with the parents or other family members of the children to strengthen the relationship between them! This also works to connect the class group!

ENDING

(+/- 5 minutes)

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a tone moment, reflect / evaluate,

Concrete examples

- Play the quiet music in the background. The children lay down on the back. They breathe in and out, focusing on their stomach. When does your belly go up? When does your belly go down?
- The children are allowed to perform their favorite exercise for the last time.
- Show moment! Stand in a circle. One or a few children are in the middle to demonstrate a few exercises they learned.
- Reflect with the children by asking them questions. Who found it difficult, fun, ...? Why? What was your favorite exercise? Why? What could help you next time?

AEROBICS

LEARNING OBJECTIVES

PHYSICAL EDUCATION - COMPLEX BODY AND MOTION ORGANIZATION: 1.7 The preschoolers can switch on the limbs functionally and in a coordinated manner for different basic movements.

→ Aerobics movements require a lot of the coordination of the children in their movements, because different body parts are moved during one movement or when alternating different dance movements.

ARTS EDUCATION - MOVEMENT: 4.4 The preschoolers can convert perceived sounds into motion.

→ Hearing the rhythm of the music so that the movements can be performed to the rhythm is very important in aerobics. Even when devising dance movements yourself, children will have to find the rhythm themselves and invent movements on this.

PHYSICAL EDUCATION - SELF CONCEPT AND SOCIAL FUNCTIONING: 3.3 The preschoolers show in the experimental behavior that they sense their own possibilities and limitations.

→ Children are given the opportunity to choose movements themselves. They look for what they can do and what they cannot.

DIFFERENTIATION

Nursery 1: With each movement, focus on only one component; Use simple movements such as spinning and insulation movements where no body parts are combined with each other; Dance in one place on their ground marking in a row or space; Provide a clear contrast between the different movements; Do not use many different movements in one dance and repeat the same movements in particular.

Nursery 2: Start using only one component with each movement and combine additional components depending on the children; You can use slightly more challenging movements with possible details; Starting from a contrast between the movements, depending on the children this contrast can be reduced; Introduce movements per two.

Nursery 3: Combine different components within one movement; You can use complex combined movements with details; Use walking passes and jumps to move; Use different movements in the dance; Use different setups by having the children move; Dance with hand connections; Let them perform movements together / in small groups.

GENERAL: Give children who like to show themselves the opportunity to do this during individual show-and-tell moments; Offer the introverted children extra support and motivation; Challenge children with strong creativity and dance talent with challenging exercises; Support children in creativity and dance by giving targeted instructions / help texts / warnings and asking questions; Use skipping, canter and matching passes for movement; Put children with difficulties closer to you and visual support.

MATERIALS

- Energetic, rhythmic song
- Possibly: Steps, on which children can walk. This is called step aerobics.
- Possibly: Paper and marker to make sketches of the movements and hang them in order.
- Possibly: Concrete material for visualization or support during the start, core and lock.

ACTIVITY

INFORMATION

Aerobics is a form of moving to music where you do simple jumping, stepping and swinging movements. It is fun, active and makes your heart beat faster. You usually move with arms and legs at the same time. Aerobics is good for preschoolers because it:

- The brain stimulates – they learn to listen, follow and remember.
- Their muscles make – they move their entire body.
- Their heart and lungs train – they get a better condition.
- Self-confidence gives – they dare to move and feel proud.
- Collaboration promotes – they move in group and watch each other.
- Rhythm feeling develops – by moving to music.

IMPORTANT: Provide energetic music with a clear rhythm. Use one song.

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do.

You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

STEP 2: After this you discuss the agreements with the children. You ask them to repeat it and repeat it yourself during the core.

- Can the children dance throughout the room or are there restrictions here? What are the limits of space?
- Where are the children lined up? Are there any ground marks that the children should keep dancing to? What should children do if you stop the music to give a new instruction? Tell the preschoolers to be ready for dancing when you turn on the music. You can practice this playfully. Let the music play. The children are allowed to dance around their place and chat. When the music stops, they stand on their ground mark and are silent. Repeat this playfully by letting the music play long and short.

Make the spatial organization clear. For example, you can use place marks or objects linked to your theme that indicate where the children should be. Each child has one object. You can set the children / ground marks in rows, in a semicircle, in a certain shape,

STEP 3: Do a physical warm-up. Set up the music that will be danced later. Let the children march to the rhythm of the music, wave their arms, jump, Focus on the rhythm. This is important for later during this activity. You could also stop the music. The children are standing still. When the music starts again, they move to the rhythm again.

Stand in a circle. Stretch with the children. The children can also stretch from exercises they know themselves. What exercise do you know and can we perform together?

- Reach and bend: Reach with your hands to the air, then bend to the ground and tap your toes.
- Cat and dog: Make a rounded back like a cat, then a hollow back like a dog.
- Butterfly seat: Sit with your feet together, let your knees flutter like wings.
- Lion rack: Extend your arms forward, inhale and roar gently like a lion with your tongue.
- Tree posture: Stand on one leg, put your foot against your leg and stretch your arms like branches.
- Hose on the floor: Lie on your stomach, push yourself up like a snake.
- Star stretch: Stand wide-legged, swing your arms to the left and right, bend to your toes.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

STEP 1: Let the children hear the music a few times on which they dance throughout the activity. Let them tap, walk along, fold along, hum along, ... to the rhythm. TIK TAK TIK TAK TIK TAK! This way the children get to know the rhythm, the chorus and the verses.

STEP 2: Teach the children the movements from your own prepared dance one by one. Drawings or sketches can possibly be made per movement, which are hung in order according to your prepared dance. Children can look at this for memory support.

Each movement is held for 8 counts. You always count to 8 per movement and then the next movement is started.

Concrete examples of movements

Typical leg movements

- Marching: Step into place with high knees and arms.
- Step touch: One side step and adjust the other foot.
- Grapevine: Take one step sideways with one leg, the other leg will come from behind. Then take another side step with the same leg and tap with the other leg.
- Knee lifts (knee lifts): Lift the knees alternately high. This can be jumping.
- Heels back (very kicks): Bend heels towards buttocks. This can be jumping.
- Lunges: Take a big step forward or a big step to the side, while the back foot remains. So the legs are open. Bend through your legs. This can be varied.
- Squats: Bending legs like you're sitting down. This can be jumping.
- Jogging on the spot: Light run on site.
- Adjust the bourrée: Step sideways, cross the other over that leg, open again.
- V-steps: Step out with one foot. Step out with the other foot. Your feet are now in the shape of a V. Step back to the starting position.

Typical arm movements

- Arm swing front / rear / sideways.
- Box punches: Push fists forward like boxes.
- Biceps curls: Bend arms as if you were showing muscles.
- Overhead reach: Alternately extend arms above the head.
- Arm circles: Making circles with outstretched arms.
- Claps (claps): At jumps or steps.
- Push & pull: Push arms forward and bring them back.

Typical combination movements (whole body)

- Jumping jacks: Spreading / closing arms and legs.
- Box step: Step forward-left, forward-right, back-left, back-right (think square).
- Twist: Feet on the ground, both feet sliding open together with the hips. First the toes then the heels. Move over the ground in this way.
- Mambo scooter: One foot in front and behind steps, move weight. This can be jumping.
- Charleston: One foot in front, other foot in the back (dance card). This can be jumping.

You can look up other aerobics passes online, along with instructional videos.

STEP 3: Now that the children understand the nature of the dance movements, children can experiment themselves. The ideas from this can be integrated into the final dance, so that the children also have a say.

Put the music on. Let children move freely and test dance movements. When the children are ready, make a circle or divide the children into small groups. Children can take turns showing their ideas to each other and testing them out together. Discuss which movements will be included in the final dance. The children can also line up. The first in line dances according to his / her idea and the other preschoolers imitate these movements exactly.

STEP 4: Replace movements from your own prepared dance or add movements from the children's ideas. If you work with drawings you can also hang an empty drawing, on which children can improvise and choose how they dance. Or you can replace drawings and make other drawings from the children's dance movements.

STEP 4: Replace movements from your own prepared dance or add movements from the children's ideas.

If you work with drawings you can also hang an empty drawing, on which children can improvise and choose how they dance. Or you can replace drawings and make other drawings from the children's dance movements.

STEP 5: When the final dance is made, it can be practiced together. Repeat the dance several times. Pieces that are more difficult can be repeated several times.

Once the dance has been learned, there can be further variation within the dance.

- Repeat and vary by using different setups, integrating an improvisation piece into the dance, adding more difficult movements, integrating movements in pairs, dancing in two groups, playing with the building blocks by dance very slowly or quickly (COMPONENT : Tempo) or limp (COMPONENT: Power) or only with the arms (COMPONENT: Body) or ...

TIPS

- Depending on the age, the group of preschoolers and the nature of the dance, you will immediately let the preschoolers participate or you will gradually build up the dance in steps. For more difficult dances, for example, you first learn the chorus part and practice this before introducing the stanza part. Then let the toddlers run both parts one after the other.
- Provide easily countable music with a simple rhythm and a clear structure.

ENDING

(+/- 5 minutes)

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a moment of tone, a last moment when children can fully improvise on music, reflect,

Concrete examples

- Children sit in the theater. One child or half of the class is in the middle and shows the way he / she danced. The others applaud and encourage.
- Do a round of compliments. Sit in a circle. Each child should compliment the person sitting opposite him / her. Example: I thought you had a lot of ideas.
- You can also dance in two groups, in the form of a duet.
- The children do yoga or stretching together. Examples: Open legs and arms. Make yourself as big as possible. Sit on their hands and knees as they make their backs hollow and convex.
- Let the children lay down on their backs. Let them close their eyes. Put on quiet music. Focus on breathing.
- The teacher asks reflection questions and has some children answer. Examples: What did you like best? What did you find difficult? Why? What have you learned?

WARRIOR DANCE

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – MOVEMENT: 4.2 The preschoolers can participate in movements that are discussed during story telling and show interest in carefully observing and simulating the movement-inspiring data.

→ The teacher tells them the history of warrior dance and the children participate in the accompanying movements with the children, as inspiration. Children can observe and imitate, but they mainly focus on inventing themselves.

ARTS EDUCATION – MOVEMENT: 6.4 The preschoolers can rely on their expression possibilities and dare to show their own expression style.

→ The toddlers dare to show their own dance ideas. They do not imitate each other and come up with their own ideas. They dance enthusiastically.

ARTS EDUCATION – ATTITUDES: 6.1 The preschoolers can be open to new things in their environment.

x Since there are also local Gambian dances included in the folk dance, the Gambian kids get to experience their culture through dancing.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Simplify and slow down movements; Demonstrate everything; Move clearly; Keep movements in place; Practice the different levels of high and low; Use prompts; Don't let them make real cartwheels; Use a soft underground; Keep it short and engaging; Encourage with simple language; Use floor markers of colored spots to guide steps and give spatial awareness

NURSERY 2: Add a little more challenge; Keep movements light, rhythmic and fun; Begin introducing basic body control, balance and rhythm in a playful way; Use imaginative language and storytelling; Teach them the basic patterns, but slowly; Encourage shoulder and arm movement; Encourage exploring different levels even more; Focus on balance; Introduce sideways movement; Use visual markers

NURSERY 3: Slightly more complex combinations; Build on the basics; Encourage more independence, rhythm and creativity; Begin to introduce the musical and cultural elements; Practice the full movements; Combine different movements; They can try the cartwheels; Use a soft underground; Introduce a clapping rhythm; Encourage smooth transitions and fluid movements; Allow space for free expression

MATERIALS

- Box to play music or instruments to play
- Optional: Soft mats or gym mats
- Optional: Markers or cones for the floor

- Optional: Scarves or ribbons (to encourage flows movements)
- Optional: Capoeira Visuals or flashcards

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

A certain type of warrior dance is 'capoeira' (pronounced: kah-po-AY-dah). Capoeira is an Afro-Brazilian martial art that developed in Brazil as a response to the oppression of African slaves by Portuguese colonizers. To hide their practice, in case fighting was forbidden, slaves combined elements of dance, acrobatics, and music, making it look more like a performance than a martial art. Today it's still a very valued art discipline in Brasil (Capoeira, z.d.-c). You can maybe show the children a video of people doing capoeira.

Concrete example: Warming up for capoeira

Have the children form a large circle. Play some rhythmic capoeira music (or clap a simple rhythm). Say: "We're in a magical circle, and we move like animals, warriors, or dancers. You don't need words—just your body and the music. Ready?"

Encourage them to move freely, adding fun instructions like:

- "Move like a snake."
- "Spin like the wind."
- "Jump like a cat."

Make them use a lot of different levels and make sure everybody is constantly moving!

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

Now we're going to learn capoeira. It's important to stand in a circle and let all the children make eyecontact. The children should all be moving the whole time and learn the basic steps. They should also understand that it's not just dancing.

Basic Moves of capoeira

The main Capoeira movement is called the **ginga**. You move back and forth with your legs, as if you're dancing while being ready to move at any time."

Step-by-Step GINGA (repeat slowly with the children)

1. Step your left foot back and raise your arm on that side.
2. Return to the center.
3. Step your right foot back and raise the other arm.
4. Come back to the center.
5. Repeat slowly to the music.

TIPS

- Make it feel like they are gently swaying or dancing.
- Encourage the children to find their own rhythm.

However there are many more movements in capoeira.

Movement 1: **Au** (cartwheel / handstand)

Explain: "This is a cartwheel like in gymnastics, but we'll do it slowly and safely."

- Let the children first place their hands on the ground
- Gently wiggle their legs upward
- Help them do the cartwheel, only if they want to try!

Movement 2: **Cocorinha** (squatting low)

Say: "When someone makes a move, we can squat to get out of the way. Because capoeira is fighting in disguise."

- Have the children squat
- Hold an arm in front of their face (for protection).
- Let someone else throw their leg over the head
- Repeat from ginga: 3 times ginga – then squat – then back to ginga.

ENDING

(+/-10 minutes)

Capoeira usually always takes place in a circle, where two people duel. This is how we will end the activity.

Closing Activity – Roda (Circle)

"In Capoeira, we form a circle called the roda. In the center, two people play a Capoeira game!"

- Have the children sit or stand in a circle.
- Two children go into the center and perform simple ginga or mirror movements.
- No contact, just move and follow each other.
- The whole group claps rhythmically during the game.
- Switch turns one by one.

STORYTELLING DANCE

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – MOVEMENT: 4.2 The preschoolers can participate in movements that are discussed during story telling and show interest in carefully observing and simulating the movement-inspiring data.

→ The teacher tells a story and participates in the accompanying movements with the children, as inspiration. Children can observe and imitate, but they mainly focus on inventing themselves.

ARTS EDUCATION – ATTITUDE: 6.2 The preschoolers can enjoy being busy with the things that surround them to discover their possibilities of expression.

→ The materials, the teacher, the classmates and the story are things that surround them, so that they can discover their possibilities of expression within dancing.

ENGLISH – LISTEN TO ENGLISH: 1.5 The preschoolers can understand an audible story intended for their age group.

→ The children start dancing from an oral story. They need to know what the words mean and what the story is about before they can portray them dancing.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Simple movements with a limited number of body parts at the same time; Especially move forward; Dance movements focused on one component at the same time; More visualization by materials, to participate as a teacher, to show prints, ... to support the fantasy; Clear demonstration and dance together.

NURSERY 2: Starting from the simple movements, but extending to challenging combined movements; Dance movements focused on one component and expanding by combining multiple components; From forward building to dancing in other directions; Use more abstract visualization or only with the children who need it; Start free and give a demonstration according to the needs; Ask questions to put the lead more to the children.

NURSERY 3: Challenging movements in which different body parts are combined, which require coordination; Dance movements in which multiple components are combined; You can dance in different directions; Less / no visualisation; No demonstration required, depending on individual needs; Put the children in charge; Give extra challenging problems.

MATERIALS

- Music box
- General song or piece of music per exercise

- Picture book or the preparation of a self-made story
- Materials to support the story and dance
- Possibly: Other thematic materials for visual support, depending on the choice made within the introduction, main part and ending.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: stimulate the children so that they are motivated to participate. In a movement story, the link with the theme is made via a STORY. Grab their attention and explain what they are going to do. You can arouse wonder and interest yourself by telling this story again, playing a puppet show or putting a problem from the story first.

Concrete example

The teacher can conjure up a hand puppet, cuddly toy, drawing, ... of a caterpillar from a backpack. The teacher talks to the caterpillar. Who are you? What are you doing here? The caterpillar says he wants to become a butterfly. The teacher asks the children: Do you know what caterpillars do before they become a butterfly? How exactly is this going? What can we do? Can we help the caterpillar?

The children can brainstorm how they want to help the caterpillar. If the children already know the story, the toddlers can also repeat the story via a relay story. A child gets a stick as a microphone and tells the others the first part of the story. The stick is passed on to someone else, who tells the two part of the story. That's how it goes.

Do you want to help the caterpillar? We need to warm up and then go on an adventure with him!

Also make sure that you always provide sufficient variations in your introduction. A caterpillar can do more than just crawl. It can also roll, make a ball, drop from leaf to leaf,

STEP 2: After this you discuss the agreements with the children. You ask them to repeat it and repeat it yourself during the core.

- Can the children dance throughout the room or are there restrictions here? What are the limits of space? Which part is used when?
- What are the rules regarding the use of certain materials?
- Where should the children be placed? What should children do if you stop the music to give a new instruction? Tell the preschoolers to be ready for dancing when you turn on the music. You can practice this playfully. Let the music play. The children are allowed to dance in place and chat. When the music stops, they stand still and listen. Repeat this playfully by letting the music play long and short.

STEP 3: Make the spatial organization clear. All children line up on one side of the room at the start of the activity. This is the starting place of the dance. Divide the space into different compartments or places from the story by placing different materials here, drawing lines, demarcating the parts in the room, Children do not have an individual ground mark! We dance it together.

STEP 4: Do a physical warm-up.

Concrete example

To go along with the caterpillar on an adventure, they have to become a caterpillar themselves. All children make themselves small into a ball. They are in an egg. The children crawl out of their eggs. How do you do that? How does a caterpillar actually crawl?

The children move around the room and already practice being a caterpillar. When the teacher calls a fruit, the caterpillars freeze, bite and crawl on. When the teacher says something NOT to eat, the caterpillars just crawl on. Listen carefully!

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

The children gather again in a row on one side of the room. They look at the terrain. The teacher tells the story and takes the children chronologically through the room. The teacher knows the story from the outside and does not read.

The dressing of the story is the common thread of playing learning opportunity. Based on your chosen or self-made story, you ensure a logical sequence with varied dance assignments adapted to the level of the toddlers. Start with simple assignments and then make variations. Provide a combination of dance movements on site and in displacement.

Avoid too long explanations and assignments. One song plays in between. The song fits the story in general. You can choose to use different songs, although one general song is also good.

Material is not necessary. You can dance purely from the imagination. It can provide extra support and challenge.

Concrete example:

The children move from place to place dancing according to the assignments.

- **PLACE 1 – The caterpillar is born:** The children are curled up on the floor like a cocoon. The teacher says, "The sun is rising, and look! A small caterpillar crawls out of the egg." The children roll out slowly and move slowly like a caterpillar. This can be done in various ways. The wind makes the caterpillar move faster and slower (COMPONENT: Tempo).
- **PLACE 2 – The caterpillar is hungry:** Different colored pots are scattered in this part of the room. The caterpillar is looking for food! The children move around like a caterpillar and eat fruit by collecting pots. After each piece of fruit, they move slightly faster or grow larger (COMPONENT: Body – Shape). Hoops are also spread (COMPONENT: Space – Moving). These are large fruits. The caterpillars dance here, stand in a hoop and make a bite. How do caterpillars eat? How does the food go through the body?
- **PLACE 3 – The thick caterpillar:** The children are getting fatter. They roll under the leaves because they are too thick. This can be done by rolling the children under a cloth (COMPONENT: Space – Altitude layers). They are very heavy (COMPONENT: Force – Weight). They try to crawl through chairs, but are too thick for this. They dance in all directions. Forward, backward, sideways, The caterpillar is so thick that it cannot control itself (COMPONENT: Space – Patterns).

- **PLACE 4 - The cocoon:** The children hide between the benches of the theater. No one can see them. They wrap in the shape of a cocoon (COMPONENT: Body – Shape). What does your cocoon look like? They lie down as if they were sleeping.
- **PLACE 5 - From cocoon to butterfly:** The teacher will tap the back one by one on the children. When they feel something, they can slowly crawl out of their cocoon. How does a butterfly do that? Which movements does it make? They are a butterfly. The children dance like a butterfly on and under materials and things they encounter. About chairs, under tables, on benches, around poles, around trees, ... (COMPONENT: Space – Levels). The children/butterflies can also follow each other by making exactly the same movement in a row as the first butterfly (COMPONENT: RELATIONSHIP – Synchronous movement).

TIPS

- Focus on applying different movement skills and vary in your movement assignments.
- Do not collect kls needlessly on the listening line / sitting on the floor, but take them on the road in a telling way. Bet on the active movement time as much as possible.
- Use fantasy images, expression and sound imitations (e.g. vroom, vroom). In other words, use a musical attitude.
- Let preschoolers use their imaginations and come up with assignments themselves and respond to the toddlers' initiative.
- Bet on the investigative attitude of the toddlers and think about the questions you can ask them eg. "how could we get across this river? ".
- Show the good example and participate in the movement story to the maximum and keep the involvement high.

ENDING

(+/- 5 minutes)

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a moment of tone, a last moment when children can fully improvise on music, reflect, cooperation game,

Concrete examples

- Have the children massage the story on each other's back. The teacher tells the story, while the children draw it out or make appropriate movements on the child's back.
- Children sit in the theater. One child or half of the class is in the middle and shows the way he / she danced. The others applaud and encourage.
- Leave the children all together in the shape of a butterfly.
- The teacher asks reflection questions and has some children answer. Examples: What did you like best? What did you find difficult? Why? What have you learned?

Finally, store the material. Provide targeted instructions with the 6Ws. Who, what, where, when, why and how.

Example: Lala, quietly clean up the hoops on my mark while walking and take them to the Black Store.

TEMPLATE: DANCE BRAINSTORM

BODY:

[illegible]

SPACE:

[illegible]

PROJECT:

FORCE:

[illegible]

TIME:

[illegible]

RELATIONSHIP:

STEP-BY-STEP PLAN

STRUCTURED DANCE

STEP ONE

- Start from your theme/central concept (likely aligned with the theme you are working on during your internship).
- Review the objectives and consider the interests of the children in your class.
- Examine your data collection: How are the children developing? Can they, for example, jump yet?
- Ensure that the theme fits within their world of experience.
- Select appropriate (non-commercial) music that:
 - Has a clear countable rhythm.
 - Contains repetitions (you may use the music provided in the practical lesson or search in the media library).

STEP TWO

PROCESS

- Provide a starting point—this can be a dance-based introduction, a musical introduction, or another creative way to engage the children.
- Teach a fixed structure (using a dance description from a media library/another source or creating your own).
- Add creative, artistic dance expression.

IMPORTANT

Always consider how to incorporate the input and imagination of the children into the structured dance. Dance descriptions—such as those provided here—do not take this into account.

VARIATIONS TO EXPLORE:

- Different formations (e.g., first one half of the circle dances, then the other).
- Different dance elements (e.g., moving fast vs. slow).

STEP THREE

Think about a calm ending or a small performance moment.

STEP FOUR

Once you have worked on your dance and created a dance sheet, use the guiding questions below to strengthen your work (also useful for your exam preparation).

PHASE 1: INTRODUCTION

- How does the introduction connect to the children's world of experience?
- What information do the children receive about the next steps in the dance?
- How is the introduction engaging and activating?

PHASE 2: EXPLORATION AND INVESTIGATION

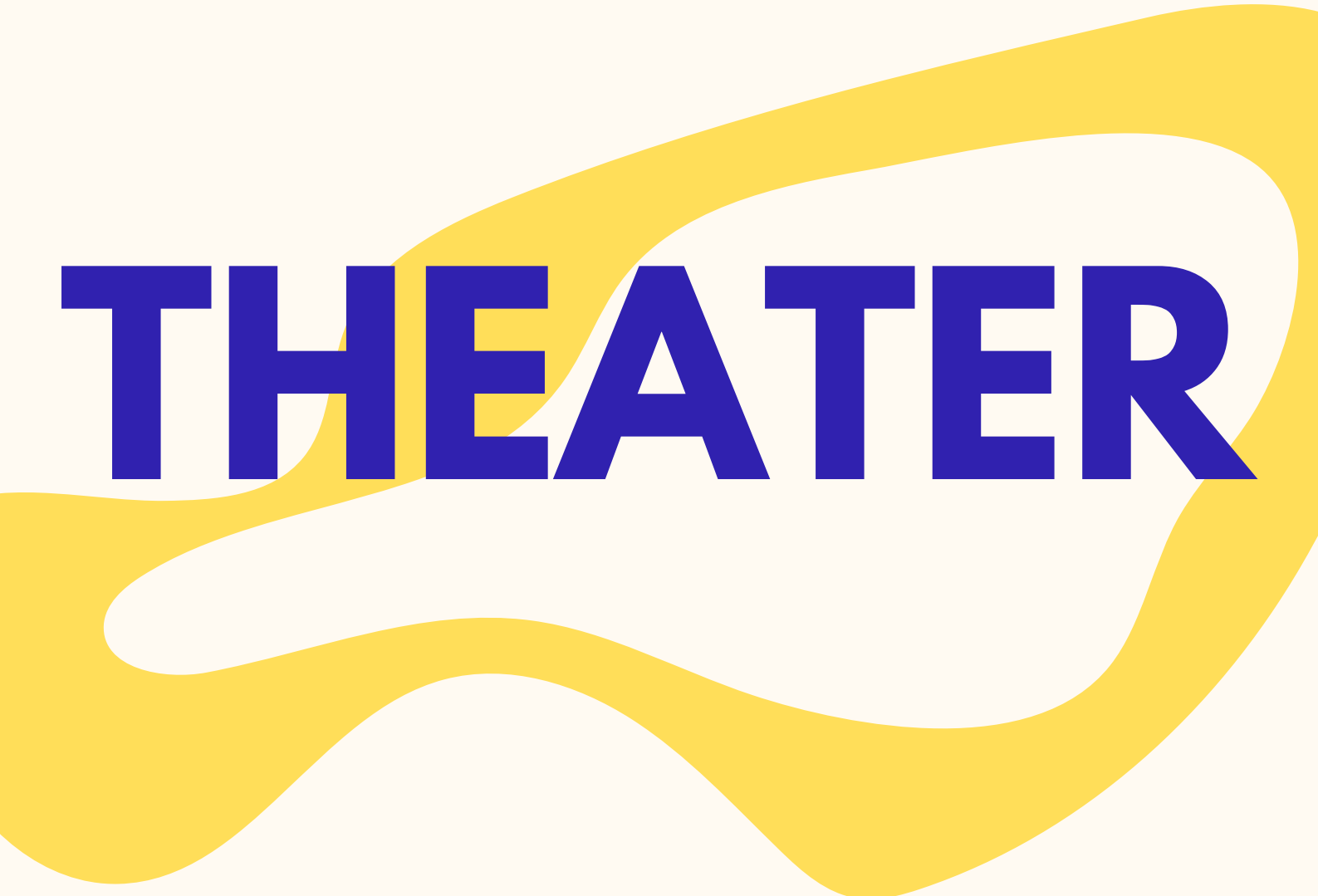
- Can the children experiment? Is there room for exploration?
- Are questions being asked? If so, which ones?
- Which dance elements are included? How?
- Are the children encouraged to try something new or experience something different?

PHASE 3: PROCESSING AND STRUCTURING

- Are the tasks given to the children open-ended or closed?
- Can they create their own movements, or do they just copy the teacher?
- Is there an opportunity to approach the dance in a varied way?
- Do these variations help create a unique classroom version of the dance together with the children?
How?

PHASE 4: CONCLUSION

- How can you reflect on the dance with the children afterward? Which elements do you highlight?
- How can you make this reflection playful and non-verbal?
- Does the ending fit the atmosphere and approach of the dance activity?

THEATER

TEACHER IN ROLE

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – DRAMA: 3.2 The children can empathize with characters and elements from their environment and express them through role-play or movement.

→ The children believe that the teacher really is someone else and they go along with the story.

ARTS EDUCATION – DRAMA: 3.5 The children can enjoy a varied selection of contemporary and classical children's literature, as well as cultural activities aimed at their age group.

→ The children enjoy the teacher in role and have fun with the dramatic play

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Use clear visual cues like costumes, hats, scarves or masks to represent the character; Include sensory props or objects related to the role; Keep the environment calm and familiar while introducing the role; Speak slowly and clearly with short, repetitive phrases; Use gestures, facial expressions and visual aids to support understanding; Offer simple choices instead of open-ended questions; Start with a familiar routine before introducing role-play; Reassure children that it's pretend play and they are safe; Incorporate large movements as part of the story

NURSERY 2: Use distinctive costume pieces, props or accessories to clearly show when the teacher is in character; Show a 'magical signal' that means the role-play is starting; Provide visual prompts or pictures of the setting or characters to stimulate imagination; Use slightly more complex language; Allow children to choose a small role in the story; Provide a 'safe space' in the room for a child to observe until they're ready to engage

NURSERY 3: Invite children to suggest ideas for the story or character motivations; Let them create their own character with a name, role and backstory; Ask more open-ended questions; Provide memorable catchphrases or rhythmic dialogue; Let children take turns being 'co-leaders'; Use small props, costumes and scenery images

MATERIALS

These materials depend on the choice of activity.

- Costumes & Props: Hats, capes, crowns, animal masks, toy tools, puppets.
- Story-related Visuals: Story pictures, flashcards, large storyboards.
- Sound Effects: Instruments (tambourines, maracas), drum, nature sounds.
- Movement Materials: Scarves, ribbons, hula hoops, soft balls.
- Creative Tools: Drawing materials, craft supplies, modeling clay.
- Books & Story Materials: Picture books, large storybooks.

- Clothing for Role Play: Animal costumes, fancy dress, masks.
- Environment Setting: Fabric for scenery, cardboard for props, cushions.
- Interactive Digital Materials: Digital images/videos, sound clips.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

Set the scene for the jungle adventure and introduce the teacher's role as an explorer. You will take the children on an adventure, while you as the teacher are playing a role. You have to make sure the children feel safe and it's a fun experience.

Concrete example - Teacher the explorer

Materials Needed: Traditional Gambian costume (Boubou or Jellabiya), simple explorer props (binoculars, wooden stick), local jungle sounds (bird calls, drumming), animal masks or simple animal figures.

STEPS

- Teacher's Role Introduction: The teacher dresses in a traditional Gambian outfit, like a Boubou, and adds accessories such as a wooden stick or binoculars.
- "Hello everyone! I am Explorer Amadou, and I have come to explore the jungles of Gambia! Today, I will take you on an adventure to discover the animals and beautiful places hidden in our land. Are you ready?"
- Setting the Scene with Sounds: Play local sounds of the jungle (birds singing, monkeys calling, rivers flowing) or use drums to create a rhythmic soundscape.
- "Listen closely! What do you hear? I hear the monkeys and birds calling, and the river flowing through the trees. Let's pretend we are in the jungle right now!"
- Invite the children to join the adventure: "I need brave explorers! Who wants to join me on this journey? Put on your explorer hats!"
- Hand out simple paper hats or ask the children to imagine wearing one as they prepare for the adventure.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

In the main part you will dive into the role and the children will follow into the imagination.

Concrete example

Goal: Engage the children in role-play, exploring the Gambian jungle and interacting with its local animals and environment.

Materials Needed: Toy animals (crocodiles, monkeys, lions, etc.), small Gambian village props (fake trees, small river made from blue fabric), traditional drums, animal masks.

STEPS

- Explore the Jungle: The teacher, still in role as Explorer Amadou, begins walking around the room, describing the environment.
- "We are entering the jungle! Look around, I see tall trees, and I hear birds singing in the distance. What do you see, explorers? Can you point to the trees? Let's walk slowly and quietly like we're in the jungle."
- Animal Encounters: The teacher uses toy animals or animal masks and invites the children to mimic their movements.
- "Uh-oh, look ahead! It's a monkey swinging through the trees! Can you all swing your arms like a monkey? Let's see if we can swing quietly without making any noise!"
- As the teacher moves around the room, children follow and pretend to be animals (jumping like frogs, walking like elephants, etc.).
- Role-playing Local Animals and Sounds: The teacher introduces more animals found in the Gambian environment, such as monkeys, crocodiles, and lions, and encourages the children to make animal sounds and gestures.
- "Look, here comes a crocodile! How does the crocodile move? Let's pretend to walk like a crocodile – slow and careful!"
- Problem Solving in the Jungle: "Oh no! The river is in our way. We need to find a way across it. Should we swim like crocodiles or jump like frogs?"
- The children can work together to find creative ways to solve the problem. Some can pretend to swim, others can pretend to jump across the river or build a bridge with blocks or cushions.

ENDING

(+/- 10 minutes)

Reflect on the journey and transition back to the classroom setting.

Concrete example

STEPS

1. Ending the Exploration: "We did it! We explored the jungle, saw so many animals, and worked together to solve problems. You are all amazing explorers!"
2. The teacher removes the explorer costume and invites the children to do the same (if they have made hats or played along).
3. Reflection and Sharing: "What was your favorite part of the jungle adventure? Did you enjoy being a lion, a monkey, or maybe jumping like a frog? Let's hear what you liked the most!"
4. Allow children to share their favorite parts of the role-play, encouraging language development and self-expression.
5. Transition Back to Class: "Now, it's time to take off our explorer hats. We will continue our day, but remember, the jungle is always waiting for us to come back next time!"
6. Gently transition the children back to seated positions, ready for the next activity.

POETRY PARTY

LEARNING OBJECTIVES

ENGLISH – LISTEN: 2.13 The preschoolers enjoy using language and playing with language in concrete situations.

→ The children learn the verse in a playful dramatizing way. They can eventually bring the verse themselves and adjust it based on their creativity.

ARTS EDUCATION – THEATER: 3.4 The preschoolers may experience that the correct relationship between word and movement can increase expression.

→ By dramatizing the verse yourself using the material, the verse appears stronger. The more expressive the verse is brought in terms of language and body, the more powerful it appears.

ARTS EDUCATION – ATTITUDE: 6.3: The preschoolers can rely on their expression possibilities and dare to show their own expression style.

→ Children first bring the verse together and dare to follow their own ideas. Later they also get the chance to do it alone and show it to the others. Each child is unique and has its own way of portraying.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: The poem is realistic, from the here and now, recognisable events or preparation for experiences in the near future, with clear, primary emotions, limited in length, with short sentences or phrases, often with repetition, without difficult or abstract words, without long descriptions, with a strong musicality such as sound imitations, rhythmic sentences, alliteration and assonance; The time when the children have to work concentrated minutes is More active working methods; Focus on one component.

NURSERY 2: The poem is realistic or fantastic, possibly dreams or experiences in the near past or the near future, with more nuanced feelings, may be longer with longer sentences or phrases, repetition may still be, the structure may also be more complex, difficult or abstract words, descriptions and the I-form may alternate, musicality remains important (sound imitations, rhythmic sentences, alliteration and The time when the children have to work concentrated is 20 minutes; Focus on one component to evolution towards combination of components.

NURSERY 3: The poem is realistic or fantastic, possibly dreams or experiences in the near past or the near future, with more nuanced feelings, may be longer with longer sentences or phrases, repetition may still be, the structure may also be more complex, difficult or abstract words, descriptions and the I-form may alternate, musicality remains important (sound imitations, rhythmic sentences, alliteration and The time when the children have to work concentrated is 30 minutes; More verbal working methods; Combination of components.

GENERAL: Give children an individual role or extra task for challenge; Individual guidance when playing the verse; Let children work individually or organize an individual performance for challenge; Ask challenging questions and pose problems for them.

MATERIALS

- The verse
- Concrete materials to visualize and display the verse
- Possibly: Hand puppet, paper and pencils, ... and other concrete materials depending on the verse and what was prepared in the starter, core and end of the activity.

ACTIVITY

PREPARATION

Choose a poem. This can be part of the theme or it can just be a nice poem to teach the children.

TIPS when choosing a quality poem ...

- Choose a poem that is childish, playful, original and understandable. Make the language easy.
- Provide a poem that evokes creativity by looking for mysterious, funny, imaginative sentences.
- Choose a poem that starts from a positive human image, so that you can evoke a positive atmosphere.
- Choose a poem by a well-known writer, so that the quality can be more guaranteed.
- Do not moralize with the poem. The poem does not serve to let children remember appointments, rules, ... The poem is there to have fun around language.
- You can of course also make a poem yourself!

As a teacher, make sure you know the poem completely by heart and practice aloud repeatedly. You may also have recited the poem through the theme or in recent weeks, so that it is not completely new for the poem for the children. Children can get to know the poem at their own pace.

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Make sure you start from something illustrative and concrete. The REAL material!

Concrete example

The teacher takes the children outside. She makes a mountain with water and sand. She tells the verse below and at the right time puts or puts a cloth next to the mountain, a male, This is how she portrays the verse.

At the foot of the mountain stands a little tent,
 and inside lives a little gent.
 If you shout out loud: "Little gent, come out!"
 he calls right back through his tent with a shout:
 lebuskwiebuskwiet!
 But what that means, I haven't a clue — not one bit!

STEP 2: Make appointments. What can children do? What not?

PHASE 1: WORKING TO THE VERSION

During this phase, these three things are important:

- Work towards the poem by bringing the toddlers into the atmosphere and context of the poem with a conversation, hand puppet, drama, story, perception, music, language play ...
- Meanwhile, explain the most important words in the poem in a playful way by applying them in an appropriate context or visualizing them during your start.
- Have the content processed by having preschoolers participate individually, in groups or in class: have something done, lift, guess, move, search ..., interact with character, hand puppet ... each time linked to the poem.

Concrete examples

- Activating inside information about the mountains: Show a video of a winters and one of a summer mountain landscape or draw it on the plate.
- Applying 'top' and 'foot of the mountain': Let the children take a good look at the video or the drawings and articulate where there is always snow on the mountains (on top of the mountain).
- A mountain in the classroom ...: Imagine the children with the following problem: I want the children to make a mountain in the class that can last all day. The children can use everything that is in the classroom and therefore also the cloths that I brought with me.
- Going out in the mountains: We are going for a mountain hike: the children take their imaginary backpack on their back and sing their song: It is beautiful here, the sky is blue. I think I'm building my tent here. The 'mountain tour' gives the children throughout the school, so that I - forget backpack! - I am alone in the classroom to prepare the tent unseen. This can also be a cloth over a table.
- Experience the contents of the verse: When the children return to class, they discover a tent at the foot of the mountain. The teacher confirms what the children say and says the first two lines of verse. (At the foot of the mountain / there is a tent) Maybe someone is in the tent ... The children react freely and substantiate their 'welles-nietes' with arguments. The teacher says: At the foot of the mountain there is a tent and a little guy lives in it. The children may give suggestions to lure the boy out of his tent. We try out. (Ventje moves occasionally, shows piece of hair.) The children spontaneously 'translate' and at the request of the leader what exactly the guy says / means, which means 'lebuskwiebuskwiet'.
- Practicing 'lebuskwiebuskwiet!': 'lebuskwiebuskwiet' is said by the children, called, said rhythmically and supported with self-invented movements, first in class and then with an echo effect: one child occurs, the other children repeat and imitate.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

PHASE 2: INTRODUCING THE VERSE

Do not say: 'I have a poem with you' or 'I am going to teach you a poem', but immediately read your poem expressively and in its entirety. Meanwhile, visualize the parts of the poem (with concrete material, decor, prints) or play them out with dolls, drama, body language ... Repeat that three times.

Concrete example

The teacher brings the poem again and portrays it using a real backpack and the homemade tent in the classroom.

The children articulate who the boy would be. The children's answers determine the way I recite the verse. (3x) An angry little guy? Friendly? Troll? Wizard?...

PHASE 3: PLAY WITH THE VERSE

Design three games or working methods in which children participate and in the meantime recite the poem a few more times. The poetic features determine the working form:

- For poems with a lot of rhythm and rhyme: let you experience musicality by walking, clapping, dancing, moving, singing, using instruments ...
- With emotional poems: bringing preschoolers closer to their feelings by having something played with pop, hug, finger puppet, portraying something, dramatizing; creating atmosphere or tension through music, drama, tap game ...
- In poems where the poet sees something you don't see: search game, guess game, movement game, observation game with different senses, finger verse ...
- For poems in which language is played: language games, rhyme games, language reflection, circle discussion ...
- The poem is always brought in its entirety.
- Repetition is essential. Apply variation in your working forms and apply the gradation principle. The last working form has a final character.
- Memorization is not the goal, but it is the result of fun, intense working methods. Toddlers will spontaneously participate after a while.

Concrete examples

- **Working form 1:** reciting + classroom search: We are on a mountain trip with our heavy backpack. Binoculars at the ready. We suddenly spot the strange place. We walk through the class. Everywhere in the class things are scattered from the infamous guy (camping equipment, walking stick ...). We search and collect. During the search I always say the verse.
- **Working form 2:** reciting + dramatization: A child plays 'guy'. One child may sit in the tent and shout 'lebuskwiebuskwiet'. The teacher recites the full verse and leaves room for the input of 'the little guy'.
- **Working form 3:** reciting in roles (the I-figure versus the little guy): The class group is divided in two. The children of the first group pretend to be out in the mountains. They must shout with conviction, "Little one come out!" The other children are "bitches", they have to answer with "lebus mercury!" The mini dialog is first practiced for a while, then the verse is executed twice as 'hearing game'; we say the binding text 'together'. (2 x)

- **Working form 4:** portraying by puppet show with a 'finger doll': The index finger of the toddlers becomes the little guy. Draw eyes and mouth on this finger. That little guy lives in an improvised place, which the children themselves have 'made' from a piece of clothing they are wearing. The children say the verse and depict it at the same time. (2x)
- **Working form 5:** drawing the verse in comic form: We are now going to make a strip ourselves. I show the children the dummy I have already made and discuss it with the children. The verse is presented in the following pieces:
 1. At the foot of the mountain is a tent (just draw)
 2. and a guy lives in it (We have to show that someone lives in the tent, but we can't see the guy himself.)
 3. and shout very loudly: Little guy come out! (Speak balloon: how 'do we write this?')
 4. Then the little guy calls right through his tent: lebuskwiebuskwiet! (Speak balloon leaving from the tent. 'lebuskwiebuskwiet' does not exist, so we do not have to use real letters to write it down and a toddler can use his own writing system.)
 5. But I don't know what that means. (suggestion: '?') We read the strip together.

ENDING

(+/- 5 minutes)

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a tone moment, reflect / evaluate,

Finally, store the material. Provide targeted instructions with the 6Ws. Who, what, where, when, why and how.

Example: Lala, now quietly clean up the tent, wash them out and then put them in the cupboard.

Concrete examples

- The boy is offered the strip as a present. For that he wants to get out of his tent. The kids finally see the hand puppet and we know the guy is. He admires the strip and 'reads' it himself.
- Have a child portray the verse. The others watch and applaud.
- Reflect with the children. Let the children do the talking themselves. How did you do that? Why? What did you like, difficult, ...?
- Bring your hand puppet back up, close with the rest of your story, a conversation, song, piece of music, the doll that says goodbye, a nice word that you hang up ...
- Hang the poem in a verse tree, on a poetry umbrella, display it, paste it in a collection of poetry, verse script, put it in a poetry jar ...
- Plan sufficient repetition moments the days after (PHASE 4: PROCESS THE VERSE). Provide new processing activities: illustrate poem, create new poem, talk about feelings, movement activity, build decor, write story

PUPPET PLAY

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – THEATER: 3.2 The toddlers can empathize with and portray characters and things in the area.

→ The children become their homemade hand puppet. They use this to depict a story and also practice contemporary situations and movements with the hand puppet.

ARTS EDUCATION – THEATER: 3.3 The preschoolers can react expressively with creative voice and language and depict experiences.

→ The children give their hand puppet a voice and also make sounds during movements that the doll makes. The voice is important as you don't see the children's face and body.

ENGLISH – SPEAK: 2.13 The preschoolers enjoy using language and playing with language in concrete situations.

→ The children speak with their hand puppet and interact with each other to the effective story. They can also play with their own inventions or other sounds while playing out a story with their hand puppet.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Provide a simply known short story; Use few different characters in the story; Play in one decor; Provide large motor dolls and materials to make the dolls themselves; Drop the details of the story, focus on the big lines; First focus on movements, then on language; Work with short sentences; Let the teacher tell the story; Play the story in small groups, under the guidance of the teacher; Offer visual support about the memory aid story.

NURSERY 2: Provide a medium-term story; Can use different characters and sets; Start with large motor adolls and materials to make the dolls yourself and evolve into fine motor materials; Start focusing on the broad lines of the story and evolve into the details; Combine evolving movements with language; Use longer sentences.

NURSERY 3: Provide a long story; Use different characters and sets; Fine motor-handleable dolls and materials to make dolls yourself; Play details of the story; Combine language, movements and sounds; Conduct real conversations dialogues among each other; Focus on interaction; Working together is possible; Let them make up stories themselves.

GENERAL: Give children an individual role or extra task for challenge; Manual guidance when handling dolls; Work individually with certain children to support them in tinkering, handling materials, coming up with ideas,

MATERIALS

Depending on the type of doll you want to make with the children. The materials are listed below.

- Table
- Cloth
- Possibly: The story
- Possibly: Other materials needed for the decor.
- Possibly: Materials for support and visualization during the start, core and lock.

ACTIVITY

INTRODUCTION

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Make sure you start from something illustrative and concrete. The REAL material!

The start depends on what kind of puppet show you want to learn and do during this activity. There are different types:

- Table puppet show with teddy bears and other hugs
- Puppet show with hand puppets
- Puppet show with sock puppet
- Puppet show with stick puppets
- Puppet show with objects
- Shadow show

Concrete examples, depending on the type of puppet show you will work around

- Table puppet show with teddy bears and other stuffed animals: Get out a teddy bear. Put it on the table. He does not move. How could we let him live? The teacher makes the bear move. He walks, jumps, talks, stretches his arms, The teddy bear has a problem He is all alone! He is sad! Do you know friends for me? The children can work with other teddy bears in the main part themselves.
- Puppet show with hand puppets: Place your mobile phone in a box, together with a hand puppet. Have a sound played on your mobile. The children don't know where it comes from. Where does the sound come from? It comes out of the box! What would it contain? After the children guess, the box opens. The teacher puts her hand in the hand puppet and represents the hand puppet. The hand puppet has a conversation with the children. 'Hello, I am Who are you? I've been through something! Do you want to know what? ' The hand puppet tells a story, but does not tell the end. At its core, the children have to act out the story with hand puppets and come up with an end themselves.

- Puppet show with objects: The teacher shows a suitcase. The suitcase contains various objects, such as a spoon, a piece of fabric, a pen, What do you think? After they have guessed the objects by feeling, listening, ... the teacher says: 'I can let these objects live! Do you want to see that? '. She has eyes on the objects. In this way she moves the spoon with eyes and changes her voice, so that the spoon speaks. What can still be brought to life?
- The teacher has made all kinds of dolls himself and shows a puppet show to the children.

IMPORTANT TIP: Place a cloth over a table. This way you can hide yourself behind the table and only show the hand puppet, teddy bear, object, ... When children only see this moving, they are taken more into the story.

STEP 2: Make sure the purpose of the activity is clear. What should children do during the core? What is expected of them? **Examples:**

- Children must make a doll themselves and be able to play with it.
- Children must make a story together.
- Children must play a picture book together with the dolls.

STEP 3: Make appointments. Which materials can children use? What should the teacher help with? What is allowed? What is not allowed? Repeat together and during the activity.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

STEP 1: Now that the children have seen the teacher's hand puppets, they can make them themselves. This only applies to the puppets, manikins and dolls with objects. The hand puppets and cuddly toys are too difficult to make yourself. The teacher provides them for the children themselves!

MAKE A STICKDOLL

Requirements

- Wooden spoon or ice stick, straw, ...
- Marking or painting
- Dust scraps, wool, paper, felt, ...
- Glue or adhesive tape
- Scissors
- Possibly: wobbly eyes or pompoms

Steps

1. Draw face: Draw or paint a face on the convex side of the spoon or on a piece of paper or cardboard. It can become a human, but also an animal or something else. This may depend on the theme.
2. Make hair: Glue some wool or paper strips at the top of the spoon or the drawing on paper or cardboard like hair.
3. Make clothes: Wrap a piece of fabric or paper around the handle of the spoon or on the drawing on the paper or cardboard and stick as a dress or T-shirt.
4. Decorate: Add eyes, hat, bow tie, ... for extra character.
5. Hold doll by handle: If you worked on a wooden spoon, your doll is ready. The doll's handle is your stick to operate the doll. If you worked on paper or cardboard, cut out your figure and stick it on the stick. Make sure you have enough stick left to hold the stick. This is necessary to guide your doll well

CREATE SOCK PUPPET

Requirements

- A clean sock (A long one works best!)
- Cardboard (This is for the mouth.)
- Markers, glue
- Scissors
- Possibly: Wobbly eyes, wool, felt, buttons

Steps

1. Form the mouth: Cut an oval out of sturdy cardboard (about 8 cm long).
2. Fold the cardboard in half: This will be the inside of the mouth.
3. Put the cardboard in the sock, where your fingers come: Your thumb under the fold, your fingers above it.
4. Attach the mouth: Glue the sock to the cardboard so that it stays in place.
5. Add eyes and hair: Stick wobbly eyes, buttons or wad cotton wool on the top of the sock in mind. Wool = hair!
6. Decorate: Make a tongue out of red paper, teeth made of white felt, eyebrows, ...

TIP: Let children make up their own voices with their doll!

PUPPET MAKING ALLOY MATERIALS

Requirements

- Everyday materials: Toilet roll, kitchen roll, plastic cup, cloth, sock, spoon, brush, pencil, This is the basis of the doll.
- Paper, wool, buttons, caps, felt, fabric ...
- Glue, adhesive tape, scissors, markers

Steps

1. Take an everyday material as a basis: This will be the body.
2. Draw a face or make one on paper and stick it on the object. You can also only make eyes and stick them on the object. You can also combine different objects. For example, a spoon can be the body and head of your doll and a brush the hair.
3. ANY: Add arms and legs: Use pipe cleaners, strips of paper or straws.
4. ANYTHING: Dress the doll: Wrap a piece of fabric or paper around the base as a doily.
5. Eyes, nose, add hair: Use buttons, pompoms, wool, cotton balls ...

STEP 2: The dolls are made. How can we make it move?

GENERAL FOR ALL POP BEHIND A TABLE

- The table should be high enough for your body to remain hidden behind the table, but your arms can move freely above the table top.
- You sit or kneel behind the table and the doll is visible to the audience.
- Audience only sees the doll, so your hands and head remain invisible.
- Speak with different voices and let your doll react to emotions with movement (happy → jumps up, sad → head drops down ...).

HAND PUPPET (WITH HEAD AND ARMES YOU MOVE WITH FINGERS)

Technique

- Put your hand in the doll: your thumb in one arm, your little finger and ring finger in the other, your index and middle fingers form the head.
- Make the mouth move by moving your fingers up and down (like your doll is talking).
- Move the arms for extra expression.

Important

- Have the doll look at who is talking.
- The doll should "breathe" → make small movements, even if it is not talking.
- Show emotions with body language: head bends, arms go up, ...

SOCK PUPPET

Technique

- Push your hand into the sock, fingers forward, thumb at the bottom, the rest at the top → to create a 'mouth'.
- Let the doll talk by opening and closing your hand.
- You can use the other hand to 'swow' the doll, 'hold something' or give extra expression.

Important

- Only make the mouth movement when the doll is really talking.
- Have the doll respond to other dolls (turn to them, move their heads).
- Keep the movements lively but not too wild.

STICK PUPPET

Technique

- You hold the stick with one or two hands under the table top.
- Move the stick up and down to let the doll run " or jump.
- Let the doll rotate or tilt a little to show emotions.

Important

- Movement must be fluid.
- Do not stop the doll when it 'listens'.
- Play with distance: close = interested, backward = scared or surprised.

OBJECTS

Technique

- Choose an object (eg a brush, cup, cuddle) and give it a 'character'.
- Use your hand to let the object 'walk' or move.
- Move the object as if it has eyes: let it look " and 'respond'.

Important

- Give the object character (eg a stubborn cup that always hums ').
- Exaggerate with movement so that it is clear that it 'lives'.
- Think of voice and rhythm: move at the pace of what it says or feels.

What movements can the dolls still make? The children experiment with their doll. First let the children do this standing up in front of a table and let them hide behind the table.

STEP 3: Now that our hand puppets are made and we learned to move with them, we can invent a story ourselves or act out a known story. It also depends on the assignment you gave during your introduction.

Step 1: Choose a suitable story

- Short content: Choose a story that is recognizable, clear and not too long. Think of fairy tales, animal stories or religious stories (depending on the theme).
- Number of characters: Take into account the number of hand puppets / children that can participate.

TIP: Ask the children if they already know the story or let them think about which story they want to portray.

Step 2: Divide the reels

- Choosing hand puppets: Let children choose whether to divide who plays which character. Make sure that every child has a role, possibly also as a set builder or storyteller.
- Practice Voices: Let the children practice the voice of their doll (high, low, angry, happy ...).

Step 3: Make the decor together

- Discuss the decor: Ask the children what is in the story (forest, cottage, river ...) and what it looks like. Maybe background sounds can also be played or made with instruments?
- Collect materials: Use cardboard, cloths, paint, craft material or natural materials.
- Make decor: Let the children work on different elements in groups.
- Puppet show or table theater: Prepare a place where the dolls can play the story. This can be a puppet show, but also a table with a cloth or cardboard screen.

Step 4: Practice the story with the dolls

- Enable narrator: An adult or a child can tell the story while the others with the dolls depict the scenes.
- Repeat: Practice the story a few times. Discuss what went well and what else can be done.
- Play with emotions: Ask the children how their character feels and how they can show it with their doll (use of voice and movement).

Step 5: Play the story for each other (or for an audience)

- Give an example: Have groups of children act out the story for other children or parents.
- Applause moment: Give positive feedback and applause after each performance!

ENDING

(+/- 5 minutes)

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a tone moment, reflect / evaluate,

Finally, store the material. Provide targeted instructions with the 6Ws. Who, what, where, when, why and how.

Example: Lala, now quietly clean up the decorative materials, wash them out and then put them in the cupboard.

Concrete examples

- Let the children play the story in small groups with their dolls. The others watch.
- Let the children finish the story and make a video of this. This video can then be shown to the children.
- Keep the hand puppet in different yoga positions and let the children mimic these exercises.
- Reflect with the children. Let the children do the talking themselves. How did you do that? Why? What did you like, difficult, ...?

DON'T TALK

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – THEATER: 3.2 The toddlers can empathize with and portray characters and things in the area.

→ During the game forms, the focus is always on empathizing with situations, characters and things. The children portray this with or without talking.

ARTS EDUCATION – ATTITUDE: 6.5 The toddlers can enjoy the fantasy, originality, creativity and self-expression in drama.

→ Children use their own creativity to dramatize uniquely in their own way. They also look at each other while dramatising to gain inspiration or afterwards during the show-and-tell moment.

PEOPLE AND SOCIETY – MESELF: 1.3 The toddlers show sufficient confidence in their own possibilities in concrete situations.

→ To show your own style you need confidence. Also during tone moment or dramatization in general, some children go out of their comfort zone, which means they have to be confident.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Easy short and simple game forms; Focus on one building block; More control and concrete instructions; More visual support; Use few different characters in a story; Play in one set; Less focus on details when depicting objects, situations, ...; First focus on movements, then on language; Work with short sentences; No collaboration assignments; Provide visual support for memory support and guidance.

NURSERY 2: From easy short and simple game forms evolve to more difficult; From the focus on one building block to a combination of building blocks; Different characters and sets can use; Start focusing on depicting the broad lines of objects, stories, ... and evolve into details; Combine evolving movements with language; Use longer sentences.

NURSERY 3: More difficult longer game forms; Combination of building blocks within one activity is possible; Use different characters and sets; Play out details of objects and stories; Combine language, movements and sounds; Conduct real conversations dialogues among each other; Focus on interaction; Working together is possible; Let them come up with game forms themselves.

GENERAL: Give children an individual role or extra task for challenge; Let children who like to be in the spotlight have the opportunity to do this by looking at him or her together; Work individually with certain children to support them in speaking, handling materials, coming up with ideas,

MATERIALS

The material depends on the theme, the content of game forms and the content of the starter, middle and slot.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Make sure you start from something illustrative and concrete. The REAL material!

Concrete examples

- The thematic story, song, ... used in the main part is repeated together with the children.
- There is a mysterious object in the class, which is used in the main part. You react surprised to this. What is that? Who put that here?
- A small drama games can be played as in the main part to warm up the children dramatically.
- You can conjure up a hand puppet and have a conversation with the children. This hand puppet can then take the children through the main part.

The choice of this small activity in the introduction depends on what you want to do at its core. It is important that this moment brings the children into the atmosphere and challenges them to empathize.

STEP 2: Make rules. What can the children do? What not? What is expected of them? Repeat before and during the activity.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

During the core you can do different game forms, adapted to your theme. Dressing clothes, sets and other materials can also be used or made.

Different game forms

Picture games

- You can do this in class where you instruct the children to portray something without words.
- You can individually instruct children to portray something, after which the other can guess.
- You can hang some drawings on a die. A child rolls the die and portrays the drawing that appears at the top. This can be done in class or individually.
- Picture things with invisible materials.
- You can mirror the children during these imaging exercises. Let them stand in pairs. One follows the other. When you clap your hands, the boss changes.

Tableau vivant

- Show a photo, drawing, statue, Children stand in the same position as the objects in the photo, drawing or statue. This allows a child to become a table and another child to sit at the table.
- Children can invent their own movements from this photo, drawing or statue and thus let the photo come to life. When the teacher claps her hands, the children stand still like statues.
- Children can move like living statues that sometimes move, but then take their own posture again.
- You always count down 5 – 4 – 3 – 2 – 1 ... statue!
- You can also portray emotions and suddenly stop them. Discuss a photo and make it together.

Situation game

- From a thematic story, situation, poem puppet show, ... children take on a certain role and portray it. They portray the story or the situation and discuss this together into a mini stage. You can make sets and add attributes.
- You can give the children a piece of a story, but you cannot yet tell how it ends. Children come up with an end from improvisation on the spot. What could happen? Example: Two workers are working in the garden, suddenly a dog approaches them. The dog seems to have run away. What happens next?

Stage play

- This is no longer a mini stage. For several weeks, the focus is really on learning the text from the outside and playing a story correctly. There is a script, decor, dressing material, This is practiced step by step and scene by scene.

Tilt table

- Thematic stories can also be brought using a story table. The teacher uses hand puppets, homemade dolls, small objects that appear in the story, ... and tells the story like a puppet show.
- The children can then tell the story themselves and dramatize with the dolls.

Voice expression

- Give different objects or movements or animals or ... a sound by using your own voice in different ways and making different sounds.

Tell pantomime

- The teacher or a child tells a story, while other children simultaneously portray what they hear during this story. This happens immediately! The narrator therefore tells slowly, so that the children have enough time to portray what was told at the same time. The children themselves do not speak, only the storyteller.

Teacher in role

- The teacher takes on a role and takes the children with him. For example, the teacher can become a police and take the children with the police in a day. The teacher says: 'I come to work and put on my uniform', the children also pretend to put on a uniform.

TIPS

- Inspire the children by playing with them, using facial expressions, using your voice varied, Children are inspired by the teacher and are encouraged.
- It is important that the children really take the initiative themselves and are allowed to make choices, that you explicitly value their input by giving them compliments and building on the ideas of the children. You can do this by asking questions or going along with their idea.
- Provide a logical structure in your game forms.
 - **OPTION 1:** You can build from the building blocks. For example, by first focusing on mimic portrayal (COMPONENT: Theatrical awareness) and building up to mimic portrayal with voice (COMPONENT: Voice), and then also interacting with others (COMPONENT: Interaction).
 - **OPTION 2:** You can build from exercises that are performed alone at first, to exercises in pairs and finally exercises in a small group or class.
 - **OPTION 3:** You can follow the logic and chronology of a story or theme through the game forms.

ENDING

(+/- 5 minutes)

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a tone moment, reflect / evaluate,

Finally, store the material. Provide targeted instructions with the 6Ws. Who, what, where, when, why and how.

Example: Lala, now quietly clean up the dressing clothes, wash them out and then put them in the closet.

Concrete examples

- Have a child perform a game form alone. The others watch and applaud.
- Organize a show moment in small groups, in class,
- Have the children perform their favorite exercise one last time.
- Give the audience a viewing question and let them articulate what they saw after a moment of tone.

Example: After looking you should be able to answer the question: What happens to the dog?
- Reflect with the children. Let the children do the talking themselves. How did you do that? Why? What did you like, difficult, ...?

MAGICAL MATERIALS

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – THEATER: 3.2 The toddlers can empathize with and portray characters and things in the area.

→ The images specific characters with certain objects from or are the object itself.

ARTS EDUCATION – ATTITUDE: 6.2 The preschoolers can enjoy being busy with the things that surround them to discover their possibilities of expression.

→ The materials surround them, but they have never seen them in a dramatic, other unique way. During this activity we use our creativity to see other possibilities in these materials and at the same time test this from the expression possibilities.

ARTS EDUCATION – THEATER: 3.1 The toddlers can articulate their own experiences, experiences, thoughts, feelings, actions.

→ The children articulate what they see in objects, respond to ideas from other children, also reflect,

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Easy short and simple game forms; Focus on one building block; Use known objects; More control and concrete instructions; More visual support; Few different objects use in; Less focus on details when depicting objects, situations, ...; First focus on movements, then on language; Work with short sentences; No collaboration assignments; Offer visual support for memory support and guidance; 15 minutes of concentration.

NURSERY 2: From easy short and simple game forms evolve to more difficult; From the focus on one building block to a combination of components; Different objects; The objects may be new; Start focusing on depicting the broad lines of objects, situations, ... and evolve into details; Combine evolving movements with language; Use longer sentences; Can cooperate; 20 minutes of concentration.

NURSERY 3: More difficult longer game forms; Combination of components within one activity is possible; Use different new objects; Play out details of objects and stories; Combine language, movements and sounds; Conduct real conversations dialogues among each other; Focus on interaction; Collaboration is possible; Let them invent game forms themselves; 30 minutes of concentration.

GENERAL: Give children an individual role or extra task for challenge; Let children who like to be in the spotlight have the opportunity to do this by looking at him or her together; Work individually with certain children to support them in speaking, dramatizing materials, coming up with ideas,

MATERIALS

The materials depend on which game forms are played in the starter, core and slot.

- All kinds of everyday or thematic materials

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

STEP 1: Stimulate the children so that they are motivated to participate. This can be done by making the link with the theme and connecting what lives with the children. Grab their attention and explain what they are going to do. You can generate wonder and interest yourself by telling a story, playing a puppet show or putting a problem first.

As a teacher you can use your own music skills as a powerful impression. Make sure you start from something illustrative and concrete. The REAL material!

Concrete example

The teacher comes in with a suitcase full of all kinds of materials. She uses the materials in a different way than usual. She starts brushing her teeth with a toothbrush. She takes a book as a towel to dry herself. She uses chalk as a lipstick.

The teacher sees other things in objects. She looks at it creatively. The children are inspired by this small play by the teacher.

STEP 2: Make rules. What can the children do? What not? What is expected of them? Repeat before and during the activity.

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

Different game forms are possible. The materials used to dramatize can be thematic or arbitrary.

GAME FORM 1: THE CIRCUIT

1. Stand in a circle. Place all objects in the middle.
2. Each child takes a material one by one and says: This is not ... BUT a ..., where the child portrays it.
Example: This is not a spoon, but a toothbrush. The child pretends to brush her teeth with a toothbrush. The other children in the circle imitate her, but without a spoon. Since there is only one spoon in the center of the circle.
3. You can also do this in small groups or in duos, where children test and invent all possible ideas per object.

GAME FORM 2: THE THING

1. One object is chosen.
2. The object is passed on. Every child says again: This is not ... BUT one ..., after which the child and everyone else portray it.
3. Then THE SAME object is passed on to the next person in the circle. Now the same object is always slightly different. What else could it be?
4. For example, a spoon can become a mirror, toothbrush, comb, binoculars, stylo, microphone, ...

GAME FORM 3: THE INVISIBLE THING

1. Leave a child in the center of the circle empty-handed.
2. That child 'grabs ' something invisible and pretends to be something (eg a balloon, an ice cream, a cat).
3. The group guesses what it is.
4. After that others can also try.
5. You can also let the rest of the group play as if they have that object.

GAME FORM 4: MAGIC

1. Every child takes an object.
2. The teacher turns the objects very warm, very cold, very prickly, very fragile, magnetic, The children pretend that the object they have in their hands is very warm, as if it were going to burn them. This continues with other properties.
3. This can also be played in a circle with one object, where one object is passed as if it were hot, cold, spiky, fragile, ...

GAME FORM 5: OBJECT RELAY

1. Put children in two teams.
2. Each team receives a basket of objects. These two baskets are across the field.
3. One child per team walks across, looks at an object, walks back and portrays the object WITHOUT showing it.
4. The team guesses which object the child is portraying. If they are correct, they will get the object. Who has the most objects?
5. You can also set a time limit there. Example: 30 seconds to guess.

GAME FORM 6: OBJECT STORY

1. Choose 3 to 5 objects (eg umbrella, book, glasses, cap, hug).
2. Make a story with the children in which each object plays a role and is used in a different way than usual. For example, an umbrella can become a boat in reverse.
3. Have the children act it out with those objects.
4. You can film this stage and show it to the children later.

GAME FORM 7: OBJECT ART

1. Divide the children into groups. Divide the objects over the groups.
2. The children can put the objects together in different ways together into another object, object, person, This way you can place a ball on a box, put a blanket over it, ... to make a person. What do you see in this?

GAME FORM 8: ONE OBJECT - 100 FUNCTIONS

1. Give the whole group the same object, for example a balloon, a spoon or a toilet roll.
2. Have children show what it can be one by one or in small groups:
3. A balloon becomes a guitar, a helmet, an egg ...
4. Every child has to come up with something new. No repetitions!
5. You can also play it in duos or with a timer.

GAME FORM 9: TRAVELING WITH AN OBJECT

1. Show an unusual object (eg an old suitcase, a broken umbrella, a hat).
2. Say, "This object has been traveling. What has it all experienced? "
3. In turn, let children play or tell a part of the story.
4. They can depict movements or scenes.

GAME FORM 10: ADVERTISING

1. Give an everyday object (eg a sponge, a broom, a cardboard box).
2. Tell: "You must make a commercial in which you sell this item. "
3. Have groups prepare a short video with exaggerated gestures, voices, slogans ...
4. Let them show it to the class. Success guaranteed!

GAME FORM 11: SCULPTORS WITH OBJECTS

1. Child A is the "sculptor ", child B is the "statue ".
2. Child A uses objects (eg a scarf, hoop, cuddle, spoon ...) to decorate child B or put it in a certain position.
3. Then the sculptor tells what the statue represents: "This is a wizard with a flying cat!"
4. Let others guess or respond.

GAME FORM 12: TRANSFORM!

1. One child enters the center with an object (eg a cardboard tube).
2. It depicts what it is (eg a trumpet).
3. The next child comes along, takes over and spontaneously turns it into something else (eg a broomstick).
4. This is how it continues, every time a new transformation.

GAME FORM 13: WHAT'S IN MY BACKPACK?

1. Place a backpack full of objects (both common and funny) in the middle.
2. A child blindly pulls an object.
3. He / she starts a story: "I walked in the forest and suddenly I found ... "
4. The next child also pulls an object and tells further.
5. Each object becomes part of the adventure.

TIPS

- Inspire the children by playing with them, using facial expressions, using your voice varied, Children are inspired by the teacher and are encouraged.

- It is important that the children really take the initiative themselves and are allowed to make choices, that you explicitly value their input by giving them compliments and building on the ideas of the children. You can do this by asking questions or going along with their idea.
- Let the children have freedom of choice and ensure a safe, cozy atmosphere.
- Provide a logical structure in your game forms.
 - **OPTION 1:** You can build from the building blocks. For example, by first focusing on mimic portrayal (COMPONENT: Theatrical awareness) and building up to mimic portrayal with voice (COMPONENT: Voice), and then also interacting with others (COMPONENT: Interaction).
 - **OPTION 2:** You can build from exercises that are performed alone at first, to exercises in pairs and finally exercises in a small group or class.
 - **OPTION 3:** You can follow the logic and chronology of a story or theme through the game forms.

ENDING

(+/- 10 minutes)

Pay attention to completing your activity. Possible options for this are exercises to relax, a tone moment, reflect / evaluate,

Finally, store the material. Provide targeted instructions with the 6Ws. Who, what, where, when, why and how.

Example: Lala, now quietly clean up the dressing clothes, wash them out and then put them in the closet.

Concrete examples

- Have a child perform a game form alone. The others watch and applaud.
- Organize a show moment in small groups, in class,
- Have the children perform their favorite exercise one last time.
- Give the audience a viewing question and let them articulate what they saw after a moment of tone.

Example: After looking you should be able to answer the question: In what was the object transformed?
- Reflect with the children. Let the children do the talking themselves. How did you do that? Why? What did you like, difficult, ...?

THE MUSICAL

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – DRAMA: 3.2 The children can empathize with characters and elements from their environment and express them through role-play or movement.

→ The children can play roles.

ARTS EDUCATION – DRAMA: 3.5 The children can enjoy a varied selection of contemporary and classical children's literature, as well as cultural activities aimed at their age group.

→ The children recreate a story they learned or read about.

ARTS EDUCATION – ATTITUDES: 6.3 The children can trust in their expressive abilities and dare to show their own expressive style.

→ The children learn to use their own creative abilities and have fun expressing them.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Provide large, colorful pictures of puppets to present characters; Use gesture cards or story sequence cards to support memory and understanding; Give very short, easy roles with one of two words or actions; Allow children to be animals, dancers or part of a group chorus instead of speaking roles; Repeat songs, lines and movements daily so children can remember them gradually; Keep the structure consistent each day; Teachers or assistants model the actions and lines first for the children to copy; Focus more on movement and dance; Use songs with melodies they already know but add new words; Use simple costume elements; Keep musical segments very short

NURSERY 2: Give children short, easy lines to say or repeat; Use rhyming to support memory and speech; Let children choose between speaking roles, singing, dancing or playing instruments; Offer roles that match their personality; Use choreographed actions that are easy to follow; Demonstrate the movements clearly and repeat them during rehearsals; Play musical cues; Use props and hand signs to help children to know when they have to speak, singing or move; Offer dress-up options that are comfortable and simple; Link the musical to a storybook of familiar tale to increase understanding and engagement: Have children help to make props, choose songs or invent dancemoves

NURSERY 3: Provide variety of roles; Let children choose their role; Practice scenes in smaller groups; Provide visual aids showing the order of scenes, songs or cues; Allow children to add their own movements or lines during practice to support creativity; Keep scripts repetitive and rhythmic to support memory and participation; Let children personalize costumes;

MATERIALS

- Costumes
- Props
- Instruments
- Flashcards
- ...

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

Introduce the idea of performing a musical play and get children excited to take part. Together you will decide on the story, the characters, the costumes, the background and the music. It's more fun when the children are involved too, because then it feels more personal to the kids.

Concrete example

STEPS

- Gather the children in a circle and spark excitement
- Introduce the idea of creating the story as a group
- Offer a few simple story ideas based on familiar or local tales (e.g., The Hungry Lion, The Monkey Who Wanted to Dance, The Drum That Called the Village) and let the children vote or talk about which one they like most — or invite them to make up their own.
- Build the story and assign roles together
 - As the story unfolds, encourage children to suggest characters and actions.
- Let children decide if they want to act, sing, dance, or be part of the chorus (group performance).
- Plan together the elements of the musical
 - Music – What kind of song or rhythm fits our story? Can we make up a simple chant or drumming pattern?
 - Costumes – What could we wear? (Use scarves, hats, or local fabric.) Can we make masks or animal tails?
 - Set/Decor – What does the jungle or village look like? Should we hang leaves, draw the sun, or put out baskets?
 - Props – Do we need a drum, bananas for the monkey, or a crown for the lion?
- Discuss and decide together

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

Guide the children through preparing and performing a simple, joyful musical.

Concrete example

STEP 1: Choose Roles & Explore

- Children pick roles: animals, dancers, trees, narrator, drummer, etc.
- They try out sounds and movements: “How does a lion move?” “Can you drum like this?”
- Support shy children with chorus roles, props, or sound effects.

STEP 2: Rehearse the Story

- Go through the story in small scenes with simple actions and repeated lines.
- Use call-and-response lines:
- All: "What do you see?"
- Lion: "I see a monkey looking at me!"
- Add instruments: drums for walking, shakers for birds, clapping for transitions.

STEP 3: Perform Together

- Set a simple stage space.
- Invite a small audience (class, toys, or teachers).
- Act out the story, support as needed.
- Celebrate with applause and cheering at the end!

ENDING

(+/- 10 minutes)

Celebrate the children's participation by guiding them through a fun, relaxed performance of their musical, followed by reflection and closure. They can even perform for the other students, the teachers or parents so they can be proud of their work.

Concret example

Final Performance Time:

- Gather the children in their positions for the performance. Make sure everyone feels ready and knows what to do.
- The teacher gives a short, cheerful introduction to set the tone:
- "Welcome to our very own musical! Today, you will see animals, dancers, singers, drummers, and more! The children helped make this story, and now they will show it to you!"_
- The children act, sing, dance, and play their parts. Keep the mood light and supportive.
- You may invite another class, other teachers, or stuffed animals and toys to be the audience.
- Use simple transitions with drums, shakers, or clapping to move from one scene to the next.
- Encourage everyone to join in the final song or movement together, so all feel part of the performance.

ACTIVITY ON FEELINGS

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – DRAMA: 3.2 The children can empathize with characters and elements from their environment and express them through role-play or movement.

→ The children believe that the teacher really is someone else and they go along with the story.

ARTS EDUCATION – DRAMA: 3.5 The children can enjoy a varied selection of contemporary and classical children's literature, as well as cultural activities aimed at their age group.

→ The children enjoy the teacher in role and have fun with the dramatic play

PEOPLE AND SOCIETY – HUMANITY – ME AND MYSELF: 1.1 The children can recognize when they are feeling scared, happy, angry, or sad, and can express these emotions in a simple way.

→ The children learn to express their feelings and get to know them.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Use pictures or flashcards showing different facial expressions to help children recognise emotions; Demonstrate emotions through exaggerated facial expressions; Use clear, simple language when discussing feelings; Use short sentences that match children's level of understanding; Model emotions by acting them out yourself; Encourage imitation; Introduce props that children can use; Encourage children to move in different ways; Use sound effects; Integrate simple stories or songs

NURSERY 2: Introduce simple, relatable stories that focus on emotions; Act out emotions through simple storylines; Allow children to take on more defined roles; Give children more responsibility in role-play; Encourage children to create facial expressions matching the emotions; Guide them through movements; Introduce props; Encourage dress-up; Expand use of emotion-related vocabulary; Introduce songs and music

NURSERY 3: Encourage children to take on more complex roles; Use short stories or scenarios with layered emotions; Guide children to explore subtle facial expressions and how they change emotions; Encourage body language to reflect emotions more deeply; Provide opportunities for group role-play; Organise emotion-based improvisation; Use detailed props and costumes; Encourage rich emotional vocabulary; Allow children to speak their feelings aloud; Use music and rhythms to help express feelings

MATERIALS

- Role-playing props: Costumes, dolls, toy symbols.
- Sound elements: Music, rhythms, instruments, sound effects.
- Visual aids: Emotion cards, books, symbols cards.
- Cooperative materials: Blocks, drawing and crafting materials, soft balls or cushions.
- Space and setting: Open movement space, colored lights, or curtains.

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

Introduce the concept of emotions, set the stage for dramatic play, and engage children in understanding the feelings they will express.

Concrete example

Materials needed

- Emotion cards (happy, sad, angry, scared)
- Simple props (soft toys, dolls, or costumes)
- Emotion-themed music or sound effects

STEPS

1. Introduce emotions: Show emotion cards one by one and briefly explain each emotion.
 - "This is a happy face! What makes you happy?"
 - "This is a sad face! What makes you feel sad?"
 - "This is an angry face! What makes you angry?"
 - "This is a scared face! What scares you?"
2. Encourage children to make the facial expressions and demonstrate corresponding movements (e.g., jumping happily, slouching sadly).
3. Engage with sounds: Play emotion-themed music or use sound effects (happy, sad, angry, scared sounds) to help children identify emotions through sound.
4. "Let's listen to some sounds and guess the emotion! Can you show me a happy face when you hear happy music?"
5. Set the scene: "Today, we're going to use our faces, bodies, and voices to show how we feel. We'll pretend to be different characters and express emotions! Are you ready?"

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

Guide children through dramatic activities, using their bodies, voices, and props to explore and express different emotions.

Concrete example

Materials needed

- Emotion cards
- Soft toys, dolls, or costumes
- Props for dramatic play (simple household items like hats, scarves, or fabric)

STEP 1: Emotion Role Play with Props

- Provide children with simple props (hats, scarves, etc.) and encourage them to explore different emotions. Ask them to "become" a character expressing a certain feeling.
- "Let's pretend to be happy! Put on your happy hat and show me how you would jump when you're happy!"
- Allow children to act out the emotion with their faces, bodies, and voices.

STEP 2: Group Movement and Expression

- "Let's all move together! Can we walk like we're angry? Can we move slowly like we're scared? How about jumping around happily?"
- Guide the children to express different emotions using their bodies and movements.

STEP 3: Interactive Storytelling:

- Use soft toys, dolls, or puppets to tell a simple story. Pause during the story to ask the children to act out emotions.
- "Once upon a time, there was a bear who lost his favorite honey jar. How do you think the bear feels? Let's make a sad face together!"
- Encourage children to express the feelings of the characters through dramatic play.

ENDING

(+/- 10 minutes)

Help children reflect on their emotional play, recognize how they expressed feelings, and transition back to a calm space.

Concrete example

Materials needed

- Emotion cards
- A soft, calming space for reflection

STEP 1: Reflection and Sharing

- "Great job, everyone! We played so many different emotions today. Which one did you like acting out the most? Can you show me your favorite feeling one more time?"
- Allow children to share and demonstrate their favorite emotion.

STEP 2: Gentle Cooling Down

- Play soft, calming music or do a short breathing exercise to help children transition from active play to a calmer mood.

IMPROVISATION TIME

LEARNING OBJECTIVES

ARTS EDUCATION – DRAMA: 3.1 The children can verbalize their own experiences, thoughts, feelings, and actions.

→ Through improvisation the children get to express certain feelings and beliefs they have.

ARTS EDUCATION – DRAMA: 3.3 The children can expressively react with creative use of voice and language and depict experiences

→ The children play common scenes for them

ARTS EDUCATION – ATTITUDES: 6.3 The children can trust in their expressive abilities and dare to show their own style of expression.

→ The children should not be scared to play, improvise and express themselves.

DIFFERENTIATION

NURSERY 1: Provide large, easy-to-handle props; Demonstrate improvisation by acting out simple scenarios; Show children how to react and express; Encourage mimicking and copying the teacher's actions; Pair children with more confident peers; Focus on body movements and facial expressions; Use simple gestures; Give very clear simple prompts for improvisation; Keep the language simple and use visual aids if needed; Use music or sound effects;

NURSERY 2: Offer a variety of role-playing scenarios; Guide children with prompts; Provide simple improvisational scenarios; Let the children choose from a list of characters or situations; Offer props and costumes that children can use; Encourage children to express emotions and stories with body movements; Integrate soft background music or sound effects; Demonstrate examples of improvisation; Keep improvisation short; Incorporate fun, quick transitions

NURSERY 3: Give more complex improvisational prompts that require a bit more creativity; Allow children to explore their characters in more depth; Encourage children to take more active role in shaping story; Let children suggest plot twists; Form small groups and allow children to take turns leading; Encourage the other children to guide action by using phrases; Allow children to create their own lines of dialogue; Use movement and dance; Longer, more structured improvisation

MATERIALS

- Costumes: Scarves, hats, masks
- Props: Stuffed animals, puppets, cardboard boxes
- Instruments: Drums, tambourines, maracas
- Movement Tools: Hula hoops, beanbags, ribbon sticks
- Visual Aids: Flashcards, storybooks

- Music/Sound Effects: Pre-recorded sounds, background music
- Story Props: Toy swords, pretend objects
- Floor Markers: Tape to mark areas

ACTIVITY

INTRODUCTION

(+/- 10 minutes)

Set the scene for improvisation, introduce the idea of creating stories and characters without a script, and engage the children's imagination

Concrete example

Materials needed

- Simple props (scarves, hats, stuffed animals, etc.)
- Music (optional for background setting)

STEPS

- Introduce the concept of improvisation
- Demonstrate an example:
 - The teacher demonstrates by improvising a simple scenario. For example, "I'm walking in the forest. Oh! What's this? A butterfly! I'll pretend to follow it with my hands..."
- Encourage children to notice how the teacher uses their body and voice to create the scene.
- Invite children to participate
 - Ask, "Who wants to pretend to walk in the forest? Let's all try it together. What will we see on our walk?"

MAIN PART

(+/- 20 minutes)

Guide the children through an improvisation activity, helping them create stories and characters using props, movement, and voices.

Concrete example

Materials needed

- Scarves, hats, or simple props
- Space for movement
- Optional instruments for sound effects

STEP 1: Warm-up with simple movements

Start with a quick movement game to get the children comfortable. For example: "Let's all pretend to be trees. Now let's be the wind blowing through the trees. Can we move our arms and shake like the wind?"

STEP 2: Create a scene together

- Set a simple scene for the children. For example: "Let's pretend we're in a jungle. What animals do we see? Let's all pick an animal to act like! Can we move like a lion? Can we hop like a frog?"
- Encourage children to use their whole body to express the animal they are.
- Improvisation with props:
- Distribute simple props like scarves or hats and ask children to choose how they can use them in the story. "What could this scarf be? A snake, a ribbon, or maybe a magic blanket? Let's all use our props in the jungle adventure!"

STEP 3: Group improvisation

- Create a group story. "Let's pretend we're pirates on a treasure hunt. What do we find on the island? A treasure chest? A scary dragon?" Encourage children to add their own ideas and build the story together.
- Let the children add storylines while playing the improvisation

ENDING

(+/- 10 minutes)

Wrap up the improvisation, allowing the children to reflect on their experience and celebrate their creativity.

Concrete example**STEP 1:** Reflect on the activity

- "Wow, you were all amazing today! What was your favorite part of our jungle adventure? Which animal did you like acting like the most?"

STEP 2: Give children a chance to share their thoughts and feelings.**STEP 3:** Praise creativity

- "You were all so creative in our story today. You made up so many fun ideas and acted them out beautifully. Well done, everyone!"

STEP 4: Closing

- "Thank you for being such great actors today! Let's give ourselves a big round of applause for using our imagination so wonderfully!"

TEMPLATE: SCENARIO CARD

WHERE

Your story takes place in a specific location... Is the setting obvious? Or rather unexpected? Also, consider small, imaginative places that you can bring to life in the kindergarten classroom—a giant grass field, a drawer full of living objects, a cloud, or the inside of a famous painting, perhaps. **What kind of atmosphere do you want your setting to convey?**

Collect your props and bring them to class. This way, your story's setting becomes real and you can experiment with different elements.

SETTING OF THE STORY

.....

PROPS

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

WHEN

Decide when your story takes place and within what time frame. Since we are working with young children, we must keep it simple. Too many time jumps can make things complicated. Keep it clear and straightforward.

Indicate the time span of your story on the line below:

WHO

Who or what plays a role in your story? Which characters come to life for the children? What roles are involved?

Fill in below which elements are already clear to you. If you have multiple characters, do this exercise for each one.

NAME

.....

AGE

.....

APPAERANCE

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

BACKGROUND

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

WAY OF WALKING/MOVING

.....
.....
.....
.....
.....

THREE TYPICAL CHARACTER TRAILS

FUTURE DREAM

IMPORTANT EVENT FROM HIS/HER LIFE

FILL IN YOURSELF

WHO

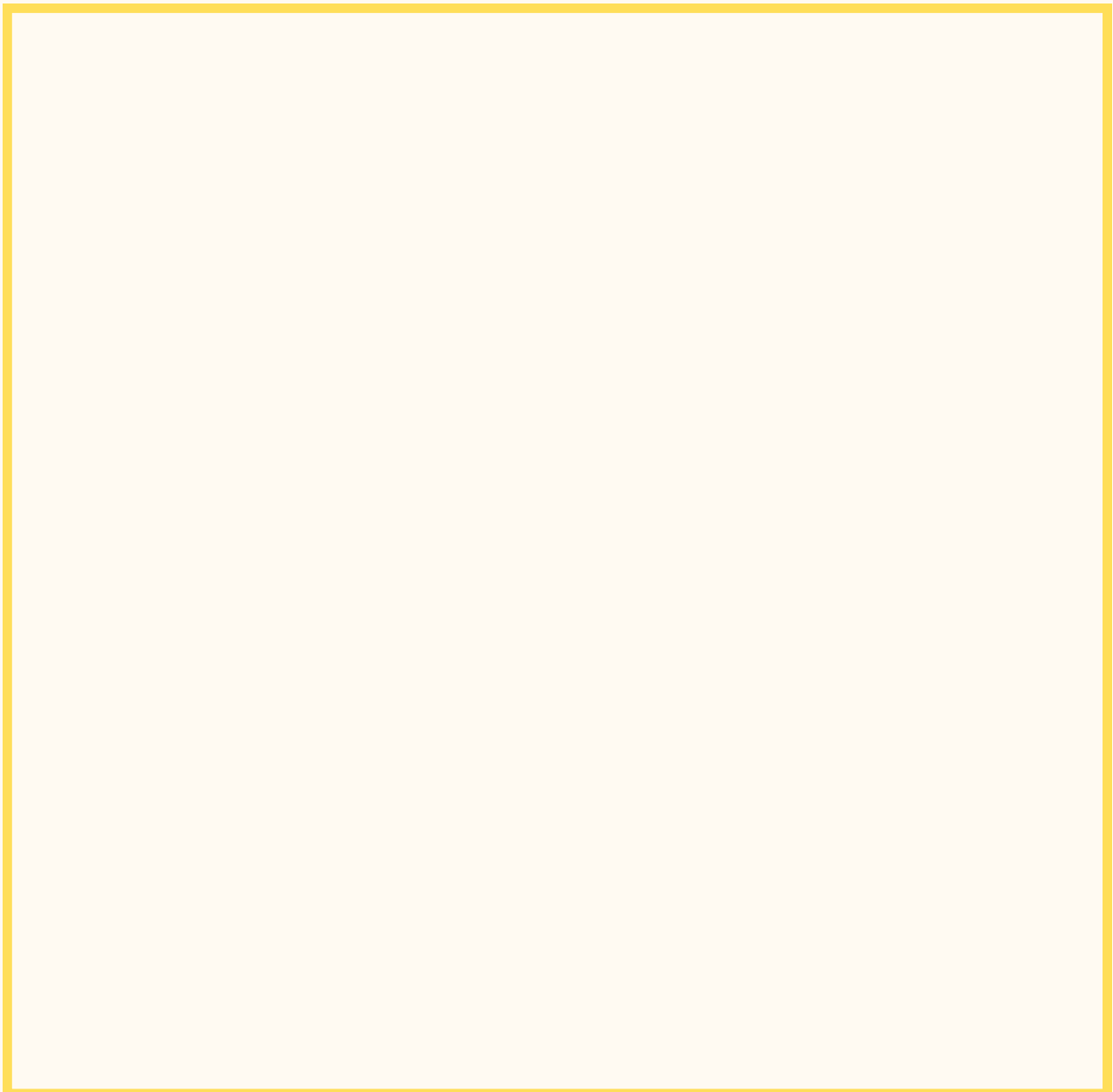
Everything is peaceful... until something happens. Your character encounters a problem—or maybe more than one. How will they solve it? What actions are needed? What does the character do to face the challenge? What follows next? Is it exciting? Does the tension build up?

Look at the logic of your story. Are the transitions between scenes clear and natural?

Also, pay attention to the tension arc. **Sketch the structure of your scenario on a sheet of paper and highlight these elements:**

- Opening
- Inciting incident
- Story development (repetition, pacing, etc.)
- Climax
- Resolution
- Ending

Draw your tension arc below:

There is always an underlying reason why your story unfolds the way it does—why your character acts the way they do. As a storyteller, you must understand these motivations. This helps engage your audience, allowing them to anticipate and connect with the story.

Conduct a short interview with your partner. Explore the motivations behind their story characters. Gain insight into the storyline and the choices made within it.

This exercise helps you and your partner articulate why your character makes certain choices and behaves in a specific way.

[illegible]

INTEGRATION

Integrating different subjects within a single activity leads to richer and more meaningful learning. Children don't think or act in separate boxes — they experience the world as a whole. When language, math, music, movement, visual arts, and drama come together in a playful activity, it aligns perfectly with their natural way of learning. They develop multiple skills at once: thinking, feeling, doing, and imagining. In addition, they discover how different subjects are connected in real life. This increases their engagement, stimulates their creativity, and deepens their understanding. In this way, not only their knowledge grows, but also their sense of wonder and joy in learning. That's why we're giving a few examples of how you can connect artistic activities with mathematics, English phonics, corner work, an activity on feelings, and the garden into a high-quality integrated activity.

MATHEMATICS	
ARTS	MUSIC
• Start by having the children sort the objects they will use for crafting based on length, width, volume, perimeter, etc. • Give them the instruction to create something that is bigger or smaller compared to another object. • Let them paint or stamp in patterns, such as red - black - red - black - red - black, or blue - yellow - green - blue - yellow - green - blue - yellow - green. • Work around specific shapes, numbers, or 3D constructions by making their own stamps, by using these shapes in writing dance, or by creating shapes with various materials during the activities "floor vs. canvas" and "reviving waste". • Encourage counting throughout the activity. • Let children measure specific quantities when making their own paint or mud: "You need this much water. You need this much sand." This is the same for all the other materials, for example textile treasures. • Have children mirror each other: the work on one side of the line must be an exact reflection of the other side. • During reflection, ask questions using mathematical vocabulary: "Whose artwork is the largest?"	• The teacher makes rhythms with instruments and lets the children count them in their heads. How many times did you hear the drum? Sounds can also be combined. How many times did you hear each instrument? Which piece lasted the longest? • Learn a verse or song about math. • Draw up a musical score where the numbers tell you how many times which instrument should be played or which sound should be made with the body / voice. Forms can also refer to instruments in a legend. • Create instruments that are large, smaller, thicker, thinner, ... and link to the difference in sounds that these instruments produce. • Make rhythms yourself in patterns. Clap - stamp - clap - stamp - clap - stamp. Children can also count rhythms. • Measuring, confirming and testing different materials into making instruments requires a lot from the mathematical insight of children. • Mathematical concepts can be incorporated in reflections afterwards. • Mathematical rules can be practiced through singing to help remember them better.

DANCE

- You can design a dance using shapes, numbers and other math objects. You can move angularly in the form 'square', in the form 'circle' more gracefully, The drawings of the dance score are then numbers or shapes.
- In all dances you can dance from a form. The arrangement in which the children stand also has a certain shape.
- When remembering the dance steps in a structured dance, children remember the pattern. Clap - turn - shake - clap - turn - shake.
- The instructions such as first, second, third, on, under, small, large, ... to explain dance steps are also mathematical concepts that children practice while dancing.
- Children can also mirror each other by standing directly opposite each other, which is also a mathematical subject.
- It counts how many times or how long a certain movement is performed. This can also be written down in a dance score.
- The length of certain dance pieces and varying them by adding and omitting dance steps, so that the dance piece becomes longer and shorter, is also mathematical.

THEATER

- You can work around a verse around math.
- Figures, shapes and other mathematical concepts can be depicted. On the other to guess what was depicted? Tableau vivant of numbers that children copy with their bodies.
- Mathematical issues can be depicted in a role play that may help children understand them more.
- The teacher's hand puppet can love math and tell the kids all kinds of math facts during a puppet show.
- The subject around which is dramatised can be mathematical. The teacher can dress up in a mathematical genius or a professor and can take the children into a world full of mathematics. A musical can also be made around this.
- Making the dolls means that children have to measure whether certain things fit on their dolls, they can sew things on or not,
- Making your own script in which children have to reason logically about what will be played first, then, then and last. Placements such as for, behind, between, ... are also used when drawing up the decor.
- Making the sets also requires measuring and calculating. If a child has to hide behind a tree, the child must be measured before the tree can be made big enough.

CORNERWORK

ARTS

DANCE

MUSIC

THEATER

- The materials can always be placed in the corners before the effective activity, so that children can discover them at their own pace and can already experiment with them.
- After a classroom activity or activity in a small group under supervision, all activities can also be done individually in the corners. Children already know how to get started and can now try this independently.
- The materials can optionally be sorted in boxes per artistic domain. This creates a material container of image, drama, music and dance. Children take this container with materials and start working independently, after the purpose of the activity has been stated.

ENGLISH PHONICS

ARTS

- Letters or words can be made from waste, textiles, stamps, paint, paper, ... and other visual materials. This can also be done on the ground within floor VS canvas.
- Children can make stamps in the form of letters. Children can stamp words with these letter stamps.
- Do a writing dance with the children to learn to write certain letters better. This allows children to make different types of O's.
- From certain sounds, children can draw or make an object that starts with the same letter. This allows children to make an apple after hearing the letter A.
- Write words in an artistic way with special fonts and writing materials. The other children guess what was written.

DANCE

- Let the children dance by letters. When you see a graceful letter like S, children dance gracefully. Seeing a zigzag letter, like Z dancing children in a zigzag, Children can also follow the letters written in the sand while dancing. This is the way to follow while dancing.
- Line up the children in a specific letter.
- The story around which dancing is about letters, keeping reading, keeping writing, The teacher tells this story, around which the children dance.
- Draw up a dance score with letters. Each letter has its own fixed movement. Then write words on the board and let the children dance these words out. Example: C = rotate - A = bend knees - T = clap. With the word CAT, children dance in the correct order in this way.
- After reading a word, children dance this way. CAT = How does a cat dance?

MUSIC

- Teach the children a verse or song about letters and words. Let them make this visual by making drawings and writing the corresponding word below. Just do this for the important words.
- Give the children an assignment when they hear a certain sound. For example, if they hear an A in a word of the song, they have to clap their hands.
- Create a musical score using letters. Each letter has its own instrument or sound.
- Have the children decorate their homemade instrument with letters.
- Sing a DIY song after which children have to perform an assignment. Sing the song of letter soup, after which children should look for as many words as possible with the same sound.
- Read a word. Make music like the word. The word EGG. How does an egg that is broken sound?
- Counting the syllables or sounds of words can also be done with instruments.

THEATER

- Have a child read a word. Afterwards, the child portrays this word, while the other children guess which word was depicted. This is also possible with letters. Children can also portray this in duo or small group.
- The teacher tells a story about letters, keeping reading, keeping writing, ... while the children portray it as with a narrative pantomime. A musical can also be made from this story.
- Children can write a script themselves.
- Children can use words in the decor or dressing clothes they make themselves. Children can also write the name themselves when inventing the name of their doll.

ACTIVITY ON FEELINGS

ARTS

- Have children do a writing dance based on emotions. By making them draw angry, happy, sad or scared. Which lines are drawn? What is the difference? You can also play angry or happy music.
- Link emotions to the artworks. For example, a male made from waste can look angry or happy.
- Discuss the different colors that are used and link them to emotions. For example, black is rather angry and scared, blue can be sad, green can be happy, Let them work with these specific colors or make them themselves by using natural materials.
- Angry, happy, frightened, ... making stamps. Counterfeiting works of art but making them angrier, happier, more scared, than they are effective.
- Craft on music that arouses certain emotions.

DANCE

- Let the children dance freely to happy, angry, frightened and sad music. Which dance steps are part of this? How do we dance best?
- Have children design a dance linked to the emotions. Which dance steps do we use with which emotions? In what order do we hang the emotions?
- Follow the emotions and dance steps of the leader or dance in the opposite way.
- Do the learned dance very happy first, then very angry.
- Tell a story about emotions and dance with the children.

MUSIC

- How does angry, happy, frightened and sad music sound? Which instruments give which emotions? How do we make an angry song? How do we change this song to happy?
- Sort the instruments according to the feelings. Which instruments are angry?
- Teach the children a verse or song about feelings.
- Let them sing the song sadly and happily.
- Make your own song based on a score with emotions. First we have the angry smiley. What do we do here?
- Choose an emotion and make an instrument yourself.
- Let children dramatize feelings with the song, hearing instruments,

THEATER

- Have children portray emotions using tableau vivant, portrayal games, Let them also guess what emotion was depicted. Let them portray this with the entire body, separate body parts or just the voice.
- The teacher can be an emotion wizard within a teacher in role and turn the children into all kinds of emotions.
- Make a musical about emotions and make attributes, dressing clothes, This story can also be played via a story pantomime.
- Work with the children around a verse about feelings.
- Make sad, happy, angry and frightened dolls and find out how to change your hand puppet's emotion. What are you adjusting? How do you make it move?

GARDEN

ARTS

- With certain residual materials from plants from the garden, it can later be tinkered, stamped, painted, ...
- Clay can be made with the mud of the garden, for the mud magic activity. The mud can also be made more liquid to use as paint.
- Certain plants can be used to make paint. Which plants or fruits give off color to make paint yourself?
- Texture paint can be made by mixing seeds or seeds in paint, which allows children to paint while further stimulating their senses.
- Plants or other things can be recreated in works of art.

DANCE

- Dance with the children such as a growing plant from the garden, garden tools, Do this together or alone.
- Dance with certain remains from the garden. For example, long leaves can be used as dance garlands that hold children in their hands to make the dance more special.
- Do a rain dance, harvest dance,
- Dance from a story about harvesting, gardening, nature, a certain plant,
- Dance from the seasons. Where are the differences? How can we dance out the rain and drying season?
- Let children to the rhythm of nature sounds such as rustling leaves, the wind, a shovel, scissors, harvesting,

MUSIC

- Again remnants of the garden or other attributes needed to work the garden can be used to make instruments.
- A song can be sung or a verse can be learned about the garden and gardening. This song can then be dramatized in the garden. It may also help the children remember how the plants water, harvest correctly,
- Certain fixed steps that children have to perform while working in the garden can be made musically. Each step is a separate part of the music score and gets its own musical instrument or piece of music.
- A story can be told about the garden, gardening, nature, ... to which music is linked in musical story.

THEATER

- Dramatize harvesting and gardening.
- Use leftovers from the garden to make fancy dress clothes or other attributes.
- The teacher is a farmer's wife or gardener or chef and takes the children into her story. She talks about how she gets to work and the children dramatize with it.
- Use leftovers from the garden to decorate their homemade dolls. Use the grass to make the hair. Make a natural man like dolls or make the dolls like a certain crop. There are tomato dolls, onion dolls,
- Use materials from the garden or plants within the magical material activity.
- Make a musical about gardening and teach children extra information about the garden.
- Give the children a certain problem in gardening and let them make up the end themselves from their knowledge about gardening.

ARTISTIC BREAKS

ART

Pictionary: A child draws something at the front of the board. The other children guess what the child is drawing. The children can only ask yes-no questions or immediately give the right answer.

Magic line: The teacher or a child draws a special random scribble on the board. The children take a good look at the scribble and think about what this scribble is or can become. What do you see in the doodle? Children can come to the plate to draw things on and near the line in a different color to a real and meaningful drawing.

Sand drawing dance: The teacher or a child tells a story, while the others draw elements and feelings from it in the sand. This can also be done by naming emotions or while listening to music. What do angry, frightened, happy, ... drawings / lines look like?

Drawing roulette: When the music is playing, the children start their drawing. When the music stops, they pass the drawing on to the person sitting next to them. This then continues to work on the drawing and so we continue. What do the drawings look like at the end?

Ten seconds: Give the children an instruction. Example: Draw an elephant. They get 10 seconds for this. What does the drawing look like? This can also be done together on board, without instruction. The first child draws 10 seconds on board, without saying what he / she is going to draw. After this another child comes and draws 10 seconds further on the same drawing. What does the drawing look like at the end?

Clouds: Go outside with the kids. Leave them on their backs and look up. What do they see in the white clouds? Which figures can they find in this?

Color race: The teacher calls a color, on which the children draw something that has this color as soon as possible. They are given a limited time for this. Example: Set the timer to 1 minute. When the timer expires, everyone stops drawing. The children can then guess what they drew from each other.

Torn paper: Give the children a paper in groups or individually. Let them tear this paper into several pieces. Now they have to lay the pieces in a certain way to make a figure, object, Example: The children make a turtle by placing the cracks on the table in a certain place. Do not stick the papers. This allows children to try to make different things by laying the pieces of paper in a certain way.

Clay: Make the children feel an object with their eyes. The object is not shown. The children are now trying to recreate this object with clay, made by sand and water. Some children may know what the object was and make it easier. Some will not know and try to copy what they felt, only by feeling.

Landscape art: Let the children use all kinds of waste or other materials they find at school such as spoons, books, leaves, branches, ... They make a work of art on the ground or by building them on top of each other. Children choose what they make. Example: The leaves are the ears of an animal. A spoon is a human's nose.

Live painting: The teacher shows a photo of a well-known painting. The children look carefully at the artwork and form it together by being positioned. This can be done in a small group or class. The teacher can also make a drawing or artwork on the board that the children copy in tableau vivant. Example: The painting has straight lines and dots. There is a flower in the middle. Children lie flat, make balls and a child stands in the middle like a flower.

Sculpting: Have the children copy a dream house or something else with the body and other objects such as boxes, chairs, tables, cups They can also be part of the house themselves. Which composition is chosen?

The brush: Children pretend that their feet, toes, index finger, nose, elbow, ... are brushes and draw figures in the sand.

Fold: Fold a paper in half. The children work together on one sheet per two. First put the paper with one side up. The first child draws half of a face on that one half of the paper. The paper is turned over so that the other child can draw the other half of the face on the other half of the paper. Then you fold the paper open. What does the face look like?

One line: Divide the children in pairs. One child makes the face of the other child BUT is not allowed to remove the pencil from the paper. The drawing is made in one line, so that everything will be connected to each other.

MUSIC

Tikke takke tak: Children pair up to perform movements on each other's backs or on their own legs. Variations include loud and strong raindrops or soft and quiet ones, fast or slow, etc.

A drop here, a drop there → Tap with one finger per drop.
Tikke takke tak → Quickly tap with fingers on the back or legs.
Raindrops on my hair → Quickly tap with fingers on the head.
Raindrops on my belly → Quickly tap with fingers on the belly.
On my arms and my legs → Quickly tap with fingers on the arms and legs.
Tikke takke tak → Quickly tap with fingers on the head.
Raindrops all around me → Move hands like raindrops from top to bottom.

Singing bowl: The children close their eyes and make it silent. Meanwhile, the teacher plays the singing bowl. Only when the sound is completely gone may the children open their eyes again.

Jingly bells: Children pass around a bell or keychain without making a sound. Another option is one child in the middle closes their eyes and points to where they hear the bell. A third option is all children close their eyes while one child hides with the bell and rings it. The other children point in the direction of the sound without opening their eyes.

Musical package: The children pass around a box wrapped in multiple layers of newspaper while singing a familiar song. After each layer, there is a note with a creative assignment. The child with the package checks what the task is. Examples: Act something out. Sing a song together. Perform a dance. Create a body percussion piece. Do a mirror dance with someone. Play the conductor.

Conductor: The children form a circle. One child makes a sound five times. The other children repeat it. Then the next child invents a new sound. The children perform this sound in combination with the previous one. Example: Child 1 claps five times. All children do the same. Child 2 stomps five times. All children first clap five times and then stomp five times. In this way, a long rhythmic music piece is created together.

Hat game: Take a hat or another wearable object. Stand in a circle, sing a theme-related song, and pass the hat around. When the song stops, the child holding the hat sings the song alone for the class and then stands in the middle of the circle.

Singing puppet: The teacher or a child stands in front with a hand puppet or another object to conduct. All children sing a song while watching the puppet. If the puppet is held high, the children sing loudly. The lower the puppet goes, the softer they sing. The puppet acts as a volume knob.

Score: A music piece is created using various instruments, body percussion, or objects like spoons. Ideas and numbers are written on the board to form a score for everyone to follow. Roles can be divided, or all can play together. Example: A drum is drawn with the number 5. Next, two hands pointing to clapping with the number 3. Then a foot with the number 2. The children drum five times, clap three times, and stomp twice. Groups can also be assigned specific instruments or movements.

Sound memory: Children close their eyes. The teacher makes two sounds with various materials or methods. What do they think they heard? Did they hear the same sound twice or two different ones? Children guess the material or method used and state whether the sounds were identical or different.

Echo: The teacher or a child makes a sound, hums, or sings a line. The other children repeat it. This can also be combined with other sounds. Example: Clapping on the table to a certain rhythm simultaneously.

Action songs: Sing songs with matching movements. Examples: "Head, shoulders, knees, and toes" or theme-related songs. Create movements, sing fast and slow (COMPONENT: Tempo), loud and soft (COMPONENT: Dynamics), make big or small movements, sing like a lady or a gentleman (COMPONENT: Timbre), etc. Vary using musical elements!

Musical movement: The teacher or a child makes a movement. The children invent a movement that suits it. It can also be reversed. The teacher says a word and the children invent a movement. Example: Boink!

Invisible conductor: The children pretend to play an invisible instrument. Others guess which instrument it is. The children can also make noises with their invisible instruments. The group can then be divided into different small groups. When the teacher indicates a particular group, they start to play ". They look at the teacher's signs and know when they may or may NOT play.

Crazy Voices: The teacher sings a song or one sentence of the song. The children repeat this in a different voice (eg tiny, huge, like a robot, whispering, ...).

DANCE

Stop dance: When the music plays, everyone can move and dance. When the music stops, everyone freezes. Variation: Who knows a nice dance step that we can perform while moving?

The dancing cloth: The teacher conjures up a cloth. This cloth allows the teacher to move to the music. The children try to imitate the movements.

Mirror dance: Two children face each other. One child moves, while the other child moves in mirror image. They imitate each other. If this works well, you can add music.

Follow the shoes: The teacher takes a pair of shoes and puts them over the hands. The teacher makes the shoes dance, while the children try to imitate the movements with the shoes exactly. The children follow the shoes.

Follow the leader: The children line up. The first child in line can dance the way he or she wants. The other children follow these movements exactly and remain in line. The first person is regularly changed.

The painting: The teacher explains that the children have to make a beautiful imaginary painting on the ground and in the air. They will do this by dancing to music. The children imagine that their body is covered with paint. This way they can make a beautiful painting. The children move through the class to the rhythm of the music. They are the brush and can also stamp with their body on the ground.

Form: The teacher or a child calls a form. The other children take this form with their body and dance like this shape. Example: In the shape circle, the children make balls and make rolling movements. At the square they move angular and straight.

The dancing story: The teacher or a child tells a story, while the other children dance this story. Example: I saw a tree. The tree dropped a seed. The seed flew through the air. Very high and very low. Very fast and very slow. The seed came to the ground. It was raining. It started to grow and grow and grow. A beautiful flower came out of the seed. The flower moved in the wind.

Theme dance: Let the children dance like leaves in the wind. They can also move like water. Water like rain, like the waves of the sea, like a rippling river, Or let them dance like in space. The children are astronauts on the moon, move fast like a rocket, fall down like a falling star, make a beautiful moon,

Object dance: Spread chairs, pots, spoons and other objects in the field. The children dance gracefully between these objects and listen to the music. What is the kind of music? Should they dance fast or slow? Ornate or rather explosive? When the music stops, children stand by an object.

OPTION 1: Children stand at an object as soon as possible. An object is removed every time. Who will be the last to win?

OPTION 2: No objects are taken. All children continue to participate. When the music stops, they stand by an object and make a statue using the object. Example: A jar becomes a hat, a soup bowl, a frisbee, A chair becomes a seat, a rocket, a house, A spoon becomes a comb, a toothbrush, a flower,

Slow down: Everyone moves in slow motion, as if time is almost standing still. What does walking, jumping or high five look like in slow motion?

Energy dance: The teacher calls an energy level. Example: Number 1 is very weak or slow or graceful or Number 5 is normal. Number 10 is super powerful or fast or angular or The children adjust their movements accordingly.

Draw body lines: The teacher draws a line on the board or shows a paper with a certain line. This can be winding, graceful, straight, zigzag, ... The children depict this in space through their dance movements.

Dance battle: All children stand in a circle. Each child takes turns coming forward and dancing to the music by bringing out crazy dance moves. The other children clap and cheer on the child. After this it is up to another child who tries to do better.

Dance performance: All children are lined up. A child or a duo or a group of children stands in front and can dance. This can be improvised, be a known or learned dance. The other children watch the performance and applaud when this is done.

THEATER

Freeze: The children criss-cross the room. Every time the teacher claps his hands, the children freeze and the teacher tells them what to change. Example an animal, a profession, a household task, This can also be done by showing drawings on the sign for visualization.

Flowering flowers: The children take a closed position close to the ground. When they get a tap from the teacher it means they get water. They may then bloom quietly and make a special flower with their body. What does your flower look like? This can also be done with animals or other types of objects.

Live memory: The children are first divided into groups of two. They represent the same movement, object or animal with exactly the same movements. The children are now mixed up. Another toddler has to put the right duos / children back together.

Who am I: A child portrays an object, animal, person, ... The other children guess what the child is portraying. The children may only ask yes-no questions or immediately give the correct answer.

The magic object: Children pass on a box or other object in a circle. The teacher or the children turn this object into something very heavy, warm, cold, prickly, soft, sticky, fragile, The children empathize with this and pass on the object as if it were really heavy or stuck or

I cross the class as ...: All children are on one side of the class. The teacher says: Cross the class like a ... (Opportunities: a tiger, a leaf in the wind, a car, the president, ...). The children move across the classroom by empathizing with the character.

My hands: The verse is sung or canceled.

Do you know what my hands are, hands are, hands are. Do you know where my hands are, my hands are a ...

(Possibilities: a butterfly, an umbrella, an apple, ...). The children dramatize with their hands as if they were a butterfly, umbrella, ... This is also possible with other objects.

Contradictions: A child portrays something at the front with a certain quality. The other children portray the opposite. Example: The child moves very quickly. The others move very slowly. The child is big and fat. The others make themselves small and narrow.

The theater box: Insert drawings or thematic words linked to the project into a box. Tell a riddle. When the children know the word, they figure out how this object could move and can be depicted. What possible ways are there? Example: The word football within the theme of football. Children roll like a football, make a round shape with their body, jump up and down like a clashing ball, roll between two children who dramatize like a goal, Within one word there are so many possibilities!

The story: The teacher tells a self-invented or thematic story. While the teacher tells, the toddlers simultaneously portray the story by empathizing with the character, the situations, This can be done in class where all toddlers work individually or are played in small groups, with each child taking a certain role within the group.

Scenario writing: The teacher makes an initial drawing on the board. The children come up with the following drawing together to make a story. Example: The teacher draws a dog. The children think about a story with a dog. What happens to the dog? The dog may have run away. The children draw a runaway dog. The owners can then go find the dog. The children then draw weeping people who search.

Emotions: Name an emotion or tell a situation and let the children portray the emotion that can be linked to it with their faces. This can then be extended step by step to portraying with their face and arms or the entire body. The children can also be challenged by depicting an emotion by using only their legs.

House: The teacher or a child tells step by step what a house looks like and takes all other children with them. Example: We are now going to kitchen. All children walk along. What do we all do in the kitchen? We eat at the table. We cook. We do the dishes. All children depict these tasks together. They go all the way into the bedroom, bathroom, living room, garden, street,

Tableau vivant: The teacher shows a print from a book, a photo or sketches a situation. The children imitate these by using only each other. Example: The teacher shows a photo of children in the class. Some children are a table, the others are at the table. The teacher shows a photo of a football match. The children also divide into two teams, some children score a goal with their bodies. The children move in this situation, but when the teacher claps his hands, the children are stiff. The teacher can take a photo. When the teacher claps her hands again, the children continue in their situation. This can be repeated several times.

SELF-REFLECTION

Evaluate yourself and your creative activity by answering these questions.

ORGANIZATION		
I tested the activity in advance and adjusted details for the best setup.	✓	✗
I prepared the work tables and materials beforehand.	✓	✗
I provided an inviting and sufficient work space with material within reach.	✓	✗
I placed inspiring materials (drawings, books, etc.) close to the work tables.	✓	✗
I encouraged children to clean up together and independently.	✓	✗

SUPPLY		
I introduced the materials by naming and exploring them playfully.	✓	✗
I avoided pre-drawn shapes and examples during the activity.	✓	✗
I set clear classroom goals before the activity.	✓	✗
I demonstrated techniques and provided individual guidance when needed.	✓	✗
I allowed space for children's creativity and personal input.	✓	✗
I started the activity with a rich impression to inspire and motivate the children.	✓	✗
I encouraged experimentation and rich impressions before starting.	✓	✗
I adapted to individual differences and development levels.	✓	✗
I thought about the purpose and integration of the final product.	✓	✗

INTERACTION		
I made clear agreements beforehand.	✓	✗
I allowed children time to explore and find answers themselves.	✓	✗
I encouraged independent thinking and appreciated creative ideas.	✓	✗
I challenged children to find their own solutions by asking open questions, eg.	✓	✗
I provided positive reinforcement through eye contact, compliments, etc.	✓	✗
I verbalized observations and gave necessary enriching suggestions.	✓	✗
I encouraged creativity and independence by looking at others for inspiration, eg.	✓	✗
I showed enthusiasm and appreciation for the children's efforts.	✓	✗

EVALUATION		
I reflected with the children on our goals, work process and cleanup.	✓	✗
I organized for example an exhibition for preschoolers to view each other's work.	✓	✗
I encouraged children to describe their work and creative choices.	✓	✗
I focused on experiences rather than judging beauty.	✓	✗
I displayed children's artwork to acknowledge their efforts.	✓	✗

TOTAL SCORE	✓	✗

WHAT WENT WELL IN THIS ACTIVITY?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

WHAT CHALLENGES DID I ENCOUNTER?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

HOW CAN I IMPROVE NEXT TIME?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

SOURCES & INSPIRATION

USED IN TEXT

Capoeira. (z.d.-c). TU Delft. <https://www.tudelft.nl/x/aanbod/overzicht-a-z/capoeira>

De Ruyscher, K. D. R. (2017). MUZISCHE VORMING IN DE KATHOLIEKE BASISCHOOL: Muzische vorming binnen Zill. In Katholiek Onderwijs.Vlaanderen. Katholiek onderwijs Vlaanderen. Geraadpleegd op 28 maart 2025, van <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/download/content/23ce9fcb-e72b-4ebb-93a0-bc08c050770d/attachments/Muzische%20vorming%20in%20de%20katholieke%20basisschool.pdf>

THE 17 GOALS | Sustainable Development. (z.d.). <https://sdgs.un.org/goals>

Zin in leren, zin in leven: Muzische ontwikkeling. (2018). Zill.Katholiekonderwijs.Vlaanderen. Geraadpleegd op 28 maart 2025, van <https://zill.katholiekonderwijs.vlaanderen/#!/leerinhoud/MU>

ART

Here are a few websites that will give you even more concrete examples of artworks you can make with young children.

Art room/ organization. (2020, 24 maart). Art With Mrs Filmore. <https://www.artwithmrsfilmore.com/art-room/>

→ **Inspiration for the Arts room**

Art Starters: Romare Bearden. (z.d.). <https://www.nga.gov/learn/teachers/lessons-activities/pre-k/romare-bearden.html>

→ **Activities for nursery and primary focused on famous artists and artworks**

Holly. (2021, 22 december). 40+ Fun + Funky Art Activities for Kids to Try in the Classroom. Teach Starter. <https://www.teachstarter.com/us/blog/36-purposeful-art-activities-for-the-classroom-us/>

→ **Fun activities with listed materials and pictures**

Poofrabbitt. (z.d.). Teachers of Elementary School Art Ideas. Instructables. <https://www.instructables.com/Teachers-of-Elementary-School-Art-Ideas/>

→ **Fun activities with listed materials and pictures**

MUSIC

FunMusicCo, & FunMusicCo. (2025, 25 maart). 15+ Free Classroom Music Activities and Lesson Plans. The Fun Music Company | Resources For Music Education. <https://funmusicco.com/15-free-classroom-music-activities-and-lesson-plans/>

→ **Detailed and full worked-out lesson plans for music lessons**

Hamer, B. (2023, 28 mei). 10 Ways to Bring Music Into the ELA Classroom - Presto Plans. Presto Plans. <https://prestoplans.com/10-ways-to-bring-music-into-the-ela-classroom/>

→ **Some free to download templates to use while teaching music**

Waterford.org. (2024, 9 juli). 50 Ways to Teach Using Music in Your Classroom - Waterford.org. <https://www.waterford.org/blog/classroom-music-games-and-activities/>

→ **A list of short written ideas for music lessons**

DANCE

BYU ARTS Partnership. (z.d.). <https://byua-zgpvh.maillist-manage.net/ua/Optin?od=11287ecbae8559&zx=12d114eeb&tD=1ba693e6cae0753f&sD=1ba693e6cadffa52>

→ **This ebook includes 16 dance activities and video links for the classroom. You do have to create an account, but it's free**

BYU McKay School of Education. (z.d.). <https://education.byu.edu/arts/lessons>

→ **Find 44 lesson plans integrating dance with literacy, science, math, and social studies**

Kym. (2025, 13 januari). Home | Creative Dance Teaching Ideas And Resources. <https://danceteachingideas.com/>

→ **Warm-ups, cool-downs, celebrations and dance lessons all on one website**

THEATER

Cassie. (2022, 18 april). Fun Drama Games for Kids to Engage Students in the Classroom. Teach Starter. <https://www.teachstarter.com/us/blog/drama-games-for-kids-years-4-7-us/>

→ **Different types of drama games**

Drama and Role Play - The Bell Foundation. (2022, 15 juni). The Bell Foundation. <https://www.bell-foundation.org.uk/resources/great-ideas/drama-and-role-play/>

→ **Examples of activities and fun short games**

Farmer, D. (2025, 10 maart). 5 Creative drama ideas for your classroom - Drama Resource. Drama Resource. <https://dramaresource.com/5-creative-drama-ideas-for-your-classroom/>

→ **Games and lesson plans**